bus excipiatur ulnis. Verùm enim verò non parum herclè dolendum eſt! quòd Magni iſtius Viri *Prælectiones* aliquot, olim habitæ, & ab ejus Auditoribus calamô exceptæ, adeò perperàm, quin & propudioſum in modum, non ita pridem publici juris factæ ſint; ſcilicet à Bibliopolis lucripetis, quibus Diſcipuli, ejuſmodi *Manuſcripta* mendis ſcatentia dedêre, typis mandatæ. Eâ porrò ratione lucem primâ vice (1723) aſpexit, Benevole Lector, hicce, qui tibi iterùm ſiſtitur, Liber; quum enim, aliquot retrò annis, *de Medicamentorum Viribus* in Academia Lugduno-Batava *Prælectiones* haberet Clariſſimus Profeſſor Boerhaave; atque hæ primùm quidem avidis auribus ab Auditoribus exciperentur, nec ſegniore calamô, prout quiſque tumultuariâ operâ Diſſerentis vocem erat aſſecutus, concrederentur chartis, mox de manu in

manum describendo irent, colligerenturque in unum; accidit ut, quatuor abhinc annis, quidam Eximii illius Viri Discipulus, quum istiusmodi *Manuscriptum* haberet, idem in hac Urbe typis excudendum Bibliopolæ tradiderit. Quod quidem Opus, etsi mendis passim refertum, atque BOERHAAVII celeberrimo nomine prorsùs indignum, avidissimè tamen à *Tyronibus Medicis* exceptum est. Quin etiam cùm hic Fœtus, utut abortivus, tanti AUCTORIS nomine insigniretur, ideò meruit ut inter cæteros optimæ notæ de *Materia Medica* Libros, nuper ipsum retulerit FRIDERICUS HOFFMANNUS, Professor Halensis famigeratissimus*. Hinc igitur, omnibus pau-

* Confer *Præfationem de Studio Medico rectè pertractando, & ejus probatissimis Auctoribus*, quam FRIDER. HOFFMANNUS præfixit novissimæ Editioni (ann. 1726) *Introductionis ad Universam*

ſò poſt diſtractis Exemplaribus, quum elapſo anno alteram Editionem moliretur Bibliopola Pariſienſis, eamque jamjam incepturus eſſet, rogatus fui ut Operis edendi curam in me ſuſciperem. Verùm enim verò cùm non vehementer dolere non poſſem, quòd Viro de *re Medica*, ſuiſque potiſſimùm Diſcipulis tam bene merito, ut & Præceptori meo, æterno grati animi atque reverentiæ cultu proſequendo, Liber iſte proſtaret adſcriptus, non ſolùm ipſius indignus nomine, ſed & craſſiſſimis ſcatens erroribus; eapropter, hâcce mihi demandatâ Provinciâ quô par erat modô functurus, omnem requiſitam operam impendere decrevi: ita quidem, ut non modò totum hunc Tractatum, quantùm in me eſſet, *mendis* expurgarem innu-

Artem Medicam HERM. CONRINGII pag. 13.

manum deſcribendo irent, colligerenturque in unum; accidit ut, quatuor abhinc annis, quidam Eximii illius Viri Diſcipulus, quum iſtiuſmodi *Manuſcriptum* haberet, idem in hac Urbe typis excudendum Bibliopolæ tradiderit. Quod quidem Opus, etſi mendis paſſim refertum, atque BOERHAAVII celeberrimo nomine prorsùs indignum, avidiſſimè tamen à *Tyronibus Medicis* exceptum eſt. Quin etiam cùm hic Fœtus, utut abortivus, tanti AUCTORIS nomine inſigniretur, ideò meruit ut inter cæteros optimæ notæ de *Materia Medica* Libros, nuper ipſum retulerit FRIDERICUS HOFFMANNUS, Profeſſor Halenſis famigeratiſſimus*. Hinc igitur, omnibus pau-

* Confer *Præfationem de Studio Medico rectè pertractando, & ejus probatiſſimis Auctoribus*, quam FRIDER. HOFFMANNUS præfixit noviſſimæ Editioni (ann. 1726) *Introductionis ad Univerſam*

so post distractis Exemplaribus, quum elapso anno alteram Editionem moliretur Bibliopola Parisiensis, eamque jamjam incepturus esset, rogatus fui ut Operis edendi curam in me susciperem. Verùm enim verò cùm non vehementer dolere non possem, quòd Viro de *re Medica*, suisque potissimùm Discipulis tam bene merito, ut & Præceptori meo, æterno grati animi atque reverentiæ cultu prosequendo, Liber iste prostaret adscriptus, non solùm ipsius indignus nomine, sed & crassissimis scatens erroribus; eapropter, hâcce mihi demandatâ Provinciâ quô par erat modô functurus, omnem requisitam operam impendere decrevi: ita quidem, ut non modò totum hunc Tractatum, quantùm in me esset, *mendis* expurgarem innu-

Artem Medicam HERM. CONRINGII pag. 13.

meris; verùm *hiulca* quòque *loca*, ubi foret necesse, supplerem, *divisiones* ineptas emendarem, omissas adderem, omniaque necessaria sedulò præstare anniterer: etiamsi profectò, ad eliminandas inde sordes, salebrasque complanandas, primâ fronte requisitus mihi videretur labor HERCULIS, cui soli datum est Α'υγέου Βουστάσιαν ἐκκαθαίρειν. Hoc autem opus lubentiùs suscepi, quòd mihi daretur faciliùs præstandum; utpotè qui *Manuscriptum* ejusdem *Collegii* possiderem *Exemplar* multò correctius, & nonnihil auctius, quàm illud quod typis primâ vice mandatum fuit. Porrò, quum etiam averet Bibliopola, ut Liber hic auctior aliquo fœnore jam prodiret; ideò, votis ejus satisfacturus, nonnulla *de Corporum Elementis* ad initium præfanda, tum quædam *de Solidis & Fluidis nostri Corporis in genere*, nec non *de*

Vasis ejusdem in *PROLEGOMENIS* addenda, suisque inserenda locis operæ-prætium autumavi. Jam verò quandoquidem hæc ex ipsius AUCTORIS penu duntaxat, si modò fieri posset, excerpenda mihi viderentur; idcircò ea omnia ex ejus *Collegio Manuscripto de Methodo studendi Medicinæ* deprompsi: quod quidem inutile futurum tunc temporis non arbitratus sum; quum inprimis pleraque ex hocce *Collegio* desumpta, & præsenti inserta Tractatui, alibì non exstent, egregia sint admodùm, atque *Theoriæ Medicæ* plurimùm inserviant. Cæterùm, licèt intereà *Collegium* istud (sub hoc titulo, *Methodus discendi Medicinam*) anno elapso (1726) *Amstelodami* fuerit editum, operam tamen & oleum, in iis quæ ex meo deprompsi *Manuscripto*, perdidisse haudquaquàm existimo; quandoquidem hoc impressum Opus (quod ad oras hasce

nuper advectum mihi vidisse contigit) adeò turpiter, totque fœdatum errorum monstris in lucem prodierit, ut sanè cùm Editorum, tùm Bibliopolarum, istius farinæ Opera typis evulgantium, perfrictam frontem satis demirari non possim, ut hunc Egregium & Incomparabilem Virum tam injustè atque indecorè, propter vile lucellum, pessimè multare non erubescant; pessimè, inquam, quum enim Eruditi nihil pretiosius habeant & antiquius quàm suam famam, num quid iis molestius esse potest, quàm si incondita, mendis scatentia, & ex suis *Prælectionibus* perperàm corrasa *Manuscripta*, sub ipsorum nomine, ipsisque insciis ac invitis, furtivè in lucem edantur? Hoc igitur, utì summâ fit injuriâ, ità meritò non ipsi solùm Auctores, quorum nomini ejusmodi Libri adscribuntur, id inprimis ægerrimè ferunt, sed &

omnes Boni ſimul abominantur ; nec enim leve crimen eſt, in aliorum labores ſibi arrogare divulgandi poteſtatem. Hinc ergo quid mirum ? quòd, increſcente quotidie Bibliopolarum inhoneſto lucro hiantium audaciâ, in evulgandis ſub clariſſimo BOERHAAVII nomine indignis planè Operibus, de hac ſibi illata injuria, nuper in *Nuntiis publicis* identidem conqueri coactus fuerit Vir optimus & moderatiſſimus. Quin etiam hac de re multò quidem potiori jure hodie conqueſtus eſt, quàm olim JOANNES-BAPTISTA, MONTANUS *Veronenſis*, Academiæ Patavinæ celeberrimus Profeſſor ; cujus *prælectas Lucubrationes* cùm ipſius evulgâſſent Diſcipuli, de hiſce ſub ſuo nomine editis Operibus verba faciens, « *hæc* (inquiebat) *Dii* » *boni ! ita conſcribuntur, ut, cùm* » *mihi quandòque offeruntur, non* » *amplius ut mea recognoſcam, ita*

„ *sunt corrupta, contaminata, & in-*
„ *feliciter explicata.* * „ Licèt enim hæc sors famigeratissimis plerisque Professoribus & olim contigerit, & hodie similiter contingat, istud tamen ipsos multò quidem acerbiùs afficit, quum sua *Prælecta* adeò perperàm in lucem eduntur, ac intra quatuor annos non ita pridem evulgata fuêre tria Præclarissimi BOERHAAVII *Collegia*; scilicet, (α) *de Viribus Medicamentorum*; (β) *de Chemia*; atque (γ) omnium novissimè, *de Methodo discendi Medicinam.* Ego verò longè alius fuissem mehercule! quàm ut hujus primi Libri sub Colendissimi Præceptoris nomine typis mandandi curam suscipere voluissem, nisi jam in lucem prodiisset, nec parvo Summi Viri dedecore prostaret iste Tractatus: quum enim alteram Edi-

* Vide *Librum* MONTANI *de Differentiis Medicamentorum, &c.*

tionem ſine mora dare decreviſſet Bibliopola, hæc profectò, niſi operam qualemcunque meam collocâſſem, eadem omninò ac prior evulgata fuiſſet. Non igitur exiſtimo, quenquam ita iniquum fore judicem, ut laborem huncce meum aut vituperet, aut vilipendat; quum inprimis palàm teſter, me iſtud Opus eâ duntaxat inductum ratione ſuſcepiſſe, ſcilicet, *ut illud celeberrimo* BOERHAAVII *nomine minùs indignum, emaculatius multò quàm anteà, Tyronibuſque ſaltem innoxium hâc vice redderetur*. At enim, utut multa cauſetur ille qui priorem Editionem hujuſce Libri dedit, dicatque præſertim ſe iſtud feciſſe, *ut ad perfectiorem ejuſdem Operis dandam Editionem excitetur Clariſſimus Auctor*, (quod quídem primâ fronte ſufficiens videri poſſet) nemo tamen inficias ibit, iniquam ædepol! ac miſeram fore Eruditorum ſortem, ſi, gra-

viſſimis implicati negotiis, quidquid abſonum inconditumque ſub eorum nomine, ab aliis editum prodiret, idem ipſi tenerentur evulgare. Hinc igitur ſiquando ejuſmodi *Prælectiones*, utilitatis publicæ gratiâ, quiſquam typis committere geſtit, hoc ſanè nunquam omninò præſtare debet, niſi ipſius Auctoris conceſſu; & quidem tunc temporis, omnem, pro virili parte, operam impendere tenetur, ut Editio caſtigata & emaculata prodeat in lucem. Sed de his hactenùs. Jam verò tempus eſt ut enarrem ordine, quid in hac Editione ipſe præſtiterim; hôc enim pactô BENEVOLUM LECTOREM certiorem utique faciam, me nihil hîc egiſſe, quod quidem vel *neceſſarium*, vel *utile* ſaltem non fuerit.

Primò igitur. Huncce Tractatum typis nitidiſſimis excudendum curavi, nempe, cum requiſitis Characterum differentiis

Vocum & Argumentorum distinctionibus, &c. de quibus autem omnibus plura dicere necessarium non est; quandoquidem primâ fronte conferenti clarè pateat, quantùm, hoc respectu, inter priorem & hanc Editionem discrimen intersit: cùm in illa pleraque, quæ distingui debuissent, incompta, confusa, & inconcinna jaceant.

Secundò. Sermonem paulò tersiorem reddere annisus sum; & ideò Voces aliquot hinc inde deficientes inserui, aliasque mutavi, scilicet ut Sensus clarior, ac Phrases aliquantò elegantiores essent: neque tamen in hocce casu Verborum aucupio, Phrasium-ve lenocinio nimis indulsi; utpotè veritus, ne Sermonis nitori sectando tempus nimium impenderem; tùm quòque præsertim ne hunc in modum Sensûs Auctoris fortè perturbaretur, vel etiam inverteretur: verùm ta-

men pendentem sæpenumerò Sensum supplere coactus fui, ne Lectorem offenderet, aut remoraretur: at verò istud citra necessitatem nusquàm præstiti; quin etiam hæc Additamenta, si alicujus essent momenti, intra *binos hamulos*, hunc in modum [ ], inclusa fuêre.

Tertiò. Ex *Manuscripto* hujus Operis *Exemplari*, quod ad manus erat, non modò plurima passim emendavi; sed & nonnulla addidi, quæ quidem *hamulis* esse distinguenda non arbitratus sum; nisi ubicunque manifesti adessent *hiatus*, quos egomet meo Marte supplere debuerim, utpotè qui, cùm in Editione priori, tùm in *Manuscripto* meo deficerent, atque necessariò supplendi venirent; sicut videri potest præcipuè *pag.* 161. 166. 209. 210. 211. 255. 282. 287. 292. 314. 321. 324. 330. 331. 332. 333. 336. 343. 351. 353. 387. 390.

390. 397. 403. 422. hujusce secundæ Editionis *, & alibi hinc inde, ubi quidem distinctio per *hamulos* modò adest, modò deficit.

Quartò. Cùm optaret Bibliola, ut hæc Editio priori fieret auctior, quin & ad certam molem excresceret; eapropter, ad hoc exequendum, *tria* non inutilia quidem præstiti. 1°. Nonnulla ex *Manuscripto Collegio* Auctoris *de Methodo studendi Medicinæ* (sicut anteà dictum est) deprompsi; quæ verò singula suis inserui lo-

* Hæ citatæ paginæ referuntur, in hac *novissima Editione*, ad sequentes: 164. 169. 215. 216. 262. 289. 294. 300. 322. 329. 333. 339. 340. 342. 343. 346. 354. 355. 363. 366. 401. 405. 412. 418. 438. Porrò, in *præsenti Editione*, nova adhuc ejusmodi exstant, præter memorata, Additamenta in Textu, *binis hamulis* pariter distincta; scil. *pag.* 132. 153. 156. 157. 229. 241. 300. 317. 319. 347. 354. 392. 475. & aliis hinc inde locis.

cis. Sic igitur, in PROLEGOMENIS, integrum Primum Caput inde conflavi, (quod quidem etiamsi non magni fortè momenti quibusdam videri posset, illud tamen ex alio penu vel auctius, vel perfectius reddi opus esse non censui); tum hinc etiam Caput Quartum, maxima ex parte, concinnavi, additis ad finem iis quæ Tertium alterius Editionis constituebant: denique mutatô Capitis sequentis titulô (quia nempe similis jam fuerat præcedenti datus) viginti *articulos* ibidem inserui, nimirùm ab *art.* 2. ad 22. Et hæc quidem omnia intra duos *hamulos* semper apposui; ne scilicet cum reliquo Textu eadem confudisse viderer, utque Scrupulosis omnibus hôc pactô satisfacere possem. 2°. AUCTORUM in Textu citatorum Loca, sive Collationes, minori charactere (discriminis gratiâ) subjunxi; & quamvis hoc initiô

factum non fuerit, quoniam tunc temporis minùs otii mihi suppeteret, attamen in Tertia Parte, quæ totius Operis est præcipua, istud satis accuratè præstitum advertet BENEVOLUS LECTOR, quanquàm alicubi forsan omissum reperturus. 3°. Annotationes aliquot, & Additamenta circa res præcipuas (& hæc quidem hinc inde, prout operæ-pretium esse arbitratus sum) minori charactere similiter distincta subnexui. In quibus autem omnibus præstandis curam non mediocrem impendi, ne quis subreperet error, utque hæc Tyronibus saltem utilia quadantenùs esse possent.

Quintò. Divisiones aliquot ineptas emendavi, neglectasque adjeci. Sic enim Partem Operis Tertiam, quæ jam in PROLEGOMENIS, Cap. XIII. *de Classibus Medicamentorum*, in Classes quinque distributa fuerat, & quæ ta-

men perperàm admodùm in tres duntaxat divisa in Operis serie exstabat, (dum scilicet Prima Classis cum Secunda, & Quinta cum Quarta simul confunderentur, adeò ut istud conspicientem statim offenderet) distributione genuinâ in quinque iterùm distinxi. Prætereà, in secunda Classe ejusdem Partis, Caput *de Hydragogis*, minùs aptè itidem in quatuor divisum, ad unum reduxi. Sic etiam, in Tertia Classe, Caput *de Detergentibus*, *Emundantibus*, *&* *Erodentibus*, cum altero confusum, distinguendum necessariò mihi fuit. Plurimas insupèr Divisiones, Distinctionesque omissas addidi: quum enim initiô singula Capita in *articulos* divisa fuissent in Editione priori, ac istud paulò pòst omninò neglectum exstaret, quin & Argumentorum distinctioni plerùmque consultum non esset, nec unquam Formularum à reliquo

Textu diſcriminis haberetur ratio; hæc omnia ſanè mihi fuerunt non perfunctoriè quidem interpolanda, atque ſupplenda.

Sextò. In Erratis tum Typographicis, tum aliis, præſertim ſi alicujus eſſent momenti, corrigendis operæ non peperci: Sphalmata quippe multa emendavi, non modò in Figurarum Mathematicarum explicationibus (ubi quidem adeò craſſa occurrebant Menda, ut ea profectò vel ignariſſimo Tyroni condonari non potuiſſent); at etiam, ſiquando neceſſe fuit, Literæ in ipſis Schematibus deficientes additæ ſunt, atque ſuperfluæ alibi deletæ. Verùm enim verò curam inprimis adhibui quàm diligentiſſimè, ubi corrigendi venirent errores in doſibus Medicamentorum; in quibus ſanè numeroſi reperiebantur, & erga Tyrones admodùm periculoſi: uti quidem videre eſt, ex. gr., in Capite de

Phlegmagogis, pag. 215 prioris Editionis, ubi *Gummi-Gutta* à gran. xv. ad ſcrup. v. præſcriptum exſtat; & in Capite *de Hydragogis*, pag. 233, ubi *Mercurii Dulcis* à gran. jv. ad drachm. jj. doſis aſcendit: taceo, brevitatis gratiâ, complures alios eoſque graves hujuſcemodi errores paſſim obvios. In his autem omnibus emendandis, non modò probatiſſimorum quorumque Auctorum adminiculô, ſed inprimis Clariſſ. AUCTORIS noſtri *Materiâ Medicâ* uſus fui; quam etiam, ut & ipſius *Inſtitutiones Medicas*, ſemper debent conferre Tyrones, dum præſentis Tractatûs lectioni operam dabunt, quò meliùs nempe ſenſum aſſequantur, & errores, ſiqui præterlapſi fuerint, ipſimet corrigere valeant.

Septimò. Indicem Capitum non ſolùm auctiorem multò reddidi, adjectis ſcilicet Capitum argumentis; ſed etiam alterum Indi-

cem Rerum & Verborum locupletissimum ad Operis calcem adjunxi.

Octavò. Denique cùm, in hoc expurgando AUGIÆ *Stabulo*, impossibile ferè fuerit unâ vice omnes eliminare fordes, idcircò *Errata* tum Typographica, tum alia quòque, sive prætervisa, sive commissa, ad finem annexui; scilicet ut istud Opus, quantùm quidem in me esset, utilius atque perfectius eô pactô redderem.

Et hæc sunt, LECTOR HUMANISSIME, quæ in hac Editione fuerunt à me præstita: in quibus verò si expetitum attigerim scopum, erit sanè de quo non mediocri afficiar gaudio; sin minùs, tu ipsemet reliqua supplere dignaberis. Porrò quidquid bonum in hujusce Libri Textu inveneris, id omne Præclarissimo BOERHAAVIO jurè ac meritò arrogare, ipsiusque Tholis appendere utìque non dubitabis: ve-

rùm si quid adhuc minùs aptè, vel etiam perperàm expositum ibidem offenderis, istud profectò non in Præstantissimum AUCTOREM, sed in Discipulorum describentium negligentiam, ut & inscitiam, atque cacographiam, vel in Typographorum sphalmata, precor, refundas. Ego verò (utì jam dixi) hoc sanè duntaxat in isto suscepto labore mihi proposui, ut scilicet qualemcunque hanc Editionem clarissimo AUCTORIS nomine minùs indignam, emaculatiorem multò, ac proinde Tyronibus non solùm innoxiam, sed & priori longè utiliorem, in omnibus, pro virili parte, efficerem. At enim hoc Opus perfectum unquam, vel celeberrimo BOERHAAVII nomine dignum spes utìque non est in lucem proditurum esse, nisi ab ipsomet edatur AUCTORE: quod quidem siquando contingeret, tunc exigui & qualiscunque hujusce

juſce mei laboris jacturam non modò non ægrè, ſed & lætiſſimè profectò laturus eſſem. Verùm enimverò, quoniam Præclariſſimo Viro graviſſimis detento negotiis, otium ſuppetere non videretur, ut huncce Tractatum ab ipſo nunc temporis edendum eſſe ſpes aliqua daretur; ideò Spartam hanc lubentiùs in me ſuſcepi, atque, pro meo modulo, imparatis ac imparibus licèt viribus, adornavi. Quàm verò exoptandum eſſet, ut huncLibrum (utiliſſimum herclè futurum, ſi ipſius Auctoris exaratus prodiret calamô) publici juris faceret Vir maximus, ac de re Medicâ, ſuis aureis Operibus locupletatâ, optimè meritus! Quid enim Philiatris utilius nunc eſſe poſſet, quàm ut ille qui Inſtitutiones Medicas, Praximque omnium accuratiſſimè docuit hactenùs, idem etiam Vires & Uſus Medicamentorum exponeret? Donec

autem tantô beneficiô Medicos sibi obstringére consultum duxerit, huncce Summi Viri Fœtum, utut abortivum, ne dedigneris, quæso, BENEVOLE LECTOR; in eo quippe plurima non modò perquàm egregia, atque utilissima, sed & alibi vix invenienda reperies: hinc etiam nullus dubîto, quin fructus haud mediocres exinde percepturi sint Medicinæ Tirones. His ergo præsertim offertur iste Liber, utpotè ad ipsorum usum quàm optimè redundaturus, inprimis verò si illum unà cum aliis, iisque genuinis, Clarissimi AUCTORIS Operibus assiduè & sedulò contulerint.

Scribebam *Parisiis*, 13. Januarii, M. DCC. XXVII.

EDITORIS MONITUM

DE HAC NOVISSIMA EDITIONE.

JAm elapſi ſunt anni ſeptemdecim, BENEVOLE LECTOR, poſtquàm hic Liber primâ vice *Pariſiis* editus eſt (*a*): Quâ verò ratione iſtud tunc temporis factum fuerit, in præcedente Præfatione (*b*) dixi. Deinde autem, *Haga-Comitum*, (licèt titulus ferat *Pariſiis*) ſecundâ vice recuſus prodiit (*c*); quæ quidem aſſimulata Editio priori omninò ſimilis eſt, neutiquàm verò auctior, & e-

(*a*) Anno 1723.
(*b*) Pag. v. & vj.
(*c*) Ann. 1726.

mendatior, quamvis titulus utrumque ſpondeat. Hanc autem vidiſſe nondùm mihi contigerat, cùm, anno ſequente 1727, novam dedi, primâ & ſecundâ longè emaculatiorem, & auctiorem; cui quòque PRÆFATIONEM, quam in Operis fronte iterùm ſiſto, tum præfixi. Adeòque Editio noviſſima, quam alterâ vice nunc præbeo, in ordine quarta eſt, niſi forsàn alibi quædam alia prodierit mihi incognita. Hiſce præmiſſis, ſupereſt ut enarrem, quid hîc denuò præſtitum à me fuerit; quod quidem paucis ſic habe.

1°. Tractatum hunc, ſemel antehàc à me ſedulò recognitum, & ab innumeris mendis expurgatum, accuratiùs adhuc in omnibus, tum quoad impreſſionem, tum quoad ſermonem, & res ipſas (quantùm quidem per otium licuit) recenſui, ac repurgavi, correctis ubique præceden-

tis Editionis Erratis, annexisque Addendis; quin etiam allucinationes multas, easque interdùm graves, primâ vice prætervisas, simul emendavi: quæ omnia profectò conferenti spontè patebunt.

2°. Additamenta quædam alia in Textu, iis scilicet locis ubi requiri visa fuerunt, intra duos hamulos sive cancellos, inserui.*

3°. Annotationes præcedenti Editioni à me adjectas, minorique charactere distinctas, modò reformavi, modò adauxi, prout operæ pretium esse arbitratus sum; imò & alias non paucas variis in locis addidi.

4°. Indicem Rerum & Verborum, in multis deficientem, non solùm accuratiorem, sed hinc inde auctiorem quòque effeci.

5°. Auctorum in hoc Libro

* De his confer superiùs *Notam* paginæ xvij.

citatorum Indicem adjeci novum.

6°. Capitum Indicem etiam auxi, præcipuis ſcilicet contentis multò uberiùs annexis; ita ut Operis Conſpectus, hôc pactô, meliùs exhibeatur.

7°. Quod ad ordinem hujuſce Tractatûs attinet, pauca duntaxat in eo mutata reperiuntur. Sic, ex. gr., in PART. III. CLASS. II. pag. 330. CAPUT IX. continens *Corollaria de Purgantibus per Alvum in genere*, diſtinctum eſt à CAPITE VIII. *de Melanagogis*, quocum anteà hæcce Corollaria confundebantur. Ita quòque, in CAP. XII. *de Sudoriferis*, pag. 370. *Theoremata de Sudoriferis in genere* antepoſita ſunt *Corollariis Practicis* de iiſdem. Præterea, in IV. CLASSE, pag. 432. *Theoremata de Topicis in genere* primum CAPUT jam conſtituunt. Notandum inſupèr mihi videtur, quòd in *PROLEGOMENIS*, ad

accuratiorem ordinem, CAP. IV. & V. ante II. & III. ſatiùs collocata fuiſſent. Porrò, Citationes interdùm mutatæ ſunt, quando ſcilicet iſtud facto opus eſſe viſum eſt: Ex. gr. jam non ampliùs, in primis *PROLEGOMENORUM* Capitibus, citatur *Collegium Manuſcriptum* AUCTORIS *de Methodo ſtudendi Medicinæ*, verùm, hujus locô, *Collegii* ejuſdem *Editio Londinenſis* anni 1734; licèt tamen hanc (quæ quidem præcedente* anni 1726 non multò ſanè correctior, aut melior eſt) citare profectò me puduerit, cùm iſtud Opus Clariſſimo BOERHAAVIO planè ſit indignum: at quoniam hujuſce *Methodi* nulla potior exſtaret Editio, eandem *Manuſcripti Collegii* loco ſubſtituendam eſſe putavi. Sed cùm hæc omnia levio-

* De qua vide ſuprà, in *Præfatione*, pag. ix. & x.

ris ſint momenti, iis fuſiùs enarrandis tempus mihi terendum non eſt.

Jam verò ſupereſſet, ut de præſentis Tractatûs tàm ordine, quàm methodo, pauca hîc loci diſſererem : ſed iſtud ſupervacaneum utìque foret; cùm in *Indice Capitum* (ut ſuperiùs dixi) totius Operis Conſpectus ſimul exhibeatur.

Verùm enimverò, quanto Medicinæ bono res ceſſiſſet, ſi Clariſſimus BOERHAAVIUS ipſemet evulgâſſet huncce Librum! At, quamvis eum aliquando tandem iſtud præſtiturum eſſe ſpes quædam affulgere viſa fuerit, nulla jam ampliùs supereſt; cùm Eximium hoc HYGEIÆ Columen, Medicorumque Coryphæus, duobus ferè abhinc annis obierit *, maximô ſui deſi-

* *Lugduni-Batavorum*, die 23 Septembris 1738, annô ætatis ferè ſeptuageſimô.

deriò omnibus relictò; postquàm scilicet ingenii summi, simulque studii & diligentiæ non minoris insigne diu præbuisset exemplum, ac de Humano Genere, Medicisque potissimùm, uberrimo ut & purissimo Doctrinæ fonte, aureisque Scriptis, bene mereri non desiisset Vir nulli in Arte Salutari secundus: Cujus ideò nomini nunquam intermorituro grata semper assurgere debet Medicina!

Porrò, ab AUCTORIS obitu, Editionem hanc novissimam huc usque distuli; quippe qui sperarem, eum, circa idem argumentum, in suis Manuscriptis, forsàn aliquid typis edendum reliquisse. Verùm quoniam nihil, super hac re, ab ipso exaratum in ejus Schedis inventum fuisse tandem audiverim; simulque Bibliopola, divenditis omnibus præcedentis Editionis exemplis, quæ undi-

que expetebantur, aliam ſine mora dare vellet, hujus demùm curam ſuſcipere decrevi: quamvis tamen vix fortè tale quid aggredi in animo mihi fuiſſet, niſi jam aliâ vice in idem opus incubuiſſem. Enimverò nôrunt omnes Literati, quàm tædioſum, laborioſumque ſit, imò & quovis reſpectu ingratum, iſtiuſmodi Libris operam ſuam impendere; cùm inprimis quid in iis ab Editore præſtitum fuerit, ſcire Lector ut par eſt haud poſſit, niſi ſimul conferat Editiones; quod quidem à nemine fèrè fit unquam. Non igitur arbitror, quempiam ita iniquum fore judicem, ut vanæ aucupandæ glorolæ, vel tenuis lucelli deſiderio laborem huncce meum imputaturus ſit.

Tandem aliquid monendum hîc mihi reſtat de DAVIDIS ABERCROMBYI Opuſculo, quod

ad Libri calcem, *binarum Epistolarum*, quæ antehàc aderant, loco subjunxit Bibliopola.

De hocce Tractatulo, duo sequentia præsertim, in Tironum gratiam, notanda veniunt. 1°. AUCTOR universam doctrinam suam de *Saporibus* superstruit vetustæ hypothesi quatuor Qualitatum primarum, à quarum diversa combinatione, tum naturam Saporum, tum operandi rationem postmodùm eruit. Sic, v. gr., Acerba, &, quæ gradu ab iis differre dicit, Austera, & Acida, frigida pronunciat; adeòque vim adstringendi, repellendi, æstum compescendi, reliquosque frigiditatis effectus ipsis assignat. E contrario Amara, & Acria pro calidis venditat, atque hinc contrarias virtutes de ipsis prædicat. Similiter porrò Dulcium, Salsorum, Pinguium, reliquorumque Sapidorum naturam exponit.

2°. Licèt *Sapor* explorandis Plantarum Viribus, ut plurimùm apprimè inſervire poſſit, iſtud tamen ab AUCTORE nimis generaliter prædicatur. Non enim Medicæ Vegetabilium, ut & Corporum quorumcunque Facultates, ex ſolo Sapore certò ac ſemper determinari poſſunt; vel additis etiam (ut fieri debet) tum Odore, tum Notis Characteriſticis ex Botanica deſumptis, imò & Tentaminibus Phyſico-Chymicis, &c. Siquidem, utut mediantibus his omnibus adminiculis, veras ac genuinas in Plantis pleriſque vires explorari poſſe negandum minimè ſit, eædem inſupèr ab Effectu, & Experientiâ, eâque ſæpe repetitâ, clariùs patefiunt. Nemo quippe Saporis, & Odoris ſubſidiô, vel etiam ope Experimentorum Phyſico-Chymicorum, &c. conjicere, vel certò cognoſcere unquam

poterit vim *Chinæ-Chinæ* febrifugam, *Ipecacuanhæ* antidyſentericam, *Jalappæ*, *Rhabarbari*, aut *Sennæ* purgantem, *Seminis Hyoſcyami* narcoticam, *Daturæ* dementiam producentem, *Gratiolæ*, *Hellebori albi*, ac præſertim *Antimonii* emeticam, *Mercurii* ſialogogam, *Cantharidum* viis urinariis infenſam; & ſic porrò. Quin potiùs ſpontè patet, Experientiæ ſuffragium omninò requiri ad ejuſmodi Medicamentorum Facultates eruendas ac ſtabiliendas. Nec etiam unum vel alterum ſufficit experimentum; ſed plura ſimul adhibenda ſunt, adeò ut tandem, iteratis aliquoties, ſine aliûs cauſæ ſuſpicione, experimentis, veri ac genuini Remediorum evincantur effectus. At profectò (quod quidem Artis Medicæ progreſſum haud parum impedit, ut appoſitè monet GEORG. BAGLI-

vius *) « Multi, ob faustos even-
» tus ex aliquo Remedio, vel
» potiùs ob innatam quandam
» proclivitatem tum laudandi,
» tum fingendi ad libitum Me-
» dicamentorum Vires, ita erga
» Remedium aliquod afficiun-
» tur, ut putent illud unum,
» ad curandos quosque Morbos,
» summam vim, ac velutì impe-
» rium obtinere. »

Jam verò de variis adminicu-
lis, quorum ope cognosci pos-
sunt Medicamentorum, præser-
timque Vegetabilium, Vires,
conferri merentur inprimis (præ-
ter DAV. ABERCROMBYUM, de
notis ex Sapore) Auctores se-
quentes: (1) De notis ex Odore,
& Sapore, GEORGIUS-WOLFF-
GANGUS WEDELIUS, in *Amœni-
tatibus Materiæ Medicæ*, Lib. I.

* *Prax. Medic.* Lib. I. Cap. V. §. 1.
pag. m. 12.

Cap. v. & vj. Jenæ, 1704. *in*-4°. (2) De notis ex Fructificatione sive Characteribus Botanicis, PATRICIUS BLAIR, in Opusculo Anglico idiomate conscripto, cui titulus est: *Miscellaneous Observations in the Practise of Physick, Anatomy, and Surgery; with new and curious Remarcks in Botany*, &c. *Letter* iv. v. & vij. Londini, 1718, *in*-8°. (3) De notis ex Sapore, atque Odore, nec non Fructificatione, ut & Solo sive Loco natali, FRIDERICUS HOFFMANNUS, in Exercitatione *de Methodo compendiosa vires & virtutes in medendo Plantarum indagandi*, insertâ Tomo I. ejus *Opusculorum Physico-Medicorum*, Ulmæ, 1725. *in*-8°., ac Tomo V. *Operum omnium*, pag. 58. Genevæ, 1740. *in*-fol. (4) De notis ex Odore, & Sapore, simulque Fructificatione, JOANNES-ERNESTUS HEBENSTREIT, in Dis-

ſertatione Inaugurali *de Senſu externo facultatum in Plantis judice*: Lipſiæ, 1730. *in*-4°. Quæ quidem Diſſertatio à celebri Botanico, CAROLO LINNÆO, in *Horto* CLIFFORTIANO, omnium maximè ſuper hac re commendatur: ſed eam vidiſſe mihi nondùm contigit, cùm ſit rariſſima; itaque, hujus loco, ſupràdicta Clariſſimi HOFFMANNI Exercitatio ſufficere poterit. (5) De notis ex varia cum aliis corporibus combinatione per Tentamina Phyſico-Chymica, JOSEPHUS PITTON de TOURNEFORT, *Préface de l'Hiſtoire des Plantes qui naiſſent aux environs de Paris*, pag. iv. & ſeqq. Pariſiis, 1698. & 1725. *in*-12°. Cui addi poteſt JOANNES-BAPTISTA CHOMEL, *Diſcours Préliminaire de l'Hiſtoire des Plantes Uſuelles*, Tom. I. pag. xxxvj. & ſeqq. Pariſiis, 1731. *in*-12°. (6) Tandem de Notis omnibus

omnibus simul, PAULUS HERMANNUS, & JOANNES BOECLERUS, in *Proœmio Cynosuræ Materiæ Medicæ*, Tom. I. Argentorati, 1726. *in*-4°.

Scripsi *Parisiis*, 23. Julii, M. DCC. XL.

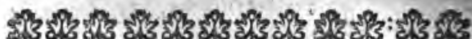

PARS PRIMA.

DE MEDICAMENTIS IN SOLIDA OPERANTIBUS. pag. 141

CAP.

PARS SECUNDA.

PARS TERTIA.

PRIMA CLASSIS

SECUNDA CLASSIS.

DE MEDICAMENTIS EXCRETIONES PROMOVENTIBUS. pag. 225.

TERTIA CLASSIS.

QUARTA

QUARTA CLASSIS.

DE MEDICAMENTIS TOPICIS.

QUINTA CLASSIS

MEDICAMENTORUM IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL OPERANTIUM. pag. 475

Finis Indicis Capitum, & præcipuorum Contentorum.

ERRATA.

PAg. 13. *lin. ult. pro* §. 69. *de Hydrostatica*, lege *de Hydrostatica*, §. 10. & seqq. pag. 132 ad 134.

P. 15. *lin*. 21. in illo, *leg*. in illud.

P. 37. *l*. 10—11. *leg*. LEEUWENHOEKIUS.

P. 50. *l*. *penult*, *pro* à §. 20 ad §. 24. *leg*. pag. 277 ad 290.

P. 55. *l*. *penult*. *post* constant, *adde* partim.

P. 121. *l*. 8. anetà, *leg*. anteà. *Ibid* *l*. 24. *leg*. nauseosi. *Ibid*. *l*. 25 *leg*. nauseosæ.

P. 122. *l*. 15. *leg*. nonnulli.

P. 132. *l*. 17. & *P*. 216. l. 25. *Galactophora*, leg. *Galactopœa*.

P. 139. *l*. 12. *leg*. Stomachô.

P. 147. *l*. 7. *post* V. *adde* §. I. *Ibid*. *l*. 8. aliquot, *leg*. plurima.

P. 183. *l*. 7. *leg*. Medicamentorum.

P. 184. *l*. 2. Phthisis, *leg*. Phthisicis.

P. 198. *l*. 20. leg. (2) *Acida* omnia, quæ.

Ibid. *l*. 21. *post* licet, *adde* quædam ex iis.

Ibid. *l*. 22. talia verò sunt, *leg*. Ex Acidorum classe sunt.

P. 219. & *p*. 221. (*in titulo*) leg. *Galactopœis*.

P. 219. *l*. 6. *ante* Hinc, *adde* 31

P. 255. *l*. 13. *pone* (2) *à linea*.

P. 294. *l*. 23. *leg*. Practicis.

P. 300. *l*. 19. *leg*. nauseosum.

P. 326. *l*. 12. *leg* quæ.

P. 333. *l*. 6. sæpe, *leg*. statim.

P. 499. *l*. 18. & *p*. 504. *l*. 20. *pro* 133. *leg*. 134.

P. 507. *l*. 35. *pro* 134. *leg*. 135.

P. 515. *l*. 13. *leg*. Defectus.

P. 520. *l*. 19. *pro* 153. *leg*. 135.

P. 528. *l*. 34. & *p*. 530. *l*. 15. *pro* 135. *leg*. 136.

P. 547. *l*. 17. *pro* 134. *leg*. 133.

TRACTATUS
DE
VIRIBUS
MEDICAMENTORUM.

PROLEGOMENA.

CAPUT PRIMUM.

§. I.

[*De Elementis Corporum, seu de naturâ Solidorum in genere.*

Art. I. LEMENTA CORPORUM definiuntur à Philosophis, *Corpuscula simplicissima, ex quibus alia fiunt, & in quæ iterùm resolvi possunt;* atque sic per hæc intelligimus, *Corporis cujuscunque firmam originem & Stamina*,

quæ suâ aggregatione corpus constituunt. (a)

2. Si cohæsio seu durities tanta sit in corpore quolibet, ut omnem cognitam vim motûs superet, tum illud vocatur *Atomus*, seu *Elementum Corporeum.* (b)

Docent Physici omne corpus esse extensum, impenetrabile, figurabile, mobile, nec non corpora omnia composita cohærere cum aliquo nixu separationi plus minus-ve se opponente, qui nixus vocatur durities: si jam illa cohæsio, ille nixus, illa Vis, quam *Attractricem* vocat NEWTONUS, tanta sit in illis *Staminibus* ex quibus conflantur corpora, ut nullus motus in rerum Natura sit, qui non superetur à resistentia cohæsionis horum *Staminum*; tum, inquam, illæ particulæ dicuntur *Atomi*, ex α privante, & τομὴ, sectione: hinc *Atomus* vocatur propriè pars non ampliùs secanda, seu indivisibilis. Sunt autem hæ *Atomi*, ex quibus omnia constare corpora jam olim asseruit DEMOCRITUS; qui quidem satis intelligebat, nullam esse particulam in Natura, quæ non adhuc capax esset divisionis ma-

(a) Confer BOERHAAVE. Collegium *de Methodo discendi Artem Medicam.* Part V. Cap. I. §. 6. pag. 248. *Edit. Londin.* 1734.

(b) IDEM *ibid.* Part. I. pag. 30. Cap. III. ad pag. 45. Cap. VI.

thematicæ;

thematicæ; ſed voluit ille, quòd ſi vis uniens partes corporis major ſit, quàm ulla vis quæ huic corpori imprimi poſſit, inde ſequatur, cohæſionem hanc vel unionem inſuperabilem eſſe, utpote quæ à nulla vi deſtrui queat: hinc particulæ tali deprehenſæ nomen imponebat *Atomi.*

3. Quæritur an hujuſmodi corpuſcula in Natura dentur? Quod ut examinetur, primò attendendum eſt, licèt corpora plurima mutentur quoad formam, nulla tamen unquam mutari in ſua eſſentia; ergo ita cohærere debent illa quæ rerum eſſentiam componunt, ut nulla vis tanta ſit in Natura, quæ particulis eſſentiam corporum conſtituentibus applicata, earum cohæſionem ſuperare valeat; unde ſequitur manifeſtè, particulam hanc ſive *Atomum* nullatenùs mutari poſſe: enimverò ſi mutari inciperent & in partes dirimi corpuſcula hæc, tota rerum Natura peſſum iret, atque penitùs deſtrueretur; quippe, ſi Aqua, v. gr., partes haberet ita mutabiles, ut eſſe poſſent partes Ignis, ecquis non videt, totam rerum faciem mutatum iri, ſi hoc accideret, & omnia ab Igne abundare tum incipiente deſtruenda fore? Ergo tota Natura clamat, *principia* quibus

corpora constant, immutabilia esse: quod quidem si verum non foret, non potuissent eadem permansisse per tot sæcula; atqui in nullis rebus mutatam videmus corporum essentiam, quoniam immutabilia sunt eorum *Stamina* sive *Elementa*, ut jam diximus; non quòd mathematicè dividi non possint, hoc enim in infinitum fieri potest, sed quòd nulla vis eorum partes ab invicem separare queat; & hoc facit stabilitatem Naturæ. Illa nunc causa, quâ istud fit, est ordo Naturæ ipsius, à Deo ita constitutus ut sit eadem semper causa Cohæsionis.

4. Si *Atomus*, aut corpus ex *Atomis* constans, partes suas cohærentes ita habet unitas, ut nullum spatium vacuum intercipiatur, tunc *Atomus* illa, aut illud corpus, vocabitur *Solidum* perfectum. *Solidum* autem *est corpus, cujus partes ita cohærent inter se, ut unâ parte motâ, reliquæ etiam simul moveri cogantur.*

Hæc est inter Eruditos agitata quæstio, quænam idea dari debeat *Solidi?* PERIPATETICI omnes & CARTESIANI dicunt, Extensionem ideam esse *Solidi*; verùm facilè ostendi potest, hoc non ita intelligendum esse. Siquidem diximus *Atomum* constare ex partibus ita arctè inter se cohærentibus, ut separari ne-

queant ; at verò *Atomus* illa non erit adhuc perfectè *ſolida* , niſi aliquid prætereà huicce definitioni adjiciatur : quippe , ſi Deus duas *ſolidas* particulas ſimul conjunxiſſet hunc in modum /\ , hæ quidem ambæ particulæ ita junctæ ſimul eſſent , ut inde conflaretur *Atomus* una , cujus partes in contactu tam arctè cohærerent inter ſe , ut una pars ab altera, quâcunque vi adhibitâ , ſeparari minimè poſſet ; attamen non eſſet adhuc *Atomus* perfectè *ſolida* , quoniam inter ambas hujus partes ſpatium ineſſet : verùm ſi ita fuiſſent unitæ , ut nullum vacuum relinquerent intermedium , hâc nempe ratione ▬ , tunc *Atomus* illa perfectè *ſolida* foret , quippe quæ nullum in ſe ſpatium haberet , ubi alterum poſſet recipi atque contineri corpus. Hinc igitur, *corpus perfectè ſolidum eſt illud , quod ex Atomis ſeu particulis indiviſibilibus conſtat , ita junctis , ut nihil vacui inter ipſas hæreat.* Alterum adhuc vocatur perfectè *ſolidum* corpus, quod ex prioribus perfectè *ſolidis* conflatum eſt , abſque ulla quoque intercapedine , ſeu ſpatio relicto inter partes totum conſtituentes : his autem binis perfectè *Solidorum* generibus ſi *Atomum* addamus , quæ conſtet partibus ſibi mutuò unitis , ſine ullo ſpatio inter-

medio, tunc tria corporum perfectè *solidorum* genera habebimus.

5. Jam verò si quis quærat, quomodo corpus perfectè *solidum* metiri possimus? Respondemus, mensurâ spatii. Supponamus enim, v. gr., nos habere spatium quod sit exactè unius pedis cubici; & hoc spatium à nobis dein impleri corpore ejusdem omninò molis & figuræ, i. e., unius pedis cubici, & in quo nullum omninò vacuum sit, adeòque quod sit corpus perfectè *solidum*: jam ergo, quandoquidem hoc corpus exactè repleat illud spatium, mensura ejus erit etiam mensura spatii in quo continetur; tantùm enim ibi aderit impenetrabilis materiæ, quanta est magnitudo spatii.

6. Si *Atomus*, aut corpus ex *Atomis* constans, partes impenetrabiles ita junctas habet, ut intercipiantur inter unitas partes spatiola vacua, aut aliâ materie non unitâ repleta, tunc vocatur corpus *porosum*.

7. Ut verò habeamus mensuram corporis *porosi*, supponamus, v. gr., molem Auri perfectè solidam occupare spatium unius pedis cubici, & jam inde auferri hoc Aurum, cujus mensura, ex hypothesi, est capacitas istius pedis cubici, & ejus loco Aquam substitui spatium hoc

exactè replentem; tunc si $\frac{2}{3}$ partes hujus Aquæ, sint *pori*, ergo $\frac{1}{3}$ pars pedis cubici erit mensura Substantiæ corporeæ istius Aquæ: reliqua enim habentur tantùm vacua, non corpora, Materiæ perfectè *solidæ* respectu. Hoc plurimùm juvat in viribus corporum indagandis: vires enim inveniuntur ex quantitate Materiæ; sed quantitas hæc noscitur, cognitâ magnitudine numeroque *pororum*, quia tunc isti subtrahuntur à reliqua mole corporea; nihil quippe faciunt ad vires corporum, quoniam sunt tantùm spatia vacua: sed illud quod præter poros spatium replet, hoc solum dat quantitatem materiæ in eo contentæ; ergo hæc est mensura *Corporeïtatis*.

8. Unde videmus, quòd si ARISTOTELIS & CARTESII vera foret sententia, dum asserunt, Extensionem esse ideam *Solidi*, tum inde sequeretur, ubique esse eandem Substantiam corpoream: quod quidem verum esset, si non daretur in rerum Natura *Vacuum*; tunc enim Aqua & Aurum essent æquè gravia, & æquales vires haberent, utpote quæ forent æquè perfectè *solida*; sed hoc falsum esse ostendit magnus NEWTONUS, evidentissimis demonstrationibus mathematicis, in experimentis de *Pendulis*.

9. Jam igitur vidimus *Atomum* aliquam esse posse perfectè *solidam*, & imperfectè *solidam*, seu *porosam*; & quòd proinde corpora ex eis conflata possint esse tum perfectè *solida*, tum *porosa*; quòdque corpora dicantur *porosa* duplici sensu; nempe porosa simpliciter, ubi nihil in poris continetur; & porosa cum Materie interna in poris fluctuante, quando scilicet, ut diximus, meatus habent tantummodò, seu spatia penetrabilia, adeòque non repleta, h. e., *vacua philosophica*. Ex his etiam patuit, quòd cùm physicè, non geometricè, corpora ad vires metiri volumus, tunc moles à massa corporea distinguenda sit: *moles* enim est tota extensio corporis, quæ in quibusdam locis perfectè *solida* esse potest, in aliis verò *vacua*. Unde sequi perspeximus, si perfectè *solidum* sit corpus, tum mensuram molis & spatii in quo continetur, esse mensuram substantiæ; sed si in mole sint loca vacua, tum mensuram instituendam esse subtractis vacuis: quod quidem in sequentibus clariùs adhuc patebit.

§. II.

De Pondere specifico Corporum.

1. INvenêre duo maximi Viri, ISAACUS NEWTON, & CHR. HUYGENS, ambo per diversa ratiocinia, quòd *materies corporea, in quocumque spatio deprehensa, haberet eam proportionem, ut pondus erat illius molis ponderatæ.* Quæ verò Propositio, ut elegantissima est, ita & utilissima evadit in Mechanicis, ad vires corporum eruendas. Jam explicuimus, quid sit intelligendum per Molem, seu Massam corporis, quid-ve per Quantitatem, seu Substantiam corpoream. Invenit autem NEWTONUS, illud quod inter poros intercipitur & non cohæret, nihil facere ad vim corporis, verùm esse prorsus ac si vacuum foret, respectu virium agentium; quod quidem per experimenta clarè deducit, dum agit de *Pendulis*: vide igitur hunc Authorem in eruditissimo suo Tractatu *de Principiis Mathematicis Philosophiæ Naturalis*, 1°. ad initium, tum verò in Parte tertia, ubi experimenta habet de *pyxide* modò *plenâ*, modò *vacuâ* ponderatâ: consulatur quòque de hac Propositione HUYGENIUS, in Tractatú quem inscripsit,

De la Lumiére, & de la Pesanteur. Jam verò quod hi duo magni Viri experimentis suis adstruxerunt, assumimus pro principio; nempe, *prout sunt pondera corporum, ita vires eorum esse*: si enim in uno corpore duplo plus virium habuerimus, positis reliquis iisdem, duplo plus etiam materiæ impenetrabilis est in eo.

2. Hôc positô, cognoscere possumus Quantitatem Substantiæ impenetrabilis veræ in certo loco contentæ, si nimirùm Molem ponderemus (utì superiùs jam dictum est); verùm nondùm equidem novimus ut propriè se habet, quia nullum *perfectè Solidum* habemus cognitum; si enim unum tale *Solidum* haberemus, dignoscere utique possemus vires corporum, quatenùs inde pendent: ergo *pondus* est tantùm relativa scientia ad nos: verùm si exactè scire possemus, Aurum in pede cubico continere tantùm præcisè Materiæ *perfectè solida*, tum ponderaremus etiam Aquæ pedem cubicum; unde statim sciremus, quum Aqua tantò minùs ponderis habeat quàm Aurum, tantò plus vacui igitur esse in illa, & sic de cæteris Naturæ corporibus: atque ita vera tradi posset *Hydrostatices* ut & *Mechanices* in genere doctrina.

§. III.

De Diversitate Corporum.

1. PRo physicis principiis jam assumpsimus, Materiem esse extensam, impenetrabilem, figurabilem, & divisibilem in infinitum, quatenùs constat ex infinitis quasi *nihilis*, quæ vi quâdam cohærent, & vocantur *Atomi*; omnesque particulas hasce divisas habere gravitatem aliquam, quæ perfectè convenit toti Massæ, seu Aggregato *Atomorum*: Ex his ergo jam sequitur, quòd quædam harum proprietatum diversæ esse possint in corporibus. Itaque nunc dicimus, ex idea naturæ corporis sequi *diversitatem* ejus, quæ triplex est.

2. Prima diversitas nascitur ex diversitate ipsius *Atomi*: 1°. enim *Atomus* una non est semper æquè magna ac altera, cùm istud necessarium non sit ad corpus constituendum: 2°. *Atomus* una potest esse plùs minùs-ve *solida* quàm altera; cùm una possit esse *perfectè solida*, altera verò, quamvis unita ex indivisibilibus particulis, *vacua* tamen in se habere queat (utì superiùs demonstratum est): 3°. denique potest *Atomus* una, tum magnitudine, tum figurâ, ab altera differre.

3. Secunda varietas in eo consistit, quòd *Atomus* una cum altera, & corpus unum ex *Atomis* aggregatis confectum, cum altero itidem simili, possint diversimodè, cohæsione scilicet majori minori-ve, inter se uniri: & eam quidem cohæsionem ex rebus *elementatis* deducere non possumus; est enim iis essentialis proprietas, non autem à causis externis dependens.

4. Tertia diversitas oritur ex vario modo uniendi *Atomum* unam alteri, & unum corpus ex *Atomis* conflatum alteri quòque simili; v. gr., duæ *Atomi* possunt hâc ratione /\, & hôc pactô ═, inter se uniri, atque sic plùs minùs-ve spatii inter suas partes relinquere, &c. Unde originem ducit diversitas *Porositatis*, & *Densitatis*, utì jam vidimus.

5. Nunc igitur ex præmissis patuit, quòd in consideranda *Elementorum corporeorum* natura, novem capita percipere debeat quàm optimè Physicus, ac proinde Medicus, utpote fundamentalia & scitu necessaria; quæ quidem sunt, 1°. *Extensio Corporis*; 2°. *Divisibilitas*; 3°. *Impenetrabilitas*; 4°. *Durities*, seu Cohæsio partium totum constituentium major minor-ve; 5°. Natura *Atomi*, sive Moleculæ nullâ vi divisibilis; 6°. *Soliditas* & *Densitas absoluta*; 7°. *Porositas* & *Ra-*

vitas; 8°. *Mensuratio Solidi perfecti*, aut *imperfecti*; 9°. *Diversitas Corporum*, quæ triplex est, & ex ipsa *Elementorum* doctrina sponte deducitur.

Hæc jam sunt vera Principia physica, & ex ipsa rerum Natura petita. Perspectis autem corporibus *Solidis* in genere, superest ut de natura *Fluidorum* aliquid adjiciamus.

§. IV.

De natura Fluidorum in genere. (a)

1. *Fluidum vocatur illa omnis corporum congeries, cujus moleculæ minutissimæ, sensumque fugientes, aut nullo, aut facilè mutando nisu inter se cohærent, ac proinde quæ tactui levissimo cedunt, & in se invicem arietant.* Quandoquidem *Solidum*; vel *Consistens* (uti vocat CELSUS) definiatur, illud quod partes suas constituentes facilè separari non patitur, & in quod impressus impetus potiùs facit movere totam molem, quàm ut separet partem cui impressus est, hinc *Fluidi* definitio est præcisè contraria, negando scilicet quod affirmatur in præcedente.

2. At verò unaquæque pars *Fluidi* est *unum* corpus; nam illa pars, quæ vel minimè, vel nullatenùs alteri cohæret, est

(a) *Id. ibid.* §. 69. *De Hydrostatica.*

una pars: igitur ea quæ de *uno* corpore ſuperiùs dicta fuêre, ratione *Solidorum*, vera ſunt etiam in iis corporibus quæ *Fluida* conſtituunt; adeòque iſta generalia præmiſſa hîc iterùm locum habent.

3. Verùm inſuper tria conſideramus in hiſce moleculis, quatenùs componunt *Fluidum*: 1°. Partium Molem diverſam; unum enim Fluidum partes habet majores minores-ve altero: 2°. Figuram variam; quippe unum Fluidum partes habet aliô modô figuratas, quàm alterum: 3°. denique Cohæſionem Nixum-ve diſſimilem; quoniam Fluidum unum ſuas habet partes majori minori-ve niſu inter ſe cohærentes, quàm alterum.

4. Ab his tribus diverſis capitibus pendet omnis Fluidorum varietas: hinc nempe, *Fluidum tenue* eſt illud cujus partes ſunt minimæ, & vix inter ſe cohærent; & *Fluidum viſcoſum* dicitur illud, cujus partes majori nixu cohærent inter ſe, quàm in alio Fluido; & ſic de cæteris.

5. Hôc poſitô videmus, proprietates quas Mathematici tribuerunt Fluidis, nihil aliud eſſe quàm dotes in omnibus communes, non ut ſe habent in Aquâ, vel ut ſe habent in Oleo, ſed tantùm communes. Jam verò ut Fluidorum naturam quô par eſt modô explicarent Hydroſta-

tici, assumpserunt, 1°. *Fluida* constare particulis quibusdam admodùm exiguis; 2°. hasce particulas ita lubricas esse supra se mutuò, ut fluere possint; 3°. eas esse graves: & ex his tribus deduxêre, quomodo Massa corporea ex istis Moleculis aggregatis constans, reverâ se haberet. Hæc est *Hydrostatica*, non solùm Physico, sed etiam Medico, scitu necessaria; quoniam omnes ferè mutationes physicæ ope Fluidorum contingunt: sic enim nutrimentum & incrementum Animalium, Vegetabilium, Mineraliumque, fit per Aërem, Aquam, & Sales solutos, quæ omnia sunt fluida.

Hæc itaque sunt quæ *de natura Solidorum & Fluidorum in genere*, præfanda habebamus; quæ nos equidem sponte suâ jam ducunt ut ipsum *Corpus Humanum* aggrediamur; hinc verò tandem ad *vires* quas in illo exerunt *Medicamenta* deveniemus]

CAPUT II.

De structura Corporis sani.

1\. CORpus nostrum duabus constat partibus, scilicet, *solidis* & *fluidis*.

2\. Solida continent in se Fluida, sunt-

que ita inter ſe unita, ut nulla pars aſſignari queat, cujus cum reliquis connexio vel immediata, vel mediata, demonſtrari non poſſit; Vena quippe & Vas Lymphaticum Arteriæ cohærent mediante Glandulâ, quæ ab Arteria oritur; Arteriæ omnes Aortæ adnaſcuntur, quæ & ipſa Cordi inſeritur; Cor, Nervorum nec non Arteriarum Aſcendentium ope, Cerebro unitur; Cerebrum Cerebello adhæreſcit; hoc Medullæ Spinali, &c.

3. Omnes Corporis Canales, aliquô modô, cum utroque Cordis Ventriculo conjunguntur.

4. Ventriculus Cordis ſiniſter connectitur cum Arteria Magna; hæc verò ita divaricatur & diſpergitur, ut nullum Corporis punctum aſſignari poſſit, ad quod portio aliqua hujus Arteriæ non pertingat: unde fit ut cavitas à Corde uſque ad ſingula Corporis puncta continuetur.

5. Omne Corporis punctum *cavum* Liquorem intra ſe contentum verſus dextrum Cordis Ventriculum tranſmittere poteſt, ſi modò *Vaſa Secretoria*, vel *Excretoria* ſic potiùs dicta, excipiamus: qualia ſunt, (α) Vaſa Sudorifera; (β) Vaſa Sanctoriani Perſpirabilis, Perſpirantia dicta; (γ) Vaſa Oculos continuo humore

re Humectantia; (δ) Vasa Mucosa; (ε) Vasa Salivalia; (ζ) Vasa Oesophagi, Ventriculi, Intestinorum; (η) Vasa Urinifera; (θ) Vasa Seminifera; &c.

6. Omnes Corporis Canales, & Receptacula, Liquida quædam continent, modò bene se habeat Corpus. Quum ergo Canales inter se conjungantur, Liquida quòque inter se communicationem habere necesse est: hinc agitatio quæ in una Liquidorum parte excitatur, reliquis omnibus communicari potest.

7. Omnia Corporis Liquida, exceptis Excrementis, ad Cor redeunt.

8. Quamdiu Liquida hæc intra Canales regulariter moventur, tamdiu *sanus* est Homo; quoties verò motus ille irregularis est, vel in aliqua parte cessat, toties *ægrotat* Homo; si autem omninò, & omnibus in partibus, cessat hic motus, *mors* sequitur.

9. *Sanitas* itaque consistit in *æquabili motu Fluidorum*, simul & *æquabili resistentia Solidorum* in omni parte. *Fluida* dicuntur æquabiliter moveri, quando majorem impetum non faciunt in unam, quàm in alteram partem. Resistentia *Solidorum* æquabilis dicitur, quum æquabiliter premunt Liquida in omni parte, adeò ut inde nullus doloris sensus oriatur.

CAPUT III.

De statu Corporis læsi, sive morbosi.

1. EX dictis patet, *morbosum* esse illum, sive Solidorum, sive Fluidorum *statum*, in quo, quacunque de causa, *æquabilis* ille motus, quolibet in loco, turbatur, impeditur, vel sistitur; quòd verò *mors* fiat, quando motus ille ubique cessat.

2. *Mederi* ergo est, tollere de Corpore *morbum*, i. e., causas *æquabilem* motum sive transfluxum impedientes semovere & expellere.

3. *Medicamenta* vocantur *Instrumenta illa mechanica, ope quorum Artifex potest tollere causas ablati æquilibrii, idemque restituere.*

4. Medicamentum ergo supponit *fluxum* Humorum seu Liquidorum, adeòque agere potest solummodò in *Corpus vivens*.

5. Quum Medicamentum supponat *Corporis vitam*, quæ pendet à trajectu Fluidorum per Solida, inde patet, illud agere in Fluida adhùc mota, & in Solida.

6. Itaque Medicamentum non agit in *Cadaver*.

7. Omne Medicamentum effectus suos mechanicè producit, vi scilicet soliditatis, molis, figuræ, motûsque particularum suarum.

8. Actionis mechanicæ effectus, est mutatio figuræ, motûs, molisque corporis.

9. Hinc in Morbis curandis non immediatè agunt instrumenta illa, scilicet Medicamenta, sed mediatè.

10. Quoniam autem actionis effectus, vel bonus vel malus, omninò pendet à mole, motu, & figura particularum agentium, ideò à Solidis solummodo deducenda est *æquilibrii* antè dicti destructio.

11. Triplici modô destruitur fluxûs æquabilitas Fluidorum intra Solida; (α) Fluidorum in Solidis existentium ablatione; (β) impetu & pressione nimiâ Fluidorum in superficiem Solidorum internè, à causa externâ comprimente, [vel ab interna obstruente]; (γ) vi contractili ipsius Solidi nimis auctâ.

CAPUT IV.

[*De Solidis & Fluidis nostri Corporis in genere.*

1. TErna quidem diversa, totum Corpus Humanum constituentia, Principia agnoscit HIPPOCRATES, *Lib. 6. Epidem. Sect. 8.* (*a*) Scilicet, (1) τὰ ἴσχοντα, i. e., Continentia & Coërcentia; has autem partes *Firmas*, seu *Cohærentes*, vel (vocabulô usu receptô) *Solidas* appellamus: (2) τὰ ἐνισχόμενα, i. e., intùs Contenta; quæ quidem hodie (vocabulô licèt minùs Romanô) dicuntur *Fluida*, sive *Liquida*, & apud Latinos, *Humores*, seu *Liquores*: (3) τὰ ὁρμῶντα, h. e., *Impetum* facientia; per quem verò putamus AUTHOREM intellexisse illum qui fit ab Humana Mente, cùm aliquam Corporis partem movere vult; hic autem *impetus* quî fiat ignoramus: nec arbitramur, ut Scholiastæ, HIPPOCRATEM intellexisse per hoc verbum *Spiritus animales*; sed ipsum solummodô voluisse significare, quòd Mens nostra non mechanicè, sed incognitô modô

(*a*) BOERHAAVE, *ibid.* Part. 5. Cap. 1. §. 3. *pag.* 244.

agat in nostra Solida & Fluida, seu Ἴσχοντα & Ἐνισχόμενα. Quum autem illa quæ vocat HIPPOCRATES τὰ Ὁρμῶντα, ad scopum nostrum in hoc Tractatu non ita faciant, ideò naturam tantummodò *Solidorum* & *Fluidorum Corporis Humani in genere* jam expendemus.

2. Partium Solidarum & Fluidarum ideam generalem sat claram dedimus in primo Capite; quæ verò partes *Solida* dicuntur omnium corporum respectu, hæ, quatenùs ad Corpus nostrum pertinent, proprio sensu *Firma* vocantur, sicut modò vidimus. Diximus autem initiô corpora quælibet constare *Staminibus* quibusdam firmis & immutabilibus, quæ suâ aggregatione corpus constituunt, & hæc quidem *Elementa* corporum appellavimus. Sunt igitur quædam particulæ *prima* & *minima*, quæ partes *Firmas* Humani Corporis constituunt: particula enim quantulacumque nobis sensibilis in corpore, non est unica pars, sed ex pluribus constat simul aggregatis; has ergo moleculas cognoscere debemus, si nostrarum Partium naturam cognitam habere velimus.

3. (a) Sunt autem hæ particulæ *corpus*-

(a) *Id. ibid.* §. 7, *De natura Solidorum.*

cula exigua, ſatis ſimilia, ſimpliciſſima, terreſtria, ex fluidis humoribus adducta, ad ſingula loca ſecreta, & appoſita omnibus firmis partibus. Hæc vera ſunt *Elementa*, ex quibus Corpus Humanum conſtat.

Dicimus 1°. quòd ſunt *corpuſcula exigua*; & iſtud quidem clarè demonſtratur ex anatomicis: maxima pars enim, quæcumque ſit in Corpore noſtro, fit ex Vaſis, Vaſa fiunt ex Membranis, quæ involutæ conſtituunt *cavum*; hæ verò membranæ conſtant iterùm ex Vaſis, quæ Vaſa Membranas formantia rurſùs conflantur ex Membranis, quæ iterùm ex Vaſis, donec ad *ultimum* Vas perveniamus, quod habet Membranam ex Fibris compoſitam ſimpliciſſimis, non verò jam ampliùs cavis ſeu vaſculoſis; aliter enim non eſſet *ultimum* Vas: ſed illæ Fibræ ſunt mera filamenta *ſolida*, quæ conſtant meris tantummodò partibus *ſolidis minimis*, & inter ſe ita adunatis & cohærentibus, ut Membranam *ſimplicem* conficiant: de qua re vide plura in *Cap. ſeq.* Sunt igitur *Elementa* noſtrorum Solidorum *valdè exigua*; ſed prætereà dicimus,

2°. Sunt *ſatis ſimilia.* Nam profectò examinavimus per ignem chemicum Solida plurimorum Animalium; atque his experimentis nobis conſtitit, quòd ſi *Os*,

v. gr., omnibus membranis, & omnibus suis liquidis orbatum fuisset, tamdiuque coqueretur in aqua, donec aqua ultimò effusa, æquè clara & insipida inde rediret, ac fuerat cùm affunderetur, tum semper Fibræ *solidæ* in hoc Osse sibi ubique similes remanerent: Idem quòque verum fuit de aliis partibus experimentum, v. gr., respectu Musculi, &c. Neque istud tantùm; sed maximâ mutatione quæ in Natura contingere possit, hoc idem semper accidet: si enim comburatur Os, vel Musculus, non ideò tamen destruentur hæ Fibræ; sed rectæ & extensæ manebunt, quasi integræ, & erunt ubique, in una parte, & in omnibus, eædem; nam & ex Osse, & ex Arteria, Vena, Musculo, Pilo Capitis, &c. eædem sunt, eandemque præbent in conspectu materiem: ita ut illud quod nostri Corporis *firmitatem* facit, sit idem ferè ubique; quod quidem mirum videbitur iis qui putant, singulis partibus inesse singularem firmitatem, seu singularem materiem, pro singulari firmitate danda: sed si consideremus Embryonem, an non Arteria, v. gr., ipsi eadem est hoc sensu, ac in nobis? Imò sanè: si enim comburatur, similes Fibras exhibebit; & Membrana in Embryone idem dabit post co-

ctionem, vel combustionem, ac Membrana in Adulto; & ex omni parte diversa, eadem semper habebitur materies in utroque subjecto.

COROLL. I. Ergo illud quod maximum est, vel firmissimum, in Corpore, ex eadem materie constituitur, ac est materies illius quod tenuissimum, vel minimè firmum extat; Membrana enim ex Vasis Lymphaticis, i. e., tenuissimis, confecta, ex eadem est materie, atque Os maximum durissimumque.

COROLL. II. Ergo *Firma* nostri Corporis partes differunt tantùm majori minori-ve aggestione & compositione minimorum corpusculorum quibus constant.

COROLL. III. Hinc jam concludimus, *ultima Stamina* ex quibus conflantur omnes nostræ partes majores minores-ve, non modò esse *valdè parva*, sed etiam *satis inter se similia*.

Verùm dicimus 3°. Sunt adhuc *simplicissima*; illud enim quod, in omni puncto suæ Molis, eandem præbet Materiem, vocatur *simplicissimum*, vel illud tale dicitur, cujus una pars est eadem ac tota reliqua massa: hujusmodi autem sunt omnes partes Corpus Humanum constituentes, ut jam jam vidimus.

Tum dicimus 4°. Sunt *terrestria*, & hoc

hoc utimur vocabulo, quoniam aptius haud novimus ullum, quô natura hujusce materiæ exprimi possit. Chemici enim *Terrestria* vocant corpora, partes illas quæ nec Igne, nec Aquâ solvi queunt, sed in his immutabiles manent: *Salina* vocant ea corpora, quæ & Igne, & Aquâ solvuntur, iterùmque coëunt in materiem quasi lapideam: *Oleosa* sive *Sulphurea* nominant, quæ Igne quidem solvuntur, & comburuntur, sed Aquæ sponte suâ non miscentur: *Spiritus* appellant, corpora Aquæ miscibilia, & ad Ignem combustibilia: *Aquam* dicunt, corpus quod, si concretum sit, ad minimum Ignem liquescit, & ad eum semper avolat absque odore & sapore: &c. Sed nullis ex nostri Corporis partibus hi characteres conveniunt, si characterem excipiamus partium *terrestrium*; hæ quippe nec ad Ignem, nec in Aquâ solvi possunt: atqui talia sunt *ultima* nostrarum Fibrarum *Stamina*; hæc itaque *terrestria* vocare cogimur, quoniam sunt simplicissima, & hæc in omni parte, ubique eadem, similia, & immutabilia reperimus. Sed recentiores Anatomici dixêre, partem Corporis Humani *simplicissimam* esse *Os*: verùm profectò in *Osse* sunt adhuc Membranæ, Medulla, Sanguis, Lympha, &c.

quibus omnibus ſi privatur, remanebit utique tantùm, pro *ultimis Staminibus*, pars *fibroſa* & *terreſtris*. Ne quis dicat igitur, ſi Os per Chemiam examinetur, dat Aquam, Salem, Oleum, Terram, & hæc eſt materies Oſſis, erraret ſanè quàm maximè qui hoc ita conciperet: videmus enim quòd Oſſa in cœmeteriis ſole primùm exſiccata, dein rore & pluviâ humectata, tumque vento & ſole iterùm exſiccata, ſint tamen adhuc Oſſa; ſed ſi tum Chemicus vellet inde Salia & Oleum educere, non id profectò arte ſuâ efficere poſſet: verùm materies maneret fixa, omni Sale & Oleo privata; Oſſa tamen adhuc integra perſtitiſſent ante hanc operationem Chemicam. Ex his igitur patet, quid ſit materies Oſſis, nempe *terra* ſolummodò, & ſic de cæteris Corporis partibus. Jam verò ſi quærimus ab Anatomicis quid ſit *Vas*? Reſpondent, Vas eſt Membrana ſic involuta ut canalem conicum formet, & ita fit Vas arterioſum, &c. Si rogamus eos quid ſit *Membrana*? Reſpondere debent, ex ſuis principiis, eſt textura Vaſorum plurimorum, arterioſorum, venoſorum, &c. quæ Liquida ferunt tranſſudantque: Sed ut rectè ſciamus quid ſit Membrana, ex definitione tollere debemus om-

ne Fluidum; & inde patet, quòd Membranæ materies sit iterùm *terra* tantummodò, non minùs ac in Osse. At etiam si Pilum comburamus ad flammam Alcohol vini, (ne scilicet inquinetur) dissipabuntur tunc temporis liquidissimæ partes; si verò postea Pilum huncce tenaculô subtiliter sustineamus, consideremusque, tum videbimus quòd extùs adhuc cohæreat, suamque pristinam figuram pertinaciter retineat. Hinc liquet, *ultima Stamina* nostri Corporis componi partibus nec Aquâ nec Igne solubilibus, ac proinde constantibus ex merâ *terrâ*, junctâ simul *oleoso glutine*, quod quidem solum destruitur per ignem apertum, solidis interim partibus intactis & iisdem semper & ubique permanentibus.

Dicimus denique 5°. *Corpuscula hac simplicissima & terrestria ex Fluidis humoribus esse advecta, & apposita Firmis partibus.* Novimus enim quòd nostrum Corpus, quantæcumque molis nunc sit, initiô tamen suæ formationis minimum extiterit, ac plùs quàm millies minus uno grano sabuli, & ex tantilla molecula sic accreverit; quòdque istud omne factum fuerit per appositionem *minimarum* molecularum ad reliquas jam simul compactas: etenim si Fibræ alicui non appo-

nerentur aliæ partes, hæc equidem longior fieri, & adhuc simul in partibus suis cohærere non posset. Ergo hujusmodi appositione particularum increvit Machina nostra: ista quippe omnia Vasa, elongata, aucta, ampliata fuêre; unde & reliquæ itidem partes. Cùm igitur omnia Vasa sic æquabiliter increscere debuerint, hinc oportuit ut ad singula Vascula distinctæ applicarentur particulæ; quod quidem fieri non potuisset, nisi cum Fluido, per vasa transvecto, eò deductæ fuissent illæ partes.

4. Perspectâ igitur *Firmarum*, vel, ut vocant, *Solidarum* Humani Corporis partium indole generali, superesset ut aliquid de *Fluidis* adderemus; verùm quia Liquidorum in genere proprietates in primo Capite jam explicatæ fuerunt, ea quæ de Fluidis nostris hoc sensu dici possunt inde iterum peti debent: sic enim in illorum definitione ibidem jam diximus, quòd] *Fluida constant molecculis minutissimis, coacervatis, & sine cohæsione contiguis, quæ tactui levissimo cedunt, & in se invicem arietant.* Hæc autem generalia omnibus nostri Corporis Humoribus planè congruunt, utpote cunctis communia Liquidis.

5. Jam verò cùm Liquor nullus ex-

travasatus reperiatur naturaliter in nostra Machina, necesse est ut omnis Fluidorum mutatio in Vasis, sive Solidis cavis, contingat; idque triplici modô, (1) ab intestino Liquidorum motu; (2) à motu extrinsecùs, sive à lateribus Vasorum, communicato; (3) à nova Liquidi admistione.

CAPUT V.

§. I.

De natura Vasorum Corporis Humani.

1. SOlida sunt duplicia, vel cava, vel cavitate destituta; cava vocantur *Vasa*. [*Vas autem in genere est illud corpus quod format cavum, in quo contineri potest corpus alterum, & ubi plerumque Fluidum adest.*

2. (*a*) Vidimus in præmissis, quòd *ultima* Materies stabilis & *firma*, unde perennitas Solidorum pendet, sit merè *terrestris*; tum verò quòd hæc Materies simul adunata & applicata constituat Fibras: perspeximus enim partem *firmam*, si comburatur, ultimò dare Fibras solidas, quæ resolvuntur in illas partes

(*a*) BOERHAAVE, *ibid.* Part. 5. Cap. 1. à §. 10. ad §. 15.

terrestres jam descriptas : unde liquidò patet Fibras ex istis partibus constare.

3. Porrò vidimus quoque , Fibras hasce filamenta esse solida & oblonga, non cava, quæ sibi mutuò applicata cum aliis Fibris junguntur & intertexuntur, & hoc modo Membranam constituunt ; dein autem hæc Membrana convoluta facit Cavum, & hâc ratione jam habemus *minimum* Vas : ut cognoscamus igitur nostra Solida, cognitâ priùs Materie quâ constant, sciendum est quid sint hæ Fibræ ex quibus conflantur Vasa, ut ex combustione Solidorum patet. Harum verò Fibrarum ideam sat claram dedimus, diximusque in genere , Fibras certâ ratione adunatas constituere Membranam *simplicem* : istud autem eodem modo fit , ac videmus filamenta Lini inter se mutuò intertexta conficere linteamina ; hoc igitur sigillatim jam examinandum est.

4. Fibræ & Membranæ ex Fibris convolutæ , sive Canaliculi omnium *minimi*, nec non *majora* ex istis constantia Vasa quæ Membranas etiam conficiunt, triplici diversâ ratione sibi invicem attexuntur , decursumque observant (1) parallelum, (2) intertextum , (3) spiralem.

Quandoquidem Materies ultima *terrestris* (utì vidimus) constituat primò Fibras, hæ verò sibi mutuò applicentur, & conficiant Membranam simplicem, ex hac autem simplici Membrana convoluta confletur Vas quod est primum & minimum; si nunc hujusmodi plura Vascula sumamus, hæc decursu suo intertexto constituent Membranam, jam non ex Fibris solummodò, sed Vasis constantem; hæc involuta faciet etiam Vas: ejusmodi porrò Vasa plurima ex Membranis non fibrosis simpliciter, sed vasculosis, conflata si sumamus & intertexamus, fient iterùm Membranæ, unde rursus Vasa, & sic deinceps. Dicimus autem hæc Vasa intertexi non secùs ac lintea & panni, triplici nimirùm ratione; (α) nonnulla quippe Vascula parallelo situ decurrunt, & ad se invicem cohærent; (β) alia iterùm inter hæc parallela decurrunt situ opposito, & ad angulos varios priora secant; (γ) alia tandem adsunt quæ spiraliter intorquentur, atque sic inter præcedentia decurrunt. Tali verò Vasorum intertexto decursu fiunt Membranæ majores, unde Vasa majora, ex quibus Viscera, & reliquæ corporis partes conficiuntur.

5. Jam verò si Fibræ sibi mutuò tantùm applicantur per parallelismum, tum Membrana est simplicissima, & respectu fibrarum & nexûs; at si Fibræ sibi invicem infarciuntur decursu intertexto, tunc Membrana respectu nexûs non est adeò *simplex* ac præcedens; verùm si Fibræ spiraliter se mutuò involvunt, tum Membrana est maximè *composita* in omni sensu. Vidimus porrò quid Vas *simplicissimum* esset, nimirùm illud quod componitur ex Membrana minima & simplicissima, sicque convoluta ut Cavum formet; substantia igitur hujus Vasis sunt Fibræ simplicissimæ, nec ampliùs cavæ. Hîc verò jam finis est Vasorum: istud enim in infinitum non progreditur; quia nullus alioquin daretur Corpori nostro terminus, ergo & nulla figura.

6. Explicatâ *simplicis* Membranæ naturâ, considerandum nunc est, quid sint aliæ Membranæ: dicimus igitur eas non esse contextas ex Fibris simplicibus; sed, v. gr., si fuerit *penultima* Membrana, tum illa conflata erit ex Vasis quorum Membranæ sunt simplicissimæ, h. e., constantes ex Fibris; ergo tunc *penultima* hæcce vocanda erit *Membrana minima vasculosa*: hujus autem Vascula

jam iterum & secundùm parallelismum, & decussatim, & juxta situm contortum sibi invicem unientur.

7. Membrana verò *antepenultima* quæ jam sequetur, constabit ex Vasis quorum Membranæ non ex Fibris, sed ex minimis Vasculis conflantur : hanc etiam Membranam componentia Vasa *vasculosa* (si ita loqui liceat) i. e., quorum Membranæ ex Vasculis confectæ sunt, juxta triplicem modum superiùs expositum erunt intertexta. Atque sic pergimus usque ad *crassissimas* Membranas, quæ ex Vasis constant multò majoribus, &, suo decursu itidem intertexto, majora adhuc constituunt Vasa, nec non Viscera, & reliquas partes.

8. Hæc est omnium accuratissima idea quæ de natura *Firmarum* nostri Corporis partium tradi debeat. Ex omnibus autem antè dictis facilè concludimus, Anatomicos nunquam Vasa minima, vel Membranas minimas, & multò minùs Fibras minimas, verùm solummodò partes quæ ex hisce conflantur demonstrare nobis posse.

9. Porrò, ex iis quæ hactenùs allata sunt evidenter etiam deducitur causa roboris & debilitatis in Homine. *Robur* enim oritur in ipso à compressione, &

adunatione propinqua vasculorum minimorum, expulsô suô liquidô, concretorum, atque sic fortiorem constituentium fibram; ita ut plurimæ fibrillæ, sic adunatis omnibus horum omnium Canalium fibrillis, simul coalescant in unam fibram; quæ igitur tantò plus robustior erit, quò plures canales, ac proinde plures fibrillæ simul concreverint; & hoc ita contingit in nostro Corpore:. si verò dicta coalitio fiat in Vasis minimis, tunc erit tantummodò fibrarum robur auctum; sed si in paulò majoribus Vasis accidat ista concretio, tum orientur calli. *Debilitatis* autem causa est planè contraria præcedenti, ut spontè liquet.

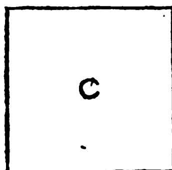
10. Jam verò, quoniam *minima* Vascula Corporis, nec oculis nudis, neque vel optimorum microscopiorum ope, visibilia reddi possunt, hinc igitur accuratô tantùm argumentô, ex *majoribus* Vasis cognitis depromptô, indagari queunt: quod quidem ut ostendatur ad sequentia attendendum est.

Sit A unus pollex geometricus; hic dividi potest in 100 partes geometricas

adhuc conſpicuas: tum ſumamus ejus $\frac{1}{100}$ partem, & ſit B; hôc poſitô, habeamus corpuſculum cubicum, cujus longitudo ſit tantùm $\frac{1}{100}$ pars pollicis; dein (ut quidam fecêre Phyſici) talem cubum microſcopiô contemplemur, tumque hujus magnitudinem viſam retineamus: ſi jam ſcire velimus, quot Vaſa in hoc ſpatiolo contineri poſſint, tunc rubros ſanguinis globulos microſcopio quòque ſubjiciamus; hoc igitur pacto, ſi globuli uniûs ſanguinei magnitudinem cum amplitudine dicti cubi conferamus, reperiemus (ut invenerunt omnes qui hoc experimentum fecêre), diametrum uniûs globuli rubri in Sanguine conſpicui eſſe centuplô minorem diametro talis exigui cubi; qui verò cùm ſupponatur habere ſolummodò $\frac{1}{100}$ partem pollicis pro diametro, hinc uniûs globuli rubri diameter eſt tantùm $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis pollicis, i. e., ſi 10000 tales globuli juxta ſe invicem ponerentur, unum pollicem geometricum æquarent. Porrò demonſtrat EUCLIDES, quòd *quadrata ſuperficierum ſunt ut quadrata diametrorum*; ergo in ſpatio quadrato pollicis contineri poſſunt millies centena millia horum globulorum: etenim (ut res faciliùs exem-

plô pateat), ex hypothesi, diameter uniûs globuli rubri est $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis pollicis; globuli autem in spatio pollicis continentur 10000; ergo evidens est indè sequi, quòd 100000000 contineri poterunt in spatio quadrato pollicis geometrici, quemadmodùm est figura C.

Hinc igitur facilè quivis eliciet numerum Vasculorum (quorum quidem singulorum diameter uniûs tantùm globuli rubri capax est), quæ in hujusmodi spatio concludi possent.

11. Hæc autem sunt quæ in uno quadrato pollice videre potest oculus optimo adjutus microscopio; & ideò tantùm conspicit, quia sunt opaca. Verùm etsi millies centena millia Vasorum cernere queat oculus in hoc spatio, is profectò non parùm hallucinaretur, qui talia Vascula *minima* esse & omnium *ultima* sibi fingeret. Hi quippe Canaliculi qui sanguineos rubrosque devehunt globulos,

si sint arteriosi, dant alia rursùs Vascula multò quidem ipsis *minora*, nempe Lymphatica, quæ liquorem vehunt de lato in angustum, ac proinde arteriosa quoque sunt; cùm enim Venas Lymphaticas detexerint atque demonstraverint Anatomici, hæ profectò suas habere debent Arteriolas, unde Lympham accipiant, imò & hanc inde necessum est ut hauriant, sicutì mox ostendetur. LEEUWENNOEKIUS autem demonstravit, uniùs globuli Seri pellucidi, sive Lymphæ primi generis, diametrum *sextuplô* minorem esse diametro globuli rubri sanguinei; cùm hicce globulus, juxta ejusdem Authoris experimentum, in *sex* alios minores non ampliùs rubros, sed pellucidos, sponte suâ resolvatur.

COROLL. Ergo Vasa Serosa, sive Lymphatica primi generis, tantò *minora* sunt Vasis Sanguiferis ultimis.

At verò Perspirabile Sanctorianum est adhuc multò tenuius, ita ut (juxta modò laudatum Authorem, in *Epistolâ Physiologicâ 43. ad Societatem Reg. Britannicam*) sub spatio uniùs vulgaris grani sabuli contineri possint, ad minimum, ex ejus calculo, 125000 oscula Vasculorum hocce Perspirabile in Homine sano perpetim & ubique exhalantium: Ac proinde nume-

rus incredibilis eorum concluderetur in ſpatio, ubi millies centena millia Vaſorum Sanguiferorum (ut oſtendimus) contineri queunt. Quid dicemus autem de Filamentorum Cerebri tenuitate, quæ fidem omnem ſuperat? De qua re videatur iterum idem LEEUWENHOEK, in *Tom. I. Epiſtol. ad Societat. Reg. Britann.*

12. At equidem ſi quis jam à nobis quæreret, an hæc Vaſcula ſint tandem omnium *minima?* Ipſi ſanè fateremur, plurimùm longiſſimèque adhuc abeſſe. Supponamus enim, ut etiam omnino veriſimile eſt, unum ex Animalculis in Semine Maſculino deprehenſis, Hominis futuri rudimentum eſſe baſimque, (de quorum Animalculorum immenſa parvitate rurſus conſulatur citatus Author); ſi jam igitur attendamus, quòd in hoc Animalculo forſan adſint oculi, naſus, aures, cæteræque partes in Homine formato poſtmodùm conſpiciendæ; quod quidem admittere ſi quis nolit, dicatque, ex MALPIGHIO hæc ita facta nondum adeſſe, ſed omnia fieri dein incrementô, non diſputabimus; verùm hoc ſaltem dabunt omnes, in hoc Animalculo partem quæ fiet oculus diverſam eſſe ab illa quæ fiet digitus, & ſic porrò: hinc ſequitur evidenter, omnia diſcrimina par-

tium quæ in hoc Animalculo sunt, & tempore solummodò sensibilia fiunt, ex diversis distinctisque constare Vasis, quæ successu temporis semper extenduntur, ut augeantur & increscant. Cogitemus ergo, quantula debeant esse isthæc Vascula, & quàm infinitus eorum numerus in uno quadrato pollice concludi posset!

COROLL. Ex his igitur patet, injectiones anatomicas, utcumque subtiles, Vasa *minima* nobis in conspectum neutiquàm exhibere; licèt enim inter Recentiores SWAMMERDAM, & postea RUYSCHIUS, aliique, inceperint liquida injicere in Vasa majora Corporis, tantâ vi ut extra suum naturalem situm ea distenderint, id tantùm profectò & arte & industriâ suâ efficere potuerunt hi Viri, ut hæc Vasa, eorumque aliquot ramulos, conspectui meliùs præberent: liquet autem ista Vasa non esse valdè parva, quandoquidem repleri possint adeò crassâ materie ac est cera, vel aliud liquidum opacum injectionibus anatomicis inserviens: cera quippe, quæ ad istud negotium ut plurimùm adhibetur, raro quidem ad Vasa Sanguifera *minima* pervenire potest; etenim injectio facta per Arterias, ex mille vicibus vix pervenit se-

mel in Venas, quomodo igitur ad *minima* omnium Vaſcula perveniret? Nec ſi mercuriô aliiſve rebus utamur, feliciùs multò ſuccedet negotium.

13. (*a*) Vaſa porrò noſtri Corporis in genere vocantur propriè Canales, (1) qui ducunt Humores à Corde acceptos ad quodlibet internum & externum punctum Corporis, atque hi dicuntur *Arteriæ*; (2) qui Liquores referunt ab hiſce punctis iterùm versùs Cor, hi verò nuncupantur *Venæ*; denique (3) qui Humores ibi & delatos & ſecretos, in ſe ſtagnantes aliquandiù continent, ut *Sinus*, *Veſiculæ*, *Folliculi*, *Glandulæ*, *Cryptæ*, vel quocumque ſimili nomine veniant. Ergo ſub nomine Vaſorum propriè complecti poſſumus omne tùm Arteriarum & Venarum, tùm quoque Veſicularum, Folliculorum, Sinuum, &c. genus.

[14. Canales autem in Corpore Liquida deferentes, variorum ſunt generum diverſarumque decreſcentium ſerierum, atque totidem, quot etiam ſunt decreſcentes globulorum noſtros Humores conſtituentium ſeries. Sic igitur quatuor propriè Vaſorum genera diſtingui poſ-

(*a*) BOERH. *Ibid.* Cap. 4. *De Angiologia*, §. 52. *pag.* 387.

ſunt,

sunt; nempe (1) *Sanguifera*; (2) *Serosa*, sive *Lymphatica primi generis*; (3) *Lymphatica secundi generis*; quæ plurimas adhuc sub se incognitas easque decrescentes séries includunt, donec tandem (4) ad Vasa *Nerveum Liquidum devehentia* pervenerint; quæ quidem tanquam *ultima* Corporis nostri Vascula consideranda sunt.

Hîc verò jam Vasorum Lymphaticorum examini paulisper immorari non inutile futurum arbitramur, utpote quædam hanc in rem allaturi, de quibus apud Authores, ut plurimùm aut nullatenùs, aut jejunè admodùm fit mentio.]

15. (*a*) Dicimus igitur primò, Vasa omnia Lymphatica, quæ ab Anatomicis huc usque descripta atque demonstrata fuêre, meras esse tantummodò Venas; & hoc inde probamus, (*α*) quòd omnis Canalis in Corpore, qui ex angusto liquores deducit in latum sit Vena: verùm talia sunt Vasa Lymphatica omnia hactenùs descripta; hæc enim ex minoribus ramis in majores sua devehunt liquida. Sed prætereà (*β*) Vena est Canalis in quem alii minores Canales se exonerant; at verò si conspiciamus Lymphatica, vi-

(a) *Id. ibid.* §. 53. *pag.* 391.

debimus cuncta quidem ab invisibilibus oriri radicibus, tum gracilia admodùm esse, sensimque majora ac majora fieri, Canalium scilicet lateralium accessione; verùm ex iis è majori trunco in lateralia Vascula nihil omnino derivari posse. (γ) Omnes hujusmodi Canales Lymphatici habent Valvulas; atqui istæ quidem Venis solummodò competunt (utì notum est omnibus Anatomicis); nam Valvulæ in Aortæ & Arteriæ Pulmonalis initio deprehensæ, non ad Arterias hasce, sed ad substantiam Cordis propriè pertinent. (δ) Vena est Vas quod Liquidum versùs Cor reddit, Arteria verò contrà: sed si consideremus Lymphatica omnia quæ à Lowero, Vieussensio, Ridleyo in Capite detecta sunt, ea quidem suam lympham in Venas Jugulares deferunt: Lymphatica quoque Thoracis se exonerant omnia & in ductum Pecquetianum, & in Venas Thoracis majores: si deinde consulere libeat Hemsterhuysium, Glissonium, Lowerum, Malpighium, & Nuckium, de Lymphaticis tum Abdominis, tum etiam partium inferiorum, advertemus utique, hos omnes Authores [ac etiam recentiores Anatomicos] nos docere, quòd

Vasa hæc, vel in Venas majores varias, præsertim in Cavam, Venam Portarum, &c., vel in Cysternam Lumbarem, hinc in Ductum Chyliferum sese pariter evacuant. Sic ergo clarè patebit, Lymphatica quæ ab Anatomicis huc usque descripta fuêre, suum liquidum mediantibus Vasis majoribus Cordi reddere: hinc etiam & ex hac nota, & ex tribus superioribus concludere licet, ista Vasa meras esse tantummodò Venas.

16. At verò nulla est in Corpore Vena quæ non debeat habere suam Arteriam, h. e., nullum Vas suum humorem versùs Cor deferre potest, quin ab alio Vase liquidum hocce deferendum acceperit (si modò Venulas Absorbentes, de quibus paulò inferiùs erit sermo, excipere velis); unde sequitur manifestè, quòd utì deprehendimus in Corpore Venas Lymphaticas, sic etiam adsunt Arteriæ ejusdem generis. Siquidem Venæ quæ Lympham acceptam ad Cor deducunt, eam à Lymphaticis hactenùs descriptis receperunt (quemadmodùm jam dictum est): atqui probatum fuit, hæc Vasa meras esse Venas; ergo Lympham haurire debent à quibusdam Arteriis, sed ejusdem generis, i. e. ,Lymphaticis; quoniam hi Canaliculi Sanguiferæ esse

Arteriæ non possunt: nam ubi detegimus, oculorum ope, Vasis uniûs Lymphatici principium, non statim equidem existimandum est, ibi loci hujus originem adesse; microscopia quippe demonstrant, quòd infinitô minora adhuc dentur; atque ratio facilè potest institui inter Venam Lymphaticam ultimam oculô visibilem, & ultimam ope microscopii tantùm conspiciendam. Verùm tamen hæc non est adhuc *ultima*; ergo Vena Lymphatica ex invisibili Vase debet oriri: quòd verò non oriatur ex Arteriæ Sanguiferæ trunco, istud vel inde probatur, quoniam, si hoc ita foret, tum globuli sanguinei, quos semper esse rubros docet microscopium, in hanc Venam deferri deberent; cùm autem tale quid non accidat, hinc iterum luce meridianâ clariùs patet, quandoquidem Vas à quo Vena Lymphatica primùm oritur, ex Arteria Sanguifera humorem accipiat Sanguine rubro multò tenuiorem, hoc igitur esse necessariò Arteriâ Sanguiferâ multò minus; ac esse proinde Lymphaticam Arteriam *primi generis*. Jam verò, cùm illa prior conspicua non sit ubi desinit, tantò minùs hæc posterior ibidem visui sese præbitura est; quinimò vel optimi microscopii ope deprehendi nequit, quippe

quæ sit pellucida : non secùs enim in Pediculo, in quo Vasa pellucent, etiamsi innumera extare Vascula certò noverimus à posteriori, ea tamen, propter ipsorum pelluciditatem, nobis haud licet microscopiô detegere.

17. Porrò Sententiam nostram super hac re, paulò clariùs exponere jam lubet. Ad omnem locum ubi transmittitur Sanguis ruber ex Arteria in Venam, ibi nascuntur innumeri Canaliculi, & ad minimum sextuplô minores diametro Sanguiferarum Arteriolarum unde prodeunt: & istud quidem hunc in modum se habere docent Liquidorum globuli microscopiis inspecti; quippe globuli rubri, qui non intrant in illa Vascula lateralia, si cum lymphaticis comparentur, sextuplô majores (ut suprà notavimus) apparebunt. Atque sic dum applicatur Sanguis, per Arteriolam Sanguiferam delatus, ad hosce laterales Canaliculos, premitur tunc eò versùs liquidissima pars Sanguinis, quâ orbati (quoniam hæc in lateralia Vascula eodem tempore propellitur & intrat) globuli rubri rectà transeunt in Venam Sanguiferam huic Arteriæ continuam. Porrò Canaliculos hosce laterales, in quos transit liquidissima tantùm Sanguinis portio, *Serosas*

appellamus Arterias, sive *Lymphaticas primi generis*; quia scilicet *Serum*, sive *Lympham primi generis*, arterioso motu, h. e., ex lato in angustum deferunt. Postmodùm autem istæ Arteriolæ prolongatæ, sensimque minores factæ, desinunt singulæ in Venam sui generis; quæ quidem initiô conspicua esse non potest, ut spontè patet, cùm adeò tenuis sit; sed pluribus ejusmodi simul aggregatis, unumque truncum multò majorem, dum ita concurrunt & junguntur, conficientibus, tum demum conspectui se præbet Vas illud quod Venam Lymphaticam esse demonstravimus.

18. Verùm existimamus præterea, quòd Arteriæ Lymphaticæ, ubi in Venas sui generis transeunt, dent etiam Canales laterales, eosque tantò ipsis minores, quantò ipsæ minores erant *ultimis* Arteriis Sanguiferis unde fuerunt ortæ (ut superiùs dictum est); jam verò Vasa hæc *Lymphatica secundi generis* vocamus, & sic porrò: sed ignoramus, quot sint decrescentes horum Canaliculorum series; verùm tamen istud eò usque pertingere, ut Vasa *Liquidum Nerveum devehentia* sint omnium *minima* sine dubio putandum est. Quemadmodùm autem Sanguis ruber ex Arteriis Sanguiferis re-

dit in Venas Sanguiferas, sic Lympha primi generis revertitur quoque in Venam Lymphaticam primi generis, Lympha verò secundi generis in Venam Lymphaticam secundi generis, & sic deinceps. Hoc igitur pacto, juxtaque legem istam, omnes Humores derivantur à Corde per Arterias in Venas, & inde redeunt ad Cor.

19. Istud autem in Corpore nostro ita fieri, taliaque *minima* Vascula maximô adesse numerô prorsùs erat necessarium; quippe si Cutim, Tendines, Membranas, Ossa, &c. consideremus, parùm equidem & vix quicquam Sanguinis rubri hisce in partibus inveniemus; nutriuntur tamen, & crescunt, non secùs ac aliæ ubi Sanguis ruber abundat: verùm hoc in istis partibus fieri nequit, nisi ipsarum Vasa Lymphatica repleantur, & ex eo liquore lymphatico ad loca idonea tantùm applicetur & adunetur, quantùm fuit deperditum; quod autem ut fiat, ad omnia puncta Corporis applicari debet hocce Liquidum. Quin & initiô formationis Embryonis, nullus omninò reperitur Sanguis ruber; attamen nullo alio tempore tam citò magisque crescit Homo. Imò quidem, si res examinetur, microscopia nos docebunt

maximam partem Corporis Hominis adulti, Sanguinis rubri expertem esse; ac proin ex Vasis Lymphaticis & Nervosis esse conflatam. Denique notandum est, quòd Corpus nec se flectere, neque flexibile permanere posset, nisi ex partibus infinitè parvis constaret; sed Vasa Sanguifera hujusmodi non sunt, verùm potiùs illa quæ Liquidum Sanguine multò tenuius devehunt: quod quidem clarè patet in Cute, quæ partium nostri Corporis omnium maximè flexilis est; ibi enim (ut jam dictum est) vix Vasa Sanguifera, sed minora, Lymphatica nempe reperiuntur: etenim (ut spontè liquet) quò Vasa ad majorem tenuitatem reducuntur, eò faciliùs flectere possumus partem ex hujusmodi Vasculis confectam: verùm ex his totum ferè constat Humanum Corpus; siquidem Membranæ majores ideò tantùm sunt flexiles, quoniam ex minimis conflantur Canalibus, & sic de cæteris.

20. Etsi verò nesciamus, quot sint Vasorum Lymphaticorum genera, eorum tamen subdivisionem multùm procedere, imò & longiùs quàm vulgò putatur, diversasque illorum series eodem ritu, similique lege decrescere credimus: [atque sic existimandum est, quòd, v. gr., cùm

cùm Arteriæ Lymphaticæ *primi generis* diameter, ſit ſextuplô minor Arteriæ Sanguiferæ *ultimæ* diametro, (quemadmodùm iſtud probari per experimentum LEEUWENHOEKII ſuprà notavimus) ita diameter Lymphaticæ *ſecundi generis* eſt etiam ſexies minor diametro Lymphaticæ *primi generis*, ac proinde tricies & ſexies Sanguiferæ *ultimæ* diametro tenuior]: quin & hujuſmodi ſubdiviſionem arbitramur pergere, donec omnia Vaſcula æqualiter parva, & Liquida æquali etiam modô diviſa ſint, ita ut (ſicutì jam dictum eſt) hæc omnia tandem deſinant in Vaſa tàm exigua, quàm ſunt *Nervorum origines*; etenim Liquida & Vaſa, Nerveo Latice Tubuliſque hunc devehentibus tenuiora in Corpore noſtro dari non putamus.

COROLL. Sic igitur hoc ſenſu *Nervos* ubicumque adeſſe clarè patet; & hi quidem oriuntur non ſolùm ex Cerebro, Spinalique Medulla, verùm etiam ex *ultimis* Lymphaticis Arteriolis ubique loci.

[Cæterùm quando dicimus, *Nervos* ubicumque adeſſe, ac proinde totum ex his conſtare Corpus Humanum, clauſula quædam adjicienda eſt; nimirùm, ſive iſti Tubuli ſuum Laticem adhucdum deferant, ſive jam ſint concreti ſimul & con-

solidati: atque istud quidem hoc sensu intelligendum est, quòd scilicet Embryo dum in Utero formari incipit, meris solummodò *Nervis*, sive Vasculis *minimis* Liquida devehentibus, tunc temporis conflatus sit; postmodùm autem plurimi ex hisce Tubulis compingantur simul, occallescant, & consolidentur.] Successu quippe temporis, (*a*) ex Vasis (1) fiunt Membranæ, ex Membranis (2) formantur Cartilagines, ex his tandem (3) conficiuntur Ossa. Quâ porrò ratione conflentur ex Vasis Membranæ *minimæ*, *majores*, & *maximæ*, istud equidem superiùs jam satis superque explicatum est; siquidem omnium primò Membranam minimam ex Fibris Solidis & oblongis, merè *terrestribus*, confici, &c. clarissimè ibidem evictum fuit. Verùm hîc addimus, Fibram quòque fieri ex Vase (sive Vas illud ex Fibris solummodò, sive ex Membranis vasculosis constiterit); idque triplici viâ, scilicet, (1) si ex Vase exprimatur Liquidum, quod latus à latere distare faciebat; (2) si Vasis hujus latera comprimantur; (3) si eadem latera coëant & concrescant inter se. Hinc igitur, ubi simul adsunt tres istæ conditiones, ex Vase fieri potest

(*a*) Vid. Boerh. *ibid.* à §. 20. ad §. 24. Cap. *De Osteogenesi.*

Fibra; quæ quidem eò magis est elastica, quò crassities ejus major est primâ Fibrâ, quæ Vas illud cum aliis Fibris simul adunatis componebat. Sic, ex. gr., supponamus *minimum* Vas in Embryone ex 1000 filamentis constare fibrosis; si jam omne liquidum exprimatur, latera comprimantur, compressaque simul coalescant, tunc ex hoc Vase una fiet Fibra; ergo ex mille Fibris una tantummodò conficietur: verùm elasticitas semper hæret in unaquaque harum Fibrarum; singulæ igitur adhuc suâ vi debent agere: hinc erit millies plùs elastica, suique sitûs tenacior ista Fibra, quippe quæ ex aliis 1000 conflata sit; & sic porrò. Ex his itaque videmus, quòd si Membrana quædam hujuscemodi Vasorum texturâ constet, ita ut plurima Vasa fiant Fibræ, tum evadet solidior, durior, candidior, magis elastica, jamque sic erit Cartilago; hæc enim fit, quando multa ex Vasculis quæ texturâ suâ Membranam constituebant, non ampliùs manent Vasa, sed concrescunt atque solidescunt: De qua re videatur MALPIGHIUS, qui ostendit quô pactô fiat *stella alba* in Ossibus adhuc membranosis. In ista porrò Cartilagine, quando ex Membrana hunc in modum confecta est, tum quædam strata fiunt ex

Vasis compressis, tum alia strata simul adsunt Vasorum non adhuc compressorum, at cætera jam compressa etiam comprimentium; per hæc enim Liquida fluunt pulsum in hisce Vasis excitantia: sic igitur *lamellatim* formatur Cartilago, ita ut inter istas lamellas adsint semper Vascula Liquidum deferentia. Jam verò, si hæc Cartilaginea strata magis magisque comprimantur inter se, tandem evadunt corpus durissimum, compactissimum, siccissimum, quod quidem *Os* nuncupatur. Itaque perspeximus Os adunari & conflari primò quidem ex pluribus Membranis, quæ sibi mutuò *lamellatim* incumbebant, & quarum nonnullæ jam erant consolidatæ, durasque hunc in modum conficiebant lamellas, inter quas tamen adhuc aderant intercapedines, ubi Vasa quædam suum Liquidum deferentia tutò recondebantur: quum igitur inter hasce lamellas alibi Vasa minora, & alibi majora decurrant, hinc in quibusdam locis brevî solidescunt, in aliis verò secùs. In his quippe spatiis ubi majores arteriæ perreptant, quandoquidem copiosius velociusque trajiciatur Liquidum, major etiam ibidem oritur distensio partium inter quas decurrunt, quàm alibi; unde fit, ut magis à se invicem removeantur hæc

ſtrata, inter quæ majores iſtæ tranſeunt arteriæ: hunc igitur in modum nonnulli ſinus excavantur, qui proinde initiò non aderant in Oſſe, ſed diu poſt Oſſis formationem in eo facti reperiuntur. Oſſa porrò ſolidiora ſunt in medio, quàm ad apophyſes; quoniam in medio ſemper priùs incipiunt dureſcere: demonſtravit enim CLOPTON HAVERS, quòd in eo locò perreptet arteria maxima; unde & maximus ibi pulſus, atque compreſſio vicinorum ſtratorum fit etiam maxima; fit igitur ibidem omnium primò, ex Membrana Cartilago fieri incipit. Cùm autem deinde eadem arteria comprimere pergat, ideò quòque in medio compactiſſima, duriſſimaque Oſſa extant; at interim tenuiſſima ſunt, quoniam ſtatim ibi conſolidantur nec ampliùs creſcunt in infantibus, dum tamen intereà reliquæ partes Oſſium adhuc extenduntur. Si quis autem de hiſce plura voluerit, conſulat (1) THEOD. KERKRINGII *Oſteogeniam Fœtuum*, nec non ejuſdem Authoris *Anthropogeniæ Ichnographiam*; (2) MALPIGHIUM, in Operibus ſuis *Poſthumis*, tum in *Epiſtola prima ad* SPONIUM, tandemque in Tract. *de Ovo incubato*, & *de formatione Pulli*; (3) LE CLERC, in Libro quem inſcripſit, *Oſtéologie éxacte*

& complette, ubi egregia aliquot habentur de Ossium in Fœtu formatione Observata, quæ verò desumpta fuerunt ex prælectionibus incomparabilis illius Anatomici Parisini Professorisque Regii Jos. Duverney. Hactenùs igitur hæcce circa materiem istam dicta sufficiant; jam verò ad propositum nostrum, ac è diverticulo in viam, redeamus.

21. Notandum est denique Lymphaticas Arteriolas *ultimas*, duplici loco in Corpore patulis orificiis desinere; scilicet, (1) partim extra Corpus, nimirùm ad Cutim; (2) partim in Cavitatibus intra Corpus. Hæc verò Lympha quæ in Cava Corporis effunditur, partim quoque per Os, Nares, &c. foràs exhalat, & in auras evanescit; partim autem, postquàm munus suum implevit, à Venulis Absorbentibus (quas quidem non modò ad Cutim, sed in omnibus etiam Cavis internis ubique pullulare suis confirmârunt experimentis Animalis Œconomiæ scrutatores, præsertim verò Bellini & Vieussens) recipitur, inque Venas & ad Cor revertitur, ut Circulationis Secretionisque munera iterùm obeat: quemadmodùm enim, juxta monitum Hippocratis & experimenta Sanctorii, totum Corpus Humanum

exspirabile est, & *inspirabile*, proinde tum ipsa Cutis, tum omnes Membranæ in Corpore Cava formantes, ubique & semper, quamdiu sanus est Homo, tenuissima Liquida & *exspirant* & *inspirant*.

22. Ex his porrò quæ superiùs allata sunt luculenter evictum fuit,] nullum esse in Corpore punctum, quod non sit *vasculare*, prout etiam experimentis probari potest. (α) Nulla enim Corporis est pars, cujus ex vulnere quantùmvis minuto, quale infligi solet ab aciculis exilibus, muscarumque rostris, non effluxurus sit liquor. (β) Dein docent microscopia, pustulas illas fluido turgentes, quæ ex Cantharidum applicatione in qualibet Corporis parte excitari solent, nihil aliud esse quàm congeriem plurimorum exiguorum Vasorum, in unum tunc temporis exeuntium; ut etiam salia acida, alcalina, & ignis ustio id satis probant. (γ) Istud quòque patet ex Perspiratione Sanctoriana, quæ licèt subtilis adeò sit, ut oculum microscopio armatum fugiat, ope tamen speculi Humidô Perspirabili madescentis observari potest.

23. Imò ipsa Ossa constant ex congerie plurimorum Vasculorum repletorum

liquido, quod ex arteriis minutis in illa deponitur: ſi enim cera in Arteriam Subclaviam injiciatur, Oſſa Brachii ſtatim rubeſcent; cera quippe injecta Sanguinem magnâ quantitate propellit in Perioſteum, indeque in Oſſium ſuperficiem, quæ, cùm Sanguine turgeat, neceſſariò rubeſcit: ſimili ritu compertum eſt, Album Oculi vaſculare & ſanguiferum eſſe; microſcopii etiam ope eadem eſt detecta ſtructura in Membranis tenuiſſimis, nec non in Unguium & Cornuum radiculis, & in partibus omnibus minutis. Si autem iſtud ita ſe habet in partibus tenuiſſimis, & à Corde remotiſſimis, quantò magis idem expectandum eſt in iis quæ proximè illi adjacent.

24. Omne Vas habet cavitatem, & parietes, qui conflantur ex *minorum* ſtructura inter ſe cohærentium, quorum latera iterùm ex *minoribus*, & ſic deinceps (utì jam dictum eſt); donec perventum ſit ad Vaſa *minima* & *ultima*; quorum cavitates adeò exiles ſunt, ut Liquidorum non niſi tenuiſſimorum ingreſſum admittant, atque ſic ferè pro nullis haberi queant. Confirmatur hoc, [nempe latera Vaſorum *majorum* ex *minoribus* Vaſculis confecta eſſe,] 1°. Experimentis Ruyschii; ſi enim cera rubra magno

impetu injiciatur in Arteriam, ejus superficies undique rubescet. 2°. In Animalibus laqueo strangulatis, Sanguis qui per Arterias Carotides fluit, impedito per Venas transitu, retrogreditur, inque Vasis *minimis* stagnans eadem inflat, & rubedine inficit. 3°. Idem apparebit in Arteria viventis Animalis strictè ligata.

25. *Minima* Vasa determinatam habent magnitudinem, aliàs in infinitum dividi possent; adeòque & omnia Corporis nostri, & nosmet ipsos (utì superiùs jam dictum est) determinant.

26. Determinatio Vasculorum oritur à continua Aëris pressione in nostram Machinam; si enim excedat vim resistentiæ quam habet Fluidum contentum, statim collabuntur Vasorum latera; unde sequitur *consolidatio*: Sic Vasa quædam majora, scilicet, Vasa Umbilicalia, Foramen Ovale, Urachus, &c. in Ligamenta paucis pòst partum diebus abeunt: Ita Ungues & Cornua oriuntur ex Arteriolarum extremitatibus consolidatis: *Callus* etiam ortum suum plurimorum Vasorum compactioni debet. Si autem in *majoribus* Vasis hoc fieri solet, quantò faciliùs id in *minimis* accidere potest.

27. Latera autem *ultima* Vasculorum omnium Canalium, sive Arteriæ sint,

sive Venæ, sive Vasa Lymphatica, sive Ductus Adiposi, sive quocumque Vasorum nomine veniant, sunt *nervosa*, & *Nervis* similia, & in iis nutritio vera Solidorum fit.

28. Hinc & *ultima* Solidorum omnium in nostro Corpore Stamina sunt merè *nervosa*; hæc enim conflantur ex *Nervis* unà compactis atque consolidatis per concretionem: (exceptis partibus illis, quæ ex coagulatis Liquidis concrevêre, quales sunt concretiones polyposæ, lapideæ, &c.) & hoc satis probari potest. Enimverò, ut detexit MALPIGHIUS, ac deinde LEEUWENHOEKIUS, primum Corporis nostri principium est tantùm *Vermis*, qui in Utero constituit primò Medullam Spinalem; huic dein accrescunt bullæ quinque limpidæ, quæ fiunt Lobi Cerebri, quibus accrescunt Oculorum Globi; posteà ex medio illius *carina* (utì vocat MALPIGHIUS) emergit tubus incurvus, qui deinde quatuor acquirit inæqualitates, quæ sensim incurvantur, & fiunt Cor; sensim dein nascuntur integumenta Thoracis, & Ossium; deinceps formantur Hepar, Lien, &c. tandemque oriuntur Stamina mucosa totumCorpus involventia. Unde patet, hæc omnia Stamina so-

lida procedere ex Spinali Medulla: & mirum eſt profectò, adeò dura corpora ex tam molli, ac eſt Medulla Spinalis, oriri poſſe principio; ſic enim ex mollibus Nervis indureſcunt Cornua, Ungues, &c. Si verò moles Cerebri & Medullæ Spinalis conferatur cum mole reliquorum omnium Solidorum, horum moles non apparebit major quàm ut oriri poſſit à Cerebro & Spinali Medulla. Porrò, quum omnia ſint *vaſculoſa* [ſive Vaſcula quibus conſtant Liquidum contineant, ſive non, h. e., jam coalita ſint], omnia Vaſa oriantur à tendinibus Cordis, hi ex *nerveis* filamentis conſtent, omnia quoque integumenta Glandularum, Viſcerumque, ex integumentis Vaſorum Sanguineorum conflentur, Oſſa fiant ex Membranis, ſenſim in Cartilagines, inde in Oſſeam ſubſtantiam indureſcentibus, Membranæ etiam fiant ex adunatis Vaſis *minimis*, quæ ex *Nervis* (quemadmodùm iſtud ſigillatim ſuperiùs oſtendimus); hinc liquidò conſtat, quamlibet totiùs Corporis noſtri partem eſſe *nervoſam*: unde ſequuntur duo *COROLLARIA.*

COROLL. I. Omne corpus agit in *ſolidas* Corporis noſtri partes; illud ita-

que impingit, vel in *Tubulos Nerveos*, vel in partes ex *Nervis consolidatis* concretas.

COROLL. II. Omnis ergo vis Medicamentorum quatenùs agit in Solida, agit quatenùs applicatur vel ad *Nervos*, vel ad ea quæ ex *Nervis* coaluêre.

§. II.

De Proprietatibus Nervorum.

THEOREMATA.

THEOR. I. IN Vasis *minimis* proportio Solidi ad Fluidum contentum eò magis increscit, quò Vasa *tenuiora* fiunt; hinc partes exteriores magis Solidæ sunt, quoniam copiosissimis & tenuissimis constant Vasis.

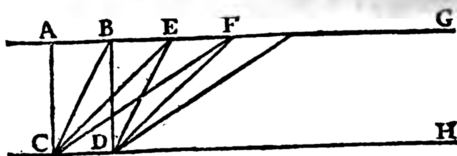
THEOR. II. Quò *minora* in Corpore nostro sunt Vasa, eò puncta contactûs inter latera Vasorum & superficiem Fluidorum præterlabentium, multiplicantur magis; in *minimis* enim cujuslibet ferè globuli superficies impingit in latera Vasorum.

COROLL. Hinc in *maximis* Vasis minor est incursus, & vice-versâ.

THEOR. III. Quò Vaſa *minora* evadunt, eò magis vis Solidi in Fluidum increſcit: Quò verò *majora* ſunt, eò magis diminuitur illa vis; per *vim* autem hîc intelligimus facultatem communicandi motum: Demonſtratio ſic ſe habet. Conſtat ex mechanicis quòd, cæteris partibus, vis ſolidæ cujuſlibet molis ſive maſſæ, ad vim alteriûs cujuſlibet maſſæ ſolidæ, ſe habeat ut moles ad molem; porrò ſicut vis, ita quoque reſiſtentia uniûs corporis ſe habet ad reſiſtentiam alteriûs ut moles ad molem, cæteris paribus. Quum ergo proportio Solidi ad Fluidum contentum eò magis increſcat, quò *minora* fiunt Vaſa, (ut in hoc Theoremate ſtatuitur) hujuſce Theorematis veritas clarè patet.

THEOR. IV. Vis Solidi *ultimi* in Liquidum contentum nihil aliud eſt, quàm niſus iſte quô ſeſe coarctare conatur; per iſtum enim niſum, Liquidi motus promovetur: nam quò magis Vaſa elongantur, eò magis vim ſuam in Fluida exerunt; idque hac de cauſa, quòd, quò magis elongantur, eò magis quoque coarctatur eorum diameter: Quod ſic demonſtratur. Sint A G, & C H lineæ duæ *parallelæ* in infinitum protenſæ, ſintque A C B D ſibi invicem parallelæ,

item C E D F; tum ex puncto C ad B

ducatur linea C B, & ex puncto D ad E linea D E; patet ex EUCLIDE, (*Lib. I. Prop.* 35.) quòd parallelogrammum A B C D æquale sit parallelogrammo C E D F; item quòd triangulum B C D æquale sit triangulo C D E; latera verò parallelogrammi A B C D, & latera trianguli B C D minora sint lateribus parallelogrammi C E D F, & trianguli C D E; & sic porrò. Idem quoque demonstratur de Cylindris & Conis, quæ fiunt circumvolvendo ista plana circa latera homogenea. Quum igitur omnia Corporis Vasa sint vel *Cylindrica*, vel *Conica*, liquidò constat, ista Vasa eò magis coarctari, quò magis elongantur. Omnis ergo vis *minimorum* Solidorum in Liquida contenta, pendet à vi quæ Solida hæc sive Vasa coarctat.

THEOR. V. Vis omnium Vasorum *majorum* oritur ex vi aggregata *minimorum*; omnis enim Arteria vim habet à la-

teribus suis, quæ composita sunt ex *minimis* Vasis.

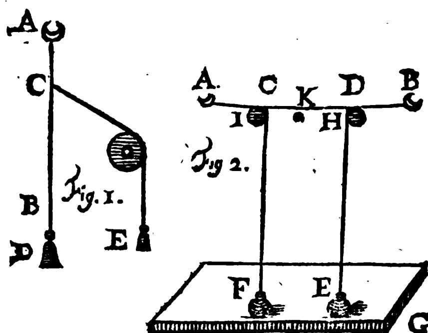
THEOR. VI. Omnis nutritio, sive restitutio perditi, omnis accretio, seu augmentatio Fibræ solidæ, solummodo fit in *minimis* Vasis, scilicet *Nervosis*; non autem in *majoribus*, ut in Arteriis, Venis, Glandulis, Vasis Lymphaticis, & Adiposis; quoniam augmentatio & accretio *majorum* omnino pendet ab extensione *minimorum* lateralium Vasorum, quæ sunt *Nervosi* Tubuli. Nutritio igitur, quæ fit applicatione partis cujuspiam ad locum partis perditæ, contingit *minimis* illis Canalibus, ex quibus *majores* constant. Inde sequitur Medicamenta omnia, qualiacumque sint, sive *replentia*, sive *evacuantia*, sive *alterantia*, in partes istas *minimas* solummodò agere.

THEOR. VII. Omnis mutatio Fluidorum fit in Vasis *minimis*, Vasorumque *minimorum* vi debetur; aliquatenùs etiam pendet ab indole ipsorum Liquidorum per illa Vasa fluentium.

THEOR. VIII. In omnibus lateribus Canalium flexibilium hæret vis, quâ partes ad se mutuò *accedere* tendunt, ut breviores fiant lineâ directionis quæ Fibræ dicatur; eaque vis in omni Fibræ puncto reperitur.

THEOR. IX. Illa vis, quâ partes nituntur ſe *contrahere*, compeſcitur & ſuſtinetur à punctis quibus applicatur Fibra, nempe, à Liquido diſtendente.

THEOR. X. Vis hæc verè & phyſicè agit, eo tempore quo *quieſcere* videtur Fibra. V. gr., in Fig. 1., ſit A punctum quoddam fixum, cui ſuſpenſa hæreat chorda muſica A B; ſitque D pondus chordæ appenſum, eamque plurimùm diſtendens: In puncto C applicetur leve aliud pondus E (propendens ex altera chorda in puncto C priori affixa, & ſupra trochleam puncto fixo hærentem tranſeunte, ac ita ſuſtinente hocce pondus), eâ conditione, ut vis prioris chordæ ſuperet vim ponderis hujus, ita ut ab eo

non omnino, aut ſaltem quàm minimùm

inflectatur:

inflectatur: His positis, abscindatur ista prior chorda inter puncta B & C, ac prope punctum C, cultrô acutissimô, ita ut ab ictu motus nullus chordæ imprimatur: Tum pars superior A C sese statim *contrahet*, & pondus E aliquantulùm supra trochleam elevabit. Patet igitur, quòd chorda ante divisionem, vim suam contractilem exerceat, licèt, propter pondus appensum, semet actu contrahere non potuerit. In Fig. 2., sint A B duo fixa puncta, inter quæ chorda sit quædam summoperè tensa: Chordæ huic, ad puncta C D, affigantur duo fila C F & D E, quorum extremitatibus annectantur pondera F & E, quæ à mensa G sustententur; sintque H I duæ trochleæ, quas chorda A B levissimè perstringat: His positis, discindatur chorda eodem modo ac superiùs (in Fig. 1.) idque in puncto K, in medio nimirùm inter ùtraque hæc appensa fila: Tum ambæ partes K A & K B chordæ discissæ, versùs fixa sua puncta A & B se contrahentes retrahentesque, pondera E & F supra trochleas H & I paululùm elevabunt. Eadem est in Corpore nostro Fibrarum *contractilitas*, prout in Fibra transversim secta videre est; sese enim versùs fixa

F

ſua puncta contrahit: inde verò fit, ut vulnera Corpori inflicta hiare ſoleant.

THEOR. XI. Vis illa, qua quælibet Corporis pars ſeſe *contrahere* conatur, æquilibratur ab illa vi *antagoniſtica*: habent enim omnes partes illam vim *contractilem*; cùmque versùs puncta oppoſita trahunt, ſunt ſibi invicem *antagoniſtæ*.

THEOR. XII. Vis hujus contractilis *æquilibrium*, in Corpore noſtro, pendet ab æquali influxu Liquidi ejuſque impulſu in omnes partes, ita ut eas æquabiliter diſtendat.

THEOR. XIII. Quicquid ergo mutat alicubi *momentum* influxûs Liquidi, ita ut non æquabiliter fluat in omnes Canales; & quicquid tollit *æquilibrium* reſiſtentiæ in Canalibus, tollit illud in toto Corpore: Hinc duæ ſunt hujus æquilibrii cauſæ, ſcilicet, *Canalium reſiſtentia*, & *Fluidi influxus*.

THEOR. XIV. Simul ac in aliqua Corporis parte tollitur *æquilibrium*, mutationem quòque ſubeunt primùm in illo loco, deinde per totum Corpus *motus oſcillatorii*, ſive motus illi qui fiunt dum Canales quidam ampliùs ſolito extenſi eſſe contrahunt; hocque pendet à *præva-*

lentia resistentiæ supra vim influxûs Liquidi; & destruitur quotiescumque vim resistentiæ superat vis influxûs.

Coroll. Ergo virium omnium summa derivari potest in unam partem; adeòque in ea parte *motum* quemdam *novum* apparere posse constat.

CAPUT VI.

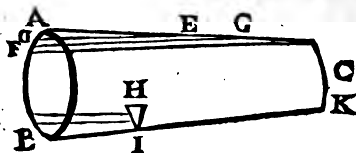
De Acribus.

1. Oscillatorii in Corpore motûs *æquilibrium* nunquam magis tollitur, quàm quum *Acre* quodpiam se insinuat intra Cavum minimi Vasculi, ejusque lateribus inhæret, ac fixum manet.

2. *Acria*, prout docent microscopia, constant ex plurimis stylis in acumen desinentibus, sive ex iisdem in aciem dispositis instar cultri, aut gladii; unde, in parvis punctis resistentiæ, rodere, pungere, scindere, instar cunei, possunt.

3. Si *Acre* infixum sit lateri alicujus Vasculi, tota illa vis influentis Liquidi quæ in varia lateris puncta agere solebat, jam in punctum illud determinatur, in quo infixum est *Acre*; & hinc oritur

convulſio illius Canalis: Quod quidem ita demonſtratur. Sit A B C Vaſculi alicu-

jus portio, in qua lineæ deſcriptæ fluxum Liquidi per Canalem determinant: Linea ex D ducta impingit in E; quæ ex F ducitur impingit in G, & ſic porrò: Hæ autem omnes lineæ hîc ponuntur, tanquam Liquida æquali vi influentia, & impellentia puncta in quæ impingunt, eaque æqualiter diſtendentia: quumque Canalis ſit contractilis, iſta puncta ſeſe æqualiter contrahunt, & impulſui reſiſtunt; ſicque conſervatur motus oſcillatorius. Si verò ſupponamus corpus aliquod *acre*, ſicut H I, Vaſculi lateri in puncto I infigi, nequaquàm ab influente Liquido removeri poterit ex hoc puncto; quoniam quantùm premitur à parte B H, tantùm reprimitur à parte H C: Hinc omne, quod inter B H continetur, Fluidum ruet in ſuperficiem H I, & hæc ſuſtinebit omnem illam vim, quæ à tota

longitudine ab I ad K ejusque omnibus punctis sustineri debuit; tota verò vis quæ superficiei H I imprimitur, communicatur puncto I, quod, quum Canalis flexilis sit, cedere debet, utpotè plùs pressum quàm reliqua ejusdem lateris puncta: quumque Canalis elasticus sit, quò plùs premitur, eò majore vi se restituit; unde fit ut motus oscillatorii *æquilibrium* destruatur, Vasculumque in motus convulsivos agatur. Corpora quæ hunc effectum possunt producere, sunt præcipuè Sales *acres*, volatiles, & fixi, nec non Metallorum *particulæ* corrosivæ, quæ lædunt propter figuram quam habent, instar ejusmodi cunei H I, non autem quatenùs Fluida, sed quatenùs Solida afficiunt.

Ex hac demonstratione hæ sequuntur Veritates, seu *COROLLARIA*; nempe,

COROLL. I. Quò particula infixa rigidior sive minùs flexilis est, & quò altiùs infigitur, eò pejor & vehementior futurus est effectus: Hinc etiam fit ut Metallorum particulæ in figuram *acutam* redactæ, v. gr., Mercurius Sublimatus corrosivus, Præcipitatus ruber, &c., in Corporibus nostris effectus multò vehementiores obtineant, quàm particulæ

quæcumque ex Vegetabilibus, aut Animalibus depromptæ; sunt enim hisce multò rigidiores, &, propter majorem gravitatem, altiùs Vasorum lateribus infiguntur.

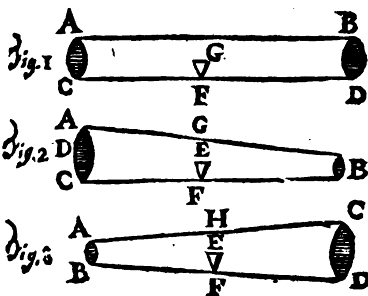
COROLL. II. Quò gravior est particula, eò vehementior effectus ejus erit, diutiùsque permanebit, propter rationem modò allatam.

COROLL. III. Cæteris paribus, quò vis Fluidi in parte B H major est, eò vehementior est particulæ infixæ effectus, eòque altiùs infigitur: Unde sequitur, quòd vis Cordis plurimùm facit ad *Acre* hoc H I excitandum in motum stimulantem.

COROLL. IV. Ubicumque Humorum in Vasa *influxus* cessat, ibi quoque perit tum Medicamentorum, tum Venenorum vis omnis: Inde est quòd *Causticum* ægris ad extremitatem redactis, & jam jam morituris (in quibus scilicet Humorum circulatio non nisi in partibus Cordi vicinis fit) admotum, vix ac ne vix quidem agit; quum idem Corpori sano ac vegeto applicatum, intra breve tempus operetur.

COROLL. V. In *Cadavere* ergo, ubi omnia quiescunt, particula infixa nullum sortitur effectum.

COROLL. VI. Liquida in Vasis *cylindricis*, æquè ac in *conicis*, per lineas parallelas feruntur; ideòque particula *acris* infixa eundem in *cylindricis* ac in *conicis* habet effectum, sed mitiorem in illis, quàm in his. Enimverò vis Liquidi supra particulam infixam ad F, ut in FIG. 1., eâdem paululùm versùs G pressâ, (quod facilè fieri poteſt, quoniam ab altera parte non resiſtunt Liquida, ut in *conicis*) tranſibit versùs B D, ubi æquale priori A C ſpatium inveniet. In *conicis* verò non item; nam, in FIG. 2, Fluidum quod ex parte A D C, in particulam E F puncto F infixam incurrit, poſt tranſitum inter G E, non invenit ſpatium æquè capax, ac illud ex quo fluebat;

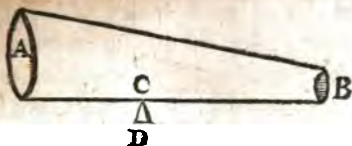
adeòque hîc major niſus & preſſio Liqui-

di, inter fluendum versùs B, quàm fuerat in *cylindro*. Ponamus, in FIG. 3, contrario & inverso motu fluere Liquida in Vase *conico* A B C D, quod hîc tanquam Vena considerabitur. Liquor fluens ex A B, non nisi paucis particulis impinget in particulam E F puncto F infixam, quam quidem versùs D aliquantulùm impellet, Liquido ab ea parte non resistente, & facilè satis pertransibit; quoniam spatium H E æquè, imò & magis, capax est ac A B. Vis itaque impressa particulæ à Fluido incurrente, in hoc casu ferè nulla est: Unde *Acria* in Solida nullibi minùs agunt, quàm cùm *cavo* applicantur ex angusto in latum abeunti; talia verò sunt Vasa Venosa omnia.

COROLL. VII. Si *Acre* lateri Vasis externè hæreat, idem secuturus est effectus, ac si internè adhæresceret. Punctum enim C, (in FIG. sequenti) à Liquido influente & Canalem A B æquabiliter premente, necessariò debet distendi; ideòque particulam *acrem* adhærentem D premet, & contra eam nitetur. Quum verò hæc, ob pressionem vel Atmosphæræ, vel alîus causæ, cedere nequeat, necesse est ut Vasis latus penetret, motumque Fluidorum æquabilem impe-

diat:

diat: Hunc in modum agunt Emplaſtra,

omniaque Stimulantia externè applicata. Porrò hinc inferimus, Medicamentorum actionem conſiſtere in remotione impedimenti motûs æquilibrati Fluidorum.

COROLL. VIII. A ſola prædicta poſitione uniûs particulæ (reliquis omnibus in ſtatu naturali manentibus) alterari vel perturbari poſſunt Secretiones, dilatari Canales, vis concuſſiva laterum augeri, motuſque oſcillatorius deſtrui.

COROLL. IX. Secretio eſt derivatio & ſeparatio uniûs Liquidi ab alio. Omne Liquidum conſtat ex particulis minutis ſolidis; & Liquidorum moles quàm maximè mixta eſt, ut in Chemia patet; confundi enim poſſunt variæ Solidorum ſpecies, quæ mixtæ Liquidum conſtituunt, & ex iis rursùs poſſunt fieri Solida. Ad *Secretionem* tria ſunt neceſſaria; 1°. Applicatio Liquidi ad Canalium orificia; 2°. Orificiorum iſtorum determinata magnitudo; 3°. Vis ſufficiens ad Liqui-

dum intra Canales impellendum. Jam autem, si particula *acris* infixa efficeret ut Canales, v. gr. Renales, plùs solito dilatarentur, aut angustiores fierent, tum particulæ Fluidorum majores aut minores solitô per eos transirent: Hinc urinæ excretæ variatio; quandoque enim limpida, quandoque crassa apparet. Si verò particula *acris* eò usque premeretur, donec Canalis latus perforaret, tunc Canali infligeretur vulnus particulam *acrem* magnitudine æquans; quod quidem per contractionem Fibrarum adeò patulum fieri posset, ut Fluidum in Canali contentum per hocce vulnus exiturum esset: Hinc etiam stillicidia, salivationes, aliæque quàm plurimæ evacuationes non naturales, in Corpore nostro contingunt, nimirùm, ubi vulnus Vasis sat magnis infligitur. Si verò foramen in Vasis aliquibus valdè minutis (qualia sunt in Pulmone quædam) fuerit, ex tali vulnere Liquidum solummodò tenuissimum effluet, quod colore rubro minimè donabitur; quoniam ruptura sive apertura rarò fit adeò ampla, ut transmittere possit globulos rubros sanguineos appellentes; & supponimus ejusmodi esse *Acria*, quæ nequaquàm globulos istos dissolvere valeant.

COROLL. X. Hinc Tumor & Inflammatio oriri possunt in loco & partibus vicinis; Liquidum enim à Corde pressum, & in latera Vasis impactum, omnes particulas suas, quæ aperturæ respondent, per eandem urgebit, hæque partes, vicinas prementes, Tumorem simul & Inflammationem in iisdem excitabunt. Sic in Morbis plurimis observamus primò *dolorem* à punctura particularum *acrium* oriri. *Dolor* enim nil aliud est, quàm *separatio partium fibrillæ nervosæ, vi acris particulæ perpetrata*; hancque separationem statim sequitur Tumor, quô exortô, sive, quod idem est, effluxô liquidô, cessat dolor; ut in Podagra, Odontalgia, &c. observare licet.

COROLL. XI. Liquida quæ ibi hærent & stagnant, suam sequuntur naturam, h. e., inter stagnandum putrescunt, *acria* fiunt, & alcalinum volatile præbent: istaque *acrimonia* Liquidorum apta reddit illa ut Vasa nostra dissolvant. Hæc verò lex in Urina, Sanguine, Sero Sanguinis, sed non in Lympha obtinet; videmus enim Homines hydropicos Ventrem liquidô è Vasis Lymphaticis exstillatô repletum habere, absque ulla tamen *gangræna* in contentis Abdominalibus orta.

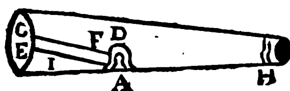
COROLL. XII. Denique patet ex dictis, Medicamenta *Acria* effectus suos in Corporibus nostris producere, partim vi propriæ *acris* substantiæ & figuræ, partimque vi motûs Fluidorum arietantium in illud *Acre*: quippe quiescente Liquido, nullus sequitur effectus, utcumque aptum sit Medicamentum ad effectus producendos; ita enim scalpellum digito applicatum, licèt satis aptum sit ad secandum, nihil tamen agit, nisi impellatur, vel ad agendum excitetur: atque sic *Acre* à tremulo Liquidorum motu in actum deducitur. Hinc ergo Medicamenta agunt, & efficaciâ suæ substantiæ, & Liquidi vitalis effectu; qui verò effectus à quibusdam Medicamentis priùs pendet.

CAPUT VII.

De Viscidis.

I. *Viscidum* est quod Vasis lateribus *tenaciter* adhærescit, ita tamen ut, propter latam suam superficiem, penetrare nequeat; si enim esset superficie adeò parvâ, ut Vasis latera perforare posset, inter *Acria* esset numerandum.

2. Lateribus Vasorum dupliciter adhærere potest *Viscidum*; 1°. vel latera tangit non nisi ex una parte, ut ad A; 2°. vel latera utrobique pertingit, ut particula H. *Viscidi* hujus effectus, in utroque casu, in FIGURA apposita demonstratur. (1) Sit A D particula quæ-

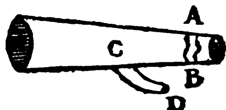

dam *Viscida* lateri Vasis adeò tenaciter adhærens ad A, ut à Liquido ponè urgente, & secundùm lineas E I, & G F incurrente, inde moveri nequeat; hæc particula sustinebit omnem influentis Liquidi vim, quæ sustinenda erat à parte lateris inter A H comprehensa; adeòque pars lateris, cui particula insidet, recedet versùs exteriora, utpote magis pressa quàm reliquæ partes ejusdem lateris, & quò plus recedet, eò majori vi se restituet; unde tolletur harmonia sive æquilibrium motûs oscillatorii in illo Vase: Hinc oritur dolor obtusus, qui in omnibus ferè Morbis à *viscido* oriundis sentitur, scilicet à pressione ortum ducens. Supponamus jam (2), *viscidam* particulam H ita adhærere, ut latera Va-

fis utrobique pertingat; ejus effectus considerari possunt, vel respectu ipsius Vasis cui inhæret, vel respectu Vasorum lateralium. Respectu prioris, ejus effectus erit obstructio integra istius Vasculi, simul & laterum distensio; particula quippe à Fluido retrò urgente eò usque propelletur, donec fiat æquilibrium inter vim Liquidi & vim resistentiæ quam habent Vasculi laterá; quô semel effectô particula manebit immota Vasculi cavitatem penitùs obthurans, simul & illius latera distendens: quòd autem æquilibrium tandem aliquando futurum sit inter vim Fluidi & resistentiam laterum, inde patet, quia vis Fluidi continuò minuitur, hæc verò resistentia crescit; & Fluidi vim minui ex eo constat, quòd, quò longiùs à Corde recedit, eò tardiùs moveatur; laterum autem resistentiam augeri manifestum facit cavitas Vasculi in progressu suo magis magisque semper diminuta, sive distantia laterum semper minor facta: Vasculi enim *conici* portio angustior non potest ad eandem amplitudinem extendi, ac major portio, nisi vis major adhibeatur.

3. Hactenùs de effectu quem habet particula *viscida* in ipsum Vas cui impacta est; videamus jam quid factura sit respe-

ctu Vasculorum *lateralium*. Particula *viscida* A B, Vasculo impacta, idemque obthurans, impedit quominùs Fluidum per illud transeat; quapropter Fluidum vergit versùs Canalem lateralem C D; in hunc autem nequaquàm ingredi potest quin simul dilatet; ex illius

verò dilatatione augetur vis laterum contractilis, & consequenter motus oscillatorius vehementior evadit, indeque Fluidi cursus velocior fit: & hinc est quòd, in Febribus, calor statim post frigus advenit.

4. Ex dictis patet, maximas mutationes in Corpore oriri à Fluidis, quatenùs in Solida impingunt, eaque destruunt; non autem à Solidis tanquàm primâ causâ Fluida afficiente.

CAPUT VIII.

De indole nostrorum Humorum; & speciatim Sanguinis.

1. OMnes qui sunt in Corpore nostro Humores, originem ducunt à Sanguine; antequàm itaque illorum naturam intelligamus, Sanguinis indoles priùs est investiganda.

2. Omnia Liquida quæ fluunt in Corpore nostro, hâc lege incurrunt, ut à partibus in partes mota tandem ad Cor redeant. Liquidum autem illud quod per momentum in Corde hæret, vocatur *Sanguis*, qui distribuitur inde ad omnes Corporis partes, quæ hunc accipiunt pro diversis secretionibus peragendis; constat enim Sanguis partibus heterogeneis, ut adipe, bile, aquâ, &c., quæ solummodò secernuntur, & immutantur: Sic igitur quicquid in Vasis Corporis separandum est, illud ex Sanguine separari debet. Porrò variis modis materies Sanguinis investigari potest; verùm quoniam simplicia faciliùs intelliguntur, ab iis incipiendum erit.

3. Sensu percipimus, Sanguinem in omnibus Animalibus, Hominibus, Qua-

drupedibus, Piscibus, Volatilibus, Reptilibus, eundem esse, & ex tribus hisce constare partibus; scilicet, (1) Ex *aqua* ferè insipida, & aliquantulùm odora, quæ igni exposita in vapores abit, fœtidum spirans, colorans, solvens omnia Salia composita, & simplicia, ut & muriatica acida: unde sequitur eam non esse spirituoso-salinam, ut nonnulli volunt Chemici; spiritus enim olea tantùm, non sales dissolvunt; præterea spiritus omnes producuntur vel fermentatione, ut inflammabiles; vel putrefactione, ut macri sive salini; deinde *aqua* hæc *sanguinea*, utì & omnis communis, vi frigoris in glaciem concrescit, & calore admoto in aquam purissimam iterùm resolvitur; spiritus verò vim frigoris maximè intensam illudunt, sicut videmus in liquoribus valdè spirituosis.

(2) Ex ea parte quæ *Serum* Sanguinis appellatur: hæc verò pars est liquor qui in naturali suo statu non rubet, sed pellucet, turbatus autem flavescit, & qui vi frigoris non facilè congelatur, at calori expositus, Ovi albuminis instar, indurescit, parte aquosiore avolatâ.

(3) Ex ea parte quæ toti *rubedinem* conciliat, & quæ, vi caloris non minùs

quàm frigoris, in massam rubram, firmam, tenacem, *insulam* dictam, reducitur. Si autem Sanguis è Corpore extractus, in vase quolibet per aliquod temporis spatium quiescere permittatur, avolat primò pars aquosa, tanquam subtilissima, deinde separatur Serum; & quò copiosiùs hoc fit, eò minor evadit *insula*, & quidem post 3 vel 4 dies pars rubicunda penitùs evanescit, in Serum scilicet conversa: hoc verò Serum, si Sanguis ex Corporibus morbosis depromptus fuerit, quandoque nigro, flavo, alio-ve colore non naturali donatur. Hæc nudo oculo observantur: microscopiorum autem ope ulteriùs detectum est, * Sanguinem constare particulis *sphæricis* Fluido limpido innatantibus, quæ in Vasis majoribus figuram suam sphæricam retinent, & rubræ apparent, sed versùs angustias Vasorum ovales fiunt, atque à rubedine ad flavescentiam vergunt: prætereà compertum est, unamquamque *sphærulam* constare ex aliis 6 minoribus, & harum quamlibet ex aliis 6, & sic deinceps; quibus ab invicem separatis, statim evanescit color earum

* Confer LEEUWENHOEKII experimenta de Sanguine, in suis *Epistolis ad Societ. Reg. Britanniæ.*

rubet. Ista separatio fit in *minimis* solummodò Vasis, & in hunc finem institui videtur, scilicet ut Succus Nervosus & Lympha subtilissima exinde fiant: hæc verò sphærularum separatio, quam rubedinis evanescentia sequitur, per medicamenta vehementia procurari potest.

4. Ex dictis sequitur, Calorem non esse causam conservantem æquabilem fluorem Sanguinis: Calor quippe Sanguinem extravasatum inspissat; prætereà manet fluidus in Piscibus, quorum corpora sunt frigida; si verò iste sit extravasatus, grumescit, æquè ac humanus. Hinc causa fluorem Sanguinis conservans non est aliquid Sanguini proprium; si enim ex natura Sanguinis oriretur, ejus fluiditas tùm maxima esset, ubi maxima reperitur Sanguinis copia, scilicet in Vasis majoribus: in his autem minor est fluiditas atque motus; nam in his maximæ coagulationes fieri solent, ut liquet in cadaverum Venis. Caloris siquidem absentiâ, concrescunt Liquida in nobis; hic verò Caloris defectus accidit ob deficientem simul Fluidorum motum. Igitur actio Solidorum, per quæ fluit Sanguis, est causa fluoris ejusdem; cessante etenim Solidorum actione, cessat quoque Sanguinis motus: &

hoc sequenti experimento confirmatur. Si tempore brumali Ranæ torpidæ aut Vespertilionis arteriolæ, adhibitô microscopiô, conspiciantur, Sanguis in iisdem in grumos planè concretus apparebit; licèt verò animal igni admoveatur, ut calefiat, attamen Sanguis ille grumescens minimè resolvetur, nec priùs movebitur, quàm Cor se contrahere inceperit; eô autem motô, movebitur etiam Sanguis, & tandem, post varios Cordis ictus, fluiditatem pristinam recuperabit: Hoc est experimentum LEEUWENHOEKII. Inde concludendum est, calorem esse concurrentem causam motûs Sanguinis, non verò primariam; quia Solidorum actione cessante, cessant etiam & motus & calor. Examinatis hisce, ordo requirit ut Sanguinis proprietates seu dotes investigemus.

5. Sanguinis proprietates sunt vel *generales*, quæ scilicet aliis Liquidis competunt; vel *speciales*, quæ congruunt tantùm quibusdam, & ideò petendæ sunt ex natura specialis uniuscujusque Liquidi. Omnes dotes quæ competunt generali Liquido, obtinent etiam in speciali: hæ duæ autem pendent à regulis mathematicis. Dotes *generales* sunt, 1°. Quòd Sanguis (ut omne aliud Liquidum) po-

tiùs patiatur quasdam partes à se avelli, quàm integram molem simul moveri. 2°. Quòd conditiones illæ adsint, quæ ad *fluorem* necessariæ sunt; scilicet, (α) Tenuitas maxima partium relativè ad nostros sensus, h. e., quòd partes maximè *exiles* sint, adeò ut earum una seorsim tactum nostrum visumque fugiat. (β) Cohæsio inter partes tam *levis*, ut facillimè separari possint. (γ) Omnium partium *æqualis* gravitas. Ex illa verò gravitate singularum partium, resultat totiùs communis materiæ gravitas: Hinc quia omnes particulæ sunt graves, æqualiter se sustinent; nam pressio & gravitas totiùs materiæ oritur tam ex conamine ad descensum, quàm ab æquabili particularum gravitate. (δ) Motus *projectilis*, quo Fluidum à latere premente Vasorum versùs aliquod punctum defertur. Hæ sunt autem generales Liquidorum proprietates.

6. Liquida omnia in Corpore nostro circulantia è Corde proveniunt; in quo autem multò magis spirituosa & aquosa sunt, quàm in reliquis Vasis: ex Sanguinis enim è Corde immediatè deprompti unciis decem, plus quàm ℥ v. aquæ simplicis separari possunt; unde constat Sanguinem, maxima ex parte,

ex aqua componi. Hæc pars aquoſa mutationem patitur à tribus cauſis profluentem; ſcilicet, à Salibus duplicibus, Animalium nempe Vegetabiliumque; à parte ſeroſa & ſpirituoſa; à parte rubicunda ad calorem creſcente. Aquæ particularum ultimarum & minimarum moles determinari nequit; ſunt enim æquè pellucidæ ac Aër, ideòque viſum noſtrum, vel optimis microſcopiis adjutum, effugiunt; atque ita ſunt exiles, ut per meatus plantarum nullo modo viſibiles tranſeant; imò Antlia Pneumatica docet, eas tranſire poſſe per poros ipſi Aëri impervios: unde inferimus, maximam Sanguinis partem, ob fluiditatem & exilitatem, ad motum aptiſſimam eſſe. Gravitas Aquæ reſpectu Aëris, eſt ut 1000 circiter ad 1: ſed priuſquam ejus proprias facultates explicemus, exponendæ ſunt proprietates Liquidis noſtris *peculiares*; hæ verò ſequentibus quatuor lemmatibus comprehenduntur, vel potiùs ex iiſdem pendent & inferuntur. (1) Cuilibet particulæ Fluidi noſtri ſua *propria* & *determinata* eſt moles, figura, & ſoliditas. (2) Cuilibet particulæ ſua eſt vis *determinata*, ſive *momentum*, quô ſui ipſius, ab aliis particulis quibus adhæret, ſeparationi renititur, & in concre-

tionem tendit. (3) Cuilibet particulæ sua est *specifica* gravitas. (4) In Liquidis nostris varii sunt gradus *motûs projectilis*, quo fluere urgentur per rectam lineam. Porrò quoad proprietates Aquæ, notandum est Sales volatiles Animalium aquæ innatantes, ipsâ leviores esse; his enim eductis, Aqua ponderosior evadit respectu suæ molis: Jam verò è contrà ab aliis Salibus immixtis, hæc ponderosior fit; & quò plus Salium horum admiscetur, eò fluiditas ejus magis imminuitur, & tandem cum his concrescit. Inde patet igitur, Aquam, quæ quidem est proxima pars Sanguinis nostri, mutari, quoad suam gravitatem, maximè salinis partibus innatantibus; etenim quò istæ partes rigidiores, ac solidiores sunt, eò gravior redditur Aqua, & ad motum aptior: hinc etiam à salibus Aquæ nostri Sanguinis immixtis, variæ fiunt ibi mutationes.

7. Respectu quatuor lemmatum de quibus modò actum est, Fluidi nostri partes variè peccare possunt. Nempe, (quoad 1. lemma) 1°. respectu *molis*, idque *dupliciter*; possunt enim vel nimis *crassæ*, vel nimis *tenues* esse: proinde Medicamenta quæ in utroque hoc Sanguinis statu conveniunt, sunt Resolventia,

& Coagulantia. Si corpus aliquod sanum, evadat morbosum ex eo quòd Sanguinis particulæ nimis *crassæ* sunt, tum causa morbum producens necessariò erit interna, non verò externa; quicquid enim Cor ingreditur, ex Venis in illud deponitur; quod egreditur, exit per Arterias; quicquid autem Venas intrat, vel ex Vasis Lacteis, vel ex Vasis Lymphaticis, vel ex Vasis Absorbentibus in eas influit: sed oscula Vasorum istorum minùs patula sunt, quàm confinia Arteriæ & Venæ, sive plexus reticularis per quem Sanguis transit ex Arteriis in Venas, ut docet microscopium; ideòque particulæ per Vasorum Lacteorum & Absorbentium oscula in Venas, & inde in Cor delatæ, adeò exiles sunt, ut mole suâ Sanguinis fluiditatem impedire nequeant: quippe observavit LEEUWENHOEK, Chyli particulas, ut & Lymphæ, multò minores esse partibus rubicundis Sanguinis. Hoc itaque respectu, nullus ferè cibus Corpori sano noxius esse potest [ex sua mole]; cùm particulæ nimis crassæ Vasa Lactea, & Absorbentia nequaquàm ingredi possint: ideòque vitium si adsit, ex causa fit merè interna. Porrò quum nimis est aucta moles particularum, vitio existente

existente in Corpore nostro, tunc illæ ad ultima Vasa devenientes transire non possunt; hoc autem continuò accideret, nisi Pulmones, pressione suâ per Aërem factâ, particulas istas adhærentes minuerent, donec Vasa ipsorum tenuissima pertransiverint. Jam verò duo sunt particularum nimis *auctarum* effectus; scilicet, (1) Circulatio Liquidorum impedita; (2) Humorum, qui secerni debuêre, Secretio destructa: omnis ergo medela molis *aucta* respicit Secretionem & Circulationem ipsam. Ideò, quum Vasa ex Arteriis oriantur dupliciter, nimirùm, vel ortu directo, ut Venæ, vel obliquo seu laterali, ut Glandulæ, sive Vasa Secretoria quæ Arteriis & Venis sunt minora, hinc si particulæ Sanguinis solitô fiant crassiores, illæ quæ secerni debent, Glandularum orificia nequaquam tunc ingredi possunt, sed per rectum tramitem in Venas transeunt; sicque perit Secretio, Vasaque Secretoria, ob defectum Liquidi distendentis, collabuntur: si verò tanta sit particularum crassities, ut etiam Venas intrare nequeant, impeditur Circulatio; unde varii oriuntur morbi, tandemque mors ipsa. Medicamentum igitur omne, quod ad molem particularum *auctam* sanandam adhibetur, tale esse debet, ut

Sanguinis moleculas in Arteriolis juxta Vasa Secretoria dividere possit: quapropter efficacissima sunt Mercurialia, & Salia globulos Sanguinis minuentia. Morbi, qui ex hoc vitio oriuntur, præcipui sunt Hydrops omnesque Morbi inflammatorii.

Particulæ Sanguinis nimis *imminui* dicuntur, quum ad tantam exiguitatem rediguntur, ut Vitæ ac Sanitati tuendis prorsùs impares sint. Hujus vitii causæ sunt duæ; una nempe externa; altera verò interna, quæ potest esse Liquidum quoddam nimis dissolvens. Ejus effectus sunt duo; scilicet, acceleratio Circulationis, & Vasorum Secretoriorum arescentia. Nam 1°. Sanguis nimiùm, quoad particularum suarum molem, *imminutus*, faciliùs multò ex Arteriolis in Venas, quàm in Vasa lateralia transire potest; ac proinde uberiori copiâ jam semet in easdem confert: exinde verò magis dilatantur Venæ; & quò magis dilatantur, eò vehementiùs se contrahunt; unde sequuntur Circulationis acceleratio, major partium attritus & calor, Sanguinisque subtilisatio, & è Vasis suis eruptio. 2°. Quum in hoc Sanguinis statu nullæ, aut saltem paucissimæ, particulæ Vasa lateralia ingrediantur, hæc non ampliùs

extenduntur, sed exsiccantur, coalescunt, tandemque stamina fibrosa fiunt; unde sequuntur Phthisis, Marasmus, & varii Morbi Chronici: itaque Remedia ad hoc vitium Sanguinis corrigendum aptissima sunt Coagulantia, qualia sunt terrestria, absorbentia, &c.

8. Vitium esse potest 2°. in Humoribus nostris respectu *figuræ*; & hâc ratione dupliciter peccare dicuntur Sanguinis particulæ: vel enim nimis acres sunt, vel nimis viscidæ & obtusæ; licèt reverâ figura earum obtusa nullos malos producat effectus, ac proinde pro vitio non habenda sit. Figura quidem sola determinat corpus; & hoc moveri dicitur magis magisque, prout in unico puncto suos effectus præstare potest. Figura porrò respectu soliditatis considerari debet; itaque, quoad figuram, corpus agit solummodò in Solida; figura autem *obtusa* incidit in hæc quemadmodùm jam demonstravimus; unde superiùs expositi oriuntur effectus. Jam verò figuræ *obtusæ* sunt 1°. assumpta corpora; 2°. in nobis ita reddita, sicut cera oblonga, si digitis comprimatur, rotunda fit: hæc autem *obtusa* corpora non sunt in nobis valdè rigida, sed potiùs lenia. *Acres* in nostro Sanguine particulæ, duobus ex fontibus

proveniunt; vel enim in Sanguinem extrinsecùs derivantur; vel in ipso generantur. Quæ extrinsecùs adveniunt, vel per Pulmones introeunt, vel per Oesophagum, vel per Cutim externam sive per Vasa Absorbentia, intromittuntur, ut Cantharides, Mercurialia, &c. Quæ per Pulmones ingrediuntur, admodùm malæ sunt, utpotè subtilissimæ, solidissimæ, & ferè immutabiles, ob structuram Pulmonum: Quæ per Oesophagum intrant, hæ vel in cibis continentur, vel sunt minerales venenosæ assumptæ, quæ semper eò pejores extant, quò duriores; tunc enim in Corpore mutari nequeunt: Jam verò partes omnes quæ per Cutim transeunt, valdè nocivæ sunt, quin & subtilitate magnâ donantur, ut docent Cantharides & Mercurius. Particulæ *acres* quæ in ipso Sanguine generantur, sunt illæ quæ, propter *attritum* nimis vehementem, ex *obtusis* & viscidis evadunt *acres*: iste verò *attritus* contingit ex duplici causa; scilicet, 1°. à Liquidis stagnantibus, indeque putredinem contrahentibus; 2°. à Liquidis nimis vehementer circumactis, absque aliùs cujuslibet Liquidi blandioris admixtione. Prior causa variis experimentis patet. Si enim Hominis sani Sanguis per aliquot dies,

tur per quinque, in vase detineatur, fœtidus, acerrimus, & urinosus planè evadet; unde liquet Sanguinem eodem modo ac Aquam stagnando putrescere. Promovetur quoque hæc putredo per calorem aut teporem adhibitum: hâc enim ratione particulæ in motu constituuntur; unde fit ut, in se invicem agendo, *acres* evadant: si verò motus nimis violentus sit, tum, particulis aquosioribus exhalatis, illæ quæ remanebunt coalescent, tanquàm frigore condensatæ. Hinc ex nimio calore, æquè ac frigore, oriuntur Skirrhi; ex motu verò nimis vehemente, oriuntur Putrefactiones in nostro Corpore. Quòd verò Sanguinis particulæ *acredinem* ex Circulatione nimis violenta contrahant, hoc vel inde patet, quòd si Homo sanus, & cibis blandis tantùm utens, cujus excreta & retenta nil acredinis habeant, sed admodùm insulsa sint, febre ardenti corripiatur; Sanguis illius, ex accelerato Cordis motú, & transitu per minima Vasa impedito, valdè pressus ac attritus, magis magisque *acer* evadet, præsertim si non adhibeantur Diluentia; donec ac istum tandem *acredinis* gradum pervenerit, ut Vasa rodat, Aphthasque, & inflammationes internas, non nisi magnâ Diluentium copiâ curandas, produ-

cat. Hinc ex Circulatione nimis accelerata eadem mala profluunt, quæ ex venenis acribus ingestis oriri solent. Veteres autem Circulationis inscii, ideòque non valentes explicare causam hanc Morborum, vocârunt istud τὸ Θεῖον, h. e., aliquid *Divinum*.

9. Vitium oriri potest 3o. in Liquidis nostris respectu *soliditatis*; & hoc respectu dupliciter quòque peccant Sanguinis particulæ, scilicet, vel *excessu*, vel *defectu*. Priusquàm verò de his agamus, nonnulla de Soliditate in genere sunt dicenda. Per *Soliditatem* intelligimus eam corporis proprietatem, quæ *Vacuïtati* propriè opponitur; & unumquodque corpus eò *solidius* esse censetur, quò minores & pauciores poros inter particulas suas interceptos habet. Experientiâ compertum est, corporum *gravitatem* eorumdem *soliditati* semper proportionalem esse; adeò ut, si duo sint corpora magnitudine æqualia, pondere verò diversa, necesse sit ut plures sint vacui meatus in uno, quàm in altero. Porrò notandum est, nullum dari corpus mathematicè solidum. Corpora *solidiora* motum suum diutiùs servant, quàm illa quæ sunt minùs solida; hac nempè de causa, quòd vis eorumdem motui resistens, quæ à fluido oritur

ambiente, cæteris paribus, eorumdem superficiebus semper respondeat. Quapropter, quum in corpore magis solido plures sint materiæ particulæ, sub eadem superficie, quàm in corpore minùs solido, hinc omninò sequitur, corpora magis solida difficiliùs sisti, quàm ea quæ sunt minùs. Hæc verò de Soliditate in genere nunc sufficiant; verùm hac de re plura vide superiùs in CAP. I.

Effectus autem particularum nimis *solidarum* in Sanguine duo sunt, scilicet, nimia Sanguinis *subtilisatio*, & Motûs Oscillatorii *perturbatio*. Quippe (1) particulæ nimis *solidæ* è Corde expulsæ majorem cæteris motum concipiunt, (quantitas enim motûs cujuslibet corporis, oritur ex velocitate data moli); quapropter particulas illas, quibuscum erant simul expulsæ, deferentes, in alias impingunt, atque hocce impetu easdem dissolvunt, & nimis subtiles reddunt. (2) Liquidum nostrum è Corde expulsum, per lineas impingit, angulis acutissimis, in latera Vasorum: quod si æqualiter ubique fiat, æqualiter distenduntur Vasa; si verò una linea impingat vi majori, quàm altera, motus oscillatorius perturbatur: (Vide CAP. V. THEOREMATA ultima.) Hoc autem necessariò eveniet, si in aliqua li-

nea particulæ contineantur nimis *ſolidæ*; hinc enim Vaſa extendentur & ampliabuntur, ac Liquidi curſus perturbabitur: unde polypi ſæpe, aliæque obſtructiones facilè accidere ſolent. Harum verò particularum nimis ſolidarum origo externa eſt. Remedia autem quæ iſtis particulis adhibenda ſunt, conſtare debent moleculis æquè gravibus, ac ſunt Fluidi noſtri moleculæ. Quoniam autem Animalium & Vegetabilium particulæ ultimò reſolutæ, ejuſdem ferè ſunt gravitatis cum Fluido noſtro, ſive ut 5 ad 6, ideò earum uſu Corpus in ſtatu ſano permanebit, idemque ſtatus, ſi amiſſus fuerit, recuperabitur. Quæ verò particulæ *graviores* ſunt, ut Phoſphorus, Oleaque craſſa ex Animalibus deprompta, Sales fixi ex Vegetabilibus extracti, Acida metallica, nec non Sulphurea quæque graviora, ſuprà dictos *Soliditatis* producunt effectus, ſcilicet, roſionem, & extravaſationem; unde Morbi oriuntur inflammatorii: ideòque in ſtatu iſto morboſo vitanda ſunt. Alterum particularum Sanguinearum vitium, reſpectu *Soliditatis*, eſt quòd non adeò ſint *ſolidæ*, ac eſſe debent: Hoc verò pendet à minutione, quæ eſt augmentum ſuperficiei, & minimarum particularum aggregatum,

tum, quò puncta contactuum multiplicantur. Hujus vitii effectus est *inertia*, i.e., ineptitudo ad motum, seu impotentia istis particulis movendi alias solidiores: unde sequuntur lentores & cohæsiones. Corpora siquidem inertia motum minorem, & majorem resistentiam habent, & ideò imparia sunt movendis aliis corporibus solidioribus. Effectus autem *inertiæ* in nostro corpore, est minor actio Fluidi in Solidum, & Solidi in Fluidum. Liquida verò in nobis duplici ratione fluorem suum servant; 1°. propter corpus aliquod liquidum diluens; 2°. ob externam causam partes dividentem. Causæ porrò *inertiam* hanc, seu impotentiam & ad motum ineptitudinem, producentes (unde lentores & cohæsiones) non tam multiplices sunt, ac vulgò creditur; Corpus enim nostrum ita est constitutum, & ejus Vasa tam exilia, ut non nisi minutissimas moleculas intromittant: atqui minutissima corpora sunt semper solidissima, nec ulteriùs dividi queunt, nisi summo adhibito labore; hinc molem acceptam diù retinent, & ob angustiam suæ superficiei non facilè coalescunt.

I

CAPUT IX.

De Vitiis in tota Humorum mole simul spectata hærentibus.

1. ABsolutâ jam particularum Fluidi nostri historiâ, ad totam molem considerandam nosmet accingamus. Ut corpus aliquod nomen Fluidi mereatur, requiritur, 1°. ut sit in particulas admodùm minutas divisum; 2°. ut illæ particulæ facillimè ab invicem separari possint, nullaque sit cohæsio superstes. Porrò Fluidum nostrum dupliciter peccare potest; nempe, 1°. nimiâ particularum suarum cohæsione; 2°. earumdem dissolutione nimiâ. *Cohæsio* nimia, quæ aliter *Lentor* dicitur, oriri potest vel à nimia particularum singularum magnitudine, vel à nimio earumdem ad cohærendum conamine. Hic *Lentor*, si contingat in Vasis majoribus, Cordis Auriculis, aut Cerebri Ventriculis, brevì oritur *polypus*; qui est massa solida, corium porcinum repræsentans, & eò solidior, quò diutiùs duravit: sæpè invenitur polyposa substantia in capitibus eorum qui laqueô interierunt: in eis enim Sanguis, refluxu suo per Venas Jugulares impe-

dito, in ramos laterales regurgitat: hi verò nimis angusti ſunt ad totam molem tranſmittendam; unde fit, ut pars ſolummodò tenuior tranſeat, repulsâ craſſiore, quæ, ex novi Sanguinis adventu, tandem canales iſtos obſtruit. Si *Lentor* in Vaſis minoribus Arterioſis contingat, oritur *inflammatio*, quam comitantur pulſatio & dolor: pulſatio autem inde fit, quòd Sanguis lenteſcens, qui in Arteriolis hæret, à Sanguine ponè urgente protrudatur: dolor verò naſcitur ex eo quòd Vaſculorum latera plurimùm diſtendantur; unde doloris ſenſus excitatur: hoc in caſu Sanguinis in Arteriolis hærentis pars tenuior quandoque per Vaſa lateralia minima exhalat, nimirùm ſi non ſint obſtructa; aliter enim hæcce liquidior Sanguinis portio putreſcit, unde *puſtula*, *gangrena*, &c. Si autem in Lymphaticorum orificio primo ſeu lato *Lentor* ſit, colligitur ibi materia quædam gypſea ſive dura, ob rationem modò dictam, ſcilicet, quia per laterales ramos, hîc loci copioſos, defluit pars liquidior; ideòque *polypus* hîc fit albus: ſi verò ad Lymphaticorum extremitatem protrudatur, oritur *hydrops* ſimul & *œdema*; Vaſis utpotè Liquido ſuo pellucido diſtentis, quæ ſi rumpantur, tunc illicò naſcitur leucophlegmatia

seu anasarca: Humoribus quòque non rarò, ob situm & stagnationem, acredinem contrahentibus, *apostemata* & *gangræna* fiunt: si verò Lentor ille in extremitatibus Vasorum istorum hæreat, massa secernitur limosa & turbida, putrefactione Vasa dissolvens, *tabemque*, nec non ejus effectus producens. Si in Vasis Nervosis fiat Lentor, oriuntur Morbi Nervis *proprii*, forsan *apoplexia* quòque, sive sensuum abolitio: istud verò rarò accidit, quia Nervorum Liquidum, seu Spiritus Animalis, nunquam potest, vel caloris vel frigoris vi, concrescere, ob soliditatem ferè immutabilem: Nervi verò externi afficiuntur, compressi scilicet à Vasis Arteriosis nimiùm distentis; unde *insensibilitas* & *immobilitas* non rarò oriuntur.

2. Causæ *Lentoris* in Liquido nostro sunt variæ. Prima quidem est *exhalatio* partis *fluidioris*; hinc in Venis Sanguis tamdiu manet fluidus, quamdiu in illas sese exonerant Vasa Lymphatica. Remedium autem est restitutio Liquidi avolati. Secunda causa est quilibet *caloris* gradus naturalem Corporis nostri calorem excedens; & qui, quantus sit, Thermometri ope cognosci potest. Calor hic, partes tenuiores & spirituosas

in vapores difflando, Sanguinem inſpiſ-ſat; & reverâ talis *Lentor*, remanente calore, nullo artificio tolli poteſt, nec ſpiritu ſalis, nec oleoſis, ſimilibuſ-ve; ejuſmodi enim *calor* partes tenuiores evehit, etiam vaſe manente clauſo, ut patet in Sanguinis digeſtione: inde videmus omnes cauſas nimis *calidas* in Sanguine, intra Corpus, pro effectu ſuo habere *inſpiſſationem*. Hinc in omnibus Morbis inflammatoriis, nimius calor maximè cavendus eſt, ut in Variolis, &c., metu ſcilicet inſpiſſationis. Idem caloris effectus, nempe *inſpiſſatio*, locum habet in omnibus noſtris Liquidis, exceptis *excretis*, ut Urinâ, Sudore, & quibuſdam *ſecretis*, ut Succo Pancreatico, Bile, Salivâ, Muco; quæ quidem aliquô modô coaleſcunt, ſed iterùm facilè diſſolvuntur. Tertia cauſa eſt *frigus* immenſum, quo congelari poteſt Aqua, ita & Liquidum noſtrum. Si enim Hominis ſani Sanguis Aëri frigidiſſimo exponatur, ſeparabitur pars craſſa in *inſulam*, & aquea ſive ſeroſa congelaſcet, ut patet in hominibus frigore extinctis: Attamen omnes Sanguinis Humores *ſecreti* non facilè congelantur, ut Aqueus Humor Oculorum, qui nunquam, Bilis & Serum; quæ difficulter,

verùm Saliva facilè congelari potest; Urina autem partem suam spirituoso-salinam in medio fluidam conservat, dum pars aquosa congelatur. Morbi ab hoc *frigore* mirifici pendent: Sic observamus, carnes congelatas, succedente calore, putredinem contrahere; hinc enim naturalis nexus resolvitur, atque Liquidum alcalinum volatile evadit hâc obstructione; imò sunt aliquando in Norvegia ita frigore correpti homines, ut nasum sibi avellant emungendo: Morbus autem ille frigore inductus, vocatur imprimis *Scorbutus*. Quarta causa est *quies* Humoribus superinducta, quæ in iisdem ferè omnibus, præsertim arteriosis, *coagulum* producit: si enim homo sanissimus subito metu corripiatur, orientur statim in ipso pallor & frigus, atque, si passio vehemens sit, diuque perseveret, stupor, Liquidi defectus in Cerebro, nec non motûs privatio; hinc obstructiones, sive coagulationes Humorum, in Visceribus quibusdam contingunt, quæ, si in Corde fiant, *palpitationem* producunt; idque usu venire solet hominibus animi deliquia sæpe passis: hi enim, postquàm per aliquod temporis spatium, forsan horæ quadrantem, sensu motuque privati jacuerint, inter refocil-

landum, incredibiles plerùmque anxietates circa Cordis regionem, & ut plurimùm ad Arteriam Pulmonalem, percipiunt: Cor quippe tunc temporis, motu accelerato & quasi reduplicato, magnam Sanguinis copiam in Ventriculis suis Vasisque superincumbentibus stagnantem, inde pellere conatur; & hinc fit illius *palpitatio*, propter Sanguinis copiam advenientem, & exactam expressionem negatam: si verò moles Sanguinis inde removeri nequeat, oritur polypus, tandemque mors ipsa. Quinta causa est corporum plurimorum Sanguinem *coagulantium* admissio: Sic Acida omnia igne violento ex Mineralibus destillata, Sanguinem subitò *coagulant*; lentiùs Spiritus Salis, omnium citissimè & validissimè Spiritus Vitrioli, Nitri, & Aluminis, qui, si in Venas injiciantur, Sanguinem illicò *coagulant*; isque, propter laxitatem & amplitudinem Venarum, in Cor usque & Pulmonalem Arteriam devolutus, brevì Animal suffocat (*a*). Jam verò observandum est, quòd omnia Acida Sanguinem non inspissent; Nitrum enim & Sal Marinus illum diluunt, ut

(*a*) De hac re conferri merentur Experimenta clariss. FRIEND, in ejus *Emmenologia* Cap. 14.

& Acetum (*a*), aliique Spiritus acidi Vegetabilium; ſed Salia alcalina quandoque eumdem inſpiſſant, & aliquando diluunt: ex his verò Spiritibus quidam eum coagulant, ut Spiritus Vini, *Aqua vitæ* vulgò dictus, qui, licèt à nonnullis pro tenuiſſimo diluente habeatur, in Venas tamen injectus omne Liquidum vitale coagulat. Sexta & ultima cauſa eſt *motus* nimius, itemque in minimis Vaſis *obſtructio*: In omni quippe obſtructione Arteriæ, diſtenditur Vas, tandemque obſtructione perſeverante rumpitur; unde ſequitur liquidioris Sanguinis partis extravaſatio. Hæc aptitudo ſive proclivitas ad *coagulum* ſuſcipiendum, non eſt quid morboſum, ſed proprietas Sanguini in ſtatu ſano hærens: Docet enim experientia, quòd quò magis ſanus eſt aliquis, eò citiùs & faciliùs Sanguis ejus extravaſatus *lentorem* inducat; quum è contrà ægri quàm plu-

(*a*) Iſtud quidem de modica doſi, Ore aſſumptâ, atque de hujuſmodi Spiritibus non concentratis, ſed dilutis ac ſimplicibus, tantùm intelligas; aliter enim Sanguinem *inſpiſſant*, imò & *coagulant*; ut probant Experimenta ejuſdem Friend, de *Aceto* in Venam Canis Jugularem injecto, &c. Vide *Emmenelog.* Cap. 14. ſub finem.

rimi Sanguinem fluidiſſimum habeant, præſertim leucophlegmatici : imò hominum nonnullorum in mortis agone verſantium Sanguis nequaquàm *coaleſcit.* Omnis cauſa illam *concretionem* promovet, quæ vehementiſſimè agit in Sanguinem : homines enim qui exercitiis violentis dediti, muſculos ſuos plurimùm movent, Sanguine craſſo donantur. Excretiones porrò & evacuationes nimiæ Sanguinem *inſpiſſant* in majoribus Vaſis, unde ſubſidentia contingit in minoribus, & hinc atrophia naſcitur; quoniam in Lymphatica lateralia non ingreditur Liquidum : quum igitur tale quid accidat in omnibus evacuationibus immodicis, non mirum eſt hæc mala ſubſequi.

3. Hactenùs de nimia Sanguinis *tenacitate*; proximô jam locô ejus nimia *fluiditas* conſideranda eſt : Quum verò hæc pendeat à nimia partium Sanguinis tenuitate, de qua anteà dictum fuit, neceſſe non eſt ut in ea explicanda tempus teramus : Sufficiat obſervare, *fluiditatem* Sanguini noſtro, ſi modò opus ſit, conciliari poſſe vi Salium volatilium, ex unguibus, cornubus, medulla, aliiſque Animalium partibus extractorum; Aqua etiam, largâ ſatis copiâ aſ-

ſumpta, optimè reſolvit, attenuat, diluitque; ut & acria Ligna Guajaci, Saſſafras, &c., itemque Salia omnia fixa ex Vegetabilibus, & Mineralibus, præſertimque Metallis, quæ, quò graviora, eò meliora: hinc ſi Aurum reddi poſſet fluidum, abſque gravitatis diminutione, vel molis incremento, optimum eſſet *Diſſolvens*; atque illud ita laudatur (a) *Oleum* THEOPHRASTI PARACELSI.

(*a*) Confer JOAN. ERNEST. Tractat. *de Oleis chymicè deſtillatis*, apud HARTMANN. *Prax. Chymiatric.* pag. 528.

CAPUT X.

De Gravitate Sanguinis.

GRavitas corporum nihil aliud eſt, quàm *niſus* eorumdem deſcendendi versùs Terræ centrum; & eſt ſemper proportionalis corporum *Soliditati.* Sanguis dum in Corpore circulatur, calidus eſt & rarefactus; extractus autem è Corpore frigeſcit, & inſpiſſatur: ideòque *gravitatem* illius, reſpectu molis, exactè non poſſumus inveſtigare. Sed in variis regionibus, tàm frigidis, quàm calidis, Sanguis, ſimul ac è Corpore

profluxerat ponderatus, sese habuit ad Aquam salsam ut 26 ad 25: Serum autem se habet ad eandem Aquam ut 300 ad 255, adeòque Serum gravius est Sanguine unâ sextâ circiter parte; quod quidem videtur experientiæ adversari, quum Serum *insula* supernatet: hoc autem inde procedit, quòd partes *insulam* componentes, vi frigoris, simul & attractionis mutuæ, in massam magis solidam & compactam coalescant; prout hoc inde patet, quòd *insula* ista & Serum simul sumpta non occupent tantum spatium, quantum occupabant ante separationem ipsorum. Sic igitur levitas in Sanguine, respectu Aquæ salsæ, hactenùs non est comperta; is enim ponderatus ubique Aquam salsam pondere excedebat unâ vicesimâ sextâ parte: si verò daretur, oriri posset ab aquosis, oleosis, spirituosisque omnibus; hæc enim Aquâ salsâ sunt leviora. Jam verò à particulis vegetabilibus consolidatis, & mineralibus, Sanguis gravior fit: quod optimè conspicitur in Scorbuto lento; Sanguis enim in eo casu compactus & salinus plùrimùm est, Urina verò gravissima respectu sani hominis: hoc autem oritur ab abundantia Salis muriatici, qui in debita copia optimus est, & ad

vitam omninò necessarius; si verò quantitate excedat, pessimos producit effectus: ideò corpora quæ Sanguine *graviora* sunt, ut Sales fixi, integrè per Urinam excernuntur; ita Sal Marinus prodit immutatus in Urina; ejus autem usus est ad Sanguinem diluendum. Porrò *gravia* Medicamenta venenosa fiunt, quatenùs Vasa destruunt, atque Secretiones nimis augent.

CAPUT XI.

De Motu Projectili.

1. PEr *Motum Projectilem* intelligitur Motus Liquidorum per Vasa Circulatorius: quumque ab eo morbi plurimi, vita, sanitas, & senectus pendeant, operæ pretium erit videre quid *augeat*, quid-ve *diminuat*, aut *depravet* huncce Motum.

2. Augetur 1°. Motus iste ab ipso Corporis motu *adaucto*: Sic enim homine currente, plurimùm crescit; oriuntur quippe tunc temporis pulsus frequens, sudor, sitis, anhelitus, omniaque febris symptomata; quæ quidem citò evanescunt, homine quiescente: at si in cursu ultra vires persistat, omnia

prædicta vehementiora evadent, simul & inflammationis species totum Corpus occupabit; hujus autem hominis Urina, à Medico conspecta, ardenter febricitantis esse putabitur: Porrò, si hoc exercitium diutiùs continuetur, morbus reverâ orietur. Itaque à solo Motu Projectili *adaucto*, absque mutatione ulla Fluidorum interna, morbus accidere potest. Sic etiam ex eodem Motu *diminuto* sæpenumerò nascuntur morbi; hujus verò *diminutionis* causa plerùmque est tristitia: sic, ex gr., si homo satis hilaris, inter epulandum, nuntium accipiat magni alicujus infortunii, subito perculsus dolore, pavidusque, suis humoribus stagnationem inducit; unde statim oriturus est morbus, nisi magnâ alicujus liquidi diluentis copiâ prohibeatur. Pari ratione plurimorum morborum causam esse vel *incrementum*, vel *diminutionem* Motûs Projectilis Fluidorum comperiemus.

3. Primaria causa hujusce Motûs Projectilis est *Cor*. Si liquida nostra à Canalibus, per quos fluunt, non sisterentur, neque Canalium continuitas interrupta esset, tum semel mota semper moveri pergerent; sed datur resistentia in Canalibus, iique non sunt continui; prope

Cor enim liquida Sinum Venosum & Auriculas ingrediuntur, ubi, per aliquod temporis spatiolum, vis & continuatio fluxûs quiescunt: quum verò corpus nullum se movere possit ex semet ipso solo, necesse est ut liquida nostra motum de novo accipiant à causa quadam externa, vim suam ibi exerente ubi motum amiserint: causa autem ista est Cor, quod Musculus est solidissimus, figurâ suâ repraesentans helicem, cujus ope, (ut docent Mechanici) vis debilis incredibilem resistentiam superare potest; itaque Cor est sola & sufficiens causa omnis motûs.

4. Praeter hanc causam primariam, datur quòque & alia; nempe Vasorum *elasticitas*, sive vis illa, quâ eorumdem latera à Liquido influente distenta sese statim restituunt, & quidem in pristinum statum: Fluidum enim à Corde, vi magnâ, in Arterias adactum, easdem statim distendit; haeque, quum elasticae sint, vi Cordis cessante, sese statim restituunt, & quidem eò majore nisu, quò magis distentae fuerunt.

5. Sanguinis è Corde exitus, sive Motus ejus Projectilis, ipsius Cordis *actioni*, non verò motui intestino Sanguinis (utì nonnullis visum est) debetur:

quod quidem ita probatur. Liquida, quæ loco angusto contenta & coërcita, inde, vi motûs intestini partium suarum, per foramen apertum prorumpunt, & in Motum Projectilem aguntur, tripliciter suum consequuntur effectum; nempe, (1) si partes in motum satis violentum cieantur vi *caloris*: sed calor sufficiens ad istum motum producendum minimè datur in Corpore nostro; licèt enim Sanguis è Corpore extractus, promoveatur ad eumdem caloris gradum, quem habere potest dum in Vasis nostris continetur, nihil tamen inde sequetur, præter ipsius putrefactionem: Præterea Pisces Sanguinem frigidum habent, qui nihilominùs circulatur; & eô calefactô ipsi moriuntur. (2) Liquidum, in circumstantiis suprà dictis positum, in Motum Projectilem agi potest *vi* partium suarum *elasticâ*; nimirùm, si Liquidum aliquod elasticum in vase undique clauso condensaretur, aperto foramine statim pars quædam ejus prodiret: id autem minimè locum habet in Sanguine; quoniam elasticitas ab Atmosphæræ Corpus ambientis pondere compensatur, adeò ut sese nequaquàm expandere possit ad Motum Projectilem producendum: Porrò Sanguis in nostris Vasis contentus, ea-

dem vi suæ elasticitatis expandere nequit, ob incumbentis Aëris externi pressionem; ergo, quum sit elasticus, secundùm corporum elasticorum indolem, vim suam exercet ubi minor est resistentia, h. e., versùs Cor premit: in hoc autem continetur ejusdem Fluidi portio, quæ agit æquali vi; ac proin nullus inde sequi potest effectus. (3) Vi *fermentationis* produci potest liquidi Motus Projectilis: Jam verò ebullitio Sanguinis, quæ *fermentatio* dicitur, nunquam observatur in Corde.

6. Circulatio autem in genere Sanguinis tripliciter *acceleratur*; 1°. à Cordis ictuum frequentia; 2°. ab aucto Cordis robore; 3°. ab aucta mole sanguinea, manentibus iisdem Cordis ictibus; quia tunc tota massa eodem temporis spatio eumdem circuitum perficit, quem absolvere debet minor copia: velocitas enim pendet à pressione uniùs particulæ in aliam.

7. Hæc verò Circulatio *retardatur*, 1°. ab imminuta vi Cordis; 2°. à Vasis laxioribus & minùs elasticis; 3°. ab ineptitudine ipsorum Liquidorum ad motum.

8. Sanguinis itaque *velocitatem* augent, (1) omnia quæ *vim* Cordis adaugent;

augent; quod quidem fit, 1°. robur ipsi conciliando, 2°. simul reddendo Liquida ad motum idonea. Porrò nulla causa Sanguinis *velocitatem* auget, nisi Cordis contractionem augeat: excitant autem & augent eam quæcumque *genus nervosum* validiùs afficiunt; qualia sunt olea aromatica, item corpora metallica, alcalina caustica, salina, nec non crystalli, &c. quæ Circulationem promovent, non quia fermentationem Sanguini inducunt, sed quia Vasa Nervosque stimulant, motusque oscillatorios adaugent. (2) Animi *affectus* violenti & calefacientes, ut ira, furor, &c. (3) Musculorum exercitatio *diuturna*; nam ex frequenti musculorum actione, motus Sanguinis in Vasis inter musculos valdè promovetur. (4) Respiratio *aucta*, quæ, si sæpiùs iteratur, maximè facit ad accelerandum motum Sanguinis. Causæ verò Circulationem *retardantes* sunt modò traditis contrariæ.

CAPUT XII.

De Medicamentis.

1. QUum, pro variarum partium natura & Morbis, varia requirantur Medicamenta, ideò examinanda sunt horum *nomina*, *classes*, *natura*, *vires*, & *actiones*; in quibus agendis ordo duplex observari potest: nempe, vel (1) enumerando ordine alphabetico singula quæque Simplicia, unà cum eorum viribus, usu, &c.; hæc verò methodus, tanquàm minùs utilis, rejicienda est: (2) simul enumerando omnia illa Medicamenta, quibus eadem attributa, eosdemque effectus convenire ex Historia Naturali constat. Hac autem methodo GALENUS primus usus est, (& post hunc alii plurimi, ut ORIBASIUS, ÆGINETA, ac deinde omnes Botanici) reducens Medicamenta omnia ad certas Classes; atque sic Vires Medicamentorum omnium quadruplices esse statuit; nimirùm, (1) Vires medicas *elementarias*, (2) *materiales*, (3) *singulares* sive *speciales*, (4) *substantiales incognitas*, experientiâ verò solâ cognoscendas.

Quid autem 1°. per Vires *elementarias* voluerit, ſtatim apparebit, ejus mente cognitâ: Dicit enim, illud quod in rerum Natura corpus unum ab alio diſtinguit, vocari *Qualitatem*; ergo tot eſſent *Qualitates*, quot diverſa corpora: Hæ porrò ſunt quatuor, juxta GALENUM; ſcilicet, Humidum, Siccum, Calidum, & Frigidum; quapropter corpora omnia ad quatuor Claſſes reduxit. Quum verò iſtæ *Qualitates* rarò ſeorſim & ſingulatim inveniantur, ideò quatuor illarum combinationes, *Temperamenta* dictas, addidit; nempe, Calidum & Humidum, Calidum & Siccum, Frigidum & Humidum, Frigidum & Siccum. Corpora quæ unam ex quatuor ſimplicibus poſſidebant, *Elementa* vocavit; quæ porrò exinde quatuor ei videbantur, ſcilicet, Aër, quia ſiccus; Aqua, quia humida; Ignis, quia calidus; Terra, quia frigida. Ex hiſce ſuprà dictis videbantur ipſi omnia corpora componi, & pro ratione illarum *Qualitatum* agere: Idem affirmabat de Medicamentis; hinc illorum Vires in quatuor Claſſes diſtributæ fuerunt. Ex his quatuor, pari quantitate commixtis, conflata, *Elementaria* vocavit, ut & Corpus noſtrum *elementarum*; & à prædominio cujuſlibet ex Ele-

mentis Morbos oriri asseruit. *Gradus* quòque quatuor esse voluit, secundùm quos hoc, illud-ve Elementum prædominaretur: Medicamenta quæ Corpori sano applicata, nullam mutationem in eodem producebant, *primi* gradûs esse dixit; ex. gr., Violæ & Rosæ frigidæ & humidæ in *primo* gradu dictæ sunt: hæ tamen in frigido morbo nocere queunt. *Secundus* gradus est, quando Medicamenta Corpus sanum aliquô modô afficere vel mutare, non autem lædere, possunt. *Tertius* gradus est, si vis eò accedat, ut sanum Corpus non destruat, sed ipsi noceat, idque morbosum reddat: & hæc Medicamenta adhibenda censuit, quando Morbus in eodem gradu ægrum occupat. *Quartus* gradus est deleterius; v. gr., in Euphorbio, Venenisque cæteris, quæ, si applicentur Corpori, illud ita afficiunt ut mors inde sequatur.

Vires *materiales* vocavit 2°. GALENUS eas, quæ pendent à proportione quadam inter ipsas & Materiam existente: hinc, etiam distinguebat Vires *materiales* ab *elementariis*, tanquàm Corpori proprias; illasque *manifestas* appellavit, quia compositæ sunt, & composita magis conspicua sunt quàm simplicia: Materia enim componitur ex duobus *Elementis*, ad mi-

nimum; ideòque conſpicua magis eſt, quàm ipſa *Elementa*. Secundùm hanc expoſitionem, Herba emolliens dicitur *laxare* & *emollire* ſimul, Viribus *materialibus*; *calefacere* verò, vi *elementari*, ſive calore.

Vim *ſpecificam* 3°. pendere voluit ex his duabus præcedentibus, variis modis inter ſe combinatis; eaque Medicamenta hac vi prædita eſſe voluit, quæ peculiari alicui parti propria ſunt, aut peculiari alicui operationi deſtinantur; talia ſunt Purgantia quæ *ſpecificum* liquorem, ut Serum, Bilem, Menſes, &c. evacuant; tum quæ cicatriſant, quæ carnem generant, &c. Hæc omnia agere dixit propter vires *ſpecificas*.

4°. Per Vires *ſubſtantiales incognitas*, intellexit eas, quæ nullâ aliâ ratione inveſtigari poſſunt, præterquàm experientiâ; talis eſt vis Opii *ſoporifera*, quæ neque ex ejus humiditate, neque calore, neque ſiccitate, nec frigore, ſed *experientiâ* tantùm probatur.

Itaque patet ex dictis, erraſſe Galenum in eo, quòd per illas *Qualitates* ſolas conatus ſit omnium Medicamentorum effectus explicare; quod quum non potuerit in Antidotis, Alexipharmacis, Topicis, &c. hæc *divina* & *incognita* vo-

cavit: Prætereà deceptus est in eo, quod tantùm quatuor *Qualitates* admiserit; aliæ plurimæ licèt enumerari possint.

2. *Medicamentum est corpus, quod Corpori nostro viventi applicatum, statum ejus morbosum tollit.* Jam verò Medicamentum omne considerari potest, vel (1) quatenùs in *Solida* agit; vel (2) quatenùs in *Liquida* sola operatur; vel (3) quatenùs in *utraque* simul vim suam exerit: Proinde ad has tres Classes generales omnia reduci possunt.

Porrò quæ agunt in Solida, hæc operantur, vel 1°. resolvendo & destruendo eorum texturam & cohæsionem, vel 2°. Canales obstruendo, dilatandoque, & eorum laterum figuram mutando.

Quæ autem agunt in *Fluida* sola, hæc agunt, vel 1°. proprietates eorum alterando; vel 2°. eadem è Corpore educendo. At verò cuncta ferè Medicamenta tàm in *Solida*, quàm in *Fluida* vires suas exerunt; vix enim alterari possunt Fluida, quin simul aliquâ ratione afficiantur Solida, & vice versâ: attamen actiones Medicamentorum, quatenùs ad Fluida spectant, considerari possunt non consideratis iisdem quatenùs Solida afficiunt, ac etiam vice versâ; pari omninò ratione, quâ Mathematici corporis longitu-

dinem considerant solam, nullâ ratione habitâ vel superficiei, vel soliditatis; licèt seorsim non existant. Ut autem sequentia clariùs intelligantur, præmittenda sunt *THEOREMATA* quædam.

THEOR. I. Levissimus solus *motus externus*, & purè *mechanicus*, potest omne mutationum genus in Corpore nostro producere, quod adhuc Medicamentum ullum produxit. Supponamus enim hominem quemdam perfectè sanum esse, plumamque in ejus Naribus leniter agitari; non poterit ille uno momento se continere absque motu Corporis convulsivo, ut flexurâ, sternutatione, &c. Si autem consideremus, quantô musculorum numerô, vi, & nisu fiat *sternutatio*, admirabimur causæ levitatem; hæc enim actio peragitur motu violento musculorum scapulæ, abdominis, diaphragmatis, thoracis, pulmonum, &c. præstereà, si actio perseveret, orietur liquidorum expulsio universalis; nempe, expressio lacrymarum, muci, salivæ oris, palati, & asperæ arteriæ; item excretio urinæ, sudoris, &c. Hinc igitur, absque ullo Humido, Sicco, Calido, Frigido, Sulphureo, Salinis, & similibus, potest, applicatione solâ *pluma* ad interna Narium, induci omnium Soli-

dorum & Fluidorum motus in Corpore nostro: Jam verò si sternutatio talis diu perstet, ut solet ab assumptione $\frac{1}{100}$ partis grani Euphorbii intra nares, orientur graves convulsiones diuque durantes, ut & cephalalgiæ, urinæ ac alvi excretiones involuntariæ, vomitus, æstus febriles, aliaque dira phænomena, tandemque mors ipsa.

THEOR. II. Si jam tanta mutatio in Corpore nostro fiat à *levi* & *externo motu*, quid non accidere potest, si Nervi interiùs afficiantur? Hinc igitur patet, levissima corpora summoperè Corpus nostrum *mutare* posse. Licèt verò nullum corpus agere queat in Solida, quin Fluida simul afficiat, & vice versâ, distingui tamen possunt Medicamenta, in ea quæ *immediatè* sive *primariò* Solida, Fluida verò *mediatè* & *secundariò* afficiunt, ac vice versâ.

THEOR. III. Ex hoc *mechanico motu* omnia nostra Liquida, quamvis nihil iis internè accidat, *mutari* posse patet; prout ex casu modò memorato constat.

THEOR. IV. A solo *motu* Spirituum Animalium *mutato* (absque ulla impressione à corpore vel externo vel interno, contactûs ope, communicata) oriri queunt omnes effectus, quos in re medica

dica quilibet Medicamento adſcribere poteſt. Supponamus enim hominem, cæteròquin ſanum, irritationi *generis nervoſi*, ſive affectui hypochondriaco, obnoxium; huic, in optima ſanitate, ſi detur occaſio iræ, metûs, triſtitiæ, ſumma ſtatim orietur *mutatio* in ejus ſtatu: nam quod anetà per poros Cutis ad pondus circiter quinque librarum, horarum 24 ſpatio, perſpirare ſolebat, jam, mutato curſu, per Renes viam ſibi quærit; quin etiam inde turbantur Vaſà trajectoria, ſecretoria, & excretoria. Quis autem novit aliquod Diureticum quod tantis polleat viribus? Prætereà liquor iſte per hanc viam excretus, non eſt Urina, ſed mera Lympha, ſale, ſpiritu, odore, & colore Urinæ in Corpore penè relictis. Pari ratione homines interdum in *diarrhœam* ex metu conjiciuntur. Ex ira etiam magna copia *Bilis* quandoque rejicitur. *Sudores* quòque ex metu ſæpiùs oriuntur. *Vomitus* in quibuſdam excitatur ab objecti nauſeabundi aſpectu, vel fabulæ nauſeabundæ narratione; his enim primò oritur ructus, deinde nauſea, expreſſio ſalivæ, convulſio ventriculi, vomitus, & nonnunquam alvi ſudoriſque excretio. Omne quòque evacuationum genus ſolo Cor-

poris *motu insueto* solet excitari: sic primâ vice navigantes, sive jejuni, sive cibis referti sint, pallidi primò fiunt & anxii, paulò pòst nutant, vertigine corripiuntur, tandemque vomunt. Inde patet, Machinam nostram ita comparatam esse, ut licèt illi nihil à quovis corpore contingat, tamen ex motu mechanico Spirituum perverso, iis omnibus effectibus affici possit, qui à Medicamentis produci solent.

THEOR. V. Motus ille tam mirificus excitari potest in nobis à *particulis* corporum *insensibilibus*, Machinæ nostræ applicatis: ita nonulli homines, simul ac ingrediuntur cubiculum in quo felis, mus, caseus-ve fuerit, licèt non in conspectu, tamen in sudores conjiciuntur, & quandoque lipothymiam patiuntur, quidam verò concidunt; & hystericæ mulieres ex odore moschi statim malè se habent.

THEOR. VI. Medicamenta dividi possunt in partes adeò *minutas*, ut imaginationis vim penè eludant, quæ tamen singulæ retinebunt vires quæ quidem erant anteà propriæ toti moli: hujus rei tria dabimus exempla, ex tripliciRegno, nempe, Minerali, Animali, & Vegetabili desumpta.

(1) Conſtat experimentis à Metallorum exploratoribus ſæpiùs factis, quòd ſi granum unum *Auri*, per fuſionem, exactè admiſceatur cum Argenti librâ, ſingula grana Argenti participabunt aliquid Auri; idemque etiam eveniet, ſi milleſima pars grani Auri cum dicto Argenti pondere commiſceatur: attamen Aurum, in tantas minutias redactum, vires & proprietates Auro particulares retinet; & iſtud exinde patet, quòd *iſtæ* minutiæ in unum iterùm corpus verè *aureum* colligi poſſint: Hoc etiam aliô modô probatur. Si enim *Auri* gran. 1. in Aquæ Regalis unciis x ſolvatur, nulla erit liquoris gutta, quæ non habeat in ſe particulam Auri, ut ex ſapore conſtabit: ideòque, cùm nulla ſit, in eo caſu, proportio inter liquidum & metallum, neceſſe eſt, ut metallum in tenuiſſimas partes dividatur; ſed interim manet immutatum, ut ex ejus præcipitatione, & in Auri formam reductione patet. Si verò, locô Auri, ſumatur *Cuprum*, res adhuc fiet clarior; Cuprum enim totum menſtruum imbuet viridi colore. Ex dictis ergo patet, quare corpora *metallica* diſſoluta & in liquidorum formam redacta, tam pertinaces producant effectus; nimirùm, quia ſingulæ particulæ figuram

suam servant, rigidæ & immutabiles permanentes, quod quidem in Vegetabilibus locum non habet.

(2) Ut verò sciamus in quàm *minutas* partes dividi possint ea quæ ex Regno Animali desumuntur, experimentum à BOYLEO in hunc finem institutum exhibebimus. Ille *sericeum* involucrum *Bombycis* evolvebat, idque 300 ulnas longum comperuit esse; idem verò ex duplici filo constare detexit LEEUWENHOEKIUS: erat igitur 600 ulnas longum, & duo tantùm grana pendebat; atque ita validum erat, ut duo grana suspensa sustineret. Ex his autem ac similibus exemplis facillimè colligi potest magna partium Animalium divisibilitas. Hanc etiam demonstrant Odorifera omnia, præsertim *Castoreum*; id enim bilanci impositum, per quatuor dierum spatium, nihil ponderis amisit; interim tamen in sphæram trium circiter pedum exhalationes continuas & odorem insignem spargebat, novoque aëri expositum, eumdem, intra duo minuta, suo inficiebat odore, sine sensibili ponderis jactura.

(3) Ex Vegetabilibus, si sumatur *Extracti Croci* gran. 1. & in Spiritûs Vini uncias x injiciatur, totum Spiritum

tinget, & guttula quælibet odorem & saporem *croceum* præ se feret. Ex dictis igitur patet, partes Medicamentorum eo usque *comminui* posse, ut captum nostrum superent; & quidem, licèt hæ partes sint diaphanæ, sensusque fugiant, nihilominùs effectus notabiles in Corpore nostro producere valent: Quippe pro exemplo potest esse *Vitrum Antimonii*, cujus si scrup. j. Vini libr. viij. infundatur, & digerantur simul, Vinum adeò vehementer *emeticum* evadit, ut ejus unciæ iv epotæ Ventriculum in motus ita convulsivos adigant, ut penè invertatur; cùm tamen de Antimonii Vitro, quod in fundo vasis manet indissolutum, nihil omninò decessisse deprehendatur: Idem etiam obtinet in *Croco Antimonii*, &c. (*a*)

(*a*) In unoquoque igitur Medicamento quemdam constat inesse *Spiritum*, qui ab Alchemistis *Filius Solis*, *Proles Ignis*, *Ignis internus rerum* vocatus est, nunc autem *Spiritus Rector* vulgò dicitur; ex quo quidem *solo* dependet *tota* Medicamenti *vis* & *ἐνέργεια*. Hic verò Spiritus (cujus sedes *oleum* rei) quantitate adest tam exiguâ, ratione totius molis, ut fidem omnem superet. Confer omninò, de hoc Spiritu, AUCTORIS nostri *Elementa Chemiæ*, *Tom. I. pag.* 41. 42. 43. 174. 258. & *Tom. II. pag.* 10. 11. *edit.*

THEOR. VII. Medicamentorum particulæ prout *variis* applicantur Nervis, *varios* effectus habent. Pro exemplo sit *Turbith Minerale*, quod ex Oleo Vitrioli & Mercurio conficitur; si enim hujus semi-granum naribus indatur, omnes Secretiones violentas reddit; si detur internè, languorem & angorem excitabit; si verò majori quantitate, ut ad 8 gran. adhibeatur, secessum, vomitum, & sudorem movebit, nervosumque genus admodùm irritabit: De qua re BOYLEUS narrat, Tribunum Militum quemdam ca-

Parisin. & alibi passim. Quin etiam notatu dignum hîc loci videtur, clarissimum AUCTOREM, in suis Prælectionibus Academicis *de Medicamentorum Viribus*, quum de *spiritu rectore* dissereret, dixisse, (licèt istud omissum fuerit in prima hujusce Tractatûs editione) jam quidem SENDIVOGIUM, quem vulgò COSMOPOLITAM vocitant, veritatem hanc annotasse; nempe dum asseruit, quòd „in unoquoque Corpore centrum sit certusque locus, in quo *sperma* hæret, & „ubi est semper tanquam *punctum*, i. e., „quasi circiter octies millesima & ducentesima pars corporis, quantulumcunque hoc „sit, imò & in uno grano Frumenti; & „istud aliter esse nequit, &c." Vide COSMOPOLITÆ *Novum Lumen Chymicum*, Tract. III. *De vera & prima materie Metallorum*, editionis gallicæ, *pag.* 15.

taractâ laborasse, hujusque Turbith ope, ad gran. 1. formâ sternutatorii exhibiti, curatum esse, excitatis primùm tumore Capitis, Alvi dejectione, Sudore, &c. Vide Tractatum BOYLEI *de Utilitate Philosophiæ.*

THEOR. VIII. Pro *varia* igitur applicatione Medicamenti, *varii* sequuntur effectus, quos novimus solùm à posteriori: Si autem conjecturis locus sit dandus, forsitan hæ considerationes non erunt spernendæ. (1.) Major, minor-ve alicujus Nervi nuditas facit ad majores, minores-ve, ac etiam diversos, effectus adeò violentos producendos: quippe tunica quæ Nares investit, nervosa est expansio, nullisque ferè involucris tegitur; & omnis Nervus quando sensilis evasurus est, abit in substantiam mollem & mucosam; quod quidem hoc in loco maximè fit. (2) Quò Nervi sunt origini suæ propiores, eò magis sensibiles extant, & hinc faciliùs à remotioribus irritantur: Sic, ex gr., Nervi Olfactorii à *turbith*, in modum sternutatorii exhibito, valdè irritantur; quum idem alibi Nervis applicatum, vix quandoque sentiatur. (3) Communicatio uniùs Nervi cum aliis potest effectus Medicamenti *variare*: nonnulli enim Nervi, diversâ origine

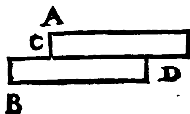
orti, sæpè concurrunt & communi nodulo colligantur; sed quum omnibus iidem non sint concursus, hinc idem Medicamentum in *variis* Hominibus *diverso* modo agit. (4) Prout Nervus, cui Medicamentum aliquod applicatur, tendit ad Glandulas, Emissaria, Emunctoria, Medicamenti effectus *variantur*..

CAPUT XIII.

Classes Medicamentorum.

SEcundùm ea quæ paulò antè dicta sunt, omnia Medicamenta, ex ipsorum prima divisione, in *tres* Classes distribuuntur.

I. Classis est eorum quæ in *Solida* operantur: (intelligimus autem per *Solida*, partes illas nostras *ultimas*, CAP. IV. explicatas.) Medicamenta porrò in hæc agunt, ea valdè movendo, non destructâ tamen eorum cohæsione. Ex. gr., sint A B duæ partes *ultimæ*, cohærentes ad C D; hæ moveri possunt absque separatione, vel solutione. Medicamenta hujus Classis sunt, 1°. *Sti-*

mulantia. 2°. *Contrahentia*, i. e., quæ faciunt ut Solida minorem habeant longitudinem, crassitiem verò majorem; ita tamen ut eorum cohæsio non destruatur: adeòque Medicamenta Contrahentia partes incrassant, easque magis firmiter connexas reddunt. 3°. *Laxantia*, quæ partes laxè cohærentes reddunt, ita ut mobiles, flexiles, dilatabiles, & tenuiores fiant. 4°. *Constipantia*, quæ capacitatem Canalium minuunt. Ad hæc autem referenda sunt, (α) *Emplastica*, sive omnia quæ glutinis instar Canalibus adhærent; (β) *Illinentia*, quæ Emplasticis magis fluida sunt; (γ) *Obstruentia*, quæ non tantùm angustiores reddunt Canales, sed etiam implent. 5°. *Chirurgica specifica*, ut *Sarcotica* sive Carnem generantia, *Cicatrisantia*, & similia. 6°. *Solventia*, quæ dividi possunt in sex Classes; nempe, (α) *Rubefacientia*, quæ levem inflammationem producunt; (β) *Vesicatoria*, quæ Vasa Lymphatica suâ actione destruunt; (γ) *Escharotica*, quæ non tantùm Vasa minima, sed & Cutim ipsam consumunt; (δ) *Corrodentia*, quæ omnia, quibus applicantur, absumunt; (ε) *Caustica*, quæ partes adurendo destruunt; (ζ) *Pu-*

trefacientia, quæ partes noſtras in putridum liquamen convertunt.

II. Claſſis complectitur Medicamenta quæ in *Fluida* agunt; nempe, vel totam Fluidi maſſam afficiendo, vel particularum quarumdam Fluidi molem aut figuram mutando. Talia ſunt, 1°. *Attenuantia*, quæ particularum molem minuunt. 2°. *Condenſantia*, ſive *Incraſſantia*, quæ molem particularum augent. Hæc tamen quoad modum operandi diſtingui poſſunt : *Condenſatio* enim fit à corpore comprimente partes anteà liberas, quæ verò inde coaleſcunt, & in majores moleculas abeunt; iſtud autem oritur à cauſa externa condenſante & comprimente, ut ab externa preſſione Aëris frigidi ; atque ſic hyeme Aqua congelatur : *Incraſſatio* verò fit, quum hæc partium combinatio contingit propter privationem partis liquidioris à calore diſſipatæ. 3°. *Acrimoniam inducentia*, ſcilicet, ex mutata molecularum figura. Cæterùm *acria* ſunt, quæ motum ſuum per pauca puncta communicant; adeòque *acerrima*, quæ per unum tantùm : horum autem natura ſuperiùs conſiderata fuit; quin & obſervatum eſt, omnes particulas Fluidorum noſtro-

rum obtusâ figurâ præditas esse. Huc pertinent *Putrefacientia* nostra Liquida. Jam verò *putrefactio* Liquidorum accidit, quum eadem, à partium attritu mutuo, acria redduntur, nimisque velocia, & ex dulcibus fœtida; qui fœtor plerùmque ab Oleo volatili, per Salem acri reddito, procedit: hunc in modum quilibet fumus cum sale ascendens, Nares ingrato odore ferit. 4°. *Demulcentia*, quæ antecedentibus contraria sunt, eaque temperant, obtundendo scilicet eorum spicula. 5°. *Immutantia*, quæ quidem ita Liquida mutant, ut tamen mutationis modum nesciamus: hoc dubium genus est, ad quod referenda sunt omnia quorum operandi modus nos latet. 6°. *Diluentia*: hæc verò *totam* Liquidi massam spectant, quum antecedentia in ejus particulas *speciatim* agant; & sunt illa, quæ Fluidis nostris commissa, partes eorum cohærentes à contactu dimovent, aliasque particulas cohæsionem impedientes interponunt. 7°. *Coagulantia*, quæ partes fluidas coalescere faciunt, scilicet, vel difflando diluens, vel addendo glutinans, vel partes inter se compingendo. 8°. *Moventia*, quæ particulis motum imprimunt. 9°. *Sistentia*, quæ earumdem motum

minuunt, & toti massæ quietem inducunt.

III. Classis est eorum quæ in *Solida* & *Fluida* simul operantur. Hæc autem in 5. Classes dividuntur; in quibus verò continentur omnia Medicamenta, de quibus Veteres, à posteriori ratiocinantes, mentionem fecerunt.

1. Classis complectitur antecedentes Classes, quatenùs sub iis contenta Medicamenta actionibus combinatis agunt, [atque Circulationem Sanguinis, nec non Secretiones in genere, vel promovent, vel debilitant ac retardant. Huic etiam Classi annumeramus ea quæ Secretiones Peculiares cient; qualia sunt *Galactophora*, & *Spermatopœa*.]

2. Classis includit omnia quæ promovent Excretiones è quibuscumque Corporis nostri partibus. Quoniam autem varii Liquores, diversis in locis, excernuntur, variæ sunt etiam Classes eorum quæ cient Excretiones; nempe, (1) *Lacrymas moventia*. (2) *Apophlegmatizantia*, quæ Narium Mucum educunt: Huc etiam referuntur *Sternutatoria*, quæ propriè Serum è Naribus eliciunt. (3) *Sialogoga*, quæ Salivam educunt: talia verò sunt vel *externa*, ut Masticatoria, vel *interna*, ut Mercurialia, & Vomito-

ria. (4) *Expectorantia*, quæ Phlegmatis è Pulmone excretionem promovent. [(5) *Purgantia per Alvum*: quæ verò sub se continent 1°. *Eccoprotica*, quæ, motum Intestinorum leviter adaugendo, Alvi Fæces eliminant, & vix quicquam aliud, aut saltem valdè parum; hæc autem in 3 classes dividuntur, scil. (α) *Lubricantia*, quæ parietes Intestinorum lubricant; (β) *Diluentia*, quæ Fæces diluendo movent; (γ) *Laxantia*, seu *Lenitiva*, quæ, leviter Intestina stimulando, Fæces inde expellunt, absque tamen reliqui Corporis turbatione:] 2°. *Phlegmagoga*, [quæ Lympham pituitosam educunt:] 3°. *Cholagoga*, quæ Bilem ejiciunt: [4° *Hydragoga*, quæ Sanguinem in Serum dissolvunt, solutum velociùs movent, ut majori copiâ ad Intestinales Glandulas applicetur, tumque foràs amandant.] 5°. *Melanagoga*, quæ Atram Bilem expellunt. [Hæc verò sunt 5 Genera *Purgantium per Alvum*. Porrò ad istam secundam Classem pertinent adhuc (6) *Vomitoria*, quorum vi ea quæ continentur in Ventriculo sursùm per Gulam & Os ejiciuntur.] (7) *Diuretica*, quæ Urinam movent. [(8) *Sudorifera*, quæ Liquida per Tubulos Cutis sensibiliter expellunt.] (9) *Diaphoretica*, quæ Perspiratio-

nem promovent. [(10) *Uterina*, sive Medicamenta Utero dicata: hæc autem in 3 Genera dividuntur, scil.] 1°. *Emmenagoga*, quæ Menstrua pellunt; 2°. *Aristolochica*, quæ Lochia eliminant; 3°. *Ecbolica*, quæ Abortum procurant, Partumque facilem reddunt.

3. Classis continet plurima quæ à Veteribus confusè tradita erant; ut (1) *Aperientia*, quæ Meatus obstructos aperiunt. (2) *Resolventia*, & *Discutientia*, quæ Humorem, vel in Vasis, vel extravasatum, stagnantem, aut coagulatum, resolvunt & ad fluxum disponunt, Solidaque stimulant ad Humoris propulsionem. (3) *Emollientia*, quæ rigidas partes magis flexiles reddunt, i. e. Solida laxant. (4) *Adstringentia*, seu *Styptica*, & *Indurantia*, quæ Vasorum latera magis ad se invicem accedere faciunt, Vasorum aperturas claudunt, robur ac rigiditatem Fibrarum augent & laxas partes firmiores reddunt. (5) *Detergentia*, quæ induratas sordes liquant, & expellunt, nec non fibras mortuas auferunt absque dolore. (6) *Catharteria*, seu *Emundantia* [vel *Mundificativa*,] quæ majori vi detergunt, ad interiora magis penetrant, Carnem sanam etiam extergentia. (7) *Erodentia*, quæ sunt quòque Detersiva & Mundificativa, sed po-

tentissima ; nam vivas & sanas partes tantùm non auferunt. (8) *Calefacientia*, quæ Corporis Calorem augent. (9) *Refrigerantia*, quæ Calorem præternaturalem tollunt. (10) *Attrahentia*, quæ Humores ex loco in locum derivant. (11) *Repercutientia*, quæ Liquidum in parte aliqua externa hærens intùs propellunt. (12) *Expurgantia*, quæ in Vasis concreta resolvunt, & expellunt. (13) *Suppurantia*, quæ concretum Humorem dissolvunt, & ad exitum disponunt. (14) *Maturantia*, quæ resolutum Liquidum æquale & homogeneum reddunt, ita ut faciliùs educi possit.

4. Classis varia similiter complectitur ; nempe, *Topica*, quæ vires suas exerunt quatenùs loco Corporis particulari applicantur, eidemque specificè conducunt. Hæc verò, pro diversis Corporis partibus, in Genera sequentia distribuuntur. (1) *Cephalica*, quæ dicata sunt Morbis Capitis. Hujus verò Morbi omnes dolorosi pendent ab imminente ruptura, propter Membranarum Cerebri tensionem ; quæ & ipsa, vel à distentione, ex nimia Sanguinis aut alîus humoris copia orta, vel ab obstructione pendet : adeòque tunc Laxantia, Temperantia, Refrigerantia, & Minuentia conducunt ; quippe quæ *Cephalica* fiant. (2) *Ophthalmica*, quæ

Oculorum Affectibus medentur; taliaque sunt vel calida, vel frigida. (3) *Odontalgica*, quæ Dentibus dolentibus succurrunt; qualia sunt Caustica, Erodentia, &c. ipsi Nervo applicata. (4) *Otalgica*, quæ Dolores Aurium sedant, & fibras valdè tensas laxant; etenim nullæ membranæ plùs tendi solent, quàm Tympanum & illa quæ Meatum Auditorium investit: Hîc autem adhiberi debent Calida, ut Aqua aut Lac tepescens, & quandoque etiam frigida, quæ vitiis à Cerumine Aurium ortis medentur. (5) *Stomatica*, quæ spectant ad inflammationes Oris, Gingivarum, Palati, Faucium. Hæ verò inflammationes eodem modo curantur ac aliæ: porrò si gangræna adsit, sanatur Oleo Tartari; alioquin alcalina non prosunt, quippe quæ Dentes corrodant. (6) *Arteriaca*, quæ Fistulæ Pulmonali exasperatæ statim medentur, illam nempe emolliendo ac leniendo: istud autem obtinetur Oleo Amygdalarum, nec non Eclegmatibus sive Linctibus; hæc tamen non semper prosunt, quoniam dicta *asperitas* sæpe ab obstructione Glandularum internarum oritur; quo in casu magis conferunt cùm Vapor Aquæ calidæ Ore receptus, tùm varia Decocta emollientia, ex Hordeo, Glycyrrhiza,

Glycyrrhizâ, Malvâ, & similibus parata. (7) *Thoracica* seu *Pulmonica*, quæ acrem materiam Pulmonibus impactam obtundunt, viasque laxant: & reverâ hæc in Humorum tenuitate juvant; at nocent in Peripneumonia pituitosa, quæ neque Sulphuri, neque illius Balsamo cedit, Spiritûs verò Sulphuris per campanam viribus aliquatenùs deprimitur. (8) *Cardiaca*, quæ vel frigida sunt, vel calida: nam in nimio fervore & æstu, ad refocillandum, adhibentur frigida Acida, ex Citri succo, Vino Rhenano, &c.; sed in frigido statu Aromatica conducunt, quæ, subitò replentia, locum partium avolatarum supplent, ac Solida quòque stimulant. (9) *Stomachica*, quæ etiam vel frigida sunt, vel calida: nam in Ventriculi calidis Affectibus, Poma Citria, Succus Limonum, Acetum, & similia prosunt; in frigidis autem calida. (10) *Splanchnica*, quæ Viscerum obstructiones reserant: inter quæ locum primum obtinent Aquæ Minerales Chalybeatæ, ut & omnia quæ ex Marte & Mercurio componuntur, nec non Dissolventia, & Aromatica. (11) *Intestinalia.* Hæc verò duplicia sunt; nempe, 1°. *Carminativa*, quæ Flatus discutiunt. Flatus autem sunt partes aëris elasticæ, in-

terceptæ inter duas extremitates spasmo contractas & occlusas; ibi quippe rarescit ac se expandit aër, & à distensione oritur dolor; ad quem tollendum primariò requiritur, ut aër è suo carcere liberetur, ne à nimia partium distensione oriantur Inflammationes, Sphaceli, Gangrænæ, Herniæ, &c. Ideò *Carminativum* omne agit, extremitates illas tantummodò reserando: licèt Veteres putaverint *Carminantia*, ex se, Flatus discutere; quum reverâ tollant solummodò actionem spasmodicam: adeòque truculenta hæc Symptomata non venenosæ acrimoniæ, sed soli distensioni & spasmo tribuenda sunt; unde nullum feliciùs datur *Carminans*, quàm Opium ipsum, & Medicamenta quæ spasmorum causas destruunt, Spiritus Animales compescendo, vel acidum involvendo: nam si supponamus, hominem Arsenicum sumpsisse, tumebit ejus abdomen ad crepaturam usque; hic verò tumor ab assumpto quodam Oleo, quod acidum, huncce spasmum creans, involvere potest, ut Oleo Tartari per deliquium multâ Aquâ diluto, statim tollitur: atque sic quando Colicæ spasmodicæ invadunt fœminas hystericas, (quibus admodùm sunt familiares; & quidem haud rarò anus ip-

sis ita clauditur, ut fistula clysteris immitti nequeat; interdum etiam Ventriculi orificium obseratur,) tunc, inquam, optimum remedium est Opium, Castoreum, vel Galbanum in Aqua calida sumptum. *Intestinalium* Classis continet 2°. *Anthelminthica*, quæ Vermes in Ventriculo & Intestinis latentes necant: talia sunt Emetica, & Purgantia fortiora; dein aspera corpora, ut sunt Capita spinosa Anguillarum, cum butyro juncta, & jejunô Sthomacô deglutita; insuper Conchylia grossô modô contusa, aut Ostreorum Conchæ, quæ Vermes istos vellicant, necant, aut fugant. (12) *Hepatica*, quæ nihil aliud sunt, quàm Aperientia: talia verò sunt omnia Salina non acria, sed attenuantia; v. gr., Sal Tartari, Sal Polychrestus, &c. (13) *Cystica*, quæ Vesicam Felleam depurgant: qualia sunt Cathartica, & Emetica. (14) *Splenica*, quæ Lieni sunt dicata: hæc autem sunt Aperientia. (15) *Mesenterica*, quæ Mesenterio dicantur; suntque vel salina, vel saponacea, vel aromatica, vel stimulantia. (16) *Nephritica*, quæ vel Calculum frangunt, *Lithontriptica* dicta, vel eum expellunt: an verò dentur quæ prius istud agant, meritò dubitatur. (17) *Hysterica*, quæ

Utero conducunt; suntque vel stimulantia, vel topica, vel antispasmodica. (18) *Arthritica* sive *Neurotica*, quæ *specificè* in Nervos, & in Ossium membranas, Articulorumque ligamenta agere dicuntur. (19) *Anodyna*, quæ Dolorem tollunt; hæc sub se complectuntur *Paregorica*, *Hypnotica*, & *Narcotica*: De quibus autem vide suô locô.

5. Classis continet *Antidota*, sive *Alexipharmaca*, quæ Venenis *specificè* resistere dicuntur. Porrò, cùm *Venena* tripliciter agant; nempe, 1°. quatenùs Solidis spasmum inducunt; 2°. quatenùs Liquida nimis attenuant, vel coagulant; 3°. quatenùs Vasa disrumpunt, & Liquida stagnare faciunt; hinc & *Antidota* sunt triplicia, nempe, quæ vel in Solida, vel in Fluida, vel in utraque simul operantur. Jam verò plurima Venena vi acrimoniæ suæ agunt: si enim Cani unciæ duæ Vitrioli dentur, statim in ejus Ventriculo calor intensus, erosio, spasmus excitabuntur, & hæc symptomata tollentur ab Antidotis acrimoniam destruentibus; qualia sunt Aqua, Oleum, vel corpus aliquod gelatinosum, &c. Nulla quippe dantur Antidota quæ Venena *specificè* destruant, aut agant aliâ ratione, quàm mechanicâ.

PARS PRIMA.

DE MEDICAMENTIS IN SOLIDA OPERANTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Stimulantibus.

1. HActenùs de variis Medicamentorum Classibus actum est. Jam igitur accedamus ad historiam magis peculiarem cujuslibet tituli : ac 1°. quidem differendum est de iis, quæ in *Solida* operantur ; inter quæ primum locum *Stimulantia* tenent. *Stimulans* autem est illud, *quod Fibræ Motricis oscillatorios motus auget.* Porrò ut augeatur oscillatio Fibræ, requiritur ut augmentum motûs concilietur isti Fibræ ad punctum unde oscillationis augmentum incipit : Jam verò augmenti motûs causa potest esse duplex ; nempe, 1°. Particula libera Vasi non annexa, impetu proprio ruens in illud punctum : hæc enim idem

extra ſuum naturalem ſitum pellet; particulæ verò impulſu ceſſante, Fibra ſtatim ſe contrahet, ut punctum è loco pulſum iterùm reſtituatur; & quidem eò magis ſe contrahet, quò dictum punctum longiùs è ſitu ſuo remotum fuerit: cauſæ autem hujuſmodi effectûs non diu durant, ſed citò evaneſcunt. 2o. Cauſa altera, & cujus effectus magis durabiles ſunt, eſſe poteſt particula lateribus Vaſis infixa, vel internè à præterlabente Fluido, vel externè à cauſis externis. Quando autem de *Acribus* egimus, modum explicavimus quo particulæ Fibris infixæ eas ſtimulant.

2. Conditiones in omnibus *Stimulantibus* ſunt, (1) Ut tam tenue ſit Stimulans, ut intra Canales minimos ire, eorumque poris minimis ſemet infigere queat. (2) Ut tantâ *acrimoniâ* ſit præditum, ut ſibi in Canalium lateribus aperturam facere poſſit, intra quam ſemet inſinuare valeat. (3) Ut hoc Acre nec non Tenue tam *longum* ſit, ut jam infixum eminere queat extra ſuperficiem; aliter enim fit particula nutritiva. Hinc ergo colligitur, omne *Stimulans* eſſe *Acre*; ſed tamen non ſequitur, quaſlibet particulas & *minutas* & *acres* pro *Stimulantibus* eſſe habendas;

quia possunt esse adeò parvæ, ut earum nulla *planum*, cui infixa est, superemineat. (4) Ut *Stimulans* sit adeò *tenax*, ut loco, cui infixum est, diu inhæreat.

3. Causæ *Stimulationem* efficientes sunt, (1) Omnes causæ vulnerantes: *vulnerare* enim est, *facere solutionem continui per rem duram & acutam*, i. e., quæ momentum sui motûs paucis applicat punctis. Hinc (2) Urticæ, aliæque Herbæ *urentes* dictæ, Stimulationem pariunt. (3) Omnia Salium genera. (4) Olea omnia; quæ quidem duplici modo *stimulare* possunt: 1°. Quatenùs se infigunt osculis meatuum, eaque obstruunt; unde impetus Liquidorum in extrema puncta Vasculorum exercetur; sic Oleum Olivarum Corpori inunctum, illud tumescere & rubescere facit; imò & febrim aliquando creat, ob Perspirationem impeditam: 2°. Quatenùs acria sunt, vel naturâ; vel arte. (5) *Stimulationem* excitant Sapones, sive artificiales, sive nativi; quales sunt omnes Succi Vegetabilium, quatenùs oleum & salem simul mixta continent. (6) Spiritus omnes. (7) Terræ omnes, quæ duræ sunt & acutæ. (8) Calor quicumque frequenter applicatus: huc verò referuntur Sulphurea, atque Sales Metallici: siquidem

omne Metallum, etsi per se satis blandum sit ac mite, (ut apparet ex Auro & Argento indissolutis, quæ nullo modo nocent sumpta) si solvatur in Salibus, aut Aquis fortibus, fit *causticum*, maximèque *stimulans*. (9) Omnes motus externi. (10) Frigus vehemens, quod quidem agit, primô momentô, sensum frigoris inducendo; sed paulò post summum calorem excitat: Istud autem præcipuè videmus in Febribus, quæ cum frigore, horrore, tremore, &c. invadere solent; his enim symptomatibus magna incalescentia statim succedit.

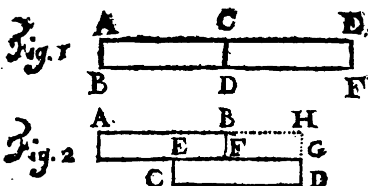

CAPUT II.

CAPUT II.

De Contrahentibus.

1. CONtrahentia sunt, *quæ duo puncta distantia Fibræ Motricis, in propiorem contactum & in magis firmam cohæsionem adigunt.* Hoc autem ut meliùs intelligatur, supponamus A B (in FIG. 1.)

esse *Solidum minimum* sive *ultimum*, & ad C D adhærere E F, quod est etiam *Solidum* ejusdem naturæ; ita ut hæc duo *Solida* sint in directum opposita: His positis, dico illa *contrahi* non posse; nam particula A B solida & compacta non potest intrare particulam E F solidam quòque & compactam, cui connectitur; ac proinde linea A E magis curta reddi nequit, i. e., hæc duo Solida *contrahi* non possunt. Si verò (in FIG. 2.) suppona-

mus, particulam A B adhærere alteri C D, per puncta inter E F comprehensa, hôc positô, facilè concipere possumus, particulam situm suum mutare posse, ita ut ex A B fiat E H; unde accidit, ut particulæ C D, per puncta inter E G comprehensa, jam adhæreat; sicque longitudo, quam habebant istæ binæ particulæ, minor evadit, h. e., fit *Contractio* particularum. Unde sequitur, minima nostra Solida non posse per se sive singulatim *contrahi*; ideòque *Contractionem* solummodo fieri respectu duorum plurium-ve Solidorum ejusmodi juxta se invicem positorum.

2. Jam verò causæ *Contractionem* promoventes ad hæc *IV. THEOREMATA* reduci possunt.

THEOR. I. Quicquid solvit Fibræ alicujus continuitatem, id naturalem illius *Contractionem* promovet; ut superiùs demonstratum est. Sic igitur Arteriæ, Venæ, Fibræque nostræ vulneratæ & scissæ sese *contrahunt*; hinc etiam Ignis, Corrosiva, & Vulnerantia sunt causæ *Contractionis*.

COROLL. Ergo Medicamenta plurima *Contrahentia* operantur vulnerando, & lædendo. Porrò *lædere* vocamus hîc loci, minima Vascula vi quâdam discin-

dere. Corpus enim noſtrum ex infinitis Vaſculis minimis conſtat; & hæc Vaſcula non ſecundùm longitudinem majorum Vaſculorum excurrunt, ſed inter ſe componuntur, & funium inſtar intorquentur; (de qua re vide plura ſuperiùs in C A P. V.) adeò ut magnum Vas vix lædi poſſit, quin aliquot ex minimis planè diſtringantur: Quum igitur Arteriæ & Venæ diſſectæ ſe *contrahant*, ſic & illa Vaſa minima. Itaque læſio cauſa eſt *contractionis* Vaſorum; & Medicamenta quæ lædunt hæc Vaſcula, *contractionem* producunt: talia verò ſunt omnia Acrium genera. *Contractionis* autem Vaſorum, hoc modo procuratæ, effectus eſt Liquidorum extravaſatio.

THEOR. II. Contractionem promovent omnia illa, quæ valido ſuo *niſu* Canales ita dilatant, ut diameter longitudinalis minor, latitudinaliſque major fiat: hæc verò duplicia ſunt, nempe Replentia, & Stimulantia; (iſta porrò de fibris excavatis intelligenda ſunt) hinc etiam in vulneribus labia fiunt retorrida.

THEOR. III. Contractionem promovet quicquid cauſas Vaſa diſtendentes tollit; & hoc fit *depletionibus* quibuſcumque. Iſtud autem clarè videmus in Medicamentis quæ in *genus nervoſum* agunt;

hæc enim ſalivationem, aliaſque evacuationes, & inde (ſi excretiones iſtæ nimiæ ac diuturniores fuerint) maraſmum inducunt; nam Vaſa nimis depleta ſe contrahunt, unde Corpus gracileſcit: hoc etiam faciunt Calida omnia, quæ liquidiſſima nimis diſſipare ſolent.

THEOR. IV. Contractionem efficit inſinuatio exiguarum particularum inter ſuperficies *minimorum* Staminum: ſic enim ſi inter duas Fibrillas contiguas liquidum aliquod ſe inſinuet, tum contrahentur hæ Fibrillæ, pro ratione quantitatis liquidi inſerti; nam liquidum hoc inſertum haſce Fibrillas à ſe dimovens, ac proinde ex rectis lineis in curvas mutans, totam Fibræ longitudinem accurtet neceſſe eſt. Hinc adeò mirabiles oriuntur effectus: Funes enim exſiccati aquæ immiſſi contrahuntur & rigeſcunt, ut chordæ muſicæ; ita quòque Nervi noſtri, & Cor ipſum, quod in ſpiritu vini maximè contrahitur, & ſolideſcit. Jam verò contractionem hujuſmodi creant Spiritus Vini & Oleum Terebinthinæ, quæ, cùm ſe in aliquam partem inſinuaverint, ibi hærent & ſolideſcunt; unde fit, ut tam diverſa ex illorum abuſu ſequantur ſymptomata: quin & inde liquet, quàm periculoſa ſint omnia *Con-*

trahentia in minimis Vasis, quia cum ipsis concrescunt.

Coroll. I. Hinc augeri potest Fibræ cujusdam *soliditas*; quippe particula se insinuans applicat se lateribus, ibique concrescens, majorem soliditatem Fibræ conciliat.

Coroll. II. Ergo, cæteris paribus, *contractio* Fibrarum vim earum auget in Liquida intra Canales contenta.

Coroll. III. Igitur, à *contractione* Fibrarum, Corporis *robur* augetur; hinc etiam omnes homines quorum Fibræ ut par est contractæ sunt, majori robore donantur, quàm alii quorum Fibræ idonea contractione carent.

CAPUT III.

De Laxantibus.

1. L*Axatio* dicitur, *ejusmodi mutatio in Solidis, per quam elongari magis possunt, absque ruptura, quàm anteà.* Hinc patet, Flexibilitatem & Dilatationem hâc definitione comprehendi; nulla quippe fit flexura, nulla dilatatio, nisi corpus quodammodò elongetur.

2. Hæc autem elongatio considerari potest, vel respectu Fibrillarum om-

nium minimarum, vel respectu Vasculorum ex Fibrillis illis constantium. Porrò hæc elongatio in Fibrillis minimis concipi non potest: ut enim Fibrillæ minimæ longiùs à se invicem removeri queant, omnino requiritur ut particulæ nonnullæ lubricantes sese inter partes istas insinuent; hoc autem in minimis illis Fibrillis fieri nequit, absque continui solutione.

3. Medica igitur & propria *Laxatio* solummodò obtinet in *ultimis* nostris Canalibus, qui ex istis Fibrillis componuntur: hi verò si rigidi fiant, & liquidis suis priventur, ita ut ipsorum latera cohæreant, tunc perit eorum *laxitas*, quam arte nullâ restituere possumus, nisi liquida amissa suppeditando, unde lubricantur, & ad motus flexionis apti redduntur.

4. Quapropter *Laxantia* sunt ea, quæ Canales ingrediendo eorum parietes ab invicem removent, eosque lubricando molles reddunt: talia sunt, (1) Aqua tepida, vel internè sumpta, vel externè applicata, ut balneis, fomentationibus, &c. (2) Olea omnia vegetabilia ex maturis Seminibus mitibus, non verò acribus, expressa; ut Oleum Amygdalarum dulcium, Olivarum, Lini, &c. (3) Me-

dulla Ossium, quæ, cùm per meatus valdè exiguos in Ossium cavitates derivetur, subtilissima est; item Adeps & Pinguedo, præsertim Omenti. (4) Emulsiones, atque Decocta farinacea glutinosa; qualia fieri solent ex Hordeo, Lini Semine, aliisque Seminibus oleum inter premendum exhibentibus; & ex Herbis oleosis, lactescentibus, non acribus; item ex Herbis *emollientibus* dictis. (5) Saponacea omnia, præsertim Animalium Bilis, quæ maximè emollit.

COROLL. Hinc solvitur Problema, cur Aqua priùs laxet, deinde rigidum faciat? ut videre est in Corio, quod in aqua maceratum, valdè molle & flexile fit; arefactum verò, durius magisque inflexibile quàm anteà redditur. Hoc enim inde fit, quòd Aqua, quando primùm penetrat, Fluidi rationem habeat; ideòque, partes madefaciendo, reddit eas molles; ejusdem verò particulis subtilissimis, vi caloris, expulsis, id quod remanet, ad naturam Solidi accedit, cum Fibris concrescit, earumque firmitatem auget. Porrò *Laxantium* effectus duo sunt; scilicet, 1°. Canalium minimorum dilatatio; 2°. hinc libera magis Humorum circulatio.

CAPUT IV.

De Constipantibus.

1. C*Onstipantia* sunt illa, *quæ Vasorum Emissaria ita obstruunt, ut fluxus vitalis intercipiatur*; ideòque omne *Constipans* agit, vel quatenùs Canali *externè* adhæret, eumque comprimit; vel quatenùs *internè* Canalium lateribus inhæret, eosque infarcit: an verò sensu posteriori *Constipantia* dentur, est cur dubitemus; idque propter hasce rationes. 1°. Quia Vasa Lactea adeò minuta sunt, ut per ea nihil ingredi posse videatur, quod in aliis Vasis *obstructionem* modò dictam creare queat. 2°. Si tale *Obstruens* Lactea intraret, Pulmones primùm impeteret, ejusque effectus ibi sentiretur; quoniam, ab ipsius ingressu in Vasa Lactea, usque ad introitum in Pulmones, continuò movetur ex angùstiori in latiorem Canalem (ut ex anatomicis constat); quàm primùm autem in Arteriam Pulmonalem defertur, ex latiori in angustius spatium moveri incipit; tandemque in Vascula Pulmonum arctissima fertur, quæ, cùm totius Corporis minima sint, vel in iisdem *obstru-*

ctionem pariet, vel nullibi. 3°. Sanguis in Pulmonibus, Aëris externi comprimentis vi, plurimùm atteritur & comminuitur; ac proinde suprà dictæ *obstructioni* producendæ minùs aptus redditur. Porrò notandum est, ex natura nostri Sanguinis esse, ut concrescat simul ac quiescit; non verò quiescit, nisi motus Cordis & Arteriarum minuatur: adeòque *interna Obstruentia* dici possunt, quæ vires Cordis & Arteriarum debilitant; quod quidem plerùmque fit æquabiliter per totum Corpus, in Pulmonibus verò primùm sentitur. Sic igitur in parte singulari *obstructio* fit, quum, aliquâ de causâ, Liquidum in ea parte quiescit; adeòque talia *Obstruentia* tantùm agunt, Humores nostros coagulando.

2. *Constipantia* sunt duplicia; scilicet, *Illinentia*, & *Emplastica*. Jam verò *Illinentia* sunt, (1) Olea expressa quæcumque, sive extrinsecùs, sive intrinsecùs applicata; quippe cum aqua non permiscentur, hinc ejus fluxum per Canales impediunt, ut apparet in charta *oleo* illita. (2) Semina farinacea mucilaginosa, ut Papaveris, Lactucæ, &c, cum aqua ad gelatinam cocta; item quatuor Semina frigida. (3) Olea com-

posita ex Vegetabilibus & Oleo simul coctis. (4) Olea stillaritia ex Vegetabilibus. (5) Balsama nativa liquida quæcumque.

Emplastica dicuntur, quæ externè meatus, glutinis instar, compingunt: horum autem duo sunt effectus; 1°. enim plurima Vasa simul obstipant & illinunt; 2°. Liquidum ibidem stagnare & putrescere faciunt. Emplasticorum autem genera 5 sunt, (1) Farinæ omnes oleô & terrâ constantes, cum aquæ pauxillo in pastam redactæ. (2) Liquor omnis è Vegetabilibus defluens, qui tenax est atque conglutinans. Plantæ verò triplex Liquidum ejusmodi effundunt; primum quidem quod in spiritu vini solo solvi potest, & *Oleum* dicitur; secundum quod spissius est, & solvitur in aqua, vocaturque *Balsamum*, constans ex oleo & mucilagine; quibus autem duobus si accedat terra, tunc tertium fit corpus *Gummi* dictum; hoc verò si solidius evadat, ex avolatione scilicet partis tenuioris, *Resina* nuncupatur. (3) Resinosa quælibet. (4) Omnes Gelatinæ, sive Decocta diuturnâ decoctione inspissata, ex partibus solidis Animalium; ut ex Piscibus fit *ichthyocolla*, quæ gluten est optimum: quippe Naturæ Author,

ne Pisces continuò malè afficerentur ab aqua salsa ipsos circumambiente, in eorum Cute posuit innumeras Glandulas, quæ oleum secernunt; unde Piscium Cutis est valdè balsamica, & ex illa cocta gluten, *ichthyocolla* dictum, conficitur. (5) Composita ex his quatuor suprà dictis; ut Cataplasmata, &c.

3. Effectus autem omnium *Illinentium*, *Obstruentium*, & *Constipantium* sunt, 1°. Impedire trajectum Liquidorum, adeò ut in Vasis stagnent; sic enim Cadavera conservare solemus, eadem illinendo aliquâ re unctuosâ, quæ Eluidorum ingressum impediat: 2°. Producere omnia illa, quæ produci solent vi vitæ in Vas quodlibet obstructum. Etenim stagnantia Liquida, vi vitæ, à tergo urgentur, alterantur, & copiâ augentur: unde Tumores, qui, si circum Vasa Arteriosa sint, fiunt Inflammationes: si circa Vasa Lymphatica oriantur, fit Tumor albus vesicularis, sive Oedema: si circa Vasa omnium minima, nascitur Tumor flatulentus; ut fieri solet in Podagra, ex applicatione emplastri; ab hoc enim transfluxus humoris impeditur, ideòque pars illa tanquam flatibus distenta apparet. Porrò si maneant obstructio & inflammatio, atque vis vitæ adsit, orietur Apostema: si

vis vitæ ingens,& obſtructio magna, fiet Gangræna: ſi omne liquidum exprimatur, & craſſa materies coëat, proveniet Skirrhus: ſi illa materia moveatur, evadet Cancer: ſi magna copia Vaſorum vi vitali & obſtructione pertinaci deſtruantur, fiet Sphacelus ſive mors partis. Si verò hæc *Illinentia* & *Obſtruentia* applicentur Cadaveri, in quo nulla vis vitæ, nihil producent, præter conſervationem à corruptione.

CAPUT V.

De Chirurgicis Specificis.

1. CHirurgica *Specifica* diſtinguuntur in *Sarcotica* ſive *Carnem generantia*, *Epulotica* ſeu *Cicatriſantia*, & *Porotica* ſive *Callum producentia*. Hæc autem omnia non agunt in Cadaver, ſed vitalem Liquidi fluxum ſupponunt. [*Sarcotica* ſunt Remedia, Naturam, in *carnis* ulceratarum aut vulneratarum partium deficientis generatione, juvantia. *Epulotica* ſunt Medicamenta, quæ Vulneribus vel Ulceribus *cicatricem*, ſive ultimam conſolidationem, inducunt.] *Porotica* aut *Callum generantia* ſunt, quæ impedimenta nutritionis ſive ac-

... is in minimis Vasis osseis seu cartilagineis auferunt, [ac proinde quæ duras Ossium partes, per fracturam separatas & disjunctas, *callosâ* quâdam concrescentiâ interveniente, sibi invicem iterùm connasci ac uniri faciunt.]

2. Jam verò, ut hæc Medicamenta cum effectu operentur, quædam conditiones requiruntur in Fluidis nostris, & nonnullæ in Solidis. In Fluidis requiritur, 1°. ut sint mitia sive blanda; 2°. ut sint mobilia per minima Vasa; 3°. ut sint aliquantulùm glutinosa: horum quippe Medicamentorum actiones fiunt in Vasis minimis & tenerrimis, & vix à Fluido differentibus; adeòque Liquida, quæ per hæc transeunt, omni acrimoniâ destituta esse debent, ne ista Vasa destruant; requiritur etiam ut talia sint, ut per eadem facilè fluant, non tamen adeò tenuia ut defluant, sed talis consistentiæ, ut Vasis adhæreant. In Solidis autem seu Vasis requiritur, 1°. ut sint apta ad Fluidum recipiendum; 2°. ut sint flexibilia & dilatabilia, ac proinde aliquando facilè distendi queant.

3. Hisce positis, oriuntur istorum Medicamentorum effectus subsequentes; nempe, 1°. Canales sejuncti uniuntur per modum anastomoseos. 2°. Cana-

lium fines, per impetum Liquidi, vel eò usque tantùm distenduntur, ut Transpirationi Insensibili solummodò patescant, vel eò usque, ut etiam Sudorem emittant: hæc autem posterior methodus curandi absque cicatrice, est optima; at rarò fit, quia citiùs & faciliùs vulgari modô consolidatur vulnus; sed tum pars illa Perspirationi non ampliùs apta est. 3°. Vasorum fit accretio & arescentia, quando scilicet hæc ita resistunt, ut Liquida intrare nequeant; unde cicatrix, stagnatio succi nutritii in Vasis ultimis, ibique ejusdem concretio & agglutinatio: siquidem omne Liquidum in Vase suo stagnans, cum ipso concrescit; unde cicatrice pars obducitur, aliasque partes soliditate, duritie, insensibilitate, candore, ac etiam difficiliore & parciore *perspirabilitate* superat. Hinc, ob pressionem Atmosphæræ, dolores in illis partibus quæ vulneratæ fuerunt, aliquando sentiuntur: ad quod evitandum, in vulnerum curatione Vasa tam mollia servari debent, ut distendi possint; sed plerùmque Chirurgi, ad sanationem citiùs expediendam, Vasorum vires ita augent, ut plùs resistant, quàm Liquida urgeant, quæ proinde intrare nequeunt; adeòque ista Vasa complanantur, & fit callus.

4. Ex dictis ergo patet, Medicamenta de quibus nunc agitur, tàm in Fluida quàm in Solida vires suas exercere debere; ideòque sunt, vel externa, vel interna. Porrò *interna* sunt, quæ Chylum blandum, nullis salibus, nullo oleo acri sive aromatico, aut terrestribus acribus scatentem, præbent; tum quæ dant Chylum tenuem, sed aliquantulùm lentescentem; non enim ita tenuis esse debet, ut fluorem vulneri conciliet: talia sunt, 1°. Decocta Carnium, & Juscula. 2°. Decocta Farinarum blandarum, ut Hordei, Avenæ, Tritici, Oryzæ. 3°. Omnes Emulsiones ex similibus paratæ. 4°. Illa quæ Acre prædominans tollunt. Jam verò *Acria* sunt vel *alcalina*, vel *acida*, vel *oleosa*, vel *terrestria*, vel tandem ex his quatuor combinata. Adversùs autem singula *Acida*, singula quòque habemus Temperantia: siquidem *Acidum* omne domari potest, dum vel oleô obvolvitur, vel aquâ diluitur, vel mucilaginosis obtunditur, aut per sales oppositos, scilicet alcalinos, destruitur. *Alcalina* porrò aquâ, oleô, mucilagine, & acidis domantur. *Oleosa acria* fiunt vel ex Aromaticis, vel ex Alliatis, vel ex Oleis expressis factis rancidis; & non adeò fa-

cilè tolluntur, quoniam Olea pertinaciùs adhærent; nec ita facilè aquæ diluenti auſcultant, niſi aquæ iſti ſal acidus, & parum mucilaginis addatur. *Acria terreſtria* ſunt corpora dura & ſcindentia; ut Vitrum comminutum, Cryſtalli, Metalla, Semi-metalla, cunctaque ſolida corpora ita comminuta, ut Canales ſubire, eorumque latera penetrare queant: hæc autem vix ſuperari poſſunt, vel, ſi Canalium lateribus altiùs impacta ſint, avelli; & quidem ad ea removenda nihil aliud agendum tunc ſupereſt, quàm ut Vaſa oleo multo & aquâ laxentur. 5°. Quæ craſſa attenuant; etenim ſi pus nimis craſſum ſit, vulnus conſolidari nequit: horum verò Medicamentorum optimum eſt Aqua pura calida, cui addi poſſunt Sales alcalini fixi; quippe volatiles nimis citò avolant, atque, ſi magnâ copiâ ſumantur, nimiùm ſtimulant. 6°. Quæ motum æquabilem Liquidis conciliant: talia ſunt quæ Liquida æquabiliter laxa tenent; ut Aqua moderatè calida. Hæc ſunt autem *interna* Medicamenta, quæ ad Vulnerum curationem requiruntur.

Externa ſunt, quorum ope ſervatur æquilibrium inter Vaſorum reſiſtentiam & vim Liquidorum influentium; ita ut

Vaſa

Vasa nec minùs nec plùs resistant quàm debent: si vero Vasa ita disposita sint, ut in æquilibrio cum suis Liquidis maneant, tum curabitur Vulnus absque ulla cicatrice. Huc autem conferunt, 1°. Quæ Vasa laxant; & inter hæc optima est Aqua tepida. 2°. Quæ putredinem coërcent; ut sunt Spirituosa omnia, quæ mundificare dicuntur, & putredini alcalinæ resistere; tum Salina quæcumque, exceptis alcalinis; Olea omnia, ut & Balsama, v. gr. Terebinthina, Balsamum de Copaiva, Peruvianum, &c. dein omnes Tincturæ cum Spiritu Vini & Balsamis factæ, ut cum Absinthio, Scordio, & aliis resinosis oleosisque; tum Balsama naturalia, Unguentum ex Aromatibus paratum, & ex iisdem Balsamum; siquidem Aromata omnia continent Balsamum, quod ab oleo ipsorum provenit, & spiritu vini extrahi potest: tandem omnia Cerata, Unguenta oleosa, sed lenia, & Emplastra; quorum unicum sufficere posset, nempe ex Cera, Terebinthina, & Oleo confectum. 3°. Quæ nimis humida Vasa exsiccant: si enim Caro sit luxurians, vel excrescens atque fungosa, tunc temporis planè indicat Vasa nimiùm distendi & dilatari; ob Liquidum copiosè nimis influens,

ideòque exsiccatio requiritur; & hoc Chirurgi vocant *exedere*. Porrò *Exsiccantia* sunt, Ossa Piscium leni igne calcinata, & pulverisata; ut sunt Mandibulæ Lucii piscis, quæ acre acidum absorbent; si verò nimis diù applicentur, exsiccant & cicatricem inducunt: tum omnes Lapides Piscium & Cancrorum, Margaritæ, &c. plurimùm etiam valet Colophonia contusa, quæ componitur ex Terebinthina in aqua cocta, & exsiccata donec contundi possit, & ultimum est remedium in fistulis exsiccandis: omnes quoque Terræ, ut Cretæ, Boli, Rubrica, Osteocolla: dein Terræ Metallorum, ut Calx Vitrioli probè edulcorati, Lapis Hæmatites, Crocus Martis, tam aperiens quàm astringens, Cerussa, Minium, Calx Stanni, &c. quæ absorbent omnia liquida. 4°. Quæ contrahendo Vasa, soliditatem & robur iis addunt: talia sunt Alcohol Vini, Oleum Terebinthinæ ferè fervens, &c.

CAPUT VI.

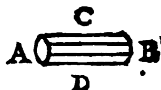
De Solventibus, sive Dolorem cientibus.

1. DOler est *perceptio ingrata, quæ Fibra Nervea distensionem comitatur:* nulla quippe fit tensio in parte nervosa, alicubi in Corpore nostro, quin oriatur *dolor*, licèt nihil acris, nihil corrosivi accesserit; ut patet in Carnificum torturis. Jam verò, si pars quædam strictè ligetur, nimis comprimatur, contundatur, corrodatur, vel dissecetur, aut igne destruatur, tum perit in ea parte sensus & dolor: si enim in Cane nervum ad crus pertingentem dissecueris, licèt omni modô membrum illud malè tractes, dolorem tamen non sentiet Canis. Nullus igitur in nobis excitari potest *dolor* corporeus, nisi à læso Nervo, qui cùm variis modis lædi possit, hinc pro variis istius læsionis gradibus, diversi quoque in nobis excitantur *dolores.*

2. Cæterùm distractionis *nervosæ* partis, simul & sensationis *doloris* inde orti, tres sunt gradus. Primus gradus est omnium levissimus; scilicet, quando Nervus, ita tenditur, ut Mens percipiat, vim Fibrarum adhuc superare vim illatam; un-

de oritur *pruritus* ſive *titillatio*, i. e.; medium quid inter *voluptatem* & *dolorem*. Quicquid ergo facit, ut pars per levem tenſionem irritata maneat in eodem ſtatu, *lætitiam* excitabit: Mens enim tunc advertit, vim Fibrarum adhuc ſuperare vim quæ Nervo eſt illata. [Gradus ſecundus eſt, quum Fibræ Nervoſæ ita diſtrahuntur, ut jam perceptio *doloris* (major minor-ve, pro gradu ſcilicet diſtractionis) inde fiat.] Tertius denique gradus eſt, quando ſolvitur continuum; tunc verò *titillatio*, non ſecùs ac *dolor* in partibus diſſolutis ceſſant.

3. Tenſio autem ſive diſtractio nimia duas ob cauſas *dolorem* inducit: nempe, 1°. Propter ea quæ ſolutionem aliquot Fibrillarum Nervearum antecedebant; qualia ſunt, inflammatio, eroſio, &c. unde fit diſtractio: 2°. Propter ea quæ diſſolutionem hanc ſequuntur, ſcilicet, ob Fibrarum tenorem deſtructum; ita ut quod anteà quinque Fibris, v. gr., ſuſtinebatur, poſt ſolutionem ab una tantùm ſit ſuſtinendum. Ex gr. ſit A B C D (in FIGURA appoſita) Nervus ex aliquot Fibris conſtans;

ſi jam cauſa quædam Fibras inter C D contentas, quæ omnes ſimul impetum

sive vim punctorum A B sustinere debent, solverit, ita ut una maneat illæsa, hæc jam totam vim punctorum illorum sustinebit; indeque orietur dolor: si verò ista quoque rumpatur, tunc peribit sensus & dolor in illa parte.

4. *Dolorem* creare possunt, (1) Omnia quæ internè Vasa distendunt; quatenùs nimirùm ex ea distensione tenerrimorum Vasculorum ruptura quandoque sequitur. (2) Eadem de causa, quicquid externè Vasa premit, *dolorem* excitare potest. (3) Quicquid aliqua ratione Fibras nimiùm tendit; ut distorsio seu luxatio. (4) Quicquid Fibras quasdam, reliquis intactis, dissolvit: Jam verò Fibrarum continuum solvitur, vel instrumento mechanico, ut gladio; vel Medicamentis acribus; vel ignis actione.

5. *Pruritum* autem sive *titillationem* excitant, 1°. Medicamenta *Rubefacientia*, ita dicta quoniam observatum est, à titillatione colorem rubrum in Corpore oriri. 2°. Quicquid inflammationem levissimam creat, idem quoque titillationem producit, i. e., primum gradum *doloris* excitat: sic omnis rubra pustula prurit, nimis verò tractata dolet; ita quòque omnibus Animalibus œstro venereo percitis Genitalia rubent; & Pe-

nis, ob solam Mentis cogitationem, quâ nervuli ejusdem irritantur, rubescit, & extenditur: adeóque omnis *pruritus* est inflammationis species. Inflammatio autem oritur ab impedito transfluxu Sanguinis ex ultimis Arteriis in primas Venas; unde in illis pars crassior sistitur, dum tenuior per lateralia Vasa fluit: sicque nascitur rubedo.

Causæ *rubedinem* inducentes sunt, (1) Omnes Frictiones, i. e., compressiones & remissiones reciprocæ, ita ut Canales nunc claudantur, nunc distendantur; & ab hac reciprocatione oritur grata perceptio. (2) Omnes Fotus, sive applicationes emollientium & lavantium tepidæ, vel internè, vel externè: quippe Fotus calore suo pressionem Aëris minuit, humiditate verò suâ Vasa laxat; ideòque Sanguis eadem copiosè ingreditur: & hinc oritur rubedo. (3) Omnia Emplastra densa, & simul non acria, sed tenacia & glutinosa: hæc enim, poros obstruendo, Perspirationem impediunt; & inde humores accumulantur. (4) Cataplasmata similia, i. e., corpora aquâ subacta, & ad Pultis tenacitatem cocta, adeòque mediæ rationis inter Emplastra & aquam; hinc agunt ratione aquæ, ut Fotus; tenacitatis autem

ratione, ut Emplastra. (5) Omnes Suctiones, sive à Sanguisugis, sive à Cucurbitulis, seu à quacumque alia causa provenientes; Aëris enim pressionem auferentes, Sanguinem in partes, ubi fiunt, adducunt. (6) Calor quilibet nostri Corporis calorem superans; hic enim motum Fluidorum adauget. (7) Omnia Acria Stimulantia, quæ, per Fibras externarum partium, i. e. Epidermidis, penetrantia, & in meatus proximè subjacentes se insinuantia, lateribus Vasculorum sese infigunt; atque motu vitali Liquidorum pulsa, ita in Vascula agunt, ut eadem inde in primo distributionis gradu constituantur.

Talia sunt, 1°. Plantæ omnes *aromaticæ*, in quibus sal & oleum prædominantur: ut ruta, sinapi, nasturtium aquaticum, & hortense, cochlearia, raphanus, urticæ, &c. quæ omnes analysi chemicâ examinatæ, multùm olei tenuis & salis continere reperiuntur; prætereà urticæ, microscopiô examinatæ, jacula bifida exhibent, quæ Corpori nostro immissa, motus tremulos & inflammationem excitant: unde si applicentur membris paralyticis, languidis, & sopitis, valdè prosunt. 2°. Ex Animalibus etiam talia dantur; etenim Formi-

cæ, quæ multùm ſalis & olei præbent, eumdem in noſtro Corpore ſortiuntur effectum; ſic etiam Carnes & Pelles putreſcentes præbent ſal alcalinum volatile, quod vellicando levem inflammationem producit; Columbæ quòque recenter trucidatæ, & Corpori applicatæ calidæ, tum ibi ad putredinem uſque relictæ, inflammationem levem ſive pruritum excitant. 3°. Omnia naturalia, in quibus eſt Sal Alcalinus qualiſcumque, ſive fixus, ſive volatilis, ſive muriaticus; item omnia Acida non nimis acria; cuncta quòque ſive Oleoſa, ſive Salina, vel fermentatione, vel diſtillatione, vel etiam expreſſione parata, modò non ſint nimiùm acria. Hæc autem inflammatio, ſive pruritus, ſive primus *doloris* gradus, duos habet effectus; nempe, 1°. Solidorum attritum, 2°. majoris copiæ Liquidi derivationem in Vaſa Lateralia & Secretoria.

6. Secundum *doloris* gradum excitant *Epiſpaſtica* quælibet, i. e., Medicamenta quæ derivant Liquidum in partem cui applicantur, tantâ vi, ut Vaſa tenerrima rumpantur; liquor autem hinc effuſus ab Epidermide illæsâ, in veſiculas elevatâ, retinetur: adeòque Medicamenta *Epiſpaſtica* debent conſtare ex partibus

bus acribus & tenuibus, quæ, per Epidermidem illæsam transeuntes, sese infigant lateribus Vasculorum sudori, materiæ perspirabili, & lymphæ dicatorum, eaque rumpant; Epidermidem verò non destruant; quoniam hæc pauca tantùm [si forsan ulla] habet Vasa; & ideò vis vitæ in eadem admodùm debilis est.

Medicamenta dictum effectum producentia sunt, (1) Omnes Phœnigmi, sive Medicamenta Rubefacientia diu applicata; sic enim semen sinapi applicatum, primò ruborem inducit; si verò per duas horas remanet, vesicam excitat. (2) Quæcunque sale acri volatili & oleo penetranti gaudent: ut ranunculus, radices thapsiæ, raphani rusticani, flammulæ Jovis, cyclaminis; nec non cepæ, allia, succi ex euphorbio, tithymalo, stramonio, & similes succi acres purgantes; item lixivia saponacea diu applicata, fermenta acria, fimus columbarum, præsertim earum quæ fabis plurimùm vescuntur; hinc enim fimus columbinus plùs salis acris obtinet: dein cantharides, ut & venena nonnulla; puncturæ apum, vesparum, &c. (3) Ignis, qui, cùm lentus est, rubefacit solummodò, verùm auctus vesicam ex-

citat; idque vel mortuis ipsis, quoniam seipsum movere valet; cùm alia Vesicantia in hac occasione sint inertia, & ab altera causa in actionem deducantur. (4) Omnia Salia alcalina, tàm volatilia, quàm fixa; quælibet Olea acria aromatica; tum Urina putrefacta, Caro putrida, &c. Hæc ergo adhibenda sunt, ubi major motus requiritur, ad obstructiones Vasorum solvendas, & infarcta per stimulationem expellenda.

COROLL. I. Hæc omnia Medicamenta, *Igne* excepto, vices gerunt *instrumentalis* causæ.

COROLL. II. Hæc verò non agunt, nisi in *Solidas* partes.

7. Tertium *doloris* gradum excitant *Escharotica*. Apud Veteres *Eschara* vocabatur *focus Deorum*, & hinc deducta est ad significandam Crustam vi *foci factam* Hæc autem à *Vesicatoriis* gradu tantùm differunt, quatenùs scilicet Epidermidem lacerant, & Carnem corrodunt. Hujus verò generis sunt, 1°. *Escharotica* propriè dicta, quæ Vascula destruunt ita ut Liquida effundantur: horum autem parte tenuissimâ avolatâ, fit inspissatio, dein exsiccatio, quam sequitur crusta, quæ verò liquoris, è ruptis Vasis erum-

... evaporationem impedit ; unde ... stagnando acer evadit, & corrodendo ulteriùs penetrat, destruitque omnia, non secùs ac si ignis esset. 2°. Omnia corpora vegetabilia, animalia, & fossilia, quibus ea inest *vis*, ut Vascula destruere, Liquida expellere, atque, tenuissimam humoris partem insp...ndo, crustam superinducere possint : hoc modò agunt vitriolum, arsenicum, aqua fortis, lapis infernalis, & similia. Huc autem retulerunt Veteres sequentia. (*a*) *Caustica*, quorum primarium est ignis ; unde quidem ea quæ ignis instar agunt, *Caustica* vocantur : talia sunt, (1) Spiritus acidi fossiles ex Salibus, v. gr., ex sale marino, nitro, vitriolo, ac etiam sulphure, vi ignis vehementissimi, distillati. (2) Metalla, istis spiritibus acidis salinis soluta, & in crystallos redacta ; ut Solis & Lunæ crystalli ; item Mercurialia. (3) Semi-metalla in iisdem spiritibus soluta ; ut cobaltum, antimonium, &c. (4) Spiritus Animalium alcalini, qui ex omnibus Animalium partibus, exceptis Chylo & Lacte, educi solent : etenim, in distillatione, post aquam seu phlegma, quod primum exit, ascendit sal volatile, deinde liquidum fœtens, quod Spiritus est, quodque,

Corpori applicatum, præsentaneum est *causticum*. (5) Spiritus acidi simili modô ex Vegetabilibus parati. (6) Succi Vegetabilium acerrimorum, ut ranunculi, euphorbii, laureolæ, &c. Huc etiam relata fuêre (β) *Septica*, quæ talem mutationem carni in Corpore vivo inducunt, qualis in Cadavere, aëri humido & calido exposito, contingere solet, i. e., putrefactionem. Humores quippe Cadaveris, vi caloris agitati, moventur, iisque, per liquidum fibras emolliens, via ad evaporationem aperitur; quapropter partes balsamicæ aquosæ Humorum, ut subtiles, statim avolant; quibus remotis, sal volatile fœtidissimum & acerrimum erumpit; unde fit, ut Solida & Liquida quæ remanent, in unam massam dissolutam & putridam abeant, h. e., putrescat Cadaver. Similem verò putrefactionem producit Arsenicum, assatis Cepis humiditatem conservantibus immixtum; ut & Mercurius Sublimatus Corrosivus, farinaceis humidis & Cataplasmatibus admixtus.

COROLL. I. Medicamenta quæcunque *Dolorem excitantia*, à primo gradu titillationis, usque ad summum destructionis, gradu solo differunt; quatenùs

scilicet quædam magis, alia minùs violenter operantur.

COROLL. II. Medicamenta hæc etiam *propriâ* vi nunquam agunt, excepto Igne; si enim Cuti siccæ applicentur, ibique immota maneant, nihil agunt; sed si Liquidis commisceantur, nimirùm in Corpore quod in continuo motu existit, effectus vehementes producunt: sic Oleum Vitrioli fortissimum congelatum, parti siccæ admotum, nihil efficit; contrà verò, si Liquidis vivi Corporis admixtum fuerit.

COROLL. III. Calor omnium horum Medicamentorum est causa excitans & stimulans, quatenùs *velocitatem* eorum motûs auget; quippe Septica si calidè applicentur, majori cum effectu solent operari. Erunt ergo hæc Medicamenta, pro diversis gradibus caloris, vel Stimulantia, vel Attenuantia, vel Putrefacientia.

COROLL. IV. Causæ demùm hæc Medicamenta in actionem completam excitantes, sunt *calor* & *humiditas* simul; non enim satis est, ut in humido solvantur, nisi accedat calor, pro stimulo; unde in Corpore nostro optimè agunt, propter ejus calorem & humiditatem.

Hæc verò de Medicamentis in *Solida*

operantibus dicta sufficiant; nunc autem ad ea quæ in *Fluida* agunt transgrediamur.

PARS SECUNDA.

DE MEDICAMENTIS IN FLUIDA AGENTIBUS.

DIximus jam anteà, Fluidum nostrum considerari posse, vel respectu particularum suarum *ultimarum Solidarum* seorsim sumptarum, vel quatenùs est *massa* quædam ex particulis istis conflata. *Priori* sensu consideratum mutationes quatuor subire potest; (1) quælibet particula potest augeri, vel minui in sola mole sua; (2) potest hanc vel illam figuram accipere; (3) solidior vel minùs solida reddi potest; (4) nec non etiam hoc vel illo modo moveri. *Posteriori* verò sensu sumptum, potest vel velociori motu projectili, vel tardiori, ferri.

CAPUT PRIMUM.

De Attenuantibus, sive Resolventibus.

1. ATtenuantia sunt illa, *quæ vim habent singulas Liquidi moleculas in minutiores reducendi*; eadem verò dicuntur *Resolventia*, quatenùs Liquidorum moleculas præternaturaliter coalescentes *resolvendo*, in naturalem reducunt statum: utraque igitur dividendo semper agunt.

2. Divisio autem dupliciter tantùm fieri potest; nempe, 1°. quando corpus dividens sese in dividendi poros insinuat, ejusque partes ab invicem secernit; 2°. externo attritu diversorum corporum. Prius non fit nisi à Fluidis, aut ab iis quæ Fluidorum indolem habent; posterius verò locum habet in omnibus iis, quæ motum in Liquidis nostris excitare possunt.

3. Porrò notandum est, Medicamentorum *vires* non solâ Ratione, sed & Experientiâ teste determinandas esse, ne in errores incidamus, ut solent illi qui ex fluiditate Spiritûs Vini colligunt, eum attenuatrice vi præditum esse; cùm ta-

men Sanguinem citò coagulet, ut experientia nos docet. Hâc positâ cautelâ, *Attenuantia* sunt igitur omnia illa naturalia, quæ particularum *nisum* ad cohærendum tollunt.

4. Iste verò *nisus* à duplici causa oriri potest; nempe, 1°. à Vi particularum Attractrice, quæ singulis Materiæ particulis inesse videtur, sed tamen adhuc satis cognita & explicata non est; 2°. à causa externè premente: sic duo Specula optimè polita, sibi mutuò imposita, ita vehementer ab aëre premente versùs invicem urgentur, ut non nisi vi satis magnâ disjungi queant. Hîc autem loci considerabimus particularum in se invicem *nisum*, tanquam à causa posteriori solummodò profluentem; ideòque particularum ab invicem secessus, qui vocatur *attenuatio*, tantummodò fit ponderis prementis ablatione: in Corpore verò nostro pondus illud nihil aliud est, quàm Liquidi multi in aliquo loco angusto congestio, unde partes in se urgentur.

5. Optima igitur in hoc casu *Attenuantia* sunt hæc, (1) *Evacuationes*; ut sunt depletio Vasorum Sanguiferorum, Salivatio, Diuresis, Alvi Dejectio, &c. demptâ enim Liquidorum parte, relictæ in Corpore parti major conceditur

libertas sese movendi, quin & cæteris *Attenuantibus* aditus paratur. Notandum est verò, quòd licèt Vasorum Sanguiferorum debita depletio ad Sanguinis *attenuationem* conferat, nimia tamen eandem impediat; quoniam in hoc casu Vasa sese contrahere nequeunt eò usque, ut Sanguinem contentum propellant; unde fit ut Sanguis stagnet & coaguletur. (2) Omnia *Diluentia*, quæ, particularum interpositione, corpora à se invicem disjungunt: talia verò sunt, 1°. Aqua, quæ omnium optimè diluit; 2°. Sales omnes alcalini-volatiles mites; ut Sales volatiles cornu cervi, sanguinis, urinæ, & similes ex Animalium partibus parati. 3°. Sales alcalini-fixi omnes Plantarum incineratarum, non tamem admodùm acres, ne rodant. 4°. Sales omnes volatiles ammoniaci, qui constant ex sale volatili & acido unitis; ita tamen ut alcalinum, non acidum, prædominetur, aliter enim coagularent. 5°. Sales omnes volatiles oleosi acres, ex sale volatili & oleo combinati. 6°. Sales quilibet fossiles; ut sal marinus, nitrum, borax: non verò metallici; hi siquidem incrassant, quia constant ex terra in acidis soluta. 7°. Cuncti Sapones artificiales, qui, nullis exceptis, semper resolvunt,

& attenuant ; ut & Sapones naturales Plantarum, i. e., ſucci earum aromatici. 8°. Extracta ex his facta. 9°. Vina tandem omnia, modò acidum in iis non prædominetur. (3) Omnia quæ, per *attritum*, partes Liquidorum comminuunt : & hoc dupliciter poteſt fieri ; nempe, 1°. ab aucto inteſtino Fluidorum motu, 2°. ab aucta Solidorum vi.

6. Jam verò *motus inteſtinus* Fluidorum quatuor modis augetur. (1) A *calore*: ſed reverâ parum admodùm hic efficit ; quia nativus noſter calor non eſt cauſa, ſed effectus attritûs fluentis Liquidi : calor autem artificialis, ſi magnus ſit, exſiccat ; ſi parvus, effectu caret : & quidem humidum caleſcens hîc loci ſolummodò utile poterit eſſe ; ut fotus, balnea, &c. in quorum tamen uſu ſæpè contingit ut, licèt bene temperata ſint, ratione ſtatûs ægri, coagulent, non attenuent. (2) Ab *efferveſcentia* : talis autem, prout à Chemicis definitur, nempe, quòd ſit pugna Salium oppoſitorum inter ſe, cum magno calore & motu, in nobis fieri nequit ; utì nec illa quæ fit inter Spiritus acidos & Olea, ut inter Spiritum Vini & Spiritum Nitri ; nec ea quæ fit inter Terreſtria & Acida. (3) A *fermentatione* : verùm neque hæc in nobis fieri poteſt ; de-

sunt enim requisita ad fermentationem; unde nec ejus effectus, nempe spirituum ardentium productio, in nostris Liquidis unquam deprehenditur. (4) A *putredine*: sed cùm hæc non nisi in Liquidis corruptis, aut saltem jamjam corrumpendis, obtineat, si foret in Corpore nostro, brevî destrueremur. Atque sic omnes hæ quatuor causæ, exceptô *humidô calente*, in Corporibus nostris ad *attenuationem* Liquidorum nihil conferunt.

7. Solidorum *vis* duplici modô augetur in nobis; nimirùm, 1°. per ea quæ, vi externâ, magnas oscillationes excitant; 2°. per Simulantia interna: ad illud verò pertinent Frictiones, quæ, comprimendo & laxando alternatim Vasorum superficies, motum & attritum augent.

COROLL. I. Igitur patet ex dictis, actionem *Attenuantium* & *Resolventium* non tam facilè concipi & determinari posse, ac nonnulli sibi fingunt: etenim sæpenumerò miramur, quare levis inflammatio non nisi difficulter dissipetur, ut & cur Sanguis à contusione effusus & coagulatus diu hæreat; cùm tamen hujus ratio sit, quòd Medicamenta agere debeant in istam potiùs partem affectam, quàm in totum Corpus. At verò

undenam determinationem in istam partem accipere possunt? Supponamus enim, quòd aliquis, ad attenuandum Sanguinem in quadam Corporis parte concretum, assumpserit sex grana cujuslibet salis volatilis; hæc quantitas miscebitur cum tota Sanguinis massa, quæ, ad minimum, est 30 librarum, quantilla pars igitur, Circulationis lege, ad partem affectam perveniet!

COROLL. II. Ergo Medici prudentis est, præcavere potiùs ne Sanguis in coagulum abeat, quàm eundem jam coagulatum *resolvere* conari.

CAPUT II.

De Incrassantibus, seu Condensantibus.

1. INcrassans, sive *Condensans*, est illud, *quod Liquidorum particulas tenniores expellens, crassiores arctiùs inter se compingit.* Experimentis in Anglia factis constat, quòd corpora, præter partes suas solidas, multos habeant meatus, qui physicè pro vacuis haberi possunt, quique corpori ingredienti non resistunt. *Incrassans* igitur agit minuendo istos meatus; hoc verò fit compressione partium

Solidarum, ita ut propiùs ad se invicem accedant: hoc autem fieri nequit, quin simul particulæ liquidiores & tenuiores exprimantur.

2. *Incrassantia* porrò sunt, (1) *Calor* omnis satis vehemens, vel à foco, vel à sole, vel à frictione ortus: hujus autem effectus est, movere Liquida, ac proin augere attritum ad Vasa; unde sequitur expulsio liquidissimorum, relictis crassioribus & minùs mobilibus, quæ verò tunc *coëunt:* adeòque nullum Liquidum est in Corpore nostro, quod ad ignem non inspissetur. Calor igitur Liquida *incrassat*: si verò eadem aliquando dissolvit, id efficit in Solida agendo, eaque stimulando; Fluida autem immediatè per se nunquam attenuat: immò stimulatione finitâ, tandem fit inspissatio. (2) *Motus* omnis *muscularis* nimis vehemens; is enim Perspirationem Sanctorianam primùm auget, deinde sub specie Sudoris expellit Lympham; & quod exprimi non potest, inspissatur: idem verò *motus* aliquando attenuat, modò non sit nimis violentus; quod quidem efficit, quatenùs vim Solidorum contractilem adauget, eorumque actionem in Fluida promovet: verùm si *motus* iste *muscularis* nimiùm exerceatur, tunc,

HIPPOCRATE monente, Sanguis quasi *assatur*, oriturque Causus, nisi aquæ potu præcaveatur. (3) Sanguinis *motus circulatorius* nimis vehemens; hic enim particularum applicationes ad Vasorum superficiem auget: nam ut est velocitas Fluidi ad velocitatem, ita applicatio dicta ad applicationem; ideòque si duplo velocior sit Motus Projectilis, cæteris paribus, duplo major erit etiam derivatio versùs lateralia Vasa; quæ, cùm rectis minora sint, liquidissima sola, eaque satis largâ copiâ, admittent: unde particulæ, quæ rectè feruntur, inspissabuntur & quasi solidæ fient à vi vitali ponè urgente. Porrò motus hic interdum etiam attenuat, sed non nisi interim multùm bibatur, ut amissum restituatur liquidum. (4) *Motus* omnis *excretorius* nimis auctus; quia scilicet liquidissima nimiùm extra Corpus derivantur, ut fit in nimiis Sudoribus, Purgationibus, Diabete, &c. (5) Quælibet causa *externè* Vasa comprimens: hæc enim liquidissima expellit; prout apparet in iis qui fodinas, ubi pressio aëris magna est, ingrediuntur: hi quippe primò quidem frigent, quia transfluxus per extrema minima Vasa aliquantulùm impeditur; paulò pòst verò sudant, non à loci calore,

Thermometrum, sed quia vis C[illegible] manet, dum interim Vasorum capacitas imminuitur: quapropter eadem Liquidi copia per Canales jam angustatos transmittitur; unde major fit motus, & attritus, & consequenter sudor excitatur. (6) Medimentorum omne genus, quod potest præcedentia vel excitare, vel augere: talia sunt omnia Stimulantia, Sudorifera, Emetica, &c. quorum abusus Liquida inspissat. Hinc in morbis ab Humorum *crassitie* pendentibus, infelix sequitur effectus, si Sudorifera adhibeantur, cùm è contrario Diluentia tunc indicentur.

COROLL. I. Omnia Remedia quæ Sanguinem ad debitum gradum *inspissant*, Corpus nostrum corroborant, & ad longævitatem disponunt. Etenim si debita Sanguinis *crassities* absit, Liquida nimis uberi copiâ in Vasa lateralia derivantur, & à Corpore secedunt: unde perit robur; quod quidem consistit in magnitudine Venarum & Arteriarum, & debitâ Sanguinis per has fluentis *crassitie* & firmitate; quemadmodùm in Sanguine rusticorum, venæ-sectione educto, clarè patet.

COROLL. II. Ubi Sanguis nimiùm *tenuis* est, valido Musculorum motu de-

nuò compingi & *incrassari* potest; ut in Phthisis observari licet.

CAPUT III.

De Acrimoniam inducentibus.

1. PEr *Acrimoniam* intelligimus eam corporis figuram, cujus ope *vim* suam mechanicam secundùm exiguam superficiem alteri corpori applicare potest. Jam verò *acria* corpora queunt esse quàm plurima ratione figuræ; possunt enim esse vel conica, vel pyramydalia, &c. ita gladius, culter, planum inclinatum, cuneus, &c. *acria* corpora sunt. Vis autem sive potiùs Momentum illorum, sicut & omnium corporum, dupliciter considerari potest; nempe, vel absolutè, vel specificè: porrò Momentum *absolutum* dicitur illud, quod habetur ex Velocitate corporis in ejusdem Pondus ducta; *specificum* verò desumitur ex Resistentia ad Momentum absolutum considerata. Ex. gr., si duo sint corpora, quorum alterum habeat unum Ponderis gradum, & unum Velocitatis; alterum verò duos Ponderis gradus, & totidem Velocitatis; tunc Momentum absolutum

Momentum primi erit ad Momentum absolutum secundi, ut Velocitas primi in suum Pondus ducta ad Velocitatem secundi in suum Pondus ductam, i. e., ut 1 ad 4. Si jam supponamus, hæc corpora in alia Resistentia eâ lege impingi, ut Resistentia quam secundum invenit, sit quadruplo major eâ quam invenit primum; eorum Momenta specifica erunt æqualia: si verò Resistentia secundi majori adhuc ratione superet eam primi; tunc Momentum specificum primi, Momentum specificum secundi excedet. Hinc etiam quò minor est superficies resistens, in quam *acris* aliqua particula impingit, & quò plùs Ponderis & Velocitatis habet hæc particula, eò major erit illius effectus.

2. Porrò corpus omne blandum potest *acre* fieri, & vice versâ: in nobis autem *Acria* possunt esse duplicia; nempe, vel *innata*, vel extrinsecùs *illata*. Corpora verò quæ blanda sunt, *Acria* evadunt dupliciter; 1°. scilicet, mutando figuram; 2°. remotis involucris, quibus *Acria* erant involuta: verùm in statu sano nulla ferè in nobis sunt *Acria*; nam siquæ sint, statim extra Corpus eliminantur, ut Bilis & Urina. Ergo *Acria innata*, hisce duobus exceptis, nulla

dantur: quippe pars aquosa, quæ maximam Liquidorum partem in nobis constituit, nunquam fit *acris*; ut patet in distillatione Sanguinis. Partes terrestres in nobis ferè nunquam mutantur in *acres*, saltem nondùm experimentis hoc fieri constat; interdum autem, ex gr., in Calculo, particulæ dantur *acres*; hæ verò sunt particulæ salinæ cum terrestribus commixtæ: adeòque in aliis partibus quærenda sunt *Acria*. Oleum nostrum est materia blandissima, vulneribus enim instillatum lenit: idem verò facilè mutatur in acre; nam siquis multùm Olei sumpserit, brevî ructus nidorosos emittet, & mutabitur hoc Oleum in substantiam acerrimam, ossa vel ipsa adurentem & exulcerantem. Sales etiam *acerrimi* fiunt, si nimio motu & calore atterantur; atque triplici de causa *acres* evadunt. 1°. Omne quod Sanguinis velocitatem & consequenter attritum auget, maximè in nobis Sales *acres* producit. 2°. Quicquid attenuat Liquida, Sales plerùmque *acres* efficit; nam inde multiplicantur anguli, à quibus *acredo* pendet. 3°. Omnis modus resolutionis idem facit; partes enim quæ concreverant, resolutæ & à globoso contextu liberatæ, *acres* evadunt. Quin etiam *Acre*

... in nobis ex putrefactione, quæ ...em sequitur; per calorem enim & motum vicinorum Vasorum fit attritus in humore stagnante, & figurarum mutatio inde oritur.

3. *Acre* verò in nobis fit triplex, 1°. *Acre Acidum* : hoc autem producitur à stagnatione Ciborum ex Vegetabilibus, qui, si diu maneant in Ventriculo, acerrimi fiunt, nisi simul aliquid ex Animalibus commixtum fuerit ; Lac verò, quamvis humor sit animalis, non excipiendum est; nam & illud in Ventriculo *acescit* sæpissimè. 2°. *Acre Oleosum* : omnia quippe Corporis nostri Liquida, si modò exponantur alicui calori, qui Corporis nostri calori sit æqualis, dissolvuntur, & ingentem fœtorem concipiunt, i. e. putrescunt; quæ putrefactio à Sale volatili & Oleo procedit; nam si distillaveris inde Salem & Oleum, illud quod remanet insipidum & inodorum erit : si autem Oleum à Sale liberatur, non ampliùs fœtet ; unde patet, Oleum suam putrescentiam à Sale habere, qui porrò dissolvi debet ut fœtorem excitet. 3°. *Acre Alcalinum*.

4. Cæterùm *Acria* quæ Corpori nostro extrinsecùs inferuntur, diversa sunt; scilicet, (1) *Fossilia* & *Mineralia*, quæ

viribus integris Corpus ingrediuntur; & non facilè mutantur; ut Sal Gemmæ, Borax, Sal Ammoniacus, Vitriolum, Nitrum; simul & omnia Salia Metallica. Huc pertinent quòque *Terrestria*, ut Alumen; nec non *Olea* falsò sit dicta, ut Oleum Petræ. (2) *Acria Acida*, quæ vel volatilia sunt, vel naturalia; ut omnes Succi Fructuum horæorum, scilicet, Cerasorum, Pomorum, &c. vel arte facta, nempe, per fermentationem; sic enim ex Musto fit Vinum, & ex hoc Acetum; quæ quidem *Acria* levissima sunt: fixá verò sunt ponderosiora, & hinc acriora; quippe Acidum quò ponderosius est, eò est acidius, ut patet ex Aceto & Oleo Vitrioli; illius enim pondus ad hujus est ut 1 ad 3: fixa autem *Acida* sunt omnes Sales fossiles in liquamen conversi, ut Oleum Vitrioli, &c. (3) *Acria Alcalia*, quæ vel volatilia, vel fixa sunt; hæc verò terram habent adjunctam, à qua liberata fiunt volatilia; hinc etiam fixa acriora sunt, quoniam ponderosiora. (4) *Acria Oleosa*; & hæc vel expressa, vel distillata sunt: priora ex se semper sunt blanda, tempore autem *acria* evadunt: posteriora verò omnia ferè sunt *acria*; quæ, si in nobis non digerantur, nec viribus vitæ superentur,

[illegible] sunt, ita ut instar ignis adurant: hæc verò simul acria & tenacia sunt. Huc pertinent *Spirituosa* ; qualia sunt omnes Spiritus fermentati, qui acerrimi sunt, ut patet ex Spiritu Vini. (5) *Sales* ex Vegetabilibus; qui sunt vel essentiales, ut Mel, Manna, Saccharum ; vel artificiales, nempe, qui ex Succis Plantarum maturarum succulentarum expressis & calore inspissatis, frigoris vi coguntur in Crystallos in aqua solubiles ; hi autem omnes inertiores extant : vel sunt fermentatione producti ; ut Tartarus, qui post depurationem Vini lateribus cadorum adhæret. (6) *Acria Aromatica* omnia, quæ oleo & sale acri conjunctis abundant : hæc enim sunt calida, odora, & saporis acris ; ut Piper, Zingiber, Cepa, Allium, Cinnamomum, Cassia Lignea, Caryophylli, Nux Moschata & Macis, Cardamomum, Galanga ; nec non Aromata nostra quæ in Europa nascuntur. Siquidem hæc omnia stimulando agunt ; si verò nimiâ copiâ sumantur, Ventriculum & reliqua Viscera adurunt. (7) Omnia *Dolorem excitantia* : de quibus autem conferatur CAP. *De Solventibus*.

CAPUT IV.

De Demulcentibus.

1. DEmulcentia sunt illa, *quæ Humorum nostrorum morbosorum particulas acres obtundunt*; quod quidem faciunt, non figuras earum mutando, sed tantùm involvendo, & quasi in capsula includendo: atque hoc sensu vagina continens cultros, acus, alia-ve acria instrumenta, dici potest acredinem illorum *demulcere*.

2. Jam verò *Demulcentia* duplicia sunt; nimirùm, vel generalia, quæ omnia Acrium genera, qualiscunque sint naturæ, indiscriminatim & æqualiter involvunt; vel specifica, quæ certam solummodò Acrium speciem obtundunt.

Classes autem *Demulcentium* generalium sunt sequentes.

(1) Omnia *Oleosa*, his 4 capitibus contenta; nempe, 1°. *Olea* ex Seminibus farinaceis maturis *recenter expressa*; ut ex Amygdalis, Avellanis, Seminibus 4 Frigidis majoribus, & minoribus, Papavere, &c. 2°. *Infusa* quælibet *aquosa* ex Seminibus farinosis in tenacem mucilaginem redactis; ut ex Semine Hype-

... Liliorum alborum, Solani, Violarum, Trifolii odorati, Verbasci, Cydoniorum, &c. 3°. *Oleum Stillatitium* unicum non acre, scilicet, Oleum Ceræ. 4°. Animalium *Olea nativa*; ut Butyrum recens, Cremor Lactis, Pinguedines secretæ & collectæ, præsertimque Animalium Medulla; item Pinguedines circa Ossa, ac imprimis circa Mesenterium & Renes collectæ; nec non Gallinarum, Anserum, Anatum, &c. Pinguedo. Hæc autem *Demulcentia* usum optimum habent, ubi signum multæ acredinis adest; immò Venena acerrima hisce enervari possunt: internè quoque sumuntur, multùmque prosunt, quando Sanguis plurimis particulis acribus scatet; sic, in Scorbuto pessimo, si æger, licèt languidissimus, assumat jejunò stomachô, repetitis vicibus, Cremorem Lactis, Butyrum recens, &, quæ omnium optima est, Medullam Animalium, egregiè curabitur; ita & illis quibus Ossa adeò sunt arida, ut non sine strepitu moveri possint, assumpta Medulla plurimùm confert; quin etiam in Arthritide vaga, sive Rheumatismo, nihil magis juvat quàm Oleum Lini, ad ℥ ij sumptum, quolibet mane.

(2). *Plantæ* omnes *insipidæ* & *inodoræ*,

maturæ, ex quibus non habetur oleum, ſive formâ Emulſionis, ſive Infuſionis, ſive Decocti, ſive Paſtæ alicujus, aſſumptæ: Illi autem qui Olea cruda primæ Claſſis, numero 1°. contenta, ferre nequeunt, hujuſmodi Plantas aſſumant; in his enim partes oleoſæ aliis involutæ latent. Porrò iſtæ Plantæ operantur partim ratione ſui glutinis, quod acria inveſtit in Corpore noſtro, partimque ratione tecti olei ſui: hæc verò bina faciunt, Decocta Althææ, Borraginis, Malvæ, Graminum omnium, Brancæ urſinæ, Mercurialis, Parietariæ, Violarum, Verbaſci, Liliorum alborum, Cucumerum, Peponum, Melonum, Citrullorum, Lactucæ, Papaveris, Symphyti, Nymphææ; nec non Semina Cydoniorum, Succus Fragorum, &c. Horum enim præparationes omnes ſunt *demulcentes*, & parum refert quales ſint; ita, ſolâ Lactucæ aſſumptione continuatâ, curari poteſt aliquando Phthiſis. Notandum eſt autem, hæc non prodeſſe ubi Acre adeſt lentum & inſpiſſatum; ſed in Acri calido plurimùm juvare: unde Veteres contra Venena præſcripſêre Lactucas, Malvas, Cucumeres, &c.

(3) *Semina* cuncta, ex quibus exprimi poteſt *oleum*, & inde fieri queunt

Pultes,

Emulsiones : ut sunt Amygdalæ, Pistaciæ, Hordeum, Avena, Triticum, Secale, Oryza, Milium, Juglandes, Avellanæ, Semina Peponum, Citrullorum, Liliorum, Nymphææ, Lini, &c.

(4) *Gummi viscosa* & *insipida*; imprimisque Gummi Tragacanthum, ut & Gummi Cerasorum, Pomorum, Pyrorum; &c. in aquâ soluta: Hæc enim optimè operantur, & etiam Mictum cruentum in Variolis placidè curant.

(5) Omnes Animalium sanorum *partes succulentæ* & *concrescentes* (exceptis Bile & Urinâ); quælibet enim ex his, vel oculo, vel vulneri, absque doloris sensu admoveri possunt: omnes itaque *gelatinosæ* partes quæ ex Animalibus coctis habentur, hîc loci prosunt; sic Ova, Carnes, & omnia nostra Solida (demptâ pinguedine) in gelatinam redigi queunt: sunt autem gelatinæ nihil aliud, quàm succi nutritii ex Solidis vi coctionis expressi; ut ex Cornu Cervi patet; post coctionem enim nihil inde restat præter caput mortuum; ita quòque Caro ad consumptionem humidi cocta, si modò distilletur, nihil præbet præter oleum empyreumaticum: adeòque gelatinæ & decocta Tendinum, Membra-

R

narum, Inteſtinorum, Viſcerum, *Demulcentia* ſunt: quapropter innumeri morbi ab acredine ſola orti, idoneâ diætâ ex hiſce juſculis facilè curantur.

Claſſes porrò *Demulcentium ſpecificorum* ſunt ſubſequentes.

(1) *Abſorbentia* omnia, *Terreſtria* dicta; quorum nonnulla, licèt, ob figuram, pro lædentibus & vulnerantibus haberi poſſint, attamen *demulcent*; etenim *acri acido* occurrentia, illud abſorbendo enervant: ita Chalybis Limatura, quamvis acria ſpicula habeat, nihilominùs Oleum Vitrioli enervat. *Acidi* autem *Abſorbentia* ſunt ſequentia: Oculi Cancrorum, Teſtæ Ovorum calcinatæ, Corallia, omnes Margaritæ, cuncta Oſtracodermata, Mater Perlarum, omnia Piſcium Oſſa, omnes Calces ex Animalium partibus combuſtis reſtantes: hæc, inquam, omnia *acidum* abſorbent, & ei juncta tertium *dulce* corpus conſtituunt. Huc etiam pertinent Lapides nonnulli; ut Bezoar, & Lapis Hyſtricis, *Pedra del Porco* dictus (*a*): Lapides verò, quatenùs

(a) *Lapis* iſte defertur ad nos potiſſimùm ex Malaca, Orientalis Indiæ regione; vocaturque ab Indigenis *Maſtica de Soho*; ab Hiſpanis & Luſitanis, *Pedra de Vaſſar*, ac *Piedra del Puerco*; & à Mercatoribus, ut pluri-

... nullam aliam habent vim, quam demulcendi; sed si adsit sapor,

mùm, *Pedra del Porco*; in Officinis verò *Lapis Porcinus*, *Lapis Malacensis*, *Bezoar Hystricum*, *Lapis Hystricis* nuncupatur: perperàm autem & abusivè à nonnullis *Lapis Hystericus* dicitur; quum hicce posterior planè sit diversus, inveniaturque tantùm in America, scilicet, in *Hispania nova*, nec sit Bezoar uti prior. Porrò *Lapis Porcinus* nascitur in Vesicula Fellea cujusdam Hystricis, sive Porci Spinosi, magnitudinis Porcelli octimestris; qui verò reperitur præsertim in Provincia *Caraga*, & in alia, *Pam* dicta, terræ Malacensis. Est autem *Lapis* iste Coagulum Biliosum, rotundum, spongiosum, aliquantulùm compactum; coloris carnei, vel potiùs parenchymati Hepatis haud absimilis; saporis amarissimi; tactui lubricum, saponis instar, occurrens; licèt quasi squamatum, seu potiùs faveolis quibusdam, instar vestigiorum à variolis relictorum, præditum sit: invenitur, ut plurimùm, magnitudine nucis myristicæ, vel juglandis. Hic verò Lapis, vesiculâ quâdam seu tunicâ exteriori, dum primùm ex India adfertur, est obductus; quæ verò nihil aliud est, quàm folium tenuissimum, glutine quodam artificiosissimè adhærens, quod, infusione aut maceratione in aqua calefacta, dissolvitur. Notandum est verò, *Lapidem Porcinum* confundi non debere cum *Pila Hystricis*, quæ in Stomacho, non autem in Vesicula Fellea hujusce Animalis nascitur, ac proinde non est *Bezoar* uti prior, sed *Ægagropilus*. In hunc errorem

tunc aliâ ratione agere queunt: ita La-

lapsus est, cum multis aliis, SAMUEL DALE (*Pharmacolog.* pag. 407. *edit. Londin. in*-4°.) qui, ex hac confusione, falsò concludit, *Pedra del Porco* esse potiùs ægagropilum, quàm bezoar; quum tamen certissimum sit Lapidem hunc genuinum reperiri tantummodò in Vesicula Fellea Hystricum. Est autem iste Lapis valdè rarus, ac tanti pretii habetur, ut in ditiorum solummodò ac Principum manibus sit. Gaudere dicitur virtute egregiâ diaphoreticâ & alexipharmacâ; & Indi eum cæteris Alexipharmacis præferunt. Calidum, uti loquuntur, nativum conservat, Viscera roborat, Humores crudos in toto Corpore consumit, nimiam Pinguedinem cohibet, ab Apoplexia & Epilepsia præservat; materiem Calculi sine dolore dissolvere, & Arthritidem curare perhibetur; Choleram specificè curare dicitur; & in Ictero Calculoso laudatur. Alvum quóque simul movet haud infrequenter iste Lapis, idque cum euphoria: unde commodè tutòque substitui potest diaphoreticè Laxantibus, aut emeticè Diaphoreticis; eòque magis, quòd, ob particulas oleosas, simul blandâ vi anodynâ imprægnatus sit, quâ molestissimas æquè ac periculosissimas Præcordiorum anxietates in Febribus, acutis præcipuè & malignis, si quid aliud, refrænare valet. Forsan gaudet etiam virtute emmenagogâ, ita ut, ob metum abortûs, huncce Lapidem prægnantibus exhibere vereatur FRIDERICUS HOFFMANNUS, in *Clave Pharmaceut. Schroderiana, Lib. V. Class.* 1. §. 34. *pag.* 687. Porrò, quoad *modum*

... quia naturæ est saponaceæ, Lapis hic rarissimè in substantia, ob nimium pretium, sed in infuso tantùm datur; licèt, in pulvere, magnarum quòque virium habeatur in Febribus Malignis propulsandis, si solummodò ad gran. v, vi, vel vii., in aqua quadam alexiteria, ditioribus propinetur. Infusio fit, eum suspendendo in Aquæ, aut Vini, aut Cerevisiæ, &c. unciis duabus, per horæ spatium, vel ampliùs; & sic infusus liquor bibitur, qui, quò amarior, eò etiam potentior erit; in liquore autem suspensus interdum agitandus est iste Lapis: hunc in modum, grani pondere vix imminutus, imbuit & amarore & virtute suâ liquorem, ægro, pro una dosi propinandum: postquàm autem inde extractus est Lapis, quum, saponis madefacti instar, mollis evaserit, in loco sicco poni debet, ut pristinam consistentiam recuperet. Conferantur, de *Lapide Porcino*, Bontius, *De Medicina Indorum*, in *Not. ad* Garc. ab Ort. *cap.* 46; Fragosus, *Medic. Indor. cap.* 10. Tulpius, *Libr. IV. Observ.* 52; ac imprimis Michael Bernardinus Valentinus, in Tractatu *de Polychrestis Exoticis*, ubi in particulari agit de hoc Lapide. Jam verò, quod pertinet ad hujusce Medicamenti vires ita decantatas, quandoquidem saponaceæ naturæ sit, utpotè ex indurata concretaque Bile formatum, hinc optimum sanè censeri debet plurimis in casibus; sed tamen non tanti faciendus videtur iste Lapis, ac vulgò fit apud plerosque, nec fortè multò pluris, quàm alii Lapides in Vesicula Fellea quorumcunque ferè Animalium inventi.

ceæ, ſtimulando agere poteſt; at nihil ſpecifici præ cæteris Stimulantibus habet. *Acidum* etiam abſorbent omnes Terræ nativæ; ut Argillæ, Cretæ quælibet, Bolus Armena, aliæque, &c. item Calces nonnullæ Metallorum; ut & Marcaſſitæ, Chalybs, Plumbum, Stannum, in pulverem redacta. Hæc imprimis opponuntur *acido*; atque his Venena acerrima maximaque *demulceri* poſſunt: ita Mercurius Corroſivus cum Limatura Chalybis multùm contritus, innoxius evadit; quin & Vitriolum quod Chalybe ſaturatum eſt, medicamentum fit innocuum; ſic etiam Lapis Infernalis omni ſuâ vi cauſticâ, per Chalybis Limaturam, vel ſimilem, privari poteſt, immò ſi cum Oculis Cancrorum multùm diuque conteratur.

2. *Acida* omnia, reſpectu Alcalicorum, *Demulcentia* ſunt, licèt per ſe conſiderata ſint acerrima: talia verò ſunt, 1°. Succi recentes Fructuum maturorum & acidorum; ut Ceraſorum, Meſpilorum, Uvarum, Pyrorum, Malorum, Ribeſiorum, Mororum, &c. quæ medicamenta præſtantiſſima extant ad morbos in quibus dominatur *alcali*; ſicut in Peſte, Variolis, Morbillis, Febribus ardentibus, &c. 2°. Serum Lactis ſubacidum, Lac ebu-

[illegible], Lac ipsum acescens: hæc enim Alcali, sive fixum, sive volatile obtundere valent: sic TULPIUS observavit Diarrhœam pessimam, ab alcali Bilis prædominanti ortam, usu solo Lactis ebutyrati sanatam esse; ab hujus etiam haustu frequenti Febrem tertianam curatam fuisse observatum est. 3°. Omnia Fermentata acida, ex omnibus Fructibus horæis vel ex farinaceis parata, & *acetosa* dicta; quæ verò potiùs dissolvunt, quàm coagulant: hinc etiam Vina Mosellana & Rhenana optima sunt (præsertim additô Spiritûs Salis Ammoniaci pauxillô) in morbis ubi sitis est intensa & Bilis admodùm vitiata. Huc autem pertinent Acida distillata & fermentata, nec non Tartarus crudus, qui est Acetum siccum. Hujus quòque Classis sunt Pultes per aliquot dies in calore retentæ, indeque acescentes. 4°. Omnia Acida ex Fossilibus ponderosioribus; hæc enim Alcali plurimùm absorbent, sed ante absorptionem maximè corrodunt; suntque vel nativa, ut Petroleum; vel arte facta, nempe distillata, sicut Spiritus Salis marini, Sulphuris, Vitrioli, Nitri; hæc autem Alcali saturata corpus blandum constituunt, ut liquet ex Tartaro Vitriolato.

(3) *Alcalia* omnia respectu omnium Acidorum. Per *Alcalia* verò triplicia genera Salium vulgò intelliguntur ; nimirùm, 1°. Omnia Salia fixa ex Vegetabilibus crematis extracta ; hæc autem maximè rodentia sunt, sed omnibus Acidis opposita, & post conflictum cum illis blandissimum corpus constituunt. 2°. Salia omnia alcalina volatilia ex Vegetabilibus, post Plantarum putrefactionem, distillatione parata. 3°. Sales volatiles alcalini, ex Animalibus per distillationem educti, & *urinosi* dicti : omnes verò Animalium partes putrefactæ talem exhibent Salem alcalinum fœtidum.

(4) Omnia *Spirituosa ardentia*, respectu Acidorum: ita Spiritus Vini rectificatus, cum acido quodam Spiritu, sicut Nitri, aut Vitrioli, vel Salis, aut cum Aqua Forti, digestus vel distillatus, eorum aciditatem nimiam destruit, eosque dulcificat.

COROLL. Hisce jam consideratis, patet, quænam sint Antidota *mechanicorum Venenorum*? Per hæc autem intelligimus omnia illa, quæ ratione *figuræ* & *motûs* effectus suos producunt ; ut sunt Vitra contusa, Crystalli, Metalla, &c. quorum Antidota ea sunt, quæ Venenis is-

tis involvendis idonea ſe præbent. Alia porrò extant Venena quæ coagulando agunt ; de quibus verò inferiùs erit ſermo.

CAPUT V.

De Immutantibus.

1. IMmutantia ſunt illa, *quorum ope particularum Fluidum componentium figuræ ita mutantur, ut inde magis, minùs-ve, ad pungendum evadant apta.* Jam verò multa quidem *Immutantia* cenſentur eſſe, quum pauciſſima ſint : nam reverâ Solidorum *attritus* in Fluida contenta, videtur eſſe ſola atque unica efficiens cauſa immediatæ *mutationis* figuræ in particulis horum Fluidorum ; mutationes enim quæ fieri ſolent in Fluidis ab efferveſcentia aut fermentatione, locum non habent in Corpore noſtro, ut anteà demonſtratum eſt.

2. Porrò ab *attritu* ſuprà dicto ſequentes oriuntur effectus ; nempe, 1°. Particulæ lentiores, hebetiores, & craſſiores impinguntur cuſpidibus aliarum partium ; unde fit, ut rigidiores particulæ flexilioribus involvantur : Hinc patet ratio, cur Sales in nobis ita *mutentur*,

ut post horas 24 omnem suam acrimoniam deponant. 2°. Partes maximè flexiles omnium etiam maximè *mutantur*: tales enim maximâ donantur superficie, & minimâ soliditate; adeòque minimam resistentiam habent. 3°. Particulæ angulosæ maximè *immutantur*; siquidem anguli abraduntur, unde ex angulosis globosæ & obtusæ fiunt.

3. Hic autem *attritus* variatur pro varia celeritate Circulationis Fluidorum in Corpore nostro: ideòque *immutare* Liquida, est *immutare* gradum velocitatis Circulationis. Jam verò quærendum est, quinam velocitatis gradus ad hanc illam-ve *mutationem* inferendam sufficiat. Ad hoc solvendum, supponamus aliquem varia sumpsisse Ciborum & Potulentorum genera, ut carnes salitas, res acidas, &c.; si regularis sit Motus Circulatorius, omnia hæc Ingesta blanda & innocua reddet; si verò Motus ille à qualibet causa, ut à febre, augeatur, tunc ex iisdem Ingestis fiet massa crassa, depravata, & ad putredinem vergens.

4. Hinc igitur concludimus, 1°. Motum *lenem* & *æquabilem* omnia *blanda* producere. 2°. Motum minorem *solitô* Fluida, præcipuè verò Chylum, in ma-

teriem *acidam* convertere: sic in Infantibus & Pueris, nec non in Fœminis phlegmaticis, & nimis quiescentibus, Morbi sæpiùs oriuntur ab *acido*; ideòque tales juvantur Salibus Volatilibus, nec non Medicamentis Chalybeatis, Absorbentibus, &c. 3°. A velocitate nimis *aucta* omnes particulas *acrimoniam* acquirere, eamque quam *alcalinam volatilem* appellant.

CAPUT VI.

De Diluentibus.

1. DIluentia sunt illa, *quæ Fluido permista, partes ejus reddunt fluidiores, ita tamen ut eas non immutent.* Fluidum vocatur ea massa, cujus minimæ particulæ sunt sibi invicem continuæ, sed tamen facilè separari queunt: (vide PROLEGOM. CAP. I. §. IV.) *fluidius* ergo reddere, est facere ut minori vi partes ab invicem sint separabiles.

2. Istud autem dupliciter fieri potest, nempe, 1°. Particulas singulas in *minutiores* dividendo; qui verò modus non est hujus loci. 2°. *Diluendo*, sive aliud corpus admiscendo, quod quidem tres sequentes debet habere conditiones;

scilicet, (1) quicquid *diluit*, debet esse *fluidum*; (2) debet esse *fluidius* humore diluendô ; (3) post miscelam debet *fluorem* suum retinere.

3. Corpus hisce tribus conditionibus præditum, præter Aquam, nullum est: Vinum quidem dicitur *diluere*; sed vis ejus diluens pendet ab aquositate sua vi stimulanti conjuncta : Jam verò Olea massam potiùs immeabilem reddunt; Spiritus fermentati plerùmque massam coagulant, non autem diluunt ; Sales sunt solidi, adeòque *Diluentium* conditiones non habent, sed stimulando attenuant; Terra quòque solida & iners est. Ergo si *diluendum* sit, Aquâ oportet uti.

THEOR. I. Aqua, si calore adjuvetur, *diluit* magis; hinc Aqua calida ad istud est optima.

THEOR. II. Salinæ particulæ, stimulando, actionem Aquæ calidæ multùm promovent; igitur si sumamus Salem Marinum, Polychrestum, Ammoniacum, vel Boracem, cum Aqua, tunc optimum *dilutionis* effectum obtinebimus.

THEOR. III. Respirationis motus auctus, nec non voluntarius summa sunt ad *diluendum* adminicula : hinc ubi citâ

dilutione opus est, ut in Pleuritide, Peripneumonia, &c. tum ægri quantùm possunt respirent: nam præter effectum proprium moti Pulmonis, scilicet, Humorum attenuationem, insuper eâdem ratione comprimuntur Ventriculus & Intestina; atque sic Aquæ *diluentis* citior inde fit expulsio, & in Vasa Lactea derivatio; hinc etiam Ductus Chyliferus magis per vices premitur, unde Aquæ per eundem fluxus acceleratur. Ita quòque, motu Musculorum voluntario, augetur Liquidorum trajectus: istud autem maximi est usûs in Morbis Chronicis, ubi constat Liquida esse incrassata; quapropter qui talibus Morbis affecti sunt, gradiantur, ambulent, saltent, similesque motus moderatè exerceant, iteratâ interim Aquæ potatione: quippe multò meliùs inde se habebunt; ut exemplô ægrorum qui equitatione, vectione in rheda, & similibus, satis diu & ut par est, utuntur, clarissimè patet.

CAPUT VII.

De Coagulantibus.

1. **C***Oagulantia* ſunt ea, *quæ partes Fluidum conſtituentes in maſſam ſtrictam & concreſcentem mutant, ita ut multæ particulæ ſub una ſuperficie moveantur.* Hoc autem dupliciter fieri poteſt; ſcilicet, 1°. Expellendo particulas fluidiſſimas, quæ cæteris interjacent. 2°. Uniendo partes inter ſe, nimirùm inter Fluidi partes aliquid interponendo, quod eas inter ſe nectat, ita ut in majores moles abeant, & ampliùs fluere non poſſint. Porrò quæ Sanguinem hoc modo *coagulant*, ſemper perniciosa ſunt, & intra Corpus admitti vix queunt, quin ſtatim mortem acceſſant.

2. Claſſes Medicamentorum quæ Fluidum noſtrum primo modo *coagulant*, duæ ſunt; nempe, 1°. *Exprimentia*, ſive *Expellentia* propriè dicta; 2°. *Abſorbentia*, quæ liquidum intermedium tenuius intra poros ſuos accipiunt, unde reliquum craſſius evadit. Priora noſtrorum Humorum copiam minuunt; poſteriora verò eam augent: ſed hæc non adeò facilè in nobis operantur, ac non-

... sibi fingunt ; assumpta quippe Vasa Lactea ingredi nequeunt.

3. Prioris autem Classis *Coagulantia* sunt, (1) inter Vegetabilia, 1°. Ea omnia quæ cum *Martis Vitriolo* commista, tincturam *nigram* ac teterrimam producere solent ; v. gr., Gallæ, quæ cum nostris Liquidis mistæ, ut & cum Lacte, Ovi albumine, Saliva, eadem *coagulant* ; sic etiam Rosarum rubrarum Succus recenter expressus ; ut & Succi ferè omnes immaturi ; tum Nuces Juglandes, præsertim earum Cortices ; nec non Cortex & Flores Granatorum ; Succus Acaciæ immaturus, Mespilorum, Omphacii, Ribesiorum, Cotoneorum, & similes Succi plurimi, in ore retenti, salivam *coagulant* : si verò, tales quales sunt, Sanguinem attingant, (nempe, si in Venas injiciantur) ipsum *coagulant*, & *polypos* in Corde & Arteria Pulmonali producunt. Eorumdem verò Succorum nonnulli, si maturi sint, aliquantulùm attenuant. 2°. *Spiritus Acidi fermentati*, præsertim si vires maximè concentratas habeant, i. e., si ad summam aciditatem deducti sint ; nam Acida simplicia sive diluta, ut Acetum simplex, non coagulant, sed potiùs diluunt. 3°. *Spiritus* omnes *fermentati ardentes*, ad eam subtilitatem perducti,

ut mereantur nomen *alcohol*, sive ut pulverem pyrium accendere queant: hi verò ex omnibus Vegetabilibus haberi possunt ope fermentationis, primò ad vini, dein ad aceti naturam deducentis; etenim si distillatio fiat antequàm aciditas supervenerit, tum habetur Spiritus inflammabilis, qui ipsam salivam *coagulat*: hinc pessimè agunt Practici commendantes hosce Spiritus in Humorum tenacitate nimia.

(2) *Coagulant*, inter Fossilia, 1°. *Sales Vitriolici*: ut sunt Vitriola Martis, Plumbi, Lunæ, Cupri, Mercurii; item Alumen, & Mercurius Sublimatus corrosivus, si tam parvâ quantitate sumantur, ut solummodò stimulent, non autem dissolvant; ita quòque Lapis Infernalis minori quantitate coagulat, majori autem dissolvit. 2°. *Spiritus* omnes *acidi* è Fossilibus igne violento educti: ut Spiritus Sulphuris; qui verò si aperiat, id agit quatenùs Solida stimulat; sed hîc loci consideratur quatenùs immediatè in Liquida agit, eaque coagulat cum iis immixtus: idem etiam efficit Spiritus Salis Gemmæ, & Marini, nec non Aluminis, Vitrioli, Nitri; simul & Aqua Fortis, sive ex Vitriolo & Nitro tantùm, sive addito hisce duobus Alumine,

[illegible] fecta sit : inter hæc autem [illegible] & Aqua Fortis maximè [illegible]nt.

[illegible]orrò hæc omnia duplicem in nobis vim exercent ; nempe, 1°. In Solida agunt , eaque corroborant , i. e., in contractionem stimulant ; itaque majori distensioni , & consequenter Cordis actioni magis resistunt : hinc mutuus eorum motus augetur, ipsorumque actio in Liquida nostra major evadit ; unde Liquidorum attenuatio, fluidissimarum partium dissipatio , & inde tandem *coagulum* oritur. 2°. Liquidis nostris sufficienti quantitate permista, protinùs ea *coagulant*. Hinc igitur videmus, quomodo idem Medicamentum *Solvens* & *Coagulans* simul esse possit.

4. Ad posteriorem Classem Coagulantium, scilicet, *Absorbentium*, pertinent sequentia. 1°. *Terræ* omnes , tàm *exustæ* , quàm *exustionis* immunes , nativæ nimirùm & pingues : ut sunt Cretæ , atque Boli , nec non Terræ Figulinæ omnes , & Argillaceæ : quæ verò, quò plus exustæ & tenues sunt , eò magis absorbent. 2°. *Ostracodermata* quælibet in cineres redacta : ut Conchæ marinæ , unde calx habetur , præsertimque Chelæ Cancrorum , Conchæ Ostreorum , Co-

rallia, Mater Perlarum, &c. 3°. Omnes partes *solidæ* & *fluidæ* Animalium *exustæ*: sicut Ossa, Cornua, Caro, Membranæ, &c. quæ in cineres redacta, *styptica* sunt, & *coagulant*; ut Hepar tostum, Sanguis ustus, &c. atque omnia quæ in cineres insulsos redigi possunt. 4°. *Calces* Metallorum igne vehementi exustorum: ut Colcothar Vitrioli, quod ore assumptum ipsam coagulat Salivam; sic & Vitriolum Martis igne summo calcinatum, si calidum applicetur Sanguini, eumdem instar lapidis durum efficit.

CAPUT VIII.

De Moventibus.

1. MOtus duplex in nostris Liquidis considerari potest; unus, scilicet *intestinus* particularum, ad quem verò hîc loci minimè attendimus; alter autem quo Fluida nostra per Vasa, durante vita, circùmaguntur. *Moventia* itaque (de quibus hîc loquimur) sunt illa, *quæ motum Liquidorum per Vasa accelerant.*

2. Ad Motum Circulatorium Fluidi, requiruntur 4 conditiones; nempe, 1°. *Vis* Cordis in Fluidum, utpotè à qua

principium Motûs pendet: Quum autem hæc non fit continua, sed interrupta, ne Motus pereat requiritur 2°. Arteriarum *contractio*: quâ positâ, tum adhuc requiritur 3°. ipsius materiæ transmittendæ *fluiditas*; quæ nihil aliud est, quàm facilitas secessûs partium à se invicem, absque notabili resistentia: 4°. Vasorum *laxitas* sive *libertas*, h.e. minima resistentia versùs extrema, ita ut Vasa se liberè explicare & distendere possint. Quicquid ergo *vires* Cordis & Arteriarum, vel Liquidi *fluiditatem*, vel Vasorum *dilatabilitatem* auget, idem quóque *Movens* est; præcipuè verò illud quod Cordis *vires* adauget: per auctum enim Cordis Motum, major etiam fit omnium Humorum, ac proinde Liquidi Nervosi, secretio; quod quidem Liquidum in Villos musculosos Cordis copiosiùs influens, ipsi nóvas addit vires, unde Humorum Circulatio magis adhuc promovetur, & acceleratur.

3. Classes autem *Moventium* sunt *tres* sequentes.

I. Classis continet (1) *Stimulantia* cuncta, quæ, Nervos afficiendo, uberiorem Spirituum *secretionem* & *fluxum* promovent; unde major *vis* Cordi accedit: atque sic in morbis languidis, apo-

plecticis, &c. ubi Motus [illegible] fatiscit, solemus Nervos, vel re [illegible] ingratâ stimulando, vel pilos extra[illegible]do, irritare. (2) Omnia *Stimulantia laxantia*, i. e., quæ Vasa dilatabilia faciunt, ut Liquida facilè admittere possint. (3) Quæcunque Sanguinem *attenuant*. (4) Omnia quæ *Acrimoniam* in Liquidis generant. (5) *Diluentia* quælibet. De his autem quinque capitibus jam quidem anteà, suis in locis, egimus.

II. Classis continet quæcunque Sanguinis *motum* per Venas accelerant; inter quæ præcipuum locum obtinet Venarum *compressio*: hæc autem dupliciter fieri potest; nempe, 1°. Partes *fricando* ab extremis versùs Cor: huc verò pertinent Frictiones, Balnea, atque Fomenta tepida. (Confer PART. I. CAP. VI. *De Solventibus*, Art. 5.) 2°. Musculos plurimùm *movendo*: quod quidem multò magis prodest in Hydrope, Hypochondriaca & Hysterica Passione, Pallore Virgineo sive Chlorosi, &c. quàm plurima interna Medicamenta; Respiratione siquidem auctâ, multùm augetur Sanguinis velocitas, Venâ utpotè Pulmonali ab aëre in Pulmonibus contento subinde compressâ & depletâ: hinc etiam *sternutatio*, *cantus*, *tussis*, *ri-*

sus Leucophlematicis valdè prosunt.

III. Classis continet Remedia quæ *Vitia* in Fluidis hærentia tollunt. Liquidum verò vel *copiâ* deficere, vel *crassitie* nimiâ peccare poteſt. Si tanta ſit Liquidi *penuria*, ut ejus continuitas in Vaſis tòllatur, neceſſariò ſiſtetur ipſius motus: pars enim antecedens ſemper pelli debet à parte ſubſequenti; hanc autem deficere ſupponimus. Ergo Liquidum amiſſum in hac occaſione reſtitui debet: atque ſic homines calido temperamento prædicos, non ſecùs ac eos qui ſudoribus nimiis emaciati ſunt, Serum Lactis plurimùm juvat; quoniam ſcilicet amiſſi Liquidi penuriam reſarcit. Jam verò, ſi Liquidum *crassitie* ſuâ peccet, tum adhiberi debent Incidentia, Diluentia, & Attenuantia.

CAPUT IX.

De Sistentibus.

SIſtentia ſunt illa, *quæ accelerationis cauſas modò memoratas vel tollunt, vel minuunt*: talia ſunt quæ *ſtimulum* Nervorum ſedant, Vaſorum versùs extrema *laxitatem* tollunt, Sanguini *craſſitiem* conciliant, ac Liquida *tenuiora* ab-

sorbent; nec non quæ *motum* Musculorum & Respirationis inhibent: Præterea nonnulla dantur quæ *stimulum* Nervorum *specificè* destruunt; ut Opium; item, in Febribus intermittentibus, Cortex Peruvianus; &c.

PARS TERTIA.

De Medicamentis in Solida et Fluida simul agentibus.

Medicamenta quæ in *Fluida* & *Solida* simul agunt, sæpenumerò *varia* nomina & *diversos* effectus sortiuntur, prout huic, vel illi Corporis parti applicantur. Sic enim, ex. gr., *Radix Jalappæ*, Cuti applicata, instar *vesicatorii* agit: eadem, Glandulis Intestinalibus admota, fit merum *hydragogum*: si cum Theriaca & Opio detur, fit *sudoriferum*; nam ad interiora pellitur: si Vitello Ovi admista vulneri externè applicetur, *detergens* & *dolorem excitans* evadit. Ita quòque, si circa Fauces vas aliquod nimis patulum sit, adeò ut inde liquidum extillet, China Radix in pulverem redacta huic vasi opem affert.

Jam verò Medicamenta quæ tàm in *Solida* quàm in *Fluida* suas vires simul exerunt, commodè satis ad *duas* Classes reduci possunt.

[*Prior* Classis continet omnia illa quæ Circulationem Sanguinis & Secretiones promovent; item ea quæ contrarium producunt effectum, scilicet, omnia quæ Circulationem & Secretiones retardant ac debilitant.

Posterior verò complectitur omnia quæ promovent Excretiones è quibuscunque Corporis nostri partibus.

PRIMA CLASSIS

MEDICAMENTORUM IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL OPERANTIUM.

LIcèt hæc Medicamenta in *duas* tantummodò Classes (uti mox vidimus) in genere dividi possint; quoniam tamen superiùs, nimirùm in PROLEGOMENIS, CAP. XIII, eadem in *quinque* Classes distribuimus, (de quibus verò conferatur dictum CAPUT, pag. 132. & sequ.) hunc etiam ordinem hîc loci sequemur.

Porrò, quum ad *primam* Classem (juxta divisionem ibidem expositam) referenda sint omnia Medicamenta de quibus jam in I. & II. PARTE mentionem fecimus, quatenùs scilicet actionibus combinatis agunt, ideò hæc impræsentiarum non repetemus. At verò, quoniam ad Classem hanc retulimus quòque Classem eorum quæ *Secretiones peculiares* promovent, idcircò ab ista nunc incipiemus: Sub hac autem continentur imprimis *Galactophora*, & *Spermatopœa*; de quibus igitur jam agamus.]

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

De Galactopœis, sive Lac generantibus.

1. LAc (Græcè Γάλα) est ipsa *Chyli* materies, in Ventriculo elaborata, in Intestinis ulteriùs subacta, intra Venas Lacteas absorpta, per Ductum Thoracicum ad Venam Subclaviam deducta, & ibidem Sanguini commixta; hinc verò ad Cor dextrum, & mox ad Pulmones delata, ibique comminuta & accuratiùs Sanguini permixta; dein ad sinistrum Cordis Thalamum, & inde per Aortam ejusque ramos, distributa; quæ porrò, quatuor aut quinque horis, aut longiori intervallô, post largiorem pastum, Cruori è quacunque Vena, vel Arteria, detracto magnâ copiâ innatare deprehenditur, teste LOWERO (*a*); atque tunc in omnibus cum Lacte convenit: post illud verò tempus, per continuatum in Corpore circulum, sensim mutatur in Sanguinem. Pars autem hujusce Chyli Lactescentis, à reliquo separata, devenit ad Mammas, & ibidem proprio nomine *Lactis* insignitur; quod

(a) *Tractat. de Corde*, Cap. V. pag. m. 238.

proinde à reliquo Chylo diversum non est, licèt aliquando, propter sitim à Nutrice toleratam, ramosius evadat.

2. Jam verò *Galactopœa* dicuntur ea Medicamenta, *quæ Lac generant*. Hoc autem à Sanguine (ut modò diximus) immediatè secerni vel inde clarè patet, quòd si Nutrix, jejunô stomachô, aliquid Liquidi colorati vel odorati bibat, intra breve tempus *Lac* ejus eodem utcunque colore & odore inficietur (*a*): si verò, per 12 horarum spatium, à ci-

(*a*) Unde & *Pharmacum* Nutrici propinatum (præcipuè verò si fortius fuerit) ad ipsius Mammas statim advehi, atque *Lac* inficere, exemplis manifestum est; quin etiam constat, Infantem, si protinùs ac assumptum est à Nutrice *Purgans*, Uberibus admoveatur, suctionemque continuet, donec nihil suppetat materiæ, certò *expurgatum* iri, Nutrice salvâ: Quod quidem experientia nos docet, vel ipso jam assentiente HIPPOCRATE, (*Libr.* 6. *Epidem. Sect.* 5. *vers.* 51. *Edit.* LIND.) qui sic loquitur: Γυνὴ, αἴξ, ἐλατήριον ἢ σικύον ἄγριον βεβρωκυῖαι, καὶ παιδίοισι κάθαρσις, h. e., *Mulier, Capra, Elaterium* (alii malunt *Elleborum* hîc intelligere) *aut Cucumerem sylvestrem comedentes, Pueris purgatio.* Hujus verò sententiæ explanationem videsis apud PROSP. MARTIANUM, præstantissimum HIPPOCRATIS Interpretem, (*Commentar. pag.* 353. *Edit. Rom.*) qui porrò alibi (nempe, *Comment. in Lib. de Natura Pueri, pag.*

bo & potu abstineat Nutrix, ejus *Lac* adeò serosum, sive urinosum, ob novi Chyli defectum, reddetur, ut infans illud planè aversaturus sit. Idem etiam in febribus Nutricum accidit.

Hinc patet, quænam in nostro Corpore *Lac* producant; nimirùm, (1) Quæcunque *Chylum copiosum* generant. Alimenta verò istud præstantia, sunt omnia quæ *Chylo* simillima se præbent: talia sunt, 1°. Lac recens & dulce; præsertim si Salis aut Sacchari pauxillô condiatur, quod quidem præstantissimam Chyli materiem suppeditat. Jam verò sæpe contigit, imprimis apud lautè viventes, Matres (ob defectum Lactis, ortum à nimis frequenti Carnium usu) suos Infantes non potuisse lactare; utentes autem hoc præscripto, lætas redditas fuisse suorum Infantium nutrices. 2°. Cremor Lactis recens & dulcis;

43.) hanc in rem optimè appositam historiam narrat, de quadam Muliere, cui tale quid contigit: "Quum enim, assumptô medicamentô *purgante*, statim porrexisset „Puellæ anniculæ Mammam, hæc Infans „adeò fortiter *purgata* fuit, ut de superpurgatione lethali dubitaretur, ipsi tamen „Matri ne semel quidem alvus subducta est; „signum evidens, medicamentum ad mammas suctionis vi statim raptum fuisse, &c."

præsertim si Lac Nutricum nimis aquosum sit. 3°. Ptisanæ omnes crassiores ex Hordeaceis, sive potiùs ex Avenaceis, cum Lacte coctis. 4°. Panatellæ quælibet, sive ex Lacte, sive ex Vino, sive ex Cerevisia. 5°. Oryzata cum Pistaciis, & similibus farinaceis; item Emulsiones ex iisdem. 6°. Juscula Carnium non nimis crassa; quæ verò ferè statim ad Mammas eunt. 7°. Ova recentia, variis modis parata. 8°. Cerevisiæ recentes, non diu fermentatæ, crassæ & dulces. Ab his autem omnibus brevî secernitur *Lac*, quod post horæ $\frac{1}{4}$ commodè sumi potest ab Infante.

(2) Omnia, quæ *Chylum* generatum ad Mammas *derivant*: hæc autem sunt illa quæ Chylificationem promovent; ut 1°. Stomachica, quæ augent Ventriculi robur, ita ut cum effectu sese contrahat ad liquidi expulsionem: hinc observandum est, an Nutrix depravato Stomacho laboret. 2°. Splanchnica, quæ fluxum Bilis, Succi Pancreatici, & Intestinalis excitant. 3°. Musculorum motus omnes; ut ambulatio, labores domestici, &c. Hæc omnia, Chylificationem promovendo, *Lac* copiosum ad Mammas derivant.

(3) Quæcunque *Lactis* excitant *effluxum*

xum seu *eductionem* è Mammis: etenim quò plùs extrahitur, eò plùs derivatur. Quædam autem dantur, quorum ope *Lac* per *eductionem* promoveri potest: talia sunt ea omnia quæ Vasorum Lactiferorum *resistentiam* minuunt; ut 1°. Cucurbitulæ; 2°. Fomenta emollientia, sæpiùs applicata; 3°. Frictiones; 4°. Suctiones. Quibus omnibus si Mulieres uterentur, hæc tenellis Infantibus, Lacti propriâ suctione educendo imparibus, ex usu forent. Ita quòque Catuli recèns nati Papillæ butyrô illitæ, magno cum effectu, applicari possunt. Jam verò calidiora, quæ vulgò huc annumerantur, stimulando solùm agunt, ideòque ad suprà dictam indicationem propriè referenda non sunt.

COROLL. Ex dictis autem patet, Nutrices illas quibus *laxa* est caro, aliis præcellere; quippe Chylum æquè laudabilem generant, ac robustiores, & insuper uberiori copiâ reddunt.

CAPUT II.

De Spermatopœis.

SPermatopœa sunt illa, *quæ Semen generant*. Jam verò ad *Semen* conficiendum triplex Liquidum requiritur; nempe, 1°. Liquidum Prostatarum, 2°. Vesicularum Seminalium, 3°. Testiculorum; quod autem solum prolificum est, ut constat ex Eunuchis: quapropter Medicamentum *Semen generans* est illud, quod hujus Liquidi in Testibus *elaborationem* promovet: talia verò sunt sequentia.

(1) Omnia quæ *Chylum* benignum, ac proinde *Lac* & *Sanguinem* augent; hinc etiam Animalia Lacte copiosissimè utentia, salacissima sunt.

(2) Medicamenta quælibet *Relaxantia*, sive resistentiam in Testiculis tollentia: talia verò sunt Fotus, & Balnea calida; nec non omnia Oleosa, ut Oleum Rutæ, &c. atque ex his Præparata, formâ balsami, vel cataplasmatis, Scroto applicata. Specificè verò laudantur pro Medicamentis *Spermatopœis*, varia Præparata ex Abrotano, Maro odorato, Aristolochiâ, Calaminthâ,

Eryſimo, Eryngio, Naſturtio aquatico, & hortenſi, Dictamno, Leviſtico, Origano Cretico, Neperâ, Petroſelino, Sabinâ, Serpyllo, Thymo. Hæc externè applicata Seminalem Humorem hùc deducunt.

(3) Quæcunque *Nervoſum Liquidum* valdè ſtimulant, internè ſumpta, atque *priapiſmos* producere ſolent: talia ſunt, Allia, Cepæ, Porri; nec non omnia quæ in ſecunda Claſſe numerantur; item omnia Gummi aromatica, ut Myrrha, Aloë, Galbanum, Sagapenum, Bdellium, Gummi Ammoniacum, Elemi, Tacamahaca; nec non Balſamum Peruvianum, Tolutanum, Copayba; [Canadenſe], Balſamum è Mecha ſive Opobalſamum; ut & Alimenta opipara, quæ, nimiâ copiâ aſſumpta, *ſatyriaſin* producunt. Vis autem horum omnium *ſeminifica* patet inde, quòd hominibus à Gonorrhœa convaleſcentibus propinata, nocturnas pollutiones eis excitent.

Ad hanc Claſſem quòque referendi ſunt omnes Sales, (Nitrô & Vitriolo exceptis) ut Borax, Alumen, Sal Marinus, Sales omnes Volatiles, & imprimis Oleoſi; omnes etiam Sapones; item Diuretica quælibet (Aquâ ſolâ exceptâ);

simul & Animalium Olea, ut Castoreum; nec non Olea Aromatica Vegetabilium. Notandum est tamen, ista non propriè *Semen* generare; sed solummodò, Nervos stimulando, Seminis Secretionem promovere: hinc igitur non danda sunt Senibus, utpotè quibus Semen & Humor Nervosus deficiunt. Hisce tandem omnibus addi possunt Cogitationes Venereæ; unde nocturnæ pollutiones sæpè fiunt; &c.

(4.) Specifica à Veteribus laudata: qualia sunt; Anethum, Fœniculum, Eruca, Ciceres, Satyrion; quæ omnia modô suprà dictô operantur: Ita quòque Testes Animalium salacium, nimirùm Hirci, Caballi, Galli Gallinacei; ut & Passeris Cerebrum, à Veteribus commendantur; sed incerta sunt, & fortè vana.

SECUNDA CLASSIS.

De Medicamentis Excretiones Promoventibus.

CAPUT PRIMUM.

De Apophlegmatizantibus.

1. PHlegma vocatur lenta hæc & subalbida *pituitosa* materies, quæ secernitur in Membrana *Pituitaria* dicta; quæ quidem investit duos magnos Sinus Ossis Frontis, Ossa Genarum, Os Cribriforme, Cristam Galli, Sellam Turcicam, Ossicula omnia Narium, & Nares ipsas; (de qua vide Schneiderum in Tractatu *de Catarrhis.*) Notandum est verò, quòd in nulla Corporis parte Vasa Sanguifera magis nuda sint, aut Nervi minùs tecti, quàm in hac Membrana; quin & ex hujus Membranæ situ clarè patet, *Apophlegmatizantium* vim sese in Cavitates Ossis Frontis undiquàque extendere: hinc Veteribus dicebantur *Cerebrum Purgantia*, quasi ad ipsum Cerebrum pertingerent: sed demonstravit Schneiderus, nihil ex ipso Cerebro ad dictæ Membra-

næ Glandulas profluere; verùm in iisdem secerni materiem quamdam á Sanguine arterioso, antequàm hic ad Cerebrum deferatur; unde fit ut magis purus & defæcatus evadat: & reverà materies hæc ubi primùm secernitur, tenuis est & ichorosa; brevî verò, vi caloris, in crassam materiam, *mucum* dictam, inspissatur.

2. Medicamenta itaque ad *Apophlegmatizantium* Classem pertinentia, sunt *Detergentia* omnia, *Diluentia*, & *Stimulantia*: qualia sunt Aquosa, Salina, Saponacea, Spirituosa, Aromatica; ut Decocta aromatica, sive cum aqua, sive cum vino, sive cum spiritu vini: & hæc adhibentur, 1°. formâ *Errhini*, quod materiem per Nares educit: hujus autem usus est optimus, ubi à cancro vel luë venerea aliquid morbosi in Naribus hæret; 2°. *Gargarismi*, qui materiem è Faucibus educit: hic verò semper liquidus est; 3°. *Masticatorii*, quod phlegma per Os educit, & plerùmque constat ex cera & aromaticis mixtis; 4°. *Collutorii*, sive id fiat per syringam, sive per linteum, aut aliter; 5°. *Eclegmatis* seu Linctûs, qui dum lentè deglutitur, Fauces stimulat, indeque prodest; 6°. *Fumi*, qui ex Herbis omni-

bus aromaticis, per fistulam, aut aliô artificiô, recipitur. Quum autem prima species sola per Nares purget, quinque verò sequentes per Os, hinc *Apophlegmatizantia* cuncta satis commodè reduci possunt ad *Ptarmica* sive *Errhina*, & *Sialogoga* seu *Salivam moventia*.

3. *Ptarmica* sive *Sternutatoria* sunt illa quæ, Sternutationem procurando, *mucum* è Glandulis Membranæ Pituitariæ educunt. Jam verò *Sternutatio* sequenti modô peragitur: primò valdè dilatatur Thorax, unde fit ut Aër magnâ copiâ Pulmones ingrediatur; qui, post aliquod tempus, à calore rarefactus, magnâ cum vi inde pellitur per angustias Narium; ibique in cava sex Sinuum, (qui in utriusque Naris spatium hiant) nec non in cellulas Ossium quatuor Spongiosorum distribuitur; dumque per istas angustias aër pellitur, violenter in Membranam ruit, & *mucum* in Glandulis contentum movet, ac secum abripit. *Sternutationis* igitur hi sunt effectus: 1°. Omnium foraminum & cavernarum Narium expurgatio: 2°. Pulmonum etiam purgamentum: 3°. Corporis validissima concussio. Hinc in morbis ubi Liquido Nervoso motum conciliare oportet, Sternutatio optimè conducit; ut in

Apoplexia, Scorbuto lento, nec non in Partu difficili, ubi matris vires deficiunt. Sternutatio autem nimis diu durans admodùm fatigat, & aliquando convulsiones, quin & mortem ipsam inducere potest; hinc forsàn ortus est mos sternutantibus fausta precandi.

4 Duæ sunt *Errhinorum* Classes. *Prior* complectitur omnia illa, quæ mechanicô modô vellicare possunt Membranam Pituitariam; ut sunt pulvis, pluma, animalcula, sanguis ibidem propter obstructionem, sive inflammationem accumulatus, &c.; unde quidem evenit, ut, incipiente gravedine, mucus Narium maximâ copiâ exstillare soleat. *Posterior* verò continet omnia Acria tenuia & volatilia; quorum quodlibet quò acriùs est, eò violentiùs operatur: sic Hyssopus levem excitat sternutationem, Satureia paulò majorem, graviorem adhuc Piper, multò graviorem Euphorbium, at omnium gravissimam Mercurius Sublimatus Corrosivus, qui homines in actu sternutationis per plures horas detinet, etiamsi quantitate admodùm exiguâ sumptus fuerit.

5. *Sialogoga* sunt Medicamenta quæ *Salivam* movent. Glandulæ porrò quæ Salivam suppeditant, sunt multiplices;

nempe, (1) Glandulæ Salivales STENONIANÆ, Parotides dictæ; (2) WARTHONIANÆ, ad majorem angulum Maxillæ inferioris sitæ; (3) BARTHOLINIANÆ, sub ipsa Lingua positæ; (4) SCHNEIDERIANÆ, sive Palatinæ; huc etiam pertinent Tonsillæ, & Uvula; (5) [Glandulæ Sublinguales, Buccales, Labiales.] (6) NUCKIANÆ Oculares, i. e., ad Oculum positæ, & ductu suo in Os hiantes (*a*).

(*a*) Harum omnium Glandularum accuratiorem vide descriptionem in *Institut. Med.* clariss. AUCTORIS nostri, *Cap. de Saliva*; §. 65. tum & apud NUCKIUM, *Sialograph. pag.* 8. *ad* 25. Porrò hic loci notandum est, Glandulas *Oculares* NUCKIANAS ex isto catalogo expungendas esse; quippe quæ in Canibus quidem inveniuntur, sed in Homine semper deficiunt. Verùm enumeratis hisce Glandulis Salivalibus, *novam* quòque cum *Ductu* suo *Glandulosam Expansionem* addidit, viginti abhinc annis, ABRAH. VATER, Med. Professor *Vittebergæ*; quam autem, injectionis ope, in *Linguâ* Puellæ se detexisse perhibuit; & in *Programmate*, quod anno 1720. publici juris fecit, *Ductum* hunc ipse vocavit *Salivalem novum, eumque præcipuum in Lingua excretorium Glandulæ insignis, ad latera Linguæ, & sub eadem sitæ, itemque super radicem Linguæ, Epiglottidem, circa Glottidem, super Arytænoideas usque intra Oesophagum expansæ.* Hujus verò Glandulæ *Foramen* jam à

Jam verò *Sialagoga* ad tres Classes sequentes reducuntur.

Prima continet ea quæ in Glandulas modò dictas *agunt*; qualia sunt, 1°. Fotus, Frictio, & Suctio, vel interna, vel externa, harum partium: hinc porrò Cataplasmata ad Parotides applicata Os madere faciunt, & à suctione Tabaci Os humidum evadit. 2°. Omnia Apophlegmatizantia modò memorata. Notandum est autem hîc summoperè, quòd hæc Medicamenta nunquam morbos curent Salivatione, ut plurimi opinantur; non enim Salivatio curat Luëm Veneream; sed subsequitur Salivatio, quia curari incipit morbus.

Classis secunda complectitur omnia illa quæ humorem in Os *derivant*, fluxum ejus in alias Corporis partes intercipiendo: observatur enim, quòd si Viscera quædam sint obstructa, ut Hepar, Lien, Pancreas, item Renes, Ductusve Intestinales, tum semper Os madeat; unde Hypochondriaci *sputatores* dicti sunt: adeòque quicquid Lymphæ Secre-

Collins (*Anatom.* Tab 2.); tum à Morgagnio (*Adversar. Anatom.* 1. Sect. 8. Tab. 1.); & ab Heistero (*Compend. Anat.* Tab. 4. Fig. 20.) detectum atque delineatum habetur.

[illegible] in illis locis impedit, habendum est pro *Sialogogo*; an autem bono vel malo, hîc non quæritur.

Tertia continet ea quæ massam Sanguineam *solvunt*, ejusque sic solutæ magnam copiam in Os derivant; qualia sunt, 1°. Antimonium eò usque per Nitrum fixatum, ut non valeat vomitum vel alvum movere, sed nauseam solummodò; hinc enim copiosam Salivam in Os derivat: quippe constat, quòd omnia Vomitoria, priusquàm Ventriculum ad contractionem moveant, producant nauseam, quam autem semper comitatur Faucium insolita humiditas. 2°. Mercurius, qui verò variis modis in usum venit; nempe, (α) Mercurius crudus Corpori applicatus Salivationem excitat. Potest autem applicari, 1°. specie linimenti, ut in Unguento Neapolitano: 2°. specie fumi; si enim, v. gr., Hydrargyri grana 12 imponantur igni, fumum emittent, qui, si Naribus excipiatur, intra 2 vel 3 dies Salivationem excitabit: 3°. Sumi potest internè, ut in Pilulis BARBAROSSÆ, ad Salivationem excitandam, sed solummodò parvâ quantitate, alioquin viam per Anum sibi quæreret: 4°. Si multùm, diuque tractetur manibus, inde potest excitari

Salivatio, ut experientia nos docet; nam Aurifabri, qui Mercurio plurimùm utuntur, sæpenumerò in Ptyalismum incidunt. (β) Mercurius per sublimationem Salibus unitus, Salivationem movet; 1°. si parvâ dosi internè sumatur; 2°. si Vulneribus vel Ulceribus externè immitatur; 3°. si Naribus attrahatur.

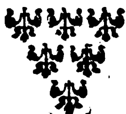
Ex dictis ergo patet, quòd quâcunque ratione Mercurius applicetur Corpori nostro, Salivationem excitabit; & quidem eundem in nobis producet effectum, quocunque modo præparatus, nisi sumatur cum aliqua re, quæ dissolutionem ejus in Ventriculo ac Intestinis, & consequenter transitum per Vasa Lactea impediat: tum enim nequaquàm Sputum movebit, sed per Anum è Corpore discedet; ut observari licet in Cinnabari, & Æthiope minerali, quæ quidem ex Sulphure & Mercurio unitìs & commixtis constant. Mercurius autem omnium Liquidorum ponderosissimus est: quin etiam maximè divisus & divisibilis exstat; ut patet ex ejus vi penetrante, quâ omnia corpora, præter vitrum, permeat: singulæ quoque ejus particulæ, quantùmvis minutæ, *specificam* suam gravitatem, Fluidorum aliorum gravitate majorem, & totius molis ponderi

deri proportionalem, retinent, ut à NEWTONO demonſtratum eſt. Hinc ſi Mercurius cum aliis Liquidis ſit commixtus, & utriſque motus ab eadem cauſa imprimatur, multò celeriùs feretur Mercurius, & diutiùs ſervabit motum ſuum, quàm reliqua Liquida: quapropter illius particulæ in Fluidorum reliquorum particulas minùs motas impingentes, eaſdem, vi quâdam ab exceſſu velocitatis ſuæ ortâ, penetrabunt, diſcindent & comminuent, nec non majorem motum iis impriment. Hæc verò Mercurii in alia Fluida actio, licèt ab ejus ſoliditate, tanquàm à ſola cauſa, pendeat, augeri tamen poteſt, nimirùm, ſi Mercurius in minutias redigatur: tunc enim quælibet particula proportionatam adhuc agendi facultatem ab aucta ſuperficie accipiet. Mercurius autem in Corpore noſtro receptus non agit in Fluida, niſi in minimis Vaſis; quamdiu enim in Vaſis majoribus movetur, in guttas coït, nec Liquidis noſtris ibi internè permiſcetur; idem verò in Vaſa minima delatus, propter viarum anguſtias in minutias dividitur, & cum Liquidis noſtris probè commiſcetur. Unde conſtat, quòd non immediatè in Sanguinem agat, ſed in Lympham, utpotè in Vaſis minimis conten-

tam. Hinc etiam elici poteſt ratio, cur in Corporibus obſtructis, ut in hominibus qui Luë Venereâ, Hydrope, Scorbuto, &c. laborant, majori cum effectu operetur, quàm in illis quorum Vaſa omnia aperta ſunt? Hujus autem rei notabile exemplum non ita pridem vidimus in homine quodam, qui Luë Venereâ bis laboraverat, & toties curatus fuerat; quum verò tertiâ vice in eandem incidiſſet, curatio, propter cariem oſſium, Decoctis Aperientibus tentata fuit, & his incaſſùm uſurpatis, adhibitus eſt Mercurius; qui tamen Salivationem nequaquàm excitavit: ſed tandem, ſemiannô jam elapſô, ægri corpus à leucophlegmatia, in quam inciderat, obſtructum, vim Mercurii, quantitate licèt exiguâ applicati, ſtatim agnòvit; unde quidem in Salivationem violentiſſimam incidit.

Porrò ex dictis colligi poteſt, Mercurii in Corporibus noſtris recepti vim in eo conſiſtere, quòd Fluidorum noſtrorum moleculas nimis inter ſe compactas dividat ac diſſolvat, & conſequentèr obſtructiones tollat. Etenim quâcunque ratione mechanicâ Liquida noſtra conterantur, comminuantur, confringantur, ita ut in partes admodùm

minutas redigantur, eadem pariter apta & habilia redduntur ad facilem & copiosum fluxum in Vasa lateralia Lymphatica, & proinde ad Salivationem. Mercurii autem effectum talem esse, qualem descripsimus, inde patet, quòd si Saliva, vel Urina, in partes minutas diℏrimatur, sive attritione, sive solis aut foci calore, eundem emittat fœtorem ac Saliva Mercuriô mota. Porrò vis Mercurii multùm promovetur, si stimulus aliquis addatur ipsi, v. gr., si caustici aliquid aut acidi adjunctum habeat; tunc enim salivationes horrendas & purgationes intolerabiles producit. Notandum est denique, quod ineptè asserant nonnulli, partes Mercurii lateribus Vasorum adhærere, quum sit corpus maximè mobile.

CAPUT II.

De Expectorantibus.

1. E*Xpectorantia* sunt illa, *quæ materiam morbosam in Bronchiis Pulmonum hærentem, per Laryngem expellunt.* Ad hoc autem 4 requiruntur conditiones; nempe, 1°. Ut materies ibi contenta reddatur mobilis & meabilis, ac proinde ut partes ejus fluidissimæ non dissipentur, ne posteà materies sit viscida, tenax, & inextricabilis: hinc ergo nimis Calida & Stimulantia nocent. 2°. Ut viæ aperiantur, detergeantur, & lubricentur. 3°. Ut materies ad excretionem provocetur; quod quidem optimè fit per Tussim; ad quam excitandam, stimulus & vires sufficientes requiruntur. 4°. Ut Vasis infarctis concilietur quies, quâ laxari possint; etenim si continuo irritarentur, humor è Glandulis Asperæ Arteriæ perpetuò ejiceretur cum sensu doloris.

2. Medicamenta itaque *Expectorantia*, quatenùs ad quatuor hasce conditiones requisitas pertinent, in 4 Classes etiam dividuntur.

Prima Classis continet *Stimulantia*

omnia *aromatica*, *amara* & ſimul *oleoſa blanda*; ut ſunt, Abſinthium, Carduus benedictus, Marrubium, Hyſſopus, Majorana, Helenium, Pulegium, Valeriana, &c. Huc etiam ſpectant Sulphurea cum Alcalinis mixta; omnia Saponacea fixa, ut Sapo Venetus, in pilulis, vel cum lacte ſumptus; omnes Sapones volatiles oleoſi; Sales volatiles, & fixi; ac in genere cuncta *Stimulantia* & *Diluentia* ſimul.

Secunda Claſſis continet *Aperientia* & *Detergentia*; ſicut Olea blanda Papaveris, Amygdalarum, Olivarum, &c. itemque Mel; quod quidem aperit, incidit, attenuat, deterget, ac lubricat. Huc quòque pertinent Emulſiones, Sapones, Vitelli Ovorum cum Oleoſis; atque Saccharum, ſaltem parciore doſi ſumptum: licèt enim hoc à quibuſdam improbetur, attamen eſt Sal rectificatum, nec balſamo noſtro naturali adeò pernicioſum eſt, ac nonnulli opinantur. Huc ſpectat etiam Manna, quæ optimè lubricat. Hujus loci quòque ſunt Balſama; ut Terebinthina, Balſamum è Mecha, Peruvianum, Tolutanum, &c. Gummi Elemi, &c. quæ agunt ſtimulô aromaticô & oleô lubricante. Huc denique pariter pertinent Decocta om-

nia laxantia & emollientia.

Tertia Classis continet ea quæ *Tussim* excitant; ut Vinum, Acetum, Spiritus acres, & Errhina. Hinc patet, cur HIPPOCRATES in Vomica, die critico instante, vel Vinum, vel Acetum, vel utrumque simul, vel Oxymel, permisto Pipere, dederit.

Quarta Classis tandem includit *Demulcentia*, *Anodyna*, & *Narcotica*; quorum præcipuum est Opium: quando enim Aspera Arteria semel excoriata est, facilè in tussim violentam, & spasmos, non nisi Opio compescendos, impellitur.

CAPUT III.

De Purgantibus per Alvum.

1. PUrgantia per Alvum sunt illa Medicamenta, *quæ, vivo Corpori vel externè vel internè applicata, materiem morbosam per Intestinum Rectum evacuant.* Medici ab omni tempore ea vocavêre *Purgantia*, quæ per Intestinum ultimum materiam impuram expellunt: per *impurum* autem intelligebant quicquid inimicum est Naturæ; & per *Naturam*, omne quod ad Vitam & Sanitatem ne-

[illegible]rium est, i. e., Functiones vitales, naturales, & animales bene constitutas: ergo materies *impura* iis erat, quicquid hasce Functiones lædit.

2. *Purgatio* est *excretio per Alvum eorum omnium, quæ ex aliquâ Corporis parte per Intestina fluere possunt.* Considerandum est itaque, 1°. Quænam & quotuplex materia sit, quæ in Intestinis reperitur? 2°. A quibus locis adveniat? 3°. Quotuplex ejus natura sit? 4°. Quantâ copiâ ad Intestina fluere possit ex reliquis Corporis partibus? Unde quidem videbimus, totum ferè Corpus per Intestina *expurgari* posse.

3. Classes eorum quæ in Intestinis contineri, indeque *expurgari* queunt, sunt 7 sequentes.

I. Classis includit omnia quæ *degluttiuntur*; qualia sunt, 1°. Aër: hic verò se permiscet cum Saliva, Liquore Oesophagi, ac præcipuè Muco Palatino, qui eum inviscat: quòd autem cum his permisceatur, eorum spuma docet, & idem demonstrat Antlia Pneumatica; quòd verò deglutiatur, patet utique ex torminibus, ab eodem, in Intestinis rarefacto, sæpenumerò excitatis. 2°. Omnis Saliva, Mucus, aliique Humores secreti ex Naribus, Faucibus,

Palato, Membrana Pituitaria, &c. quorum verò tanta copia est, ut quandoque catharsin moveant, sicut fit in Diarrhœa Catarrhali, quo in casu ad libras aliquot, intra 24 horas, aliquando fluunt. 3°. Ciborum & Potulentorum omnia genera.

II. Continet *reliquias* omnes ex Cibo & Potu; nullus enim Potus deglutitur, (Aquâ forsan purissimâ exceptâ) quin Fæces aliquot relinquat, ut patet in infantibus solo Lacte utentibus, & in ægris solis Jusculis victitantibus: ultima quippe Rerum omnium solida, ut patet ex Chemia, vix separabilia sunt; hinc à Visceribus in eas minutias redigi nequeunt, ut Vasa Lactea ingredi possint; igitur hæ particulæ in Intestinis coacervatæ Stercus constituunt. Prætereà ex partibus fluidis Ingestorum generantur Fæces; quatenùs scilicet Viscerum vis non potest Ingesta ita subigere, ut Solida omne suum Liquidum deponere cogantur, sive ut Liquidum adeò bene subactum & divisum sit, ut totum intra Lactea recipi queat. Hinc etiam solvitur Problema, cur duo homines Cibis iisdem utentes, tantùm ab invicem, quoad excretionem Alvi, aliquando discrepent, ut unus singulis, alter verò non nisi al-

ternis

forsan diebus ventrem deponat, et uterque satis sanus videatur & sit?

III. *Bilem* includit duplicem, scilicet, *hepaticam*, & *cysticam*. Quòd autem hæ continuò in Intestina fluant, præsertim *hepatica*, (quippe *cystica* non omni momentô fluere potest, ob situm & inactivitatem sui Receptaculi, nisi à Stomacho repleto, aut motu fortiori Viscerum prematur) quisque facilè percipiet, si modò consideret, quòd Excrementa semper flava sint, nisi in Ictero; tum enim albescunt, ob Ductus Bilis obstructos. Sed quomodo, intra 24 horas, tanta ejus copia excerni queat, ut ad 3 libras aliquando assurgat, non nisi ex sequentium consideratione patere potest; nempe, 1°. Quò velocitas Liquidi ad Glandulam appulsi est major, eò etiam secretio. 2°. Ut moles unius Glandulæ ad molem alterius, ita, cæteris paribus, est secretio. Quanta verò sit Glandula, ubi Bilis secernitur, nimirùm Hepar, videri potest apud GLISSONIUM, *Tract. de Hepate*, & WARTHONUM, *Adenograph.* [ac præsertim apud BIANCHIUM, *Historiâ Hepat.*] unde quidem colligere possumus, quòd Hepatis secretio sit ad secretionem Parotidis, ut 3 ad 1. 3°. Jecoris Emissarium magnum

est & patulum. 4°. Huic Emissario nihil obstat.

IV. Continet *Succum Pancreaticum*, qui tenacitate, sapore, odore, &c. Salivam plurimùm refert; Glandula quòque eundem secernens, nempe *Pancreas*, à Glandulis Salivalibus non nisi magnitudine differt: hæc enim Glandula habet Emissarium satis magnum, unde Liquidi sui ingentem copiam in Intestina defert: atque sic, habitâ comparatione hujus Glandulæ cum Salivalibus, quæ, in naturali suo statu, Salivam ad ℥ 12, spatiô 24 horarum, Mercuriô autem stimulatæ, ad 2 librarum quantitatem, secernunt: item comparatione factâ Arteriæ Carotidis cum Cœliaca, quarum hæc se habet ad illam ut 2 ad 1, atque Ductûs Pancreatici cum Salivalibus, ad quos ille se habet ut 2 ad 1; inde colligi potest, quòd *Pancreas*, in naturali suo statu, Succum ad ℥ 27, spatiô 24 horarum, stimulatum autem, ad librarum iv quantitatem emittat. Jam verò triplici ratione augetur Glandulæ secretio: 1°. Quum augetur Glandulæ magnitudo; de qua vide WARTHONUM: 2°. Quando Liquidi ad secretionem proclivitas major fit: 3°. Quum à continua Liquidi expressione minui-

tur resistentia in cavo Glandulæ; unde sequitur copiosior Liquidi in eandem influxus, ut in Mammis Lactantium apparet. Hinc facilè reddi potest ratio, cur tanta Liquidorum copia quandoque ab Intestinis excernatur in Diarrhœa? Quia scilicet, inter alios, *Succus Pancreaticus*, qui in statu sano redit in Sanguinem per Vasa Lactea & Venas Meseraïcas, obstructis istis Canalibus, necessariò per Anum ejicitur.

V. Complectitur *Succum Glandularum Intestinalium*; quarum continuitatem per totam Intestinorum seriem demonstravit PEYERUS: quanta autem earum sit copia, facilè concipi potest ex Intestinorum longitudine, hominis altitudinem sexies ad minimum superante.

VI. Includit omnia in Intestinis *præternaturaliter* hærentia; quæ verò vel *Fluida* sunt, vel *Solida*. Porrò *Fluida* in Intestinis *præternaturalia* sunt sequentia. (1) *Pus* omne; quod verò semper est effectus inflammationis: hæc autem est stagnatio Sanguinis Arteriosi in Vasis minimis capillaribus, Sanguine à tergo urgente; cujus quidem effectus est *contritus* Vasorum minimorum, & mutatio materiæ rubræ, tum & ipsorum

Vasorum, in albam materiem, *Pus* dictam: Jam verò potest generari Pus illud, de quo nunc agimus, in Liene, Hepate, Pancreate, ipsis Intestinis, aliisque partibus. Inde huic quæsito respondere possumus, cur tanta *Puris* copia quandoque dejiciatur? & undenam? Nimirùm, potest provenire ex Liene, per Vasa Epiploïca ad Hepar ducentia, & hinc, per corrosum Ductum Hepaticum, ad Intestina deferri; (de tali Pure scripsit Hippocrates) vel ex Hepate, aut Pancreate, per Ductus proprios; vel tandem ex Intestinis ipsis. Hinc etiam solvitur Problema illud notissimum, scilicet, quomodo *Empyema* per Alvum solvi queat? Nempe, quia Pus Diaphragmati incumbens, loca vicina afficit, exedit & perforat Diaphragma, dein Hepar, aut Intestinum Colon, corrodit & ingreditur. (2) *Sanguis*; qui verò interdum effluit magnâ copiâ, idque sæpenumerò post Purgantia malè adhibita, vel in Dysenteria: hic autem provenire potest ex variis Emissariis, quorum duo maximè notanda sunt; scilicet, 1°. Ductus Communis Hepatis, qui quinque ramos ab Hepate accipit, & unum à Vesicula Fellea: si ergo structura Hepatis ita lædatur inter-

ne, ut verum fiat vulnus, idemque in aliquo ex Ductibus Biliaribus hiet, tunc Sanguis magnâ copiâ in Intestina defluet, indeque aliquando proveniet Dysenteria. 2°. Ductus Pancreaticus, per quem, læsâ Pancreatis texturâ, Sanguis excerni potest: hoc verò sæpè fit, cùm homini Pancreate skirrhoso laboranti, Catharticum exhibetur; siquidem per Catharticum augetur Circulatio, & inde Vasa juxta skirrhum sita valdè premuntur, tandemque rumpuntur; unde diræ hæmorrhagiæ, ut satis nôrunt Chirurgi. Præter hosce duos Ductus Intestinorum cavitati Sanguinem suppeditantes, aliquando dantur quòque & alii, ex quibus Sanguis effluere potest in Intestina; ut 1°. Oesophagus & Ventriculus læsi. 2°. Lien ipse; unde, si modò skirrhosus fiat & inflammetur, post 3 vel 4 dies, Sanguis evomitur, aut per sedes amandatur: hæc equidem fuit Veterum opinio; verùm Sanguis ex Liene per Hepar transit. Sanguis autem grumefactus è Ventriculo profluens, Ulcus vetus denotat, præsertim si grumi isti donentur superficie ex una parte convexa, à figura Ventriculi orta: Stomachus enim liquida & solida diu retinere potest, ut patet ex cibis nimiâ co-

piâ deglutitis; qui verò post 12 horas putrefacti redduntur. (3) *Ichor*, è Vasis Lymphaticis ruptis proveniens: constat enim, ex anatomicis, hæc Vasa ramos suos in formam conicam dispergere; unde in iis etiam inflammationes oriri queunt, licèt non rubræ, attamen cum dolore; Lymphæ verò stagnantis pars tenuior facilè potest transire, dum crassior stagnando acris evadit, & *Ichoris* nomine donatur, qui Pustularum & Scabiei causa est. Hinc patet igitur, quòd ex Vasis Lymphaticis, in Abdomine copiosis, sat magna deferri queat Ichoris copia. (4) *Lympha* ipsa extravasata à Vulneribus Vasis Lymphaticis inflictis.

Solida autem *præternaturalia* in Intestinis contenta, sunt sequentia. (1) *Pinguedines* instar Lardi scissi; quæ verò ab infarctis concretisque, per gluten mucosum, Alimentis procedunt. (2) Tunicæ internæ Intestinorum *filamenta*, *carunculæ*, & quasi *parvæ glandulæ*: tales autem resolutæ Fibræ oriuntur ab Intestinorum interna Tunica, per particulas acres & venenatas exesa, resoluta, & abrasa. (3) Quoniam omnia nostra Vasa, quæ nondum cartilaginea facta sunt, indeterminatam dimensionem ha-

bent, ut videmus in Varice, Aneurismate, &c. ideò, si causa sufficiens adsit, summoperè dilatari potest Ductus Hepatis, Pancreatis, &c. Hinc igitur si hæreat aliquid in Visceribus è quibus exeunt isti Ductus, quod ibi post gangrænam, vel ulcus, remanserit, per illos ad Intestina deferri potest: v. gr., si Hepar gangrænâ afficiatur, partes ejus *solutæ* per Ductum Hepaticum dilatatum transire queunt; Jecur autem aliquando inflammari, dein inflammationem istam in apostema aut gangrænam abire, FORESTUS & TULPIUS testantur. (4) *Intestina* quòque ipsa valdè inflammata gangrænâ affici possunt, & frustulatim expelli. (5) *Aphthæ* sæpè etiam per Alvum expurgantur. (6) *Lumbrici* seu Vermes, aliaque Animalia inde nonnunquam exeunt.

VII. Classis denique continet *Lympham* aliosque Liquores, qui, extravasati, receptacula sibi formant, aut alicubi non naturaliter colliguntur: hi quippe, vi Catharticorum, per sedes interdùm à Corpore amandantur: quâ verò ratione istud fiat, vix dici potest; fieri tamen certum est: nam in Hydrope, à Cathartico exhibito, magna quandoque Lymphæ copia, subse-

quente Ventris detumescentiâ, expellitur.

Porrò ex antè dictis sequentia inferuntur *COROLLARIA*.

COROLL. I. Per Intestina expelli possunt corpora valdè *diversa*, & ex *quacunque* Corporis nostri parte: siquidem omnia Purgantia minuunt resistentiam in Vasis quæ Intestinis proxima sunt; unde, vi Atmosphæræ, eò deducitur plùs Liquidi; quod fit etiam à contractione aut elasticitate Vasorum: si verò, per violentas Purgationes reïteratas, valdè minuatur resistentia in Intestinis, omnis Lympha ad eorum Vasa inanita deducetur; indeque ejusdem fiet excretio. Quapropter ex omni Corporis parte, per *Cathartica*, Lympha potest expelli.

COROLL. II. Hujus copia tanta quandoque potest esse, ut penè fidem superet.

COROLL. III. Liquida, quæ naturaliter in Intestina deponi, indeque in Venas, per Vasa Lactea, vel Meseraïcas Venas, secedere solebant, si modò rectà versùs Anum ferantur, *excerni* possunt ad quantitatem librarum IV, aut plùs, 12 horarum spatio. Ex. gr. deglutiamus, per 12 horas, omnem nostram Salivam, Mucum, & Liquorem Oeso-

gi, & hæc ad Ventriculum medium perveniant, ibi ℥ x circiter conficient; Ventriculus autem xj circiter Liquidi sui uncias suppeditabit, tum Glandulæ Intestinales libram 1,. Pancreas ℥ xj, Hepar quòque suum reddet; ex quibus omnibus simul sumptis, habebimus 4 circiter libras. Unde videmus, quòd totus Homo brevi tempore per Alvum possit *expurgari*.

COROLL. IV. Septem antè dicta *Secretorum* & *Excretorum* genera possunt, vel stagnatione, vel permistione, adeò *mutari*, ut dignosci nullo modo queant: ita quippe Mucus Narium, ubi primùm excernitur, est Lympha tenuis; brevî verò pòst sic inspissatur, ut evadat crusta dura & ferè cartilaginea.

COROLL. V. Quædam horum *vi* multò *minori* expelluntur è Corpore, quàm alia: Fæces enim à cibo relictæ, *motu* Intestinorum *peristaltico* facilè detruduntur; adeòque vi Viscerum naturali, absque stimuli ope, expelluntur. Jam verè ad Liquidum *extravasatum* educendum, plus requiritur quàm Motus Peristalticus; nempe, 1°. ut attrahatur in Intestina: ad quòd autem requiritur, 2°. ut Vasa vicina illud recipiant: ad hoc verò iterùm oportet, 3°.

ut Vaſorum iſtorum reſiſtentia minor fiat, quàm vis quæ Liquidum in eadem impellit. Quicquid ergo ſatis minuere poteſt Vaſorum reſiſtentiam, efficiet ut Vaſa Liquidum receptura ſint; reſiſtentia verò minuitur ſufficienter ab aliqua cauſa, quæ Vaſa emungit & inanit: hujus autem cauſæ vis debet eſſe major vi Viſcerum naturali; nimirùm ut Vaſa fortiter ſtimulet, & in ſecretionem perducat. Major igitur, minor-ve, expulſionis facilitas omninò pendet à varia materiæ expellendæ diſtantia ab Inteſtinis: ita Stercus faciliùs movetur, quàm Liquor Pancreaticus; hic verò faciliùs, quàm Lympha extravaſata.

COROLL. VI. Vires expultrices, quæ (ut in *præcedente Corollario* patet) variæ ſunt pro varia materiæ expellendæ diſtantia, omninò pendent à *ſtimulis* quibuſdam. Stimuli autem iſti tales ſunt, ut ſuâ figurâ & ſoliditate moleſtiam quamdam creent: ſic in Oculo arena motum convulſivum ſtatim excitat, quo motu Glandulæ comprimuntur, & ex iſta compreſſione evacuantur; unde quòque novo Liquido ingreſſus facilis conceditur. Eâdem ratione ſe habet *Purgatio*: v. gr., ſi quis ſolo Pane albiſſimo veſcens, alvumque quotidie ſemel tan-

tum exonerare solitus, comederet Panem furfuraceum, tunc sanè bis terve de die, & quidem aliquando cum torminibus, alvum deponeret; quia particulæ furfuraceæ, indissolubiles ratione suæ molis & figuræ, Viscera vellicarent, & in contractiones agerent. Eodem modo operantur etiam alia, ut Uvæ, &c.

4. Perspectis jam iis quæ in Intestina *naturaliter* & *præternaturaliter* deferuntur, videndum est jam quid in genere requiratur ut *expellantur*.

Requisita autem ad *expulsionem* materiæ sunt 6 sequentia.

Nimirùm, (1) Requiritur, ut *via* sit *aperta*: per *viam* autem intelligimus continuam cavitatem ab Ore usque ad Anum. Hæc verò duplici ratione claudi potest; nempe, 1°. A mutata ipsius figura: quod quidem fieri potest, si una pars aliam ingrediatur, ut in Passione Iliaca; aut si Mesenterium per inflammationem separetur ab aliqua Intestinorum parte; vel tandem à motu Intestinorum spasmodico. 2°. A materia quadam in Intestinis hærente: v. gr. quando stercora indurantur, ope materiæ glutinosæ, in substantiam duram & ferè lapideam, ut interdum in Fœminis,

gravidis præsertim, fieri solet; vel cùm aliquid duri hæret in Intestino Cæco, Valvulam ibi positam claudens; vel quando skirrhus nascitur in Intestinis.

(2) *Viæ lubricitas* requiritur: posuit enim Deus in toto Intestinali tractu *smegma* quoddam, ut Fæces, partis liquidioris expressione arefactæ, facilè perlabi possint, nec immobiles maneant alicubi hærentes. Si verò *smegma* illud deficit, adstringitur tunc alvus; unde vis longè quidem major ad Fæces detrudendas requiritur: itaque assumi debent, in hoc casu, Mel, Manna, Oleum, Saccharum, &c. Hinc in Aphthis alvus, quæ tunc temporis strictissima est, laxa redditur Clysteribus glutinosis, mellitis, saccharatis, & similibus.

(3) Requiritur *Contractio* Fibrarum muscularium *spiralium*, quæ Intestina per totum ipsorum tractum ambiunt, &, dum agunt, Vasorum latera versùs centrum urgent; item *Contractio* Fibrarum *longitudinalium*: nullum enim Medicamentum Purgans agere potest, quin hosce motus augeat, acceleret, roboretque stimulando; quod quidem ex doloribus patet, qui à Purgantibus oriuntur.

(4) Oportet ut *motus* omnium par-

tium Respirationi inservientium sit *au-ctus*: hunc autem *auctum* dico, quia naturaliter neque Fæces neque Urina expelluntur sine quadam respiratione; istud enim patet ex Infantibus in Utero hærentibus, qui si, fractis involucris in partu non admodùm prospero, aërem hauriant, alvum deponunt, & fœdant Matres. Cæterùm videmus, quòd cùm aliquis alvum deponit, magnam aëris copiam hauriat, statimque Glottidem claudat; tum autem aër rarefactus distendit Pulmones, hique Diaphragma deorsùm pellunt; interim decem Abdominis Musculi sese contrahunt, indeque Intestina pressa Fæces foràs expellunt: verùm simul ac Pulmones remittùntur, remittitur etiam & Abdomen, desinitque depositio Fæcum. Hinc perspicimus, cur in Ægris morituris effectus *Purgationis* frustrà expectetur; deficit quippe Respiratio tunc temporis.

(5) Materiæ alicujus in ipsis Intestinis *præsentia* requiritur.

(6) Oportet ut hæc Materia sit *meabilis*, i. e., ut facilè *propelli* queat.

Hæc verò semper requiruntur ut *Purgatio* rectè procedat: si autem, ob unius defectum, non succedat Purgatio, defectus iste per Remedia appropriata tolli

debet. Itaque, (α) si *via* vel skirrho vel inflammatione *obstructa* sit, Venæ-sectio adhibenda est. (β) Si desit *lubricitas*, vel Melle, vel Oleo, vel Clysmatibus glutinosis procuranda est. (γ) Si deficiat *contractio* Musculorum, restituenda est leni stimulô Fructuum horæorum; si verò iste defectus ab Animi deliquio oriatur, tum Cardiaca juvant. (δ) Si transfluxus impediatur propter *crustas* Intestinis adnatas, adhibeatur Balneum Aquæ frigidæ: atque sic quod per Poros Cutaneos excerni solebat, determinabitur versùs Intestina; unde solventur *crusta*, & Purgatio bene procedet. (ε) Si nihil Intestinis insit, nihil etiam inde potest *educi*: hinc Hominibus per duos tres-ve dies jejunantibus non danda est Purgatio; quia nullum hoc in casu habitura foret effectum, scilicet ob debilem respirationem, & materiæ penuriam. (ζ) Si materia adeò *dura* sit, ut moveri nequeat, per potum Aquæ & Olei, diu continuatum, resolvi potest.

5. Jam vidimus quænam materia in ipsis Intestinis *naturaliter*, & *præternaturaliter* hærere soleat, & quænam versùs ea derivari possit; cùmque multiplex sit, inde facilè patet, Medicamentorum, ad

illam expellendam destinatorum, nomina necessariò varia esse.

Atque sic (1) *Eccoprotica* dicuntur illa, quæ solummodò *Faces Alvi*, h.e., reliquias naturales Ingestorum Stomachi & Intestinorum expellunt, nec aliquid ex aliis Corporis partibus in Intestina derivant: talia verò sunt ea quæ *vias* aperiunt. Huc igitur pertinent Oleosa, Diluentia, & Clysmata: requiritur autem ut levis aliquis stimulus his addatur; qualis est Salinorum & Aromatum blandorum stimulus. (2) *Phlegmagoga* nuncupantur illa, quæ *Pituitam* per Alvum educunt. Porrò *Phlegma* sive *Pituitam vitream* vocârunt Veteres, omne Liquidum Sero crassius, ut est Mucus Narium; itaque, si ex apparentia describatur, omnis materia subalbida, limpida, & tenax instar albuminis Ovi, (quam verò magis strictè *Pituitam vitream* dixêre Veteres) erit *Phlegma*: quod quidem ex triplici materia constat; nempe, 1°. Ex materia inquilina Stomachi morbosa: hæc autem est materies nata ex quibusdam Glutinosis hærentibus in Stomacho, vel ex Villis eminentibus, à Liquido illo Ventriculi mucoso, per acredinem & vehementem stimulum, abrasis. 2°. Ex Muco deglutito,

cujus præsentia in Intestinis nemini non nota est. 3°. Ex tali materie per stagnationem aut permistionem producta: stagnatione enim & permistione mirabiles massæ produci possunt; ut videre est in BONETI *Sepulchreto Anatomico*, *Cap. de Morbis Intestinorum.* Hinc vario opus est stimulo, ut expurgetur Phlegma: quippe si Mucus solummodò naturalis expurgandus sit, facilè Eccoproticorum ope eliminari potest; sed si homini Viscera sint debilia, majori stimulo indigemus, qualem Phlegmagoga suppeditant.

(3) *Cholagoga* vocantur ea, quæ tantâ vi stimulant, ut non modò *Mucum* expellant; verùm etiam, à Vasis Mesentericis recepta, solutionem & motum Sanguinis in *Hepate* augeant, vel, stimulando Vasa, fluxum Sanguinis uberiorem versùs Hepar promoveant: talia verò sunt semi-caustica; ut Scammonium, Jalappa, Mercurius, &c. quæ *Bilem* ex Hepate in Intestina deferunt, & inde expellunt.

(4) *Hydragoga* sunt illa, quæ non solummodò *Bilem*, sed & *Mucum Intestinalem*, & ipsum *Succum Pancreaticum* expellunt; idque, 1°. Impediendo ne quidquam eorum quæ in Lactea redire solebant,

solebant, eadem ingrediatur; & hoc fit interdum à levissima causa: ambulet enim aliquis sub Jove frigido, indeque Pedibus frigeat; tum illicò totum Corpus ejus, Glandulæque Intestinales & Abdomen frigore constringentur, Ductus Excretorii emungentur, Ductus verò qui Liquida in Sanguinem deferunt, claudentur; hinc ergo refluxus prohibebitur, orienturque Ventris tormina, h. e., spasmodicæ contractiones: jam verò promovebitur Liquidi trajectus per Intestina; unde tandem evacuationes *serosæ* subsequentur. 2°. Augendo Liquidorum, imprimisque Succi Pancreatis & Glandularum Intestinalium, secretionem: quod verò fit minuendo Vasorum Secretoriorum resistentiam, simul & motum Liquidi, cùm specialis, tùm generalis, per totumCorpus augendo. Quæ autem hæc efficiunt, caustica sunt & Venena; ut Helleborus albus, & niger, Euphorbium, Lapis Infernalis, Luna Purgans BOYLEI vel ANGELI SALÆ, &c.

(5) *Melanagoga* denique sunt ea, quæ *materiem atram* per Intestina educunt & foràs amandant. Cæterùm hæc atra materies vario odore, sapore, acrimoniâ, & tenacitate, gluten referente,

donatur; Veteres autem eandem *Bilem atram* vocavêre: cùm enim observarent, talem materiam ab hominibus Melancholiâ & tumido Liene laborantibus; quibus Purgans fortè exhibitum erat, dejici; inde concludebant, istam materiem ex *adustò* Sanguine collectam esse, & in Liene, tanquam in cloaca, depositam; unde quidem per Vasa huic operi propria, sed incognita, eandem in Intestinorum cavitatem deferri voluerunt: notum autem est, quòd quicquid Lien in se recipit, idem rursùs, per Vasa Gastro-Epiploïca, in Venam Portam & Hepar remittat; si porrò Sanguinis è Liene effluxus, propter Vasa aliquâ de causâ obstructa, impeditur, idem stagnando coagulatur, & *ater* evadit; si verò tunc Purgantibus vehementibus moveatur, versùs Hepar pellitur, ibique impetum faciens, nimirùm succussione validâ totius Corporis atque musculorum Abdominis (quæ ab enormi Purgantis stimulo oritur) adjutus, Vasa Biliaria vel dilatat, vel rumpit; & hac ratione in Intestina sibi viam facit. Ad talem itaque materiam movendam, vi maximâ & causticâ quidem opus est, quæ totius Corporis tàm Solida quàm Fluida turbet, motusque spasmodicos

excitet. Hæc autem *atra* materies non solùm ex Liene, verùm etiam ex aliis Corporis locis provenire poteſt, & ſolet: etenim in ipſo Hepate eodem modo talis materies à Vaſis ruptis colligi poteſt; tùm & in Pancreate; quin etiam à Sanguine, ubicunque in Inteſtinis extravaſato & cum Pituita ibidem coaleſcente, talis maſſa conſtitui poteſt: hæc verò ultima ſpecies aliquando poteſt, ſolo motu Inteſtinorum naturali, ſive per Medicamentum Eccoproticum aliquantulùm aucto, excerni: poteſt quòque Bilis atra in Hepate collecta, ſolâ Corporis ſuccuſſione, prognatâ ex ejus inclinatione, aut vectione in rheda, expelli. Hinc autem concludere poſſumus, quòd atra Bilis quandoque leni Cathartico, interdumque non niſi valido, prout magis minus-ve ab Inteſtinis remota eſt, educatur.

6. Jam verò antequàm ipſam *Purgantium* hiſtoriam aggrediamur, præmittenda ſunt quædam *OBSERVATA* huc maximè pertinentia.

OBSERV. I. Quædam *Purgantia* ſolummodò agunt irritando fibras & partes muſculares Inteſtinorum; alia verò non priùs agunt, quàm Vaſa Sanguifera ingrediantur, & cum Sanguinis maſſa permiſceantur.

OBSERV. II. Quædam *varios* effectus vehementes, ut Nauſeam, Animi Deliquium, &c. antequàm purgent, producunt; hæc autem videntur ſe per totum Corpus diſpergere: alia verò iſtos effectus non producunt, ac proinde videntur non adeò univerſaliter diſpergi ac antè dicta; talia ſunt Cryſtalli Tartari. Unde patet, Nauſeam non debere produci ab omnibus Purgantibus, antequàm fiat Purgatio.

OBSERV. III. Omnia *Purgantia* per ſe ſunt *Vomitoria*, & neceſſariò talia fiunt, ſi doſi aliquantulùm auctâ dentur; immò Purgans quodvis leniſſimum, copiâ nimis largâ datum, fit Vomitorium: atque ſic Oleum recenter expreſſum, quod omnium Purgantium ferè leniſſimum eſt, nimis copiosè ſumptum Vomitum ciet.

OBSERV. IV. Animi *Pathemata* ſola in hominibus Sedes & Vomitum non minùs efficaciter movent, ac ipſa Medicamenta; quod quidem obſervatur in hominibus irâ percitis, aut metu valdè perculſis: hoc verò pendet ab Humorum Spirituumque motu per Pathemata turbato.

OBSERV. V. Homines plurimi *odore* ſolo Medicamenti purgari poſſunt: hi

verò si incidant in morbos qui Olfactum destruant, posteà non purgantur, licèt Medicamenta ipsa Naribus eorum admoveantur. Purgationis autem ab *odore* solo productæ non pauca profectò dantur Exempla; ut in *Histor. Academ. Reg. Paris. anno primo* (*a*), & apud BOYLEUM, in Tractatu *de Effluviis*. Quin etiam interdum à solo Medicamentorum *conspectu* excitatur quibusdam Catharsis; utì quidem videre est apud BARTHOLINUM, *Histor. Anat. & Med. Centur.* 5. *Observ.* 64. (*b*); tum & apud PECHLINUM. (*c*)

(*a*) Scilicet *pag.* 69. *Edit. Amstel.* ubi refertur Exemplum insigne Purgationis ἄνω & κάτω violentissimæ, ex *odore* solo Rosarum pallidarum ortæ. Conferatur etiam de simili Purgatione PECHLINUS, *Exercitat. de Purgantibus, Cap.* 10. *pag.* 115. ubi prostant Exempla ex CARDANO, FALLOPPIO, & SALMUTHO petita. Vide quoque TH. ERASTUM, *Disputat. de Propr. Medic. Cap.* 60.

(*b*) Ubi nimirùm extat Exemplum validissimæ Purgationis ex *Antimonio viso.* Adde & illud quod narrat idem AUCTOR in *Actis Hafniens. Vol.* 5. *Observ.* 49. *pag.* 136, ex observatione OLAI BORRICHII, de Purgatione liberali à *conspectu solo* Pilularum Catharticarum. Confer adhuc MARCEL. DONATUM, *de Histor. Med. Mirab. Libr.* 2. *Cap.* 1. *pag.* 91.

(*c*) *Exercitat. de Purgant. Cap.* 30. *pag.* 409.

OBSERV. VI. Solâ externâ *applicatione* Purgantium nonnulli moventur, ut videri poteſt in *Ephemeridibus Germaniæ, Decur. 1. anno* 10. N°. 43. probatur ex Unguento illo ſat noto, ex Felle Taurino, Colocynthide, &c. compoſito, [quodque *Unguentum de Arthanita majus* nuncupatur.]

OBSERV. VII. Quidam vehementer purgantur ob ſolam Perſpirationem Sanctorianam *impeditam*, aut *imminutam*: hoc verò plerùmque fit ab Aëre humido, ac præcipuè nebuloſo; unde dicit HIPPOCRATES, quòd *Auſter producit Alvi laxitatem, diarrhœas, colliquationes; Boreas verò Alvi conſtrictionem & ſiccitatem.* (a)

OBSERV. VIII. Accidit etiam aliquando, ut ab externo *motu* ſolo excitetur Purgatio; quod quidem primâ vice navigantes, non ſecùs ac nonnullos rhedâ vectos, experiri ſatis notum eſt.

COROLL. I. Admodùm *exigua* corporis moles ſæpenumerò ſufficit ad *maximos* effectus producendos.

COROLL. II. Corpus quod agit eſt plerùmque *tenuiſſimum*; ut patet ex Emplaſtris purgantibus: horum quippe

(a) *Aphoriſm. Sect.* 3. *Aph.* 17.

moles, operatione finitâ, vix minuitur.

Coroll. III. Corpus agens est sæpè *volatilissimum*; ut liquet ex Aloë, cujus suffitus purgat; quum verò partes ejus subtiles avolavêre, illud quod remanet planè iners est.

Coroll. IV. Pars Cathartica corporis est *minima* respectu totius *molis*; (*a*) ut patet ex Euphorbio, & Colocynthide, quæ in aqua soluta, & leniter evaporata, massæ fiunt inertes; cùm tamen pars valdè exigua & vix sensibilis evaporata fuerit.

(*a*) Confer *Annotationem* pag. 125. & 126. annexam.

CAPUT IV.

De Eccoproticis.

1. E*Ccoprotica* (ut ſuperiùs dictum eſt) ſunt illa Medicamenta *per Alvum purgantia, quæ Corpus inter operandum non multùm turbant, & quæ, præter Ventriculi Inteſtinorumque contenta, vix quicquam, aut ſaltem valdè parum, expellunt è Corpore noſtro:* ſiquidem impoſſibile eſt invenire *Eccoproticum* abſolutè ſic dictum, quod ex Glandulis Inteſtinalibus aliquid non educat; ſicut enim Aqua ſimpliciſſima, nempe pluvialis, in Oculum, ad ſabulum educendum, injecta, eum leviſſimè ſtimulando, lacrymas elicit; ita quòque *Eccoproticum*, utut blandum ſit, attamen aliquid ſemper cum Fæcibus ſimul expellit, Glandulas nimirùm Inteſtinales commovendo.

2. Jam verò *Eccoprotica* quælibet ad *tres* Claſſes generales reduci poſſunt.

I. Claſſis continet quæcunque agunt *lubricando* membranas Inteſtinorum, eorumque contenta: talia verò ſunt, (1) *Olea recentia* Animalium; *recentia*, inquam; etenim ſi talia non ſint, at è contrario

contrario nimis diu servata, tunc acria fiunt, & ad Classem Purgantium acriorum referri debent; sed quamdiu recentia sunt, tamdiu oleositate suâ blandâ lubricant. Huc igitur pertinent, 1°. Butyrum, i. e., partes pingues & oleosæ Chyli, ab aquosis & salinis partibus, vehementi concussione, separatæ: 2°. Lactis Cremor, sed recens, utì jam dictum est: 3°. Omnia Juscula pinguia, ex Animalibus parata, præsertim Juscula partium earum quæ circa Mesenterium sitæ sunt; hinc etiam Intestinorum & Mesenterii Decocta, apud Italos, pro remedio habentur optimò ad Fæces induratas: 4°. Medulla & Medullosæ partes Animalium: 5°. Horum Pinguedines omnes recentes: 6°. Eorundem Bilis, quæ licèt virtute suâ saponaceâ & stimulante agat, quatenùs tamen oleosa est, inter *Lubricantia* debet etiam haberi. (2) *Olea* cuncta è *Vegetabilibus*, ut ex Olivis, Amygdalis, Pistaciis, &c. expressa. Porrò attendendum est, 1°. ut Fructus & Semina, è quibus exprimuntur, matura sint; nam alioquin astringunt: 2°. ut sint quòque recentia; aliter enim acria & valdè purgativa fiunt: 3°. ut blanda sint; quâ notâ scilicet distinguuntur ab Oleis Esulæ;

...mali, Nicotianæ; si-
...ntarum acrium. Dispu-
...lli, an illa Olea blanda consti-
...verò laxent? quoniam in Dy-
...sumantur, Alvum constipant; sed in Affectibus Hypochondriacis, eandem laxant. Verùm si consideremus, Dysenteriæ causam esse quoddam Acre Fibras Intestinorum vellicans, atque blandorum corporum proprietatem in eo consistere, quòd Acria involvendo, eadem obtundant, facilè quidem intelligemus, cur in Dysenteria prosint. Porrò in Affectibus Hypochondriacis, Intestinorum viæ siccissimæ sunt & crispatæ, eorumque superficies inæquales & asperæ; hinc Olea blanda iisdem applicata, crispaturam ipsam & corrugationes, lubricando, tollunt, indeque laxant. (3) *Fructus* omnes *blandi*, *maturi* & *pingues*; ut sunt Amygdalæ dulces, Avellanæ, Nuces Juglandes, Nuces Coquo, Pistaciæ, Ficus, Semen Lini, &c. atque omnia Farinacea, quæ viscosa sunt: Hi Fructus omnes dicuntur *lenitivi*; horumque manè masticatorum succus deglutitus, parte residuâ ex Ore rejectâ, Alvum blandè laxat. Huc etiam referenda sunt Decocta *emollientia* dicta, h. e., quæ Succum pinguem,

tenuem & blandum è Vegetabilibus eliciunt : qualia ſunt Decocta Malvæ, Althææ, Parietariæ, Hordei, Avenæ, Milii Solis, Fagopyri, &c. hæc enim cocta ſpeciem Emulſionis lubricantis conſtituunt. (4) *Saponaceæ partes* Vegetabilium : eſt autem *Sapo* corpus ex Oleo & Sale ita ſimul combinatis conſtans, ut in Aqua reſolvi poſſit æquabili ſolutione, h. e., ut Oleum non ſupernatet Aquæ, ſed cum eadem permiſceatur. *Sapones* verò duplicis ſunt generis; nempe, vel *naturales*, vel *artificiales*. Porrò *Sapones naturales* ſunt Vegetabilium Succi; quorum quidem *ſex* dantur ſpecies, quæ blandè lubricant ; 1°. Manna ; quæ nihil aliud eſt quàm Succus è Fraxino exudans, concretus, atque ſapore abſterſivo & ſaponaceo donatus ; hinc ejus ſaponacea pars lubricat, altera verò ſtimulat : 2°. Caſſia ; quæ Fructus eſt cum viſcoſitate ferè mellea, unde leviter lubricat : 3°. Mel ; quod nihil aliud eſt quàm Succus ſalinus & oleoſus, vi Solis è floribus Plantarum extractus & excoctus, tum frigore concretus & in guttulas collectus, quem verò ita conſtitutum Apes colligunt : 4°. Saccharum ; quod viſcoſitate ſuâ lubricat : 5°. Syrupi ex his quatuor præcedentibus, aliiſ-

... Succis confecti: 6°. ... quod etiam Hydromeli & ... dicitur, nec aliud est quàm ... aquâ, & coctum. (5) *Saponaceales*: hi verò sunt illi qui Salibus & Oleis arte commixtis constant; horumque *duæ* sunt species. *Prior* continet 1°. Saponem ex Sale Alcalino fixo, & Oleo expresso confectum; sic ex Sale Tartari & Oleo Olivarum fit Sapo Venetus: 2°. Saponem ex Sale Alcalino fixo & Oleo Stillatitio factum, qui Sapo Chemicus vocatur: 3°. Saponem ex Sale Alcalino volatili Animalium cum Oleo Distillato confectum; qui verò *Sal Volatile Oleosum* solet appellari. *Posterior* species includit Sapones ex Acidis & Oleosis confectos; ut ex Aceto & Oleo diu simul coctis, item ex Oleo Vitrioli cum triplo aut quadruplo Olei communis. Ad hanc Classem *Eccoproticorum* referri debent etiam, (6) Prædicta omnia *externè* applicata, sive formâ Balsami, sive Frictûs, sive Fomenti. (7) Eadem omnia *Enematis* specie injecta; quod quidem sæpenumerò magis prodest, quàm similia quælibet Ore assumpta, præsertim si malum hæreat in Intestinis crassis.

Cæterùm, ut videamus quibus hæc noceant, & quibus prosint, sive ut dicto-

rum *Eccoproticorum* uſus determinetur, ad COROLLARIA ſequentia attendendum eſt.

COROLL. I. Lubricantium iſtorum uſus prodeſt Corporibus ſiccis, calidis, atrabilariis, Hæmorrhoïdibus vexatis, Perſpiratione uberiori gaudentibus, & robuſtiſſimis Viſceribus donatis, quibus proinde omne Liquidum in Inteſtinis contentum intra Venas Lacteas pellitur, & abſorbetur, utì demonſtrat SANCTORIUS. Hæc autem Viſcerum ariditas Regionum calidarum Incolis ſæpiſſimè accidit; per calorem enim externūm, ſemper abſorbetur & detergetur quicquid hæret in exteriori Corporis parte: jam verò notum eſt, quò Vaſa Secretoria plùs emulgentur, eò majorem fieri Liquidi in eadem influxum; unde fit ut interiora areſcant: atque ſic ejuſmodi Regionum Incolæ tam frequenter atrabilarii & hæmorrhoïdales evadunt. *Atrabilarii* ſunt illi, quibus, ob rationem modò dictam, Corporis habitus eſt ſiccus ac ſtrigoſus: quoniam ſcilicet Sanguinis liquidiſſima pars exhauritur; ita ut eorum Sanguis è Corpore quomodocunque eductus, *ater* quadantenùs appareat; hiſce verò Fæces alvinæ, ob humidi defectum, lapidis

ad inſtar dureſcunt. *Hæmorrhoïdales* autem dicuntur illi, quibus, propter Liquidi Inteſtinalis penuriam, indurantur Fæces; quæ quidem tunc temporis hærent in angulo hoc acuto, qui à Colo & Recto Inteſtino formatur; unde fit ut Venæ Inteſtinorum ibi ſitæ, nempe juxta pondus iſtud, validè premantur & anguſtentur: quapropter Sanguis aſcendere non valens, hæc Vaſa ita inflat atque diſtendit, ut rumpantur in locis ubi minima datur reſiſtentia, nimirùm circa Podicem; interdum autem intrà, tumque Hæmorrhoïdes *cæcæ* nuncupantur; quandoque verò extrà, & tunc *apertæ* dicuntur. His autem hominibus *Lubricantia* plurimùm proſunt.

COROLL. II. Lubricantia ſuperiùs memorata ſæpenumerò plùs conferunt ad Purgationem promovendam, quàm validiſſima quæque Purgantia; præſertim autem in hominibus *præcedenti Corollariô* deſcriptis: nôrunt enim Medici, ac imprimis Itali & Hiſpani, quòd ſi hujuſmodi homines purgandi ſint, iiſque acria Purgantia exhibeantur, tum Anxietates, Sudores, Vomitus, aliaque dira Symptomata, nullâ verò ſubſequente Purgatione, oritura ſint; verùm ſi *Lubricans* aliquod, ut Oleum,

&c. eis propinetur, Alvi laxitatem illicò secuturam esse iidem haud ignorant. Cæterùm, in promptu est ratio, cur hisce hominibus acria & valida noceant; nimirùm, quia vis acrium Purgantium in parte tenuissima & volatili consistit: illi autem qui magno Viscerum robore donantur, omnes hasce partes purgantes in interiora pellunt & absorbent; unde quidem totum Corpus stimulatur, turbaturque; quin & hoc pacto Diaphoretica Sudoriferaque fiunt quæ Purgantium munus obire solummodò debuerant. In frigidioribus verò Regionibus contrarium obtinet: itaque in his conveniunt validiora Purgantia, ut, Hydragoga, & Cholagoga.

COROLL. III. Alvus horum Medicamentorum ope mota, *stricta* deinceps non evadit, ut ab aliorum Purgantium operatione fieri solet: ratio est, quoniam Intestinorum tùm Vasa, tùm Glandulæ, non adeò deplentur & exhauriuntur ab hisce, ac à fortioribus Catharticis; proinde, finitâ eorum operatione, sufficiens, ad Intestina lubricanda, Liquidi quantitas in Glandulis præstò est: verùm in hominibus quibus fortiora sunt Viscera, istud quidem secùs se habet.

COROLL. IV. Optimus est *Lubricantium* istorum usus, cùm in Intestino Colo infarctæ & induratæ Fæces hærent; quod quidem accidit hominibus in *Corollario primo* descriptis, & infantibus recèns natis, quibus solvi debet Alvus ope Suppositorii ex sapone confecti; etenim si per Catharticum ore assumptum, expulsio Fæcum tentetur, convulsi pereunt.

COROLL. V. Hæc Medicamenta nocent hominibus sive *biliosis*, sive *laxis*, sive *aquosis*. Porrò *Biliosi* propriè sunt illi, quibus nimia copia Bilis per Intestina fertur, refluxu versùs Hepar impeditô; cùm itaque Bilis per Intestina fluens, eadem satis superque lubricet, non debent alia Lubricantia hisce propinari. *Laxos* autem vocamus eos, quibus Ventriculi & Intestinorum viæ nimiùm lubricæ sunt, unde & flaccidæ fiunt. *Aquosi* verò dicuntur illi, quibus, in omni parte Corporis, aquea Sanguinis pars accumulatur: porrò tales ii sunt, quibus calor expellens, & perspiratio deficiunt; ac proinde his omnia sunt laxa: ideòque homines ejusmodi, non Lubricantibus, sed acerrimis Purgantibus moveri debent.

II. Classis *Eccoproticorum* continet ea,

quæ *Fæces* nimis *cohærentes* diluendo *movent*: ut sunt, (1) *Aqua communis*; quæ verò, si eâ lege potetur ut vergat ad Intestina, non autem ad Corporis peripheriam, diluens Purgativum evadit: ad Intestina porrò verget, modò quatuor observentur sequentia; (quæ quidem in usu omnium *Eccoproticorum* etiam observari debent) nempe, 1°. sumatur manè, vacuô Ventriculô; 2°. frigido sub Jove bibatur; 3°. sudor vitetur; 4°. determinetur Aqua versùs Intestina, leni deambulatione in Aëre frigido. (2) *Aquæ Minerales*; sive sint acidæ, utì Spadanæ; sive sulphureæ, ut Aquisgranenses; [sive salinæ; sive ferrugineæ, aut vitriolicæ; sive terreæ-saponaceæ.] (3) *Animalium Aqua*: quales sunt, 1°. Lac; quod, si recens hauriatur, observatis conditionibus supràdictis, Fæces diluit, Alvumque laxat: 2°. Serum Lactis eôdem modô sumptum; si verò Corpus moveatur, tunc diaphoreticum, vel diureticum evadit: 3°. Lac ebutyratum. (4) *Jusculа* ex partibus Animalium parata. (5) Omnia *Composita* ex præcedentibus. (6) *Fomenta*, *Clysmata*, &c. ex iisdem parata.

COROLL. I. Hæc omnia conveniunt hominibus in *Corollario primo* Classis Lu-

bricantium descriptis: ergo nocent *biliosis*, *laxis*, & *aquosis*, magis verò *laxis*: minùs autem noxia sunt *biliosis*, quàm Lubricantia; quoniam hisce magis aquosa sunt: idcircò, si Minerales Aquæ propinentur in Hydrope à laxitate Vasorum orta, certissimè mortem accersunt.

COROLL. II. Hæc optima sunt adjumenta in Febribus Ardentibus, & Morbis omnibus Inflammatoriis; sive sumantur per Os, sive per Anum, vel Fomenti formâ, vel aliâ quâcunque ratione.

III. Classis *Eccoproticorum* includit ea quæ, leviter Intestina stimulando, *Fæces* inde *expellunt*, absque tamen reliqui Corporis turbatione: Hæc verò apud nos hodie *Lenitiva* dicuntur; Veteres autem ea vocavêre *Minorativa*, i. e., quæ copiam Fæcis expellendæ non semel & simul, sed per vices eliminant. Huc itaque pertinent omnia Medicamenta quæ Ventriculi & Intestinorum villos in excretorios motus excitare valent: cæterùm hoc fieri debet reliquo Corpore non perturbato; ideòque sequentes duæ conditiones omninò necessariæ sunt; scilicet, 1°. ut hæc Medicamenta sint aliquantulùm acria; 2°. vel adeò crassa

ſint, ut Vaſa Lactea ingredi nequeant, ac proinde versùs Inteſtina determinentur, nec in maſſam Sanguinis recipiantur: conſtat enim aliquot Purgantia, ſi cum Sanguine miſceri prohibeantur, per inferiora ducere; ſin contrà, tum per alias vias operari, ut patet in uſu Seri Lactis.

Medicamentorum autem iſtorum nonnulla (α) ex Animalibus deſumuntur; ſuntque, (1) *Succi acres* Animalium: ut 1°. Urina; quæ quidem epota, & aëre frigidiuſculô ad inferiora determinata, purgare valet; eadem verò quandoque evaporatur in *ſmegma*, unde Pilulæ conficiuntur quæ laxant Alvum, dummodò impediatur Perſpiratio. 2°. Bilis; quæ agit acrimoniâ ſuâ: debet autem aliquantulùm inſpiſſari, ut fiat inſtar Saponis, cum quo magnam habet affinitatem; [atque ſic ex hac inſpiſſata Bile conficiuntur Pilulæ ſtimulantes & Catharticæ, quæ verò inaurari poſſunt, ſiquis hujuſce remedii genus occultare velit.] 3°. Lac; quod aliquando, dum aceſcit in Ventriculo, ſuâ itidem acrimoniâ fit purgativum: unde videmus, optimos quoſque Practicos Lac Ovillum, Caprinum, vel Aſininum Phthiſicis exhibere, quô laxa ſervetur Alvus.

4°. Serum Lactis ; quod saponaceum habet saporem : si autem acescat, tum fit acre, unde stimulando purgat post lenia tormina ; quæ quidem ideò contingunt, quoniam ab hujusmodi acredine irritantur Fibræ ; hæ verò semel irritatæ se contrahunt, & hoc pacto inter partes contractas aër aliaque tunc includuntur ; aër autem ille sic inclusus vi suâ elasticâ expanditur, fibrasque urget ac distendit summoperè : inde igitur ortum ducunt hæc tormina, quippe quæ statim desinunt, contractione solutâ ; tumque sentimus illicò ut plurimùm Fæces, è loco ubi spasmus erat, versùs Anum descendere, quæ verò paulò pòst expelluntur. 5°. Lac acidum. 6°. Caseus recens ; hic enim, in Corporibus ubi non bene digeritur, nec à Bile ut oportet subigitur, dum in Ventriculo remanet, ibi acescit ; sicutì sæpè contingit in Infantibus. 7°. Coagulum Lactis quod in ventriculis Vitulorum reperitur ; namque hoc aliquando si degustetur, Alvum cum horrore movet. 8°. Ova putrescentia ; quæ nonnunquam, si tantùm olfaciantur, Ventriculum per superiora & inferiora movent ; si verò intùs quantitate admodùm exiguâ sumantur, vehementer purgant.

Quædam (2) dantur *Eccoprotica* ex *partibus solidis* Animalium desumpta: qualia sunt, 1o. Salia quæ in omnibus hisce solidis continentur, nimirùm, in Ossibus, Unguibus, Carnibus, &c. hæ quippe partes, si recentes fuerint & in meracum liquidum excoquantur, salinæ fiunt: jam verò Sal istiusmodi non est planè volatilis, sed, instar Salis Ammoniaci, semi-volatilis & semi-fixus; quæ quidem proprietas hîc loci requiritur. 2o. Semi-putridæ omnium Animalium partes: sic enim Caro semi-putrefacta Alvum laxat; si magis putrida sit, Diarrhœam parit; si verò majorem adhuc contraxerit putredinem, tum ipsam Dysenteriam excitat; prout sæpenumerò tale quid accidit hominibus obesis, scilicet in quorum Corpore oleum abundat: idem porrò dicendum est de Lardo, Pinguedine, & Medulla semi-putrida. 3o. Animalia quædam integra, eaque cruda devorata: utì sunt Ostrea, quibus alcalina est natura, sicut patet ex liquore illo subsalso gratissimo in eorum conchis contento: nec non aliquot Pisciculi qui spiculis sunt armati; quorum verò vis laxativa qualitati cuidam specificæ non debetur, sed istis tantùm spiculis stimulantibus. 4o. Animalium Suc-

ci, Carnes, Pinguedines, Ova, & cætera omnia, si muriâ seu sale marino condita sint; ex eorum autem oleoso smegmate & sale, fit tertium quoddam compositum quasi saponaceum: huc etiam pertinent omnia Salsamenta, ex quorum usu diuturno in classibus navalibus oritur sæpenumerò diarrhœa. 5°. Animalium Stercora, quæ salem continent ad *nitri* naturam accedentem; atque sic Itali similibus (ut Stercore Pavonum, Columbarum, &c.) ad Alvum laxandam utuntur: optima porrò sunt ex hisce ea, quæ desumuntur ex Animalibus Vegetabilia solummodò depascentibus; quoniam acescunt. Sales autem è Stercoribus extractos *nitrosos* esse inde constat, quòd si talia Stercora in acervos collecta, & Plantarum exustatum cineribus conspersa putrescere sinantur, sal qui, solvendo, evaporando, & crystallisando, ex iisdem colligitur, in crystallos planè *nitrosas* concrescit; hoc verò præsertim obtinet in Animalibus sale marino non utentibus. Huc referendi quòque sunt Succi ex Animalium Stercore expressi: hinc in Febribus, aliisque Morbis acutis, ut in Variolis, Morbillis, &c. in quibus alvus leniter ac sine multa turbatione laxari debet.

laudantur Succi Stercoris Caprini, Ovilli, Equini, aliorum-ve similium (*a*).

(*a*) Confer ETTMULLER, *Schroder. Dilucidat. P. I.. Sect.* 3. pag. m. 223, qui quidem *Stercus Ovillum* in Variolis præfert, in Morbillis verò *Caprinum*, & *Equinum* in utrisque commendat, &c. Cæterùm, de Remediis istiusmodi, præsertimque de *Stercore Equino*, (cujus *succi* vulgatissimus omnium est usus) sequens judicium fertur à JUNCKERO, *Conspect. Therap. General.* pag. 345 & 346. „(1) Ex pabulo avenaceo *discussoriam* qualitatem haurire creditur, & magnam vulgò gloriam habet in Colica Spasmodica, „Passione Hysterica, Ictero, Morbillis & „Variolis, (quas à *succo* ejus expelli perhibent) Angina, & cùmprimis in Pleuritide; unde sunt qui *Syrupum* B. LUTHERI „ex hisce *Excrementis* paratum esse adfirmant, in Colica & Malo Hysterico maximè celebratum: (Confer ETTMULLER.) „Coquunt autem communiter hæc *Excrementa* cum Cerevisia, atque hoc *Decoctum* „in Catarrhalibus Pectoris Pathematibus „multa cum jucunditate à nonnullis bibitur, „vulgò *das Pferde-Bier*. (2) *Externè* etiam „in Angina & Stranguria laudatur. At ubique non modò Remedium est elogiis impar, sed & multis nauseosum; ideòque „talibus relinquendum qui jucunditatem ex „ipsius usu percipiunt.„ Hæc JUNCKERUS. De istis etiam Medicamentis jam quidem anteà DAN. LUDOVICI (de re Pharmaceutica Scriptor omnium perspicacissimus) pronuntiaverat, „quòd hæc sordida essent,

(β) Medicamenta *Eccoprotica leniter* stimulantia ex Vegetabilibus quoque habentur plurima; suntque, (1) *Fructus* omnes *horæi* crudi, maturi, acres, acerbi, acidi, dulces; ut Poma, Pyra, Pruna, &c. item & *Baccæ*, nullis exceptis; quorum autem alia plùs, alia minùs, omnia verò flatus excitare solent: porrò vis eorum *eccoprotica* à sale acri pendet, qui leviter & successivè stimulat Intestina. (2) *Fructuum* istorum *Succi* expressi, sive crudi, sive in Syrupum decocti. (3) *Fructuum* horum partes *non solubiles*; ut Cortices, Acini, &c. quæ quidem omnia, in Ventriculo

„aut temulentorum vexationibus, Medi„castrarum-ve, vel Superstitiosorum nego„tiationibus, quàm comptæ Medicorum „praxi aptiora.„ Confer *Pharmac.-Mod. Sæc. applic. Dissert. I. Cap. de Purgantibus Vomit.* pag. m. 85. Idem verò *ibid. Cap. de Aperientibus, &c.* pag. 227. dicit, "quòd Batavo„rum sanè militibus incursantes in *Java* In„dos *stercore* depulisse laudi fuit; Medico „gratioso non item.„ Hinc igitur, paulò pòst, totum hoc *magma* Ægyptiis pro *foco* legendum siccandumque relinquit. Porrò si quis de hisce *Sordibus* (quatenùs ad *medicos* usus pertinere possunt) plura voluerit, consulat Christ. Franc. Paullini (nî fallor) Tractatum, Germanico idiomate editum, cui titulus est, *Medicina Stercoraria*.

retenta,

retenta, acorem satis notabilem contrahunt; unde lenia quasi Epispastica sive Stimulantia fiunt, & cum torminibus purgant : atque sic sæpenumerò in tenellis Infantibus, quorum Ventriculus ista minùs solvere ac digerere valet, inde oritur mala diarrhœa, ut etiam aliquando ex Uvis Corinthiacis, Prunis, & similibus; hæ siquidem Uvæ non dissolvuntur in Ventriculo, sed integræ cum reliquis ejiciuntur fæcibus; itaque, nisi sat citò expellantur, acorem maximum contrahunt, & Intestina vehementer stimulant; unde diarrhœa nascitur. (4) *Flores* Plantarum nonnullarum; ut sunt Violæ, Rosæ pallidæ sive subrubræ, Flores Persicorum, vel in pulvere, vel in conserva assumpti, &c. (5) *Sapones nativi*; sicut sunt, 1°. Mel; cujus quidem acrimonia inde patet, quòd Ulcera & Vulnera detergeat : huc etiam pertinet Mulsum. 2°. Saccharum; hoc enim cùm sit quidam sal ex Arundinibus Sacchariferis collectus, ideò ex sua natura stimulare debet. 3°. Manna; quæ verò (ut alibi dictum est) succus est Fraxini, ex hac arbore exudans eo tempore quo sal & oleum intimè sunt unita. 4°. Sapæ omnes, i. e., spissamenta ex succis maturis coctis: huc etiam referun-

tur Succi Fructuum maturorum recen-ter expreſſi, ut Caſſiæ, Tamarindorum; item & ille ſapo egregius *Aloë* dictus: his quòque addenda ſunt Gummi aromatica acria; ut Gummi Ammoniacum, (cujus autem vis ſtimulans non ſolùm ex acri ſapore manifeſtatur, verùm etiam ex eo quòd Cuti applicatum, ſtimulando, Perſpirationem promoveat.) dein Bdellium, Sagapenum, Opopanax, Myrrha, & hujus generis omnia, quæ ſuis viſcidis partibus Inteſtina lubricant, acribus verò ſtimulant.

(γ) Nonnulla porrò dantur *Eccoprotica* ex Salibus ſolis conſtantia: qualia ſunt, (1) *Sales fixi nativi* Vegetabilium; hi autem ſunt duplices, nempe, 1°. Illi qui ex Succis Plantarum crudis extrahuntur cryſtalliſationis ope: hi porrò vel (α) è ſuccis Plantarum minimè acidarum educuntur; & iſti Sales interdum alcalini, aliquando verò nitroſi ſunt; omneſque in aëre diſſolvi in liquamen, ac diffluere ſolent: vel (β) è ſuccis Plantarum acidarum habentur; taleſque ſunt magis terreſtres, nec non naturæ ferè tartareæ: horum autem Doſis eſt à ʒ jv. ad ʒ vj in Juſculo. Notandum eſt verò, maximam Plantarum vim in hiſce *Salibus* conſi-

ere; unde quidem *Essentiales* dicuntur. 2°. Sal qui Vasorum lateribus, in quibus Succi Plantarum fermentescunt, adhærere solet, diciturque *Tartarus*: hic autem est Sal acidus, in aëre nequaquàm diffluens; ejus verò Crystalli *Cremor Tartari* vocantur, horumque Dosis est ab ℥ ß. ad ℥ j. vel ʒ x. in Jusculo. Porrò Sal ille *essentialis* Vini, operatur vi sui acoris, Intestina nempe stimulando; verùm nunquam Lactea Vasa ingreditur, quippe qui solvi nequit, nisi per aliquod *alcali* fortissimum, ebullitionem vehementem, & aquam copiosam, ut docet experientia: proinde nec à Lympha nostra, nec à calore nostro ita solvi potest, ut ingrediatur hæc Vasa; quin & difficilis Salis hujusce solutio patet inde, quòd si aquam, ubi ebullierit, refrigerari & parumper evaporari sinamus, Cremor utìque supernatabit, & reliqua pars, quæ fixior est, gradatim subsidebit, usque dum Sal totus aquam deseruerit.

(2) *Sales* Vegetabilium *fixi artificiales*, qui scilicet ex Plantarum combustarum cineribus extrahuntur: hi verò sunt duplices; nempe, 1°. Qui ex Plantis leni igne combustis educuntur: illi autem non sunt valdè acres aut urentes; quoniam paululùm olei admixti habent:

iidem porrò facilè dissolvuntur; adeòque Vasa Lactea intrare possunt, nisi suprà dicto regimine prohibeantur. Dosis autem eorum est à ʒ j ad ʒ j ß. 2°. Qui ex Plantis igne valido combustis extrahuntur: hi verò sunt omnes corrosivi; ac proinde sumi debent in larga satis Aquæ copia. Dosis eorum est à ℈j ad ʒß.

(3) *Sales* omnes *fossiles nativi*: sic enim Sal Marinus, ad ʒ iij vel ℥ ß, assumptus, Eccoprotici vices gerit, si modò regimen antè dictum observetur; nam alioquin, si sumatur, v. gr., in lecto calido, aut in aëre ad eundem calorem cum lecto incalescente, Diureticus fit, &, in calore adhuc majori, Diaphoresin excitat; facilè enim ab Humoribus nostris dissolvitur, & Lactea Vasa ingreditur: idem porrò dicendum est de Borace, Sale Gemmæ, & Ammoniaco, qui à ℈ ß ad ʒ ß sumuntur; idem etiam de Nitro, & Alumine, quorum Dosis est ʒ j; nec non de Vitriolo albo, quod ad ʒ ß, vel ℈ jj sumptum, vomitum ciet; verùm ad gran. xjj, aut circiter, catharticum est, præsertim si ad albedinem calcinatum sit.

(δ) Pro Medicamentis *Eccoproticis* quæ stimulando agunt, habenda quòque sunt omnia *dura*, *acuta* & *rigida* corpora,

quæ digeri nequeunt: ut Limatura Ferri, &c. nec non Antimonium; hoc enim constat stimulantibus & rigidis partibus, quarum vis stimulans & rigiditas à nullo Menstruo infringi possunt; adeòque istæ partes, gravitate & figurâ suâ, Liquidum è Glandulis Intestinalibus eliciunt: huc etiam pertinent corpora quælibet *aspera*, ut Ossicula, & Spinæ Animalium; atque sic Anguillæ cum spinis suis coctæ, ab helluonibus quibusdam, ad Catharsin movendam, devorantur: quin etiam omnes Acini Vegetabilium, ut Uvarum, Baccarum Sambucearum, &c. stimulando purgant: nec non coctorum Vegetabilium cadavera (uti vocantur); qualia sunt Olera quæcunque cocta, nimirùm, Spinachia, Endivia, Lactuca, &c. quorum ultima Solida cùm dissolvi nequeant, eapropter rigiditate suâ Stimulantia fiunt.

(ε) Denique ad hanc *Eccoproticorum* Classem referri debent *Sapones* omnes, tàm *naturales*, quàm *artificiales*; quatenùs nempe stimulando agunt, sive Ore sumantur, sive infernè, formâ Suppositorii, Clysmatis, aut Fumi, adhibeantur; & quidem inter hosce Fumos præstat ille qui vel ex Tabaco, vel ex

Colocynthide, vel etiam ex utrisque simul, habetur: v. gr.

℞ *Fol. Tabaci Brasil.* ʒ j, vel ℥ j ß.
Colocynth. gr. IV.

Comburantur simul, & fumus, per idoneam Fistulam, in Intestinum *Rectum* injiciatur. (*a*)

COROLL. I. Medicamenta hujus tertiæ Classis, *Stimulantia* scilicet, *prosunt*, vel *nocent* omnibus iis., quibus Remedia primæ & secundæ Classis *utilia* sunt, aut *noxia*.

COROLL. II. Pleraque Medicamenta quæ *Numerô primo*, *secundo*, & *tertio* Classis hujus tertiæ describuntur, in omnibus Morbis Inflammatoriis conveniunt.

COROLLARIUM Generale ad tres Classes simul pertinens.

Eccoprotica hæc omnia in Intestinorum Crassorum, *Coli* præsertim, *farctu* & *obstructione* solummodò congruunt. Porrò notandum est hîc loci, Mulieres ha-

(*a*) Confer TH. BARTHOLIN. *Histor. Anatom.* & *Med. Centur.* 6. *Histor.* 66 ubi etiam *schema* ipsum idoneæ ad hoc opus Fistulæ exhibetur. Vide quòque TH. SYDENHAM, *Sched. Monitor. de nova Febris ingressu*, pag. m. 533. ut & *Process. integr.* pag. 606.

bitûs rari ac macilenti, quæ *strictam* habent Alvum, poſt Partum imprimis, inde *languere* & *melancholicas* fieri; quippe quæ pertinaciſſimâ & miſerrimâ laborant obſtructione, ex materia in Inteſtino Colo indurata: hæc autem *durities* in iſto locò ſatis manifeſtè ſe prodit ad tactum, atque, modò pro Placenta Uterina, modò pro Liene ab imperitis habetur; cùm tamen reverâ nihil aliud ſit, quàm infarcta materies in Inteſtinis Craſſis hærens: unde nec aliis Medicamentis, quàm *Eccoproticis*, tolli poteſt; etenim ſi Fœminis hiſce validiora Purgantia dentur, dira ſtatim excitabuntur Symptomata, ut Vomitus, Colica, & Hyſterica Paſſio: quapropter *Eccoprotica* tunc temporis, formâ Clyſteris injicienda ſunt, ad *farctum* hunc amovendum & expellendum. Conducunt etiam hæc Medicamenta *melancholicis* quibuſdam Artificibus, ut & omnibus Viris Literatis, quibus Abdomen multùm & frequenter *comprimi* ſolet. (*a*)

(*a*) Quoniam ſcilicet dum ſtudiis operam dant, *incurvato Corpore*, Abdominis contenta ſibi *comprimunt*. Confer RAMAZZIN. Tractat. *de Morb. Artificum, Cap. de Literat. Morb.* item & CHEYNÆUM, *Tractat. de Infirm. Sanit. tuenda*, pag. 221.

Denique ad profligandos morbos omnes Hepatis, Lienis, &c., ex *obstructione* ortos, maximè conferunt *Eccoprotica*.

CAPUT V.

De Phlegmagogis.

1. PHlegmagoga sunt illa, *quæ Lympham pituitosam è Corpore per Anum expellunt*. Jam verò *Pituita* est quædam tenax & viscida materies, similis isti Muco qui ex Naribus sani hominis matutino tempore defluit.

2. *Pituitæ* autem hujusce duplex est origo: 1°. In *primis viis* sæpenumerò nascitur, scilicet ex viscido victu, in iis quibus Viscera ita debilia sunt, ut sese satis validè contrahere nequeant, vel in quibus Bilis & Succus Pancreaticus vitium contraxerunt, adeò ut suum munus, scilicet attenuandi & à coagulo servandi Chyli, præstare non possint. 2°. *Pituita* sæpissimè fit ex Liquido non pituitoso; ut ex Salivâ, Muco Palati, Oesophagi, Ventriculi, & Intestinorum; quæ quidem omnia Liquida sunt aquosa, sed tamen partes aliquot facilè coalescentes

centes habent. Pituita autem ex iſtis Liquidis dupliciter oritur. 1°. Si Humores iſti, vi caloris, liquidiſſimâ parte priventur; ſic, v. gr., in Febribus ardentibus, Liquida noſtra inſpiſſantur: nam experientia docet, quòd ſi Liquores noſtri gradui caloris eidem, ac eſt ille hominis ardenti febre laborantis, exponantur, haud multò pòſt inſpiſſentur. 2°. Fluida quòque noſtri Corporis, inter ſtagnandum, inſpiſſantur; etenim hæcce Liquida, niſi moveantur & agitentur, brevî inter ſe coëunt, avolatâ ſcilicet eorum parte liquidiſſimâ; unde quidem oritur inſpiſſatio.

3. Quum ex mechanicâ Corporis Humani fabricâ pateat, Secretoria Vaſa Sanguiferis longè minora eſſe, (de qua re vide PROLEGOM. CAP. V. §. I.) ideò, per illa, tenuiſſima tantummodò Liquida ſecerni poſſunt, & quidem longè tenuiora Sanguine. *Pituita* igitur quæ tenax eſt & craſſa, non immediatè è Sanguine ſecernitur; minimè enim verum eſt quod imperiti credunt & dicunt, de craſſo Muco, nimirùm, hunc è Glandulis Membranæ Pituitariæ talem ſecerni, qualis apparet; quippe ſi hæc Membrana, frigore contracta, inflammetur, [utì fit in Coryza] tunc equi-

dem aqueum ac limpidum Humorem secernet, qui, sequenti mane, postquam homo dormiverit, genusque nervosum quieverit, Mucus evadet crassus, atque è qui talis stagnando redditus est. Nulla igitur adsunt Vasa quæ hujuscemodi Pituitam, in Sanguine præexistentem, secernant: unde quidem sequitur, talia non dari Medicamenta quæ Pituitam hanc, ita crassam in Sanguine præexistentem, è Vasis Secretoriis educant; ergo superest ut inquiramus, quænam sint vera *Phlegmagoga*.

4. Medicamenta quæ nomine *Phlegmagogorum* insigniri debent, duplicia sunt. 1°. Illa quæ materiam ex sua natura ad *coalescendum* aptam, è Sanguine per Intestina educunt. 2°. Quæcunque materiem *viscidam* in Intestinis existentem, inde pellunt: Jam verò omne *Phlegmagogum*, vel in ipsa Intestina, vel in ipsam Pituitam agit; ut enim hæc educatur, apta debet utique reddi ad fluorem: hoc autem obtinetur, vel Pituitam corpore quodam *acri* dividendo, eidemque simul Liquidum aliquod *fluidius* addendo; vel, ope cujusdam stimuli, *motum* Solidorum augendo, ita ut ab iisdem Pituita conteratur.

I. Classis *Phlegmagogorum* continet ea,

quæ Pituitam *diluendo* educunt : talia verò sunt, 1°. Aqua simplex calida epota, vel formâ Clysteris injecta, dummodò aër sit frigidus, ægerque leniter deambulet (quippe cavendum est ne sudet) ; si verò per Os assumatur, vacuus sit Ventriculus. 2°. Aqua cum Saponaceis ; ut Aqua *mulsa* fervida, epota cum suprà dicto regimine : hæc autem valdè resolvit ; etenim si Sanguinis coagulum adsit, Aqua fervida simplex illud lentè dissolvit ; sed *mulsa* citiùs hoc præstat : idem quòque facit Aqua cum Cassia & Manna permixta, ut & cum Sapone Veneto, Sapone Philosophorum, atque naturali Animalium, i. e., Bile. 3°. Gummi saponacea, scilicet, viscida corpora quæ simul in Aqua solubilia sunt, & quadantenùs acria : talia verò sunt, Aloë, Gummi Ammoniacum, Assa fœtida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Opopanax, Sagapenum, Terebinthina nativa, &c. Hæc autem aquâ fervidâ soluta sumuntur ; hâc enim ratione multò meliùs agunt. 4°. Aqua calida cum omnibus Salibus Vegetabilibus (exceptis acidis) in tertia Eccoproticorum Classe recensitis. 5°. Quæcunque in secunda & tertia horum Medicamentorum Classe continentur.

II. Classis *Phlegmagogorum* [illegible] ea, quæ operantur quatenùs Fibras ipsas Intestinales excitant in *motus*, quorum ope Pituita pressa & co[illegible] in varias partes dividitur, divisaque tandem exprimitur: talia verò sunt Acria omnia viscida, & non nimis volatilia; nimirùm, ea Corpora in quibus Acre ab aliis partibus ita irretitum est, ut licèt hæ solvantur, illud tamen ab iisdem non separetur, sed loco, cui partes istæ applicantur, defixum maneat, ac proinde nec exhalare, nec in Vasa Lactea penetrare possit; hujus autem generis sunt omnia Viscida in præcedenti Classe recensita: huc etiam spectat Oxymel, quo nihil datur melius ad solvendam Pituitam; tum Elixir Proprietatis, si addito Melle inspissetur; Tinctura acetosa cum Aromatibus acerrimis; Hiera picra Galeni; omnia Gummi purgantia tertiô numerô primæ Classis memorata; Mercurialia lenia, ut Mercurius Dulcis, in aëre frigido sumptus, quippe qui ad inferiora determinari debet, ad evitandam salivationem; Antimonium cum Nitri pauxillo, ut Antimonii Diaphoretici gran. xv; nec non omnia Medicamenta Emetica, & vehementer Stimulantia, dosi minori sumpta.

Præterea dantur adhuc *Phlegmagoga* quæ dicuntur *Officinalia* : hæc autem omnia agunt ſtimulando Fibras, ope cujuſdam Acris volatilis valdèque ſtimulantis, quod verò partibus viſcoſis irretitum & coërcitum eſt : talia autem ſunt, (1) *Agaricus*, qui fungus eſt arbori Larici accreſcens : hujus minima doſis, in ſubſtantia, eſt gran. x, maxima ʒ jj, & aliquando ʒ jjj in hominibus robuſtis ; ſi verò decoquatur in aqua, & deinde ſuccus expreſſus coletur & bibatur, prædicta Doſis duplicari debet : porrò Spiritui Vini immiſſus diſſolvitur, non ſecùs ac ſi eſſet Sperma Ceti ; hujus Extracti Doſis tunc eſt ℈ jj ; ſed ita intumeſcit & ſpongiæ inſtar dilatatur, ut vix elici tinctura queat : Agaricus autem bonus, guſtui præbet initiô ſaporem viſcidum & ſubdulcem, aſt acrimoniam admodùm amaram denique poſt ſe relinquentem ; unde patet, vim ejus eſſe planè ſtimulantem. (2) *Semina Carthami* ; quorum Doſis eſt à ʒ ß ad ʒ jjj in ſubſtantia ; ſi autem in decocto ſumantur, duplicanda eſt iſta Doſis : tormina verò vehementia cum Abdominis inflatione excitant, ſi ſumantur in ſubſtantia ; ideòque corrigi ſolent Zingibere, Galangâ, Aniſo, Cardamomo,

&c. quibus discutiuntur flatus : porrò sapore viscido & subdulci, sed posteà acri & nauseoso donantur. (3) *Colocynthis*, quæ species est Cucumeris. Plantæ hujusce Fructus, seminibus suis orbatus, & exsiccatus, Medicamentum constituit vehementer purgans, [quod sub nomine *pulpæ Colocynthidis* præscribitur], amaritudinem habens maximam, sed inviscatam, &, propter viscositatem suam, facilè Intestinis adhærescens; immò tanta est ejus acrimonia, ut mortem arcessere possit; ideòque à Filiis Prophetarum *mortis* nomine donatur (*a*). Colocynthidis autem Dosis in substantia est à gran. IV ad ℈ j: sed non sine periculo datur; quippe summa tormina, atque hypercatharses excitat, & in Intestinis ulcera producit, ac interdùm sanguinem ipsum elicit (*b*). Menstruum autem ejus optimum est Aqua, cujus

(a) *Libr. II. Regum*, *Cap.* IV. *verſ.* 40.

(*b*) Quapropter à cautioribus Praticis non datur iis quibus debilia sunt Viscera; quin & sedulò observatur, ut Pulpa *Colocynthidis* immixta Clysteribus, in *nodulo* semper includatur, ejusque sola usurpetur decoctio; ne scilicet subtilissima ramenta inferant, & post se relinquant horrenda tormina. Vide Fuller, *Pharmacop. Extempor. Reform.* pag. 106.

ope fit Extractum (*a*) : hujus verò Dosis est eadem ac in substantia, & effectus non minùs efficax, immò absque tam horrendis torminibus ; Extractum autem ope Spiritûs Vini factum, in Corporibus frigidis & pituitosis plurimùm valet : hoc fuit Arcanum MARTINI RULANDI, titulô *Spiritûs Vitæ aurei*, propter eum quem præbet colorem ita dicti (*b*) ; Dosis ejus erat ad ʒ jj, vel jjj, Syrupô quôdam edulcorati ; addere solebat Caryophyllos, aut tale quidpiam, ne fucus detegeretur : hæc

(*a*) Præsertim si *Alcali Tartarei* tantillô priùs alterata fuerit hæc Aqua. Confer DANIELIS LUDOVICI *Pharmac. Modern. Sæcul. applicand.* Cap. *de Purgantibus Vegetabilibus*, pag. m. 58.

(*b*) Confer RULANDI *Curation. Empiric.* Centur. II. Cap. 96. vel TENTZEL, *Exegeß. Chymiatric.* (apud ANGELUM SALAM, pag. m. 637.) Analysin porrò *Colocynthidos*, modò per Distillationem, modò per Fermentationem cum Musto, modò per Digestionem, & modò per Extractionem, institutam refert Dominus BOULDUC, in *Actis Regiis Parisinis*, *ann.* 1701. *Mémoir. pag.* 15. *Edit. in-*12°.; tandemque concludit, optimum esse illud Extractum, quòd & *gummosas* & *resinosas* partes contineat, dummodò per longas Digestiones, ad Fermentationem tendentes, *particulæ mucilaginosæ*, irritationem efficientes, separatæ sint.

autem Tinctura inspissata & exsiccata dat Resinam, cujus à gran. iv ad viij Dosis est. (4) *Euphorbium*, quod est succus Plantæ, semine tricocco, Tithymalum nostrum maximè referentis. Hic Succus gummoso-resinosus ex pallido flavescit, &, acrimoniâ igneâ diu inhærente, Linguam urit; maximè viscidus est, ideòque tenaciter admodùm Intestinis adhæret, nec nisi Spiritu Vini, aut Spiritu Salis, inde dimoveri & solvi potest: Dosi minimâ, scilicet ad gr. ſs, valdè *purgat*, licèt ab Empiricis audacibus Dosis gr. xij aliquando præscripta sit; in hominibus autem facilè movendis primò Mucum Intestinorum abradit, deinde verò Sanguinem elicit; cæterùm optimè juvat Hydropicos, in quibus vis ejus plurimùm frangitur: dissolvi potest in Aqua; sed tunc ita horrendi saporis est, ut hoc modo in usum non veniat; porrò si solvatur in Spiritu Vini, (in quo quidem extrahitur pars ejus spirituosa & resinosa, relictâ terrestri) vim majorem adipiscitur, ideòque Dosis ejus maxima ad gr. iv. reducenda est; si verò cum Aceto coquatur, tota vis ipsius perit. (5) *Hermodactylus*: hæc Radix est gummosa, Salivam, dum masticatur, viscosam

reddens, ſaporemque amarum & nauſeoſum habens. Doſis in ſubſtantia eſt à gr. x ad ʒ jj; ſi autem cum Aqua decoquatur, duplicatâ Doſi dari poteſt: in Alcohole Vini pars reſinoſa tantùm educitur, & in Spiritu Vini vulgari extrahitur corpus reſinoſis ſaliniſque partibus mixtum. (6) *Jalappa:* hæc Radix eſt Plantæ quæ *Mirabilis Peruviana* dicitur, atque tot flores tamque diverſis coloribus præditos fert: ſi maſticetur, totum Os viſcô primò quidem obducit; ſed paulò pòſt Fauces exulcerat; lentè deglutita, Linguam, Fauces, & Oeſophagum quaſi comburit; hoc verò malum Acetô corrigi poteſt. Doſis ejus, in ſubſtantia, pro Infantibus, maximè contra Vermes, eſt ad gr. vjjj, vel jx; in Adultis autem maxima Doſis eſt ℈ jv: rariſſimè fallit, niſi multùm adſit Acidi in Ventriculo; ſiquidem Acida vires ejus deſtruunt: ſi coquatur in Aqua, Doſis etiam duplicanda eſt; operatur autem citiùs hôc modô, & minoribus cum torminibus; addatur verò Mel, Saccharum, vel ſimile quid, ne Fauces exulcerentur: porrò ſi taleolæ hujuſce radicis cum Spiritûs Vini vulgaris q. ſ. decoquantur, Extractum elicitur, ex partibus oleoſis ſive reſinoſis & ſalinis

constans, cujus Dosis eadem est ac in substantia: in Alcohole verò soluta & inspissata dat Resinam (*a*), cujus ℈ j æquivalet ʒ j ejusdem crudæ. (7) *Mechoacanna*, quæ species est Bryoniæ, unde & quoque *Bryonia alba* dici solet; benigniùs hæc operatur quàm Jalappa: est autem gummosa Radix, sapore viscoso & acri prædita. Dosis est à gr. xjj ad ʒ j ss; cæterùm, in Aqua & Spiritu Vini, non secùs ac Jalappa, dissolvitur. (8) *Pruna* quædam *Myrobalani* dicta, quoniam viscosa sunt, & Glandibus similia: eorum autem variæ dantur species, quæ, pro loci nativi, coloris, aut magnitudinis diversitate, distinguuntur; in Officinis verò quinque genera prostant, binis hisce versibus recensita,

Myrobalanorum species sunt quinque bonorum;

Citrinus, Chebulus, Belliricus, Emblicus, Indus.

Omnes hi Fructus sunt viscosi, cum sapore terreo, astringenti, & acri; hinc primò quidem satis vehementer purgant, posteà verò constipant; sunt autem valdè

(*a*) Confer Domini Boulduc Observationes Analyticas de *Jalappa*, in *Actis Regiis Parisin. ann.* 1701. *Mémoir.* pag. 139. *Edit. in*-12°.

acerbi, nec facilè solubiles. Dosis est, in substantia, ad ʒ jj; in decocto, ad ℥ j ß; in infuso, ad ℥ jj. (9) *Gummi Gutta:* hoc est Gummi aromaticum Indicum, quod expellit materiam instar muci Narium. Dosis ejus est à gr. j ß ad gr. x. In Vitello Ovi aut Melle solutum, duplicem acquirit vim; quippe Menstruum, interponendo sese inter partes viscosas, exitum præbet acribus: in Aqúa pars ejus minima tantùm dissolvitur; quod tamen solvitur, satis vehementer (*a*) agit. (10) *Turbith gummosum:* hoc species est Bulbi, sive Radicis gummosæ; vocatur autem *gummosum* quia, si masticetur, talem qualem Gummi, viscositatem exhibet, cum acri amaro intermixto. Dosis est in substantia, à gr. x ad ℈ jj; decoctum ad ʒ j in Aqua, lentè operatur; si verò solvatur in Spiritu Vini

(*a*) *Gummi-Gutta*, quod alia quòque sortitur nomina, (de quibus verò consulantur AUCTORES) sat bene purgat Infantes dosi gr. j ß, vel ij gr. cum Saccharo; pro Adultis autem requiruntur gr. IV ad vj: porrò, si major adhibeatur dosis, plerùmque tunc ἄνω & κάτω violentissimè purgat. Cæterùm, licèt hoc Gummi tantâ donetur acrimoniâ, Fructus tamen Arboris, unde provenit, dulcis est edulisque; siquidem instar Aurantiorum ab Indigenis Cambodiæ comedi per-

vulgari, fit Clyssus continens [illegible], Oleum & Salem, atque benign[illegible]is agens; si solvatur in Alcohole, [illegible]Re-sina optimè purgans; adeò ut p[illegible]-ferat, quâ ratione præparetur. Hæc verò sunt *Phlegmagoga* Veterum, [additis Opopanace & Sagapenô, & exceptô Gummi-Gutta.]

Recentiores his etiam addidêre *Mannam*, & *Aloën*. Jam verò *Manna* est corpus viscosum, & quâdam acrimoniâ præditum: *Aloë* autem hoc habet, quòd viscositate suâ & amaritie Bilem æmuletur, quæ Bilis ab Hippocrate pro Clysso naturali habetur. Dosis Aloës est à gr. jj vel jjj ad ʒ j. *Bryonia* quòque his additur; quæ Radix est fungosa & crassa, maximè pituitosa, & saporem acrem, mordacem, ac nauseabundum habens. Dosis ejus est in substantia, à

hibetur. Plura de Gummi-Gutta vide in *Actis Reg. Paris. ann.* 1701. *Mémoir.* pag. 172. *Edit. in* 12°. ubi Dominus Boulduc varia refert experimenta circa hujus preparationem à se instituta. Ejusdem verò legi potest historia, præsertim apud Clusium, *Libr.* 4. *Exoticorum, Cap.* 8; dein apud Bontium, *de Methodo Medendi Indica, Cap.* 9; & omnium optimè in Horto Malabarico, *Tom. I. p.* 41. Confer denique Lotichium, *Tract. de Ghitta-Jemou.*

℈ ß ad ʒ j; & in infuſo, ad ℥ jj, vel ultrà: hæc Radix in Aqua, aut Cerevisia, decocta, pituitam lentè, ſed cum vomitu & virulentia, educit; at ſapor ejus in decocto intolerabilis eſt: cæterùm in Spiritu Vini decocta & inſpiſſata, vim duplicem acquirit: convenit autem Mulieribus, quibus Menſtrua, ob pituitam Uterum obſidentem, ſupprimuntur. Hiſce præterea additur *Polypodii Quercini* Radix; quæ etiam vi ſuæ viſcoſitatis & acrimoniæ operatur.

Mercurialia quòque huc ſpectant, & imprimis *Mercurius Dulcis*; qui verò, ſi detur ſubtiliſſimè tritus, fit Sialogogus; ſi autem groſsô modô, Phlegmagogus evadit; non enim facilè ſolvitur in menſtruis: cæterùm Doſis hujus eſt à gr. jv ad gr. xxiv, vel xxx.

COROLLARIA

Theoretica, ad Phlegmagogorum Solutionem ſpectantia.

Quandoquidem omnia recenſita *Phlegmagoga* conſtent parte viſcosâ, quæ vel Gummoſa, vel Reſinoſa eſt, & Sale Volatili penetranti, ſed inviſcato, gaudeant, hæc inde ſequuntur, circa Solu-

tionem ipsorum, COROLLAR[illegible]

COROLL. I. Si corpus in qu[illegible] que Salina, neque Gummosa, [illegible] Resinosa pars prædominatur, [illegible] in Aqua, illud quod post solutionem remanet, *vim purgatricem* retinebit, licèt etiam ipsi Aquæ vis purgans communicata sit. Porrò si residuum istud Spiritui Vini vulgari immittatur, id quod in eodem immissum remanet, *purgativum* erit. At si residuum hoc secundum in Alcohole Vini solvatur, quantùm fieri poterit, illud quod restabit *iners* prorsus erit, instar capitis mortui, ac proinde non purgativum.

COROLL. II. Si corpus in quo Salinum prædominatur, in Aqua, quantùm fieri poterit, solvatur, tunc residuum erit *iners*; utì fit in corporibus non Resinosis, sed Gummosis, qualia sunt *Agaricus* & *Bryonia*.

COROLL. III. Si corpus fuerit Semi-salinum, & Semi-resinosum, atque in Spiritu Vini vulgari, quantùm fieri poterit, solvatur, id quod remanebit, *iners* etiam reperietur.

COROLL. IV. Verùm, si solum Resinosum prædominetur, tum omnis ejus *vis purgatrix* extrahetur Alcohole Vini, & residuum erit *iners*.

COROLL. V. Si tres *solutiones* in *Corollario primo* memoratæ commisceantur, & igne lento inspissentur, soluti corporis vires integras, sive *quintam-essentiam*, inde habebimus.

COROLL. VI. Omnia hæc Extracta in Aëre aperto conservata, *nauseosum* spirant odorem, quo cessante, perit eorum virtus, sed remanet pondus.

COROLL. VII. Omnia hæc cum *Acidis* cocta, ut cum Aceto, Oleo Vitrioli, Spiritu Nitri, Spiritu seu Oleo Sulphuris per campanam, &c. *vim* suam amittunt (*a*).

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Medicamentorum expositorum usus necessarius est in hominibus, quibus Viscera *prima*, i. e., Organa quæ Chylum conficiunt, *debilia* sunt. Hæc autem Organa duplicis sunt generis; scilicet, (1) Os cum suis Instrumentis masticationi inservientibus, Ventriculus cum suis Musculis digerentibus, & Intestina cum suis Musculis comprimentibus; (2) Diaphragma, qua-

(*a*) Confer, de hisce COROLLARIIS, *Elementa Chemiæ* AUCTORIS, *Tom. II.*

tenùs motum iis omnibus communicant, Musculi Abdominales, & Pectorales, denique motus Arteriarum, & Hepatis.

COROLL. II. Phlegmagogorum perquàm necessarius est usus in omnibus Morbis ortis à *Chylo*, propter *inertiam* Bilis, *vitiato*; Bilis enim menstruum est, cujus efficaciâ visciditas Ciborum maximè superatur, & resolvitur: eapropter quando nimis *iners* est, aut nimis *parcè* in Intestina fluit, intra breve tempus Pituita & Phlegma in Intestinis generantur & crescunt; unde quidem homines hunc in modum affecti, Hydropici, vel Pituitosi redduntur: his ergo *Phlegmagoga*, parvâ sed sæpe repetitâ dosi, valdè prosunt. Maximè quòque conveniunt in Morbis omnibus *frigidis*, iis nempe qui pendent ab *inertia* primorum Viscerum, simul & Menstruorum; ex quibus autem binis vitiis oriuntur Tumores albi, Leucophlegmatici dicti; nec non Abdominis Farctus sive Obstructiones; ut & Hydrops, Pallor Virgineus seu Chlorosis, &c.

COROLL. III. Phlegmagoga prosunt iis, in quibus *pallor* totius Corporis, *visciditas* Salivæ, Succi Pancreatici, & Intestinalis adsunt, & in quibus Fæces quasi

quasi *Pituitâ* obvolvuntur. Siquidem notandum eſt, rubedinem Corporis à Sanguinis pendere rubedine; hanc verò à circulatione per Vaſa, & imprimis per Pulmonalia, in quibus minimæ particulæ violenter compinguntur à vi reſiſtente Vaſorum contra vim impellentem Cordis; unde fit ut formentur in Moleculas ſolidas, & rotundas, ac proinde rubras. Itaque, ſi *pallor* Corpus occupet, novimus ex natura morbi, 1°. vel Vaſa eſſe nimis laxa; 2°. vel Sanguinem deficere; 3°. vel denique Cor non ſatis validè ſe contrahere, adeòque vim Solidorum in Fluida imminutam eſſe: quum enim hæc vis deſinit, ſtatim Sanguis *palleſcit*, ut experientia docet; quippe Sanguis *ruber* extractus & quieſcens, brevî *palleſcit*, & in Serum pituitoſum reſolvitur. Itaque *Phlegmagoga* quæ diluunt, reſolvunt, & ſtimulant, hoc in caſu plurimùm conducunt; utpotè quæ motûs in *primis viis* defectum, ex quo quidem Cordis defectus maximè pendet, auferunt.

COROLL. IV. Phlegmagoga conveniunt iis, qui ex Vita nimiùm *ſedentaria*, aut Victu nimis *viſcido*, ut ſolis Farinaceis non omnino, vel ſaltem non ritè, fermentatis, *palleſcunt* & *pituitoſi* fiunt.

COROLL. V. Optima methodus curandi Morbos, quatuor præcedentibus *Corollariis* enumeratos, sic se habet; 1°. Per aliquot dies præparetur Corpus, exhibendo ſcilicet ea quæ Viſcera ſtimulant, & Pituitam diluunt ac reſolvunt; qualia ſunt illa quæ expoſita fuêre in *ſecundo*, *tertio*, & *quarto* numero *primæ* Claſſis, ubi agitur de Saponaceis, & Gummi fœtidis, nec non de iis quæ conſtant ex Aquoſis, & Salibus artificialibus, nimirùm Alcalinis fixis. 2°. Materia ſoluta, & ad fluendum habilis optimè reddita, expellatur per *Phlegmagoga* in *ſecunda* Claſſe deſcripta. Ex gr., ſit homo toto Corpore frigidus, pituitoſus & iners, inſuperque crudis nec facilè ſolubilibus victitare ſolitus ille ſit Alimentis, indeque metuamus, ne brevî incidat in Hydropem; tum, inquam, curatio ſequentem in modum inſtitui debet: 1°. Dentur ipſi, ſingulis horis, Saponis Veneti in Pilulas redacti gran. jj; &, poſt ſingulas harum Pilularum doſes, grana v aut x Nitri, vel Salis fixi Glauberi, vel Salis Tartari fixi, vel Cinerum Clavellatorum, aut Gummi Ammoniaci, ex Vino Hiſpanico, vel ex Aqua Menthæ: 2°. Poſt harum rerum, per aliquot dies, uſum, exhi-

beatur eidem, quolibet vespere, Pilula j. ex Aloë ad gr. jij vel jv; &, mane sequenti, similis Pilula cum gran. $\frac{1}{2}$ vel j. Euphorbii: atque sic brevî curabitur æger.

COROLL. VI. Itaque patet ex dictis, quòd *Purgantium* debitè exhibitorum ope, innumeri Morbi curari possint; non obstante quidem sententiâ HELMONTII aliorumque Chemicorum hujus asseclarum, qui dicunt, omne *Purgans* esse *Venenum*, ac proinde Corpus nostrum semper debilitare. (*a*)

(*a*) Vide HELMONT. *Lib. de Febribus, Cap.* 5. *integr.* & alibi passim.

CAPUT VI.

De Cholagogis.

1. PRiusquàm *Cholagogorum* veram naturam, & effectum exponamus, eorumque Classes enumeremus, Veterum de iisdem expendamus sententiam. Veteres duplicem agnovêre Bilem; scilicet, unam *atram*, sive *Splenicam*, alteram verò *flavam*, sive *Hepaticam*; atque sic Medicamenta purgantia priorem, *Melanagoga*; posteriorem verò evacuantia, *Cholagoga* dixêre: hoc autem ultimo nomine donabant omnia illa Medicamenta, eaque sola, quæ *Faces*, Bilem Cysticam colore *flavo* aliisque proprietatibus referentes, expellebant: quâ quidem ratione in duplicem errorem delapsi sunt; scilicet, 1°. E *Cholagogorum* numero excludèbant nonnulla Medicamenta, verè tamen *Cholagoga*, nempe Medicamenta Bilem Hepaticam strictè dictam moventia: hæc enim Bilis, si in Sinu Glissoniano examinetur, antequàm cum Bile Cystica commixta sit, omni charactere, nempe, sapore, odore, colore, tenacitate, Lympham planè

refert; ac proinde, licèt ope *Cholagogorum* educatur, Fæces tamen inde non flavescunt. 2°. Sæpenumerò pro *Cholagogis* habebant, quæ reverâ talia non sunt, utì statim patebit: cùm enim Bilis *Cystica* distinguatur ab omnibus aliis Corporis Liquidis, quatuor hisce characteribus, 1°. *amaritie* suâ, 2°. *flavedine*, 3°. *splendore* suo lucente, 4°. *spissitudine* sive *tenacitate* suâ; hinc ex præsentia trium posteriorum characterum in Fæcibus Alvinis, (de primi verò præsentia nihil dicere potuerunt, quippe qui Fæces degustare soliti non essent) easdem *biliosas* esse concludebant Antiqui; ac proinde quæcunque Medicamenta hujusmodi Fæces expellebant, *Cholagoga* nominavêre; sed perperàm & temerariè admodùm: etenim hæc *flavedo*, atque *splendor* relucens, quæ quandoque in Fæcibus viscidis, per Cathartica expulsis, observantur, possunt esse progenies ipsorum Medicamentorum, contenta, præsertimque Mucum Intestinorum, *flavedine* relucente inficientium, licèt ne minimùm quidem Bilis adsit: ita quippe *Cassia*, parvâ quantitate sumpta, Urinam & Fæces colore *flavo* tingit (qui proinde falsò Bili tribueretur); si majori quantitate sumatur, colorem *viri-*

dem inducit; si majori adhuc, *atrum*; quin etiam ex *Manna* assumptâ *flavescunt* etiam Fæces; nec non ex *Tamarindis*, à quibus *pituitosa* quòque fiunt; itidem *Aloë* in Aquâ multâ soluta, valdè lentescit, ipsamque Bilem æmulatur, ac Fæces semper *flavedine* tingit.

2. Ex dictis patet, quantùm errabant Antiqui, dum ex effectu quem habent Medicamenta quædam expellendi Fæces instar Bilis coloratas, eadem reverâ Bilem purgare concludebant. Rejectâ itaque Veterum sententiâ, omnia *Chologoga* ad binas Classes reducemus; quarum *prior* continet quæcunque, Sanguinem Hepaticum attenuando, secretionem Bilis uberiorem promovent; *posterior* autem includit omnia illa quæ, Diaphragma & Abdomen violenter concutiendo, Bilem èx Hepate & Vesiculâ Felleâ in Intestina derivant, unde posteà per sedes è Corpore potest amandari, si modò opus sit.

Sub *priori* Classe continentur omnia *Saponacea naturalia*; ut sunt Succi cunctorum Fructuum Horæorum acidodulcium, & maturorum; scilicet, Uvarum, Cerasorum, Mororum, Baccarum Sambuci, &c. Rubi Idæi, & vulgaris, Pomorum, Pyrorum, &c. Hæc

enim liquefaciunt omnia illa quæ in Vasis hærent, adeòque & Bilem, quin etiam interdum ita vehementer & copiosè, ut Choleram-morbum arcessant. Huc etiam maximè referendi sunt, 1°. Succi Plantarum aliquot manifestè Saponacearum; ut est Succus Lychnidis Saponariæ dictæ: huc pertinent quòque Cassia, Manna, Mel, Saccharum, Tamarindi, Succus Rosarum pallidarum, Aloë, Scammonium, Myrobalani, Rhabarbarum. 2°. Saponacea artificialia, quæ ex Oleo & Sale arte combinatis constant, (ut anteà dictum est) & quorum variæ dantur species superiùs enumeratæ; omnium autem præstantissima est illa quæ ex Sale Alcalino volatili, & Oleo volatili cònficitur. Tandem huc referuntur Elixir Proprietatis, & Syrupi omnes moderatè aromatici; ut Syrupus de Artemisia FERNELII, Botryos, quinque Radicum Aperientium, Cichorei simplicis, & cum Rheo, Violarum, &c. sumantur isti omnes in Sero Lactis, aut Decocto Taraxaci, vel simili Diluente, idque manè vacuô Ventriculô.

Posterior Classis complectitur omnia *Emetica validiora*; ut sunt Asari folia, nec non *Emetica* Antimonialia, Mercurialia, &c.

COROLLARIA Pr[illegible]

COROLL. I. Bilis nunquam [illegible] debet; nunquam enim copiâ peccat, nisi in hominibus qui diu nimis à Cibo abstinuêre; quo in casu nihil aliud requiritur, quàm ut Cibus sumatur.

COROLL. II. Medicamenta hujusmodi adhibenda sunt in omnibus Morbis, qui ab *obstructione* Hepatis vel Ductûs Biliarii oriuntur, ac proinde in *Ictero*; verùm tamen cum aliqua cautione: siquidem à Medicamentis fortioribus initiô morbi abstinendum est; Febrem enim, sive potiùs Inflammationem à qua Febris oritur, adaugent. *Icterus* autem sæpenumerò procedit ab Hepatis farctu per cretaceas, gypseas, calculosas, aliasque concretiones; interdùm verò à Ductûs Communis, per lapillum hærentem, obstructione, quam semper comitatur Vomitus enormis. Hic morbus Literatos, ob vitam sedentariam, ut plurimùm afficit; cujus debellandi sequens videtur optima methodus: v. gr., detur 1°. quotidie, singulis horis, Pilula j. ex *Sapone Veneto*; vel parùm *Aloës* cum *Melle*; vel *Hiera picra* parvâ dosi; aut exhibeatur *Sal Polychrestus* cum pauxillo *Mellis* & *smegmatis* ex *Rhabarbaro*;

Rhabarbaro; atque superbibatur *Potus* tenuis, saccharatus, aut mellitus, vel *Syrupus Violarum*, cum diæta stricta; continueturque horum vel similium usus, donec concretiones resolvi incipiant; quod plerùmque intra unum vel alterum mensem fieri solet, & factum esse dignosci potest ex mutatione coloris in Urina, Fæcibus, & Cute. Tum verò 2°. propinentur *Emetica valida*, quibus Abdomen violenter concutiatur, & materia soluta exprimatur: (hæc autem non sunt initiô præscribenda, ne, partem fluidissimam emungendo, concretiones magis duras fixasque reddant) porrò finitâ Emetici operatione, vesperi detur *Opiatum*, atque sensim Exercitio, Cibisque crassioribus assuescat æger. Cæterùm, qui fiunt à *defectu* Bilis morbi curari debent administrando ea quæ facilè solvuntur; qualia sunt Prisanæ, Vitelli Ovorum, & similia, unà cum *Saponis* Pilulâ.

CAPUT VII.

De Hydragogis.

1. HYdragoga sunt Medicamenta Purgantia, *quæ Aquam, i. e., Serum Intestinale salivosum educunt.* Porrò *Serum* dicitur omne Liquidum à Sanguine secretum, quod neque est pingue, neque rubrum: est autem vel concrescens ad ignem, instar albuminis ovi, in duram massam; & hujusmodi est *Serum* Sanguinis propriè dictum: vel non concrescens, sed exhalans, & post se fæces relinquens crassas, at non coagulatas; taliaque sunt Saliva, Sudor, Urina. *Serum* autem quòd ab *Hydragogis* educitur, est illud posterius: *intestinale* verò dicitur, quoniam in Intestina derivatur; idque dupliciter: nempe, 1°. è Glandulis Salivalibus Oris, nec non è Palati & Oesophagi Glandulis, exstillat, ac deinde deglutitur: 2°. secernitur atque fluit in Intestina non tantùm è Glandulis Intestinalibus ipsis; sed etiam è Glandulis Hepatis, per Ductum Hepaticum. Hoc autem Liquidum, *Hydragogorum* ope, multò majori copiâ, quàm naturaliter

fieri solet, educitur, & per Anum expellitur.

2. Cæterùm, *Hydragoga* reduci possunt ad *très* Classes: quarum *Prima* continet ea quæ secretionem hujusce Liquidi promovent, Glandulas nimirùm Intestinales stimulando: *Secunda* complectitur ea quæ secretionem dicti Liquidi suscitant, 1°. Sanguinem in partes non rubras dissolvendo, 2°. eundem ita solutum velociùs movendo, quo majori copiâ ad Glandulas Intestinorum secretorias applicetur: *Tertia* tandem includit Medicamenta quæ utrumque istud simul agunt.

Prima Classis Hydragogorum.

CLassis hujusce Medicamenta, ad Intestinorum Membranam intimam applicata, eandem, instar Vesicatorii, in vesicas elevant, quas verò deinde, vi suâ causticâ, solvunt; unde sequitur continuum Liquidi Intestinalis stillicidium. Corporis quippe tota superficies, cùm externa, tùm interna, pullulat scatetque Vasis Liquidum modò dictum continentibus: his autem Vasculis si corpora applicentur acria, quæ ipsa solvere va-

leant, simul & quæ tam crassa sint, ut *eadem intrare* nequeant, tunc temporis *Liquidum* istud educent. Acria verò ista vocantur *Vesicatoria*, aut *Hydragoga*, prout huic, vel alteri superficiei admoventur, nimirùm, externè, vel internè: quapropter acria cuncta *Vesicantia* quæ ita crassa sunt, ut Venas Lacteas ingredi nequeant, *Hydragoga* fiunt, nullò quidem exceptô; & quò magis acria crassaque sunt, eò quòque fortiora extant. Porrò Classis hujusce Medicamenta duas conditiones habere debent; 1º. nempe oportet, ut in se contineant aliquid tenue, acre, rodens, & urens; 2º. oportet ut illud urens ita sit corpore quodam gummoso vel resinoso involutum, ut totum simul non exhalet, sed successivè; unde quòque fiet, ut successivè rodat. Medicamenta verò hujusmodi duplicia sunt; vel enim ex Fossilibus, vel ex Vegetabilibus desumuntur. Quæ ex Vegetabilibus habentur, sunt sequentia. (1) *Mechoacanna* Radix, quæ jam inter Phlegmagoga numerata fuit: vires habet ferè instar Jalappæ; in Alcohole soluta Tincturam præbet, quæ si inspissetur, fit Resina: Tinctura hæc in Ore detenta, ardore intolerabili Fauces afficit, & salivationem excitat; si verò deglutiatur,

Fauces ac Oesophagum inflammat, & humoribus opplet: Resina autem, si masticetur, salivam quoque vehementer movet, Osque exulcerat; denique si, cum Ovi Albumine, sordidis Ulceribus applicetur, eadem absterget. Dosis hujusce Radicis est à ℈ j ad ʒ jj; quæ quidem Dosis major est, quàm illa quæ pro scopo Phlegmagogorum requiritur; quoniam in hoc casu stimulus fortior esse debet. *Hydragogum* nobilissimum est; sed non debet deglutiri, nisi viscoso quodam corpore involvatur, ne scilicet Fauces & Oesophagum lædat. (2) *Jalappa*: hæc verò, si masticetur, primò quidem iners esse videtur; sed tandem acerrima deprehenditur: Tinctura ejus cum Alcohole facta, & in Ore detenta, Fauces itidem exulcerat: Resina verò, si masticetur, intolerabilem dolorem & tumorem excitat, salivæque secretionem valdè promovet; porrò si in Aquâ soluta sumatur, vehementer purgat, ut & ejus Tinctura sacharô edulcorata. [Dosis Jalappæ, in substantia, est à ℈ j ad ℈ v; Resina verò datur à gran. v ad ℈ j.] (3) *Ebulus* sive *Sambucus humilis*: hujus Fructu, & Cortice mediano utimur. Dosis Baccarum est à ℈ j ß ad ʒ v; Succus autem earum, ut & Summitatum, dari solet à ʒ j ad

℥ j. Cortex medianus, si ad ℈ j Infantibus, & ad ℥ ss Adultis detur, serum vehementissimè educit, & fortiùs agit quàm Sambucus: Baccæ porrò & Cortex Ebuli, si degustentur, saporem acrem præbent & lædentem. (4) *Rhamnus Catharticus*, sive *Spina Cervina*, vel *infectoria* (ita quidem dicta, quòd Pictoribus usui sit): Baccarum ejus Succus expressus sumi potest ad ℥ j, & in Syrupum coctus, ad ℥ jj. Secundùm autem SYDENHAMI observationes, Syrupus hic *de Spina Cervina* Hydropicis maximè confert, & in his, qui Catharsi promptè cedunt, aquas copiosè admodùm elicit (*a*): porrò Succus in Ore detentus, saporem quasi igneum exhibet. (5) *Soldanella minor*: hæc herba maritima est, & species Convolvuli; apud Batavos maritimos habetur pro divino Medicamento; saporem verò acerrimè salsum præbet: usus ejus est in Acetariis; sed ab Aceto vis ejus plurimùm infringitur: herba hæc limosa est, & tenax cum acredine, Alvumque purgat cum torminibus. Dosis à ℈ jj ad ℥ j. (6) *Gratiola*: hæc saporem habet igneum amarissimumque, cum succo viscoso; aquas educit

(*a*) Confer SYDENHAM, *Tract. de Hydrope*, pag. m. 487.

cum torminibus summis, soletque Vomitum excitare. Dosis est à ℈ j ad ʒ jjj in infuso. (7) *Iris Vulgaris*, quæ *nostras* dicitur: hæc agit vehementissimè. [Dosis Radicis, in pulvere, est à ℈ ß ad ʒ j ß; in infuso, à ʒ j ad ℥ ß. Dosis verò Succi recenter expressi, ab ℥ ß ad ℥ jjj:] hic verò Succus, dum sumitur, si cautio non adhibeatur, Oesophagum in bullas maximo cum dolore elevat; sed assumptô Acetô dolor iste tollitur. (8) *Esula*; cujus Succus, quoad colorem & consistentiam, Lac æmulatur; sed ita est urens, ut si Cuti applicetur, instar ignis eam exulceret; & est adeò tenax, ut calore leni evaporatus, in Resinam abeat. MARTINUS RULANDUS habebat, in Germania, quoddam Arcanum pro Hydropicis, qui ingenti numerô ad eum confluebant, quosque omnes ferè sanabat; hoc autem Arcanum erat *Cortex Esulæ* decoctus in *Sero Lactis*, & *Melle* edulcoratus. Esulæ Dosis est gran. jjj ad vjjj in substantia; sed, in infuso, Dosis ista duplicatur. Huc verò referuntur etiam aliæ Tithymalorum species, ut & Euphorbium. (9) *Gummi Gutta*, sive *Gutta Cambodia*, seu *Gamandra*, &c. (de qua jam dictum est in CAP. *de Phlegmagogis*): hanc Plantam nonnulli dicunt

esse Tithymali speciem, ex qua læsa succus exstillat, cui verò flavus conciliatur color, ne fucus detegatur: cæterùm, si gustetur, Fauces exulcerat, iisque tenacissimè adhæret, atque vesicas excitat; fortissimum quòque & optimum est *Hydragogum.* Dosis est à gr. jjj ad xv; in Corporibus autem difficulter movendis plerùmque Vomitum excitat. (10) *Elaterium*, sive *Cucumeris Asinini Succus* ad Solem inspissatus: hoc Medicamentum acerrimum est, quin & ita viscosum, ut licèt per 100 annos servetur, nihilominùs tenax maneat: laudatur à Sydenhamo tanquàm ultima anchora in Hydrope (*a*). Dosis Elaterii est à gr. j ß ad gr. xjj; est autem Purgans vehementissimum.

Hydragoga hujusce primæ Classis ex Fossilibus desumpta, sunt hæc sequentia. (1) *Mercurius Dulcis*; qui constat ex Acido Salis Marini, & Mercurio concentrato sive recondito: Hic verò fit optimum Hydragogum, si grossô modô contritus exhibeatur; à Liquidis enim nostris haud facilè solvitur, ideò-

(a) *Tract. de Hydrope*, pag. m. 488. Confer etiam imprimis Lister, *Tractat. de Morbis Chronicis, Exercitat. de Hydrope*, pag. m. 17. ad 20.

que Inteſtinis inhærens, eadem, vi Acidi quod in eo continetur, ſtimulat. Doſis ejus eſt à gran. IV ad ʒ ß: aquas autem violenter educit; verùm, ſi exhibeatur tenuiſſimè attritus, Salivationem excitat, atque, ſi groſsè contritus Vulneri applicetur, Callos ad marginem natos optimè corrodit. (2) *Mercurius Præcipitatus albus*; cujus vis conſiſtit in ſpiculis acidis, quæ non ſunt recondita, ſed aperta & nuda; unde ſi alcalinis infringantur, aut ignis vi ſeparentur & expellantur, dulcis evadit. Doſis ejus eſt à gran. jj ad x; & vehementer purgat. (3) *Mercurius Præcipitatus ruber*; qui violentiùs adhuc agit, hinc Doſis hujus eſt à gran. j ad gr. IV, (4) *Mercurius Præcipitatus flavus*, ſive *Turbith minerale*; quod quidem optimum eſt Hydragogum, ſed cum moderamine exhibendum eſt; aliter enim Salivationem excitat: dari debet itaque ſub quatuor legibus anteà præſcriptis; ſcilicet, ut determinetur versùs Inteſtina, & aſſumatur abſque Medicamentis aliis quibus poſſit ad Corporis habitum derivari, qualia ſunt Diaphoretica & Opiata; cæterùm Ulcera quòque rodit, & ſuperfluitates conſumit, in Callis etiam pertinaciſſimis, at non ſine dolore. PARACELSUS cum

vocavit *Turbith minerale*, quia Lympham eôdem modô expurgat ac Turbith vegetabile, quod eandem ex intimis Podagrici Corporis articulis educere censetur. [Dosis autem Præcipitati flavi est à gran. j ad vj.] Addi potest (5) *Mercurius Præcipitatus viridis*; [cujus Dosis eadem est ac flavi.] Huc etiam referuntur (6) *Metallorum Crystalli*; ut 1°. Vitriolum Lunæ, ex quo fit Lapis Infernalis: Dosis est à $\frac{1}{6}$ gr. ad gr. jjj. 2°. Vitriolum Veneris; quæ quidem Vitriola violentissimè aquas educunt: Dosis verò posterioris est gran. j, aut circiter. Ad istam Classem potest quòque pertinere Scobs Veneris; quæ, cùm à Veteribus, tùm à Recentioribus, tanquàm anchora sacra laudatur: hoc Medicamento curatus est Carolus V, cùm Hydrope laboraret; (vide Forestum:) Dosis maxima Scobis hujus est gr. vj. 3°. Vitriolum Martis: [Dosis à gran. vj ad ℈ j.] Tandem (7) *Vitriolum commune* sive *album*: Dosis à ℈ jj ad ℈ jv.

COROLL. Hæc omnia Medicamenta, suâ tantummodò *acrimoniâ* operantur; ideòque non specificâ quâdam virtute: hoc enim ita se habere probant, 1°. Sapor acerrimus omnium; 2°. Ar-

dor quem Faucibus inducunt; 3°. Vesiculæ quas omnia, Jalappâ & Mechoacannâ non exceptis, excitant; 4°. Dolor quem Vulneribus applicata creant; 5°. Analysis Chemica: quippe si ex iis quæcunque solvantur vel in Aqua, vel in Spiritu Vini, quantùm fieri potest, vires acerrimas Menstruis suis communicant: illud autem quod intactum & indissolutum remanet, nullas omninò vires habet.

Secunda Classis Hydragogorum.

MEdicamenta hujusce Classis sunt ea, quæ Sanguinem in *serosum* Liquidum *solvunt*, eumque ita solutum velociùs *movent*, quò majori copiâ ad Intestinales Glandulas applicetur. Hæc autem ambo ut fiant, necesse est ut Medicamenta cum Sanguinis massa commisceantur. Ne quis verò putet hujusmodi Purgantia cum Sanguine nunquam misceri, assertum hoc triplici confirmabimus argumento. 1°. Infusiones ex Croco Martis, Senna, & Rhabarbaro, hominum & brutorum corporibus, nempe Thoracis cavitati, injectæ, apud Anglos, Gallos, Italos, post horæ dimidium, de-

jectiones per Alvum produxêre; ideòque non dubitandum est, quin Venis receptæ fuerint. 2°. Mercurius, ad Salivationem excitandam, Pedibus affrictus, sæpenumerò Diarrhœam non nisi Diaphoreticis & Opiatis compescendam, arcessit. 3°. Cujuslibet Fluxûs Serosi per Alvum curatio felicissimè perficitur Diaphoreticorum & Opiatorum ope.

In hac porrò Classe unum Medicamentum solummodò novimus; nempe, *Mercurium*: hic enim, sive crudus, sive dulcis, parvâ Dosi, eâque sæpe repetitâ, & sub quatuor legibus supràdictis, assumptus, post duos tres-ve dies, Fluxum Alvi serosum inducit.

Tertia Classis Hydragogorum.

AD hanc Classem pertinent omnia *primæ* Classis Medicamenta, quæ tum Glandulas *stimulant*, & Secretiones *augent*, tum Sanguinem *solvunt*, eumque solutum velociùs *movent*: sicut enim Cantharides, Cuti externè applicatæ, vesicas excitant, simul & Sanguinem ita solvunt, ut Mictum Sanguinis nonnunquam inducant; sic etiam omnia Vesi-

cantia & Acria, utì sunt ea quæ in *prima* Classe memorantur, Intestinis internè applicata, in iisdem vesicas producunt, simulque Sanguinem solvunt, & eò derivant.

COROLLARIA Practica
De Hydragogis in genere.

COROLL. I. H*Ydragoga* conveniunt in Morbis omnibus ubi abundat *salivosa* in Sanguine *Lympha*: tales autem sunt omnes Morbi in quibus Viscera prima *debilia* & *infarcta* sunt; unde partes Alimentorum non ita possunt attenuari, ut in Vasa Lactea introëant, & Lymphæ admisceantur: tales quòque sunt Morbi in quibus Cordis & Arteriarum vis contractilis est *debilis*; unde quidem Sanguis nimiùm tenuis evadit; quippe constat ex Physiologicis quòd, quò fortior est vis Cordis & Arteriarum, eò crassior sit Sanguis; at è contrario eò tenuior evadat, quò debilior est vis ista: sic enim in Rusticis multùm laborantibus, nec non in Bajulis, & similibus, Sanguis valdè compactus reperitur; verùm in delicatulis, & omnibus iis quibus debilia sunt Viscera, ut

in Leucophlegmaticis, Phthiſicis, Scorbuticis, &c. planè aquoſus eſt.

COROLL. II. Conducunt eadem Medicamenta in omni Humorum *extravaſatione* & *ſtagnatione*, ac proinde in omni Tumore Oedematoſo, & Contuſione.

COROLL. III. Proſunt etiam in Morbis in quibus Liquidorum *ſubita ſolutio*, aut *evacuatio* requiritur: ideòque in Fiſtulis, Scabie, omnibus Hydropis ſpeciebus, Apoplexiâ, (que ſæpe à Sero in Cerebri cavitatibus extravaſato oritur) Gonorrhœâ Virulentâ, & ſimilibus Morbis conducunt.

COROLL. IV. Quoties hæc Medicamenta propinanda ſunt, primâ vice Doſi ſatis *largâ* dari debent: etenim aliter, cùm cauſtica ſint, valdè ſtimulabunt, nihil verò evacuabunt; unde quidem diræ anxietates & tormina exorientur.

COROLL. V. Hydragoga nocent in omni Morbo *inflammatorio*, ſive inflammatio ſit in Arteriis, ſive in Vaſis Lymphaticis: ideòque in Febribus omnibus, niſi Venæ-ſectio præceſſerit, *noxiæ* ſunt.

COROLL. VI. Hypochondriacis quòque & Hyſtericis *nocent*; ii quippe ſæpenumerò ab *Hydragogis* ita violenter

purgantur, ut inde in animi deliquium incidant.

COROLL. VII. Quælibet *Hydragoga* facilè producunt *Hypercatharsin*; quæ verò duplex est. *Prior* species per Medicamenta nimis evacuantia fit, quum scilicet Humorum velocitas & tenuitas à Medicamentis adeò augentur, ut inde Vasa Excretoria ultra suum *tonum* distendantur, & evadant paralytica; unde accidit, ut sese contrahere nequeant, sed aperta maneant, & consequenter Humores majori quàm par est copiâ effluant. Mali hujusce curatio optimè instituitur per Astringentia summa cum Opiatis & Spirituosis: quippe cuncta Spirituosa coagulant, ut docet Chemia; ergo Austera & Spirituosa semper, in hoc casu, adhibenda sunt. *Posterior* species *Hypercatharseos* est spasmodica, qualem HIPPOCRATES describit ab Helleboro oriundam (*a*); Spasmi enim validè concutiunt, atque sic expelluntur Humores. In hac autem occasione conveniunt Acida mineralia, unà cum Opiatis, & calidis Aromatibus.

(a) *Aphor. Sect. V. Aph.* 1. & 4. item *Libr. de Veratri Usu, art.* 7. ut & *Coac. Sect.* IV. *vers.* 24 Confer etiam DURETI *Enarrationem* in hunc locum, *Libr.* III. *Tract.* IV. *art.* 17.

CAPUT VIII.

De Melanagogis.

1. ATra Bilis Veteribus duplex erat: Prior scilicet ex Liene, & dicebatur *Humor melancholicus*, *Fax* & *Recrementum* Sanguinis; hujusque materiam Sanguinem esse *melancholicum* affirmabant: Posterior autem ex Hepate, & vocabatur *Bilis Hepatica exassata.*

2. Ergo Medicamenta *Melanagoga* ea dicebantur à Veteribus, 1°. Quæ *Atrabilarium Humorem* ex Liene per Intestina *purgant*; hoc autem fieri posse anteà dictum est, simul & assignata fuit via, per quam Humor iste transit: ac proinde, hoc in casu, non errabant. 2°. Quæ *Bilem Hepaticam* educunt: verùm si seriò attendamus, videbimus, 1°. plurima dari Medicamenta Purgantia, quæ Fæces *atras* reddunt: sic enim Polypodium Quernum, quod pro principe Melanagogorum habetur, sequens naturam omnium Quercuum, (quarum proprietas est, cuncta ferè colore *nigro* tingere) Mucum Intestinalem *atro* colore inficit; & ideò *Melanagogum* dicebatur

batur à Veteribus: ita quòque Lapis Armenus, & Lapis Lazuli, [nec non Helleborus niger, Epithymum, & Senna] ab iisdem pro *Melanagogis* habebantur; jam verò satis notum est, quod isti duo Lapides Fæces colore *nigerrimo* tingant, ut & omnia Vitriola. 2°. Videbimus, aliquando soliùs naturæ vi, absque Cathartico administrato, per superiora & inferiora, materiem *nigram* ejici: ac proinde, hoc in casu, omne illud dici potest *Melanagogum*, quod hancce materiam blandè expellit; etenim vehementer tractari non debet, sed lenibus duntaxat Purgantibus est movenda.

CAPUT IX.

COROLLARIA

De Purgantibus per Alvum in genere.

ABsolutis jam omnibus *Purgantium per Alvum* Speciebus, supereſt ut, in hoc CAPITE, ſequentia *de hiſce Purgantibus in genere COROLLARIA* ſubjungamus.

COROLL. I. Corpus Humanum totum *depurari* poteſt per *Alvum*; licèt contrarium aſſerat Helmontius: *depurare* autem eſt ſeparare partes quaſdam determinatæ texturæ & acrimoniæ; per quas proprietates à reliquo Sanguine, quocum circulantur, differunt: hæ porrò partes ut plurimùm minores ſunt partibus ſanguineis; ideòque, ſi in Liene, Hepate, aliiſque Viſceribus, Excretoriorum Vaſorum laxitatem minuere poſſumus, Expulſoriorum verò Canalium augere, ſpontè patet, quòd peccantes illæ partes facilè ſeparari queant.

COROLL. II. Purgantia non ſunt *venenoſa*, ut aſſeruit Paracelsus, & Helmontius (*a*) probare voluit his

(*a*) Confer Helmont. *locô* ſuperiùs *citatô* pag. 307.

Argumentis: nempe, 1°. quoniam auctâ dosi semper mortem arcessunt: 2°. quia Theriaca, quæ Venenis resistit, ad vim Purgantium tollendam conducit. Sed ad hæc respondemus, 1°. quòd non solummodò Purgantia, sed etiam quæcunque maximè salubria, si nimiâ quantitate sumantur, mortifera sint: deinde, 2°. quòd Theriaca vim purgatricem Medicamentorum sistat per vim Opii quod ipsa continet; Opium enim, pro tempore, motus omnes contractiles Solidorum sistit; unde minor Liquidorum, per Secretoria & Excretoria Vasa, fit expulsio.

COROLL. III. Purgantia nulla dantur *Electiva*, i. e., quæ Bilem, Lympham, Pituitam, reliquis intactis, expellant: istud enim ex historia Purgantium abundè patuit; quippe, quum de his in specie verba fecimus, clarè vidimus, quòd in omnia nostra Liquida æqualiter agant; sed moveatur solummodò materies fluxilis & quæ faciliùs deponi potest.

COROLL. IV. Purgantium vires falsò deducuntur vel ab *Acido*, vel ab *Alcali*, vel à *Sulphure* quodam inhærente: nam, ex. gr., Succus Vegetabilium, & Spiritus Nitri purgant, in quibus tamen nihil est sulphurei; verùm omne *Acre* quod stimulare potest, hanc ob causam *Purgans* evadit.

CAPUT X.

De Emeticis, seu Vomitoriis.

1. PEr *Emetica*, seu *Vomitoria*, intelligimus omnia Medicamenta, *quorum vi, contenta Ventriculi sursùm in Os per Gulam projiciuntur.* Porrò Vomitûs causa proxima & immediata est compressio Ventriculi in contenta: hæc autem compressio potest oriri, vel à contractione fibrarum ipsius Ventriculi, vel à causa externa Ventriculi latera validè premente, vel denique ab utraque causa simul.

2. Hinc ergo *tres* dantur *Vomitûs* species. *Prima* est Ventriculi per superiora violenta evacuatio, ipsius Ventriculi fibrarum contractione procurata; & ad hanc speciem requiritur, 1°. Materiæ expellendæ aptitudo ad expulsionem, i. e., fluxilitas; 2°. Pylori accurata constrictio, & Orificii superioris apertura; 3°. Stomachi distensio, eamque consequens contractio, quæ à Fibris Ventriculi simul agentibus pendet. Vomitûs ejusmodi speciem agnoverunt Veteres; & hanc reverâ quandoque fieri

(licèt negent quidam Neoterici (*a*), qui contendunt, omnem Vomitum oriri à convulsione musculorum Abdominis) vel inde constare potest, quòd si Corpus, plenô Ventriculô, inflectatur, sæpè fiant ructús; qui verò tantùm inde oriuntur, quoniam superius Ventriculi Orificium tunc aperitur, non autem à convulsione Diaphragmatis & Musculorum Abdominis præcedente.

3. Atque sic excitare Vomitum solent sequentia. 1°. Quodlibet *acre Topicum* Ventriculo applicatum. 2°. Omnis *inflammatio* Ventriculi; utì contingit in Morbis malignis, & Variolis, nec non à Venenis assumptis: non tamen quòd Ventriculus, in statu quietis sive dum est flaccidus, ad Vomitum per inflammationem moveatur; sed tunc solummodò quum aliquid ingestum est. 3°. *Skirrhus* inhærens Ventriculo. 4°. *Repletio nimia* & *subita* à quacunque materia. 5°. *Inordinatus* Spirituum Animalium *motus*, à re nauseosa excitatus, [vel alia de causa;] hinc Spasmi hypochondriaci & hysterici Vomitum

(*a*) Imprimis verò clariss. CHIRAC, hujus opinionis Auctor, nec non celeberrimus DUVERNEY. Confer *Act. Reg. Parisin.* ann. 1700, *Histoire*, pag. m. 27.

ciere ſolent. 6°. Ventriculi *Spaſmus* ab *inuſitato* Corporis *motu* ; ut à vectione in rheda, navigatione, circumgyratione, &c. ortus. 7°. *Spaſmus* Ventriculi *ſympatheticus* ; v. g., in Vulneribus Capitis, Apoplexiâ ab extravaſato liquido oriundâ, nec non in Colica, Nephritide, &c. qui verò Spaſmus à communicatione Nervorum Ventriculi cum Nervis partium affectarum oritur ; unde fit etiam ut Vomitus Morbos ferè omnes Ventriculi concomitetur.

4. *Secunda* ſpecies *Vomitûs* eſt illa quæ contingit à *compreſſione* laterum Ventriculi per Muſculos Abdominis : hi ſiquidem interdùm ita convelluntur, ut inde omnia Viſcera in Abdomine contenta validè premantur ; quapropter, ſi tunc temporis Ventriculi ſuperius Orificium aperiatur, Vomitus neceſſariò ſubſequetur. In hac autem ſpecie Vomitûs, cavitas Abdominis à propriis Muſculis, Diaphragmate & Peritonæo ſimul agentibus, valdè coarctatur : unde Sanguis in toto Abdomine plurimùm comprimitur ; hinc verò ſecretiones maximè fiunt in omnibus Viſceribus contentis ; quin & aliquando Vaſa Sanguifera in Hepate diſrumpuntur, unde quidem dira oriuntur ſymptomata : ita

quòque Sanguis, ob compressionem seu resistentiam quam in Infimo Ventre patitur, versùs superiora violenter actus, Hæmoptysin interdùm, vel Apoplexiam, parit. Porrò, in hac Abdominis compressione, si Sphincteris Ani tanta sit vis, ut superari nequeat, *peristalticus* Intestinorum *motus* nonnunquam invertitur, & *Ileos* accidit; verùm si vis ista superetur, tum simul per Alvum fit excretio; in qua quidem non solùm Intestinorum contenta expelluntur, at etiam Liquores secreti & ab omnibus Abdominis Visceribus profluentes. Cæterùm hæc species Vomitûs, speciem primam nimis continuatam ut plurimùm sequitur; Nervis quippe Stomachi vellicatis, tandem & etiam Abdominis Musculi convelluntur, scilicet ob consensum per Nervum Paris Octavi.

5. *Tertia* species *Vomitûs* est ea quæ à *contractione* Fibrarum Ventriculi, & Musculorum Abdominis simul fit: hic autem Vomitus violentissimus est.

COROLL. Expurgandus est error ille Medicorum ferè universalis; scilicet, quòd *Emeticorum* actio explicari nequeat, nisi priùs descriptis Ventriculi Tunicis; & istud inculcant illi qui Vomitum ex solo motu Ventriculi derivant. Hoc au-

tem quàm precarium & à vero a... sit, patet non solùm ex antè dictis, verùm etiam ex eo quòd, si Venenum aliquod initium Paris Intercostalis Nervorum attigerit, statim subsequatur Vomitus. Unde quidem dubitare licet, an non illa Emetica quæ non nisi post aliquot horas suos effectus produnt, priùs in Cerebrum agant, ac deinde, (per consensum, Ventriculum turbent?

6. Jam verò *causæ* communes trium specierum Vomitûs, sunt sequentes. 1°. *Vellicantia* fortiora; utì pluma in Gulâ agitata. 2°. Omnia quæ Spiritus Animales *perturbant*, licèt immediatè non agant in Stomachum; ut motus insueti Corporis. 3°. *Idea* nauseosæ. 4°. *Materies* mobilis fluctuans in Ventriculo, quæ *acris* est & vellicat. 5°. *Acre* quodlibet Stomacho ingestum in *teneris* hominibus. 6°. *Purgantia* quæcunque, vel *auctâ dosi*, vel *teneris* propinata. 7°. *Acria* commixta *Sanguini*; v. g., infusio Tabaci, in qua si Infantes, ad scabiem sanandam, (ad quam plurimùm valet) laventur, *vomitu* corripiuntur; sic etiam infusiones Croci Metallorum, Hellebori, Vitri Antimonii, &c. in Aqua, Vino, aut Lacte, si Venis injiciantur, primò *vertiginem*, dein *titubationem*, paulò

pòst

post *nauseam*, ac tandem *vomitum* producunt. Cæterùm, si formâ Clysmatis injiciantur *Vomitoria*, successum non habent nisi in iis quibus Valvula Coli laxa est, utì solet esse in hominibus debilibus.

7. *Emetica* porrò Medicamenta ad *quinque* Classes subsequentes reduci possunt.

I. Classis continet omnia corpora nobis nota quæ quidem eâ copiâ Ventriculum ingrediuntur, ut eundem nimis *impleant*, & ejus Fibras omnes *distendant*, atque dorsales in contractionem cogant; quô fit ut Pylorus constringatur, unde brevî *nausea* & *vomitus* subsequuntur: hinc etiam ipsamet Aqua, copiosè & subitò ingesta, Vinum itidem, Cerevisia, & Cibi qualescunque, hôc pactô, *Vomitoria* fiunt.

II. Classis complectitur omnia corpora quæ Fauces, Oesophagum, Ventriculum, aut Intestina ita *laxant* & *lubricant*, ut inde Stomachi contenta, minimo motu, facilè versùs superiora ferantur: talia verò sunt *pinguia* quælibet, sæpe & magnâ copiâ assumpta, modò non sint acria; ut Oleum, Cerevisia dulcis, recens, tenax, Mulsum, Syrupi, Lixivia, Sapones, Cerevisia cum Butyro, &c.

III. Classis includit *Applicationes mechanicas* quæ, Fauces irritando, Fibras Ventriculi & vicinarum partium in *contractiones* cient. Demonstrat enim Willisius, Fauces, Pulmones, Cor, Musculos Intercostales, Ventriculum, Diaphragma, & Mesenterium Nervos habere ab eadem origine; hinc etiam Nervis Faucium irritatis, facilè omnes enumeratæ partes convelluntur: ita, si digitus aut pluma Faucibus immittatur, vel si lingua deprimatur, *nausea* statim excitatur, hoc verò si continuetur, sequitur tandem *vomitus*.

IV. Classis continet quæcunque *topicè* agunt in ipsum Ventriculum, *irritando* scilicet eodem ferè temporis momento quo deglutita sunt: jam verò talia sunt sequentia. 1°. *Gilla Vitrioli* Paracelsi: hujus Dosis à ℈ j ad ʒ j si sumatur, brevî vomitum arcessit. 2°. *Viride Æris*; cujus Dosis est à gran. ß ad gran. ij; hoc autem vix citiùs deglutitur, quàm operatur. 3°. *Nicotianæ Tinctura*, ex Foliis nempe Nicotianæ vulgaris, paululùm exsiccatis, ope Spiritûs Vini Rectificati educta; quæ ad ʒ j vel ij data, statim vomitum excitat; si verò diluatur aquâ, tum pro lubitu sisti potest ejus operatio: cæterùm, in consuetis Nico-

tianæ masticatoribus tale quid non efficit. 4°. Succus *Absinthii*, vel *Cardui benedicti*, recenter expressus: Dosis ℥ j ad ℥ jjj. 5°. *Oxymel Scilliticum*: Dosis ℥ j ad ℥ jv. 6°. Succus recenter expressus *Raphani rustiçani*; qui verò, nisi intra horam unam sumatur, vires amittit: [Dosis ℥ j ad ℥ jj.] 7°. *Raphani* Semina contusa: Dosis ℥ ſs. 8°. *Atriplicis* Radix, item & Succus recenter expressus: Dosis ℈ j ad ℥ j. 9°. *Persicorum* Flores; [quorum Syrupus Infantibus ad ℥ j præscribi solet.] 10°. *Cydoniorum* Succus recens; qui, ad Cochleare j sumptus, præsentaneum est *Emeticum*, licèt vomitum à laxatis Ventriculi fibris ortum sistat. 11°. *Anethi* Semina: Dosis ʒ jj ad ℥ ſs; verùm post se relinquunt nauseam diuturnam. 12°. *Cyclaminis* Succus; [cujus autem externus est usus, scilicet, in Unguento Arthanitæ.] Porrò recensita Remedia idem agunt in Ventriculum, ac penna in Fauces; irritant nimirùm & vellicant. Cæterùm, usus eorum convenit iis qui facilè *vomunt*; qui Ventriculum satis *sensibilem* habent, quique in *vomitum* proni sunt, & à sola repletione *nauseant*. Ex his etiam eligi possunt conducentia in Morbis *acutis*, & *chronicis*; inter hæc enim habemus

Amara, Acida, & Aromatica.

V. Classis complectitur omnia illa quæ Sanguini communicata, *spasmos* inducunt universales, sed qui in Ventriculo & Intestinis sese maximè exerunt. Jam verò quæ huc spectant Remedia, per horam unam & ultrà in Sanguine hærent, antequàm operentur: sunt autem, 1°. Radix *Hellebori albi*, ut & *nigri*; quarum Radicum priorem, ob spasmos quos inducit violentos, præscribere non audent prudentiores Medici; siquidem ad ℈ ß data, violentissimè agit: *Hellebori* verò *nigri* Radicis (*a*) Extractum à ℈ j ad ʒ j exhibetur. 2°. *Asari* Folia: Dosis à numero v ad x, [infusa per horas 5 aut 6, in Vini albi ℥ jjj vel iv: Radix autem, in pulvere, à ℈ ß ad ʒ j; in infuso, à ʒ jj ad ℥ ß cum Vini albi ℥ iv, præscribi solet.] 3°. *Gutta Cambodia*: [Dosis à gran. jv ad xjj, in cochl. Vini.] 4°. *Turbith Gummosum*: [Dosis in substantia à ℈ j ad jj; Resina datur à gr. vjj ad ℈ ß; Extractum, quod omnium est optimum, à gran. xv ad ℈ j; Infu-

(*a*) De *Hellebori nigri* Analysi Chemica, confer *Acta Reg. Parasina, ann.* 1701. *Mémoires*, pag. 252. (*Edit. in-*12°.) ubi optimum censetur hujus Radicis Extractum quod Aquâ elicitur.

sum à ʒ ij ad ℥ ss.] 5°. *Cataputiæ majoris* sive Radix, sive Semen : Dosis à ℈ j ad ʒ j ; sed violenter admodùm operatur (*a*). Hæc autem omnia per Acida ita mitigari ac cicurari possunt, ut iis nulla vis remaneat. 6°. *Mercurialia*; ut *Turbith Minerale*, *Mercurius Præcipitatus*

(*a*) Dantur adhuc aliquot alia ex Vegetabili Regno *Vomitoria* ; uti Folia *Gratiolæ*: Dos. scrup. j ad ij; *Sedi Vermicularis*: Dos. drachm. ss; nec non *Sambuci* & *Ebuli* Folia prima, quæ *iuli, gemmæ*, vel *turiones* dicuntur, &c. Sed omnibus hisce palmam præripit nobilis illa Radix *Ipecacuanha* dicta, quam invenerunt Recentiores, & in usum maximo cum fructu vocârunt: hæc enim, in tenuem pulverem redacta, & à scrup. j ad drachm. ss propinata, lene ac egregium præbet *Vomitorium*; solet autem dari in Jusculo, vel in Opiato; usurpatur etiam à nonnullis in Infuso, & in Decocto. Cæterùm, historiam & vires *Radicis* hujusce *Brasiliensis* vide passim in AUCTORIBUS recentioribus, ac imprimis apud PISONEM, *Histor. Natural. Brasiliæ*, *Libr. IV. Cap.* 53. *Edit. secund.*; nec non in *Dictionariis* POMETI & LEMERYI; tum apud DALE, *Pharmacolog.* pag. 170, & 420. *Edit. Londin. in*-4°; & & apud JUNCKER, *Conspect. Therap.* pag. 33. Adde TOURNEFORT, *Traité de la Matiere Médicale*, *Tom. I.* pag. 438. & seq. Consuli quoque potest de viribus & usu Radicis *Ypecacuanhæ*, qui primus ejus usum celebrem fecit, Dominus HELVETIUS, *Traité*

albus, *ruber*, *viridis*, &c. 7°. *Antimonialia*; ut *Crocus*, *Regulus*, *Vitrum*, [*Flores*, *Sulphur Antimonii*, *Mercurius Vitæ*, &c. imprimisque *Tartarus Emeticus*, qui omnium tutissimus est & usitatissimus: Dosis ejus est à gran. jj ad vj.] Cæterùm hæc omnia Oleô Vitrioli digesta, vim suam amittunt. Porrò violenta hæc *Vomitoria*, si Sanguini Venenoso immediatè injiciantur, *venenosa* sunt & *lethalia*: [siquidem eorum vires, in hoc casu, satis evincit Experimentum Willisii; « quum enim Vinum *Stibii* infusione » imprægnatum in Canis robusti Venam » Jugularem, ad unc. vj, injiciendum » curavisset, post 5 vel 6 circiter horæ » minuta, iste cespitare; inter progre- » diendum titubare, & dein immaniter » *vomere* cœpit. Attamen arbitrari fas sit » (inquit Auctor) effectum istum à » *Pharmaco*, Cerebrum potiùs quàm Sto- » machum impetente, excitatum fuisse; » cùm par *vomitio*, post linimentum, » aut fotum è Succo aut Decocto *Ni-*

des Maladies, &c. *Tom. II.* pag. 271. & seq. *Edit. ult.* Porrò de Chemica hujus Analysi, à clariss. Boulduc instituta, confer *Acta Reg. Parisina*, *ann.* 1700. *Histoire*, pag. 59. *Mémoires*, pag. 1. & 97. nec non *ann.* 1701. *Mémoir.* pag. 249. *Edit. in-*12°.

» *cotianæ*, Capiti adhibitum, passim succ»cedat.» Hæc WILLIS, *Pharmaceut. Rational. Part. I. Sect.* 2. *Cap.* 1. pag. 54. & 55. *Edit. Hagana.*] Præterea notandum est, quòd in Græcia & Hellesponto extat Venenum quo inficiuntur Gladii, à quibus inflicta Vulnera semper lethalia sunt, propter horrendos quos inducunt spasmos: Recentiorum autem observatio detexit, Venenum istud esse Succum *Hellebori* in Græcia & Hellesponto collecti.

COROLLARIA Theoretica.

COROLL. I. Nondùm demonstratum est, an *Purgantia* fortiora, & *Vomitoria*, Spasmos excretorios producant quatenùs Ventriculo & Intestinis *immediatè* applicantur; an verò quatenùs Nervorum *origini*? Observatur autem in *Vomitu*, Excretiones omnes, ut Sudoris, Alvi, Lacrymarum, Salivæ, &c. non minùs promoveri, quàm ab Animi Pathematibus, aut à corpore quodam originem Nervorum mechanicè afficiente.

COROLL. II. Hinc igitur patet, *Emetica* vehementiora in Nervorum *originem* agere.

COROLL. III. Hinc etiam elucet

ratio, cur inter Medicamenta, sol dem *Venena*, eaque summa, ut & *V* *toria* violenta, Spasmos producant.

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Materia quæ per *Emetica* egeritur, multiplex est: siquidem educitur, 1°. Saliva copiosa. 2°. Narium Mucus; unde quòque patescit mirabilis *Vomitoriorum* effectus in iis qui, ex Luë Venerea, Muco teterrimo infestantur. 3°. Faucium & Oesophagi Liquor; hinc *Emetica* sunt optima Remedia ad Suppurationes istarum Partium detergendas. 4°. Gastricus Liquor. 5°. Lienaris Liquor; itaque si Lien occupetur materie quâdam lentiori, tunc, incipiente malo, dum nempe materia mobilis est, *Emetica* valdè prosunt. 6°. Omenti Liquor Oleosus; qui verò, ut dicit Malpighius (*a*), in hunc usum colligitur & conservatur in Omento, scilicet ut Bilem Humoresque cæteros, ex nimio Corporis motu acrimoniam concipientes, contemperet: cæterùm hoc Liquidum, si nimiùm abundet, ac Bilem nimis tenacem reddat, facilè *Vomitoriis*

(a) *Tract. de Omento, &c.* pag. 44. ad 46. *Edit. Lond.*

educitur. 7°. Mesentericus Liquor. 8°. Hepaticus Liquor; nullum enim est Medicamentum quod in Hepar certiùs agat, quàm *Emeticum*. 9°. Pancreaticus Liquor. 10°. Intestinorum Materies ex dictis Liquidis coagmentata.

COROLL. II. Nullum promptius est Remedium (exceptâ Paracentesi) in *Ascite* sanabili; nihil enim ita promptè Abdominis *extravasata* evacuat: hinc etiam Veteres, ut & Recentiores, semper coacti sunt tale violentum Remedium tunc adhibere; siquidem optima sunt huic Morbo quæcunque *spasmos* inducunt.

COROLL. III. Non datur præstantius Medicamentum ad *Apostemata* Pulmonum, Pleuræ, Mediastini, Diaphragmatis, Hepatis, omniumque Viscerum Abdominalium, si modò matura sint, rumpenda (*a*).

COROLL. IV. Vomitoria valdè conferunt ad tollendas *Obstructiones* totius Corporis, præsertim si adsint in Infimo Ventre; itaque ad solvenda *impacta* & *stagnantia*, nec non ad *vim expellentem* augendam, optima sunt.

(*a*) Hîc tamen cauto maximè opus est. Confer STROTHER, *Pharmacop. Pract.* pag. 3. & 12.

COROLL. V. In innumeris ergo Morbis, tàm *acutis*, quàm *chronicis*, hæc Medicamenta prosunt.

COROLL. VI. Emetica periculosissima sunt cunctis hominibus *plethoricis* (nam sæpenumerò Apoplexiam aut Hæmoptoën in iis producunt); ut & omnibus *phthisicis*; diathesi *hæmoptoïca* laborantibus; *calculosis* omnibus; (Mictus enim Cruentus inde sequitur, ob nimiam frictionem & attritum sive Renum, sive Vesicæ, sive Hepatis in Calculum, unde quidem læduntur Vasa circumjacentia); tum omnibus qui *skirrho*, [*cancro*, vel *inflammatione* contraïndicante] laborant; nec non *apoplectisantibus* à nimia copia Sanguinis; tandem omnibus *Viscera corrupta* habentibus.

COROLL. VII. In *plethoricis* & *acutis* Morbis, quoties Vomitus excitandus est, præmitti debet *Vena-sectio*.

COROLL. VIII. Iis quibus materies aliqua *minùs mobilis* hæret in parte quadam, vel abscondita est in intimis Viscerum penetralibus, si Vomitus excitandus sit, ante *Vomitorium*, propinentur Incidentia, Lubricantia, Laxantia, & Irritantia: hôc autem ut par est observatô, quàm plurimi Morbi curari possunt.

COROLL. IX. Ventriculi *contentis*, per primum aut secundum Vomitionis actum, expressis, semper opus est *Diluentibus*, *Lubricantibus*, ac *Laxantibus*; aliter enim doloris & anxietatis multùm excitatur.

COROLL. X. Hypercatharsis in Vomitu [quæ propriè *Hyperemesis*, vel *Hyperemetos*, dicitur] semper & sedulò præcavenda est; siquidem à nullis Medicamentis faciliùs oritur, quàm à *Vomitoriis*. Quum autem subsequitur, sisti potest, 1°. Remediis *Antispasmodicis*; scilicet, Diluentibus, Laxantibus, & Anodynis sive impetum sistentibus: ut Aquâ calidâ haustâ, Succô Glycyrrhizæ, Opiô, nec non Vinculis brachiis & cruribus injectis. 2°. *Aromaticis variis*: utì sunt omnes Confectiones Alexipharmacæ; nempe, Diascordium, Theriaca, Mithridatium, omnia Philonia, &c. hæc enim motum Humorum à centro ad peripheriam determinant; nam, ope *Vomitorii*, constringuntur peripheriæ Vasa, unde quidem Liquida versùs centrum moveri coguntur. 3°. Si fiat Hypercatharsis à laxatis Vasis & flaccido Ventriculo, tunc *Austera* & *Acida* requiruntur: ut Myva Cydoniorum, satis largâ dosi, v. gr., ad lib. ß, assumpta; nec non Radix

Tormentillæ, vel Bistortæ, Cortex Peruvianus, Mala Aurantia, &c. 4°. *Spiritus fermentati* etiam valdè prosunt, dummodò largâ satis dosi propinentur, ut ad ℥ v: si autem æger hisce assuefactus fuerit, tum dosis adhuc augenda est. (*a*)

(*a*) De *Vomitoriis*, eorumque *usu*, & *abusu*, adhuc consuli merentur complures Practici, imprimisque sequentes; nimirùm, (1) JOANN. HEURNIUS, *Method. ad Prax. Medic.* Lib. II. Cap. XXI. *integr.* pag. m. 208; (2) ANGELUS SALA, *Ternar. Hemeticor.* seu *Hemetolog.* p. m. 490. & seq. (3) VALENTIN. ANDR. MOLLENBROCCIUS, *Medull. totius Prax. Medic. Aphoristic.* Lib. II Cap. XVII. *integr.* p. m. 331; (4) THOM. WILLIS, *Pharmaceutic. Rational.* Part. I. Sect. II. *integr.*; (5) TH. SYDENHAM, pag. 56. 57. 58. 59 73. 74. 86. 121. 145. 146. 159. 160. 208. 310. 370. 447. 489. 492. 493. 496. 592. 593. 597. Edit. in-8°. *Lugd. Bat.* ann. 1726; (6) GEORG. PHILIPP. NENTER, *Fundament. Medicin. Theoretico-Practic.* Tom. I. Tab. IV. pag. 254. & seq.; (7) MICH. ALBERTI, *Introduct. in Prax. Medic.* seu *Therap. Medic.* &c. Sect. II. Cap. I. *integr.* pag. 27; (8) JOANN. JUNCKER, *Conspect. Therap. General.* Tab. II. *integr.* pag. 21. & seq. (9) FRIDER. HOFFMANNUS, *Medicin. Rational. Systematic.* Tom. III. Sect. II. Cap. V. §. 2. *integr.* pag. m. 478. & seq. (10) ADR. HELVETIUS, *Traité des Maladies*, &c. Tom. I. pag. m. 247. & sequent.; (11) EDUARD. STROTHER, *Pharmacop. Practic.* Cap. I. *integr.*; denique (12) clariss. AUCTOR

noster, *Institut. Medic.* §. 1202. ad 1208; item *Aphorism. de cognosc. & curand. Morb.* §. 605. N. 10. §. 634. 659. 759. 1026. 1237. N. 3. §. 1244. 1245. 1246. 1489; & *Mater. Medic.* pag. 116. 117. 122. 131. 132, 176. 208. 209. 256. *Edit. Lugd. Batav.*

CAPUT XI.

De Diureticis.

1. URinæ *excretio* semper fit per Urethram, in quam ex Vesica fluit: ex Ureteribus autem in Vesicam stillat, nullaque in hanc alia datur via; quod quidem patet, 1°. Quoniam *dysuriâ* laborantes, ob calculum Ureteribus impactum, nullam prorsùs Urinam in Vesica observantur habere: 2°. Quia si vivo animali, apertô Abdomine, uterque Ureter vinculô ligetur, deinde Vesica emulgeatur, & Abdomen consuatur, tunc animal, ex Urinæ *suppressione*, certissimè posteà morietur, ne guttulâ quidem unâ ad Vesicam deveniente. Porrò quicquid, per Ureteres, in Vesicam ingreditur, id fluit ex Pelvi, quæ nihil aliud est quàm Ureterum expansio; jam verò in Pelvim venit ex Papillarum Ramis, qui ab innumeris Ca-

nalibus Renalibus oriuntur, ut Malpighius & Ruyschius demonstraverunt: omnes autem isti Canales, exiguarum Glandularum Renalium Emissaria sunt; & quicquid urinosi in his hæret, id omne ex Arteriarum Emulgentium Ramis derivatur.

2. Ex dictis ergo patet, *Diuretica* sola esse Remedia, (manente viâ extra Corpus apertâ) quæ copiam secernendi Liquidi in hisce Glandulis *augent*: hoc verò quinque modis fieri potest, & consequenter *Diuretica* quintuplicia dantur; nempe, (1) *Diuretica* sunt ea, quorum ope Vasa arteriosa Renalia, & eorum lateralia, *laxantur*, licèt integra & intacta maneat Sanguinis constitutio. (2) *Diureticum* est, quicquid *solvit*, sive *diluit*, plùs solitô; porrò Sanguis *solvi* dicitur, quando partes ejus sphæricæ in minores rediguntur: Sanguine autem ita constitutô, facilè secretio hæc augetur *laxatis* Vasis Renalibus; imò Vasa ista semper aliis *laxiora* sunt, i. e., minorem resistentiam influenti Liquido præbent, quàm alia quælibet Vasa in Corpore nostro; utpotè quæ in patulam Pelvim hiant. (3) *Diuretica* sunt, 1°. Quæcunque Sanguinem, eundem manentem, ad Vasa, eadem quòque ma-

nentia, *majori* velocitate applicant: 2°. Quæcunque Sanguinem *dilutum* & *solutum*, ad Vasa laxata & dilatata, *majori* velocitate, applicant. Sunt igitur Medicamenta secundi generis suprà dicti, duplici nomine *Diuretica*; illa verò tertii generis, triplici nomine. (4) *Diuretica* sunt, quæ *fluxum* Sanguinis ad Renes magis quàm ad alias Corporis partes determinant, nihil mutatô in Vasis, nec in Liquidis, nec in Velocitate Motûs. (5) *Diuretica* tandem sunt illa, quæ Vasa in contractiones secretorias *stimulant*.

3. Ad has igitur *quinque* Classes reduci possunt *Diuretica*. Priusquàm verò de his sigillatim agamus, consideranda est ipsa *Urina*: quæ quidem constat, 1°. Ex Potulentis; & hæc pars *aquosa* est: 2°. Ex partibus quibusdam Chyli; hæc verò *cruda* est: 3°. Ex aqua Sanguinis; hæc autem est *cocta*: 4°. Ex partibus Solidorum nostri Corporis, per vim vitæ, abrasorum & attritorum, nec non Fluidorum, diuturnâ circulatione, eò usque solutorum ut acria fiant; & hæc est ordinariò *rubra*, *pauca*, *oleosa*, *acris*, & *terrestris*: 5°. Ex partibus Morbosis; hæc verò *crassa* & *varia* omnimodè excernitur. Pro diversâ igitur hâc Urinâ, *Diuretica* quòque variari debent.

4. Jam sequuntur *Diureticorum* Classes; quæ verò sunt quinque.

I. Classis continet omnia *Decocta*, *Emulsiones*, & *Olea*, quæ, tum ex Vegetabilibus, tum ex Animalibus, sub titulo *Laxantium* & *Emollientium*, superiùs recensita sunt; ut Decocta Parietariæ, Malvæ, Mercurialis; Olea Amygdalarum dulcium, Olivarum, Nucum Juglandium, aliaque similia; Terebinthina, &c. Verùm ista cum regimine administranda sunt, ut ad Renes determinentur: ideòque 1°. Sumi debent *vacuô* Ventriculô, aëre *frigidiusculô*, motu *leni* subsequente: 2°. Injicienda sunt formâ *clysmatis*, ut partes illas foveant & emolliant; hæc autem sic administrata, quandoque, cæteris Remediis frustrà tentatis, mirificè prosunt: 3°. Renibus etiam applicari debent formâ *balnei*, & *fomenti*; siquidem experientia docet, homines balneis Pectore tenùs inditos copiosam Urinam reddere. Cæterùm usus *Diureticorum* hujusce Classis tantus est, ut iis primus detur locus; quippe si obstructio adsit, hæc illam non augent, ut Stimulantia; sed, Vasa laxando, eam tollunt. Ad hanc etiam Classem pertinent illa quæ *Acre*, quod *spasmos* excitat, corrigunt, aut expel-

lunt,

Munt, qualecunque ſit iſtud Acre; ſic Infantibus, ſuppreſſione Urinæ āb aceſcente Lacte laborantibus, Terreſtria, ut & Alcalia fixa, ac volatilia, plurimùm proſunt, nec non Hyſtericis.

II. Claſſis complectitur ea omnia quæ Sanguinem *ſolvunt* & *diluunt*. Porrò unicum duntaxat novimus *Diluens*, nimirùm, Aquam; cætera quippe quæ diluunt, id faciunt quatenùs Aquam admixtam habent. *Solventia* verò duplicia ſunt; ſcilicet, vel ea quæ Liquido Sanguineo ingeſta, *moleculas* ejus diſſolvunt & dividunt, ſeſe interponendo; vel ea quæ, motum majorem excitando, Vaſorum *attritum* augent, atque ſic *comminutionem* Sanguinis promovent, ideòque ſunt vel Salina findentia & penetrantia, vel Stimulantia. Ad hanc ergo Claſſem ſpectant, 1°. *Aquoſa*; ut ſunt omnes Aquæ Minerales, Serum Lactis, Lac ebutyratum, Infuſiones Theæ & Caffé, Cereviſia tenuis, &c. quæ quidem omnia huc referuntur quatenùs Aquam continent. 2°. *Salina* cuncta nobis nota, nullô exceptô; ut (1) Sales quicunque Alcalini fixi, & volatiles: (2) Sales omnes Ammoniaci, qui ex Spiritu acido volatili & Sále alcalino volatili concreverunt: (3) Sales Compoſiti fixi,

ex Alcalino fixo quocunque cum Acido quovis (exceptô Vegetabili fermentatô) parati ; qui verò quò subtiliores & acriores extant, eò meliores sunt : (4) Saponacea, ex Alcalinis cum Oleo quolibet facta. Huc autem pertinent omnes Sales Volatiles Oleosi : talis est *Offa* HELMONTIANA, quæ quidem à gran. vj ad ℈j dari solet ; [hæc verò constat ex Sale quocunque Alcalino Volatili non oleoso, v. gr., ex Spiritu Alcalino Salis Ammoniaci meracissimo, cui superaffunditur, in Vase vitreo cylindrico, æqualis ferè copia Alcoholis Vini purissimi ; quô factô, eâ parte quâ superficies horum Liquorum se contingunt, mox fit coagulum ; tunc autem si concutias, illicò, in formam glebæ, coagulantur (*a*) ambo Spiritus :] atque sic talis Sal Oleosus brevî obtinetur ; ad quem verò præparandum STARKEYANA methodô, [scilicet affundendo Oleum Terebinthinæ æthereum Sali cuidam fixo Alcalino fortissimo purissimoque, & ad summum ignem fuso

(*a*) Confer HELMONT. *Tract. de Lithiasi*, Cap. 3. Sect. 5. item & BOERHAAVE, *Element. Chemiæ*, Tom. II. Processf. CXXII. pag. [illegible] 234.

atque liquefacto, &c. ut fiat (*a*) *Sapo* STARKEYANUS vocatus,] menses aliquot requiruntur: Huc etiam spectant Sapones *fixi* dicti; qualis conficitur ex Sale Tartari cum Oleo Olivarum aut Terebinthinæ diu cocto: (5) Animalium Salinæ partes; ut eorum Succi Salini, v. gr., Succus recens Ostreorum marinorum, Succus ex Mytulis marinis & Cancris expressus, atque Succus Millepedum, qui Borraginis saporem refert: (6) Succi Vegetabiles earum Plantarum è quibus parùm Olei, sed multùm Salis Essentialis, ope Chemiæ educitur; ut est Opium, quod verò, ea de causa, inter Diuretica numeratur; ita & Succi Petroselini, Acetosæ, Fumariæ, Chærefolii, Eryngii, &c. quorum Sales alii ad Tartarum, alii ad Nitrum, magis accedunt.

III. Classis includit quatuor diversa Medicamentorum genera; qualia sunt, 1°. *Acria* omnia quæ Vasa, imprimisque Renalia, *stimulant*: inter hæc autem præcipuum locum obtinent Insecta quædam; ut Apes, Cicadæ, Formicæ, Cantharides, Millepedes; quæ verò Sangui-

(*a*) Vide STARKEY, *Pyrotechn.* atque BOERHAAVE, *ubi suprà*, Processſ. LXXIV. pag. 163 & 164.

nem etiam solvunt, ejusque motum accelerant, & febrem quasi artificialem excitant. 2°. *Salina* cuncta quæ Sanguinem *solvunt*, simul & *velocitatem* ejus adaugent. Huc porrò maximè pertinet unum & alterum *Salis* genus, quale novimus ex *Succino*, & Vegetabilibus, elicitum; *Sal* autem *Succini* est species Salis Volatilis Acidi rectificati, & antecellit omnes alios, si detur ad ℈ j. cum regimine. 3°. *Sales* omnes *Alcalini fixi*, & *volatiles*, sine discrimine. 4°. *Calor* & *Motus* Corporis moderatus, absque sudore.

IV. Classis continet *Diuretica* nonnulla quasi *specifica:* talia verò sunt Aromatica quædam balsamica, h. e., Sale subtili cum Oleo involvente constantia; ut Crocus, Rhabarbarum, Asparagus; Cassia fistula recens, Nux Moschata; Juniperus, Terebinthina, Balsama nativa omnia, &c. hæc enim assumpta Urinæ copiam adaugent, quin & hujus qualitates omnes, ut colorem, odorem, & saporem immutant; ita quippe *Crocus* & *Rhabarbarum* ipsi colorem flammeum inducunt; *Cassia*, in parva dosi sumpta, viridem ei dat colorem, in majori copia, fuscum, & in majori adhuc, atrum; sic etiam *Asparagus* Urinæ fœ-

torem tribuit; *Terebinthina* verò violaceum ipsi conciliat odorem (*a*). Cæterùm ejusmodi mutationes reliquis Liquidis nostris nunquam accidunt; unde est quòd hæc Diuretica *specifica* vocare soleamus.

V. Classis complectitur ea, quorum effectus circa *Renes* & *Vesicam* præcipuè & magis sensibiliter se produnt; utì sunt Cantharides, à quibus assumptis calor in Lumbis oritur, nec non urinæ stillicidium, sive stranguria. Huc etiam referenda sunt Insecta superiùs memorata; ut & Cerevisia in non assuetis; sic etiam Lac acescens aut vappescens stranguriam excitat. Tandem omnia Diuretica acria & solventia huc pertinent.

COROLLARIA Practica.

COROLL. I. Quali describuntur ordine, tali præscribi debent, ad Urinam ciendam, *Diuretica*; h. e., semper à prima Classe incipiendum est, deinde verò ad reliquas successivè progredi oportet.

(*a*) Ita quòque *Balsamum Copayba* Urinam sapore manifestè amarô imbuit, teste FULLERO, *Pharmacop. Extempor. Reform.* de *Mist. Balsam.* pag. m. 233.

COROLL. II. In Morbis *Acutis* locus eſt tantummodò *tribus* harum Claſſium; nempe, Laxantibus, Diluentibus, & Acre temperantibus.

COROLL. III. In Morbis *Chronicis*, ſi per Renes materies morboſa expellenda ſit, primò vaſa laxanda ſunt, dein ſolvendus & diluendus eſt Sanguis, tum danda ſunt Accelerantia, tandemque Stimulantia.

COROLL. IV. Hâc viâ magis *expurgatur* Sanguis, quàm omni per Alvum evacuatione; ſiquidem *Diuretica* in ipſum Sanguinem agunt, non autem *Purgantia* quæcunque; idcircò per illa Remedia, in Morbis violentis, Medicus qui ad ſingula ut par eſt attendit, *criſin* ſalutarem ſæpenumerò procurare poteſt, abſque notabili Corporis perturbatione. Prætereà Renes ſunt optimum *depuratorium* Sanguinis; quoniam craſſiores hujuſce Liquidi partes per eos tranſire poſſunt.

COROLL. V. Diverſæ dantur Urinæ *intercepta* ſpecies, & quidem tot, quot ſunt enumeratæ *Diureticorum* Claſſes; unde ſequitur diverſas etiam eſſe debere medendi Methodos. Jam verò variæ ſunt Urinæ *intercepta* Cauſæ; ſcilicet, 1°. Conſtrictio Viarum Urinaria-

rum : 2°. Obstructio earumdem à Calculo, aut ab alia quadam materie : 3°. Siccitas illarum nimia, Liquidique defectus ; qui verò vel ab acrimonia oritur, ut in Morbis acutis ; vel à nimia Fluidorum crassitie eorumque lentore, ut in sedentariis hominibus, accidit ; vel tandem ex eo quòd Liquida in alias partes nimis deriventur : 4°. Denique partium Renalium Paralysis ; hæc autem curationem vix admittit.

CAPUT XII.

De Sudoriferis.

1. S*Udoriferum* (Græcis Ἱδρωτικὸν dictum) vocatur illud omne *Medicamentum, cujus vi mador sensibilis per Cutim exhalat*, & consequenter quicquid per eam Cutis partem quæ Fistulis *Sudori* dicatis donatur, Liquida *sensibiliter* expellit. Hæ porrò Fistulæ sunt vel Emissaria Glandularum Subcutanearum, vel minima Vasa ex Arteriis Lymphaticis exorta, vel earum ultimi fines.

2. Inde igitur patet, materiem *Sudoris* ab Arterioso Sanguine derivari, non autem excrementitium Humorem esse, (ut vulgò putatur) sed Liquorem omninò necessarium ad flexilitatem nostræ Machinæ conservandam : ut enim Corpus flexile maneat, plurima debent esse inter partes illud componentes interstitia, *Pori* vocata ; ne verò Pori isti, concretione partium Solidarum, evanescerent, unde Corpus inflexibile evaderet, Naturæ Author *Liquidum* Sanctorianum dictum, perpetuò per hosce

Poros

Poros effluere constituit : hoc autem Liquidum est ipsa *Sudoris* materies, atque pars mobilissima, subtilissima, & Nervis amicissima, quamdiù in statu naturali versatur ; nec magis è Corpore debet educi quàm ipse Sanguis, nisi ab alicujus Morbi natura corrumpatur : & quidem ipse Sudor nunquam in statu sano Corpori suboritur ; verùm simul ac applicatur Corpori aliqua causa, quæ inter Vasa & Fluida contenta æquilibrium tollit, ita ut vis Liquidorum resistentiam Vasorum exsuperet, simùl & Functio quædam nimis augeatur, tum demùm Sudor se manifestat. *Sudor* igitur semper indicat Corpus *ægrotare* ; & hoc ægrotare perseverabit, donec causa Sudorem excitans dimoveatur, ejusque corrigantur effectus.

3. *Sudoris* itaque materies, quæ quidem in statu naturali sub nomine *Perspirationis Insensibilis* exit, est valdè blanda, & summoperè ab Urina differt : *Sudor* verò *sensibilis*, si multùm urgeatur, ad Urinæ naturam propè accedit ; quandoque crassus, oleosus, & fœtidus est, imò honnunquam ferè sanguineus evadit, ut in Bajulis nonnullis videre est, quorum Sudor axillaris linteamina, Sanguinis ad instar, aliquando inficit.

4. *Sudor* autem, non secùs ac *Diuresis*, quinque modis promovetur; nempe, 1°. Emissaria *laxando*, omnibus Liquidis iisdem manentibus. 2°. Sanguinem *diluendo* & *solvendo*: Jam verò Sanguis *dilutus* dicitur, quum ejus pars subtilior & tenuior, partem rubram excedit; *solutusque* vocatur, quando moleculæ rubræ resolvuntur in istas sex minores ex quibus constant, [ut alibi * dictum est.] 3°. Applicando (α) Sanguinem eundem manentem, ad Emissaria eadem quoque manentia, *majori* velocitate; (β) Sanguinem solutum & dilutum, ad laxata Emissaria, *accelerata* velocitate; quo in casu Sudor ingens suboritur. 4°. Sanguinem ad *extrema* Corporis determinando; unde quicquid mutat cursum Sanguinis ab interioribus versùs exteriora, Sudorem, derivando, excitabit; ut Animi Pathemata. 5°. *Spasmos in villis* ultimis Glandularum Subcutanearum excitando.

5. *Sudorifera* variari debent, pro diversa materiæ evacuandæ natura. *Sudor* enim est multiplex; & fit, 1°. Ex *aquosa* Potulentorum parte: 2°. Ex *crudo* Chylo; hinc etiam omnibus iis qui de-

* *Prolegom. Cap.* V. § I. pag. 37.

bilia habent Viſcera, eo tempore quo Chylus miſceri debet cum Sanguine, Sudor prorumpere ſolet; ut in Phthiſicis, & nonnunquam in Puerperis lactantibus, obſervatur: 3°. Ex Sanguine *cocto*; maximè verò in *obeſis* hominibus, quibus in dies imminuitur Inſenſibilis Perſpiratio, propter pinguedinem Vaſa obſtipantem; verùm iidem etiam in dies plùs ſudant. 4°. Ex Sanguine nimis *diſſoluto*, & Vaſis nimiùm *contritis*, producitur *Sudor* rubeſcens, pinguis, acer, terreſtris, & ſalinus, adeò ut ipſi Cuti quaſi infixus adhæreat. TACHENIUS accepit Lixivium illud in quo ſordida Induſia fuerant macerata & lota; tum hoc Lixivium (ex Sale alcalino ſolo conſtans) diſtillavit, indeque Salem habuit Sali Urinæ diſtillatæ ſimilem, [non tamen ita fœtentem] (*a*). Sic etiam in Equorum Sudore deterſo maxima copia Salis Volatilis invenitur (*b*). Hic autem Sudor plerùmque erumpit, ubi Sanguis violenter admodùm per Vaſa ſua movetur; ideòque in iis qui multùm defatigantur obſervari poteſt. 5°. *Sudor* eſt aliquando *morboſus*; & hic maximè va-

(*a*) Vide TACHEN. *Hippocr. Chym.* Cap. 12. pag. m. 54.
(*b*) IDEM, *ibid.* pag. 55.

rius est: interdùm enim planè *aquosus* existit, ut in Puerperis & Phthisicis, in quorum Sudore vix odor, color, aut sapor observantur; adeò ut videatur esse pars Sanguinis dilutissima: nonnunquam autem est viscosissimus, flavissimus, ruber: quandoque verò maximè fœtet; qualis est Sudor Peste laborantium, qui ægros à morbo liberat.

6. Jam sequuntur *Sudoriferorum* Classes; quæ verò sunt quatuor.

I. Classis continet ea omnia quæ Vasa *laxant*; suntque vel interna, vel externa. Porrò *interna Sudorifera Laxantia* sunt omnia illa quæ memorantur inter *Diuretica*, iis exceptis quæ specificè Renibus famulantur; sic Aqua calida, Melle edulcorata, Sudorem copiosum excitat; ita quòque, in Febribus ardentibus, Decoctum Hordei, vel simile quid, egregium est Sudoriferum, quia Vasa constricta relaxat. Huc pertinent etiam *spasmum* Vasorum *tollentia*, sive Demulcentia & acrimoniam temperantia; sicut Opium, Oculi Cancrorum, & Absorbentia terrestria. Jam verò *externa Laxantia* sunt, 1°. Frictiones omnes. 2°. Vapores quicunque tepidi, & imprimis aquosi. Huc etiam pertinent Balnea; verùm ista Corpus nimis pre-

munt, unde sæpè suboritur animi deliquium. Huc referri quòque debent Inunctiones per olea blanda, pinguedines, medullas, &c. quæ Cutim laxam & mollem efficiunt: licèt per se Sudorem potiùs sistant; quemadmodùm patet ex antiquis Athletis, qui ante certamen oleô Corpus suum inungebant, scilicet ut Artus mobiles redderent; Sudor enim hoc pacto prohibitus erat. Huc denique spectat Corporis Lotio per aquam saponaceam.

Cæterùm usus horum *Sudoriferorum* convenit, 1°. In omni Morbo oriundo ex maximo *frigore*; quod quidem externam Cutim & Pulmones maximè lædit, eorum Vasa rigida reddens, & Fluida coagulans. 2°. In Morbo quolibet ubi *sordes*, *crusta ulcerosa*, aut *morbosa* quævis, *scabies*, *ulcera*, *elephantiasis* vel *lepra* Cuti adhærent. 3°. Ubì Emissariorum *spasmus* adest; qui verò cognosci potest ex siccitate & duritie Cutis. 4°. Quotiescunque ab *Acri* quodam *externè* impacto Morbus accidit; ideòque cùm Pestis sit de natura Veneni externè applicati, ad eam profligandam hæc *Sudorifera* plurimùm conferunt. 5°. In Morbis *acutissimis*, ubi ad *interna* Viscera ve-

hementer tendit Sanguis, ut in Variolis; in quibus autem Sydenham provocationem Sudoris per *Cardiaca* & *Sudorifera* fortiora meritò damnat (*a*): verùm hâc primâ *Sudoriferorum* Classe feliciter tunc utuntur Medici, [ut & ipse clariss. Auctor noster (*b*);] quin etiam dubitari potest, an non Sudoris provocatio *Sudoriferis* hisce tentata, plurimùm valeret in Morbis Inflammatoriis quibuscunque curandis.

II. Classis complectitur *dissolventia* & *diluentia* Sanguinem, quæ recensentur in secunda *Diureticorum* Classe: porrò summum Diluens est *Aqua*, cujus facultas augetur per calorem; hinc Aqua calida maximum est Sudoriferum. Nonnulla autem *Solventia* dantur quæ Liquida immediatè solvunt; horumque unicum duntaxat in Acutis tutum est, scilicet, *Nitrum*, ejusque præparata: alia verò disponunt Vasa ut in Liquidum agant, idemque dissolvant; sic *Acetum*,

(*a*) Præsertim. *pag.* 139. 144. 145. 148. 149. 355. 363. 364. 590. & 591. *Edit. Lugd. Batav. ann.* 1726.

(*b*) Confer Boerhaave, *Aphorism.* §. 1399. N. 3. & §. 1402. nec non *Mater. Medic.* pag. m. 240, & 241.

Melle edulcoratum & in Aqua dilutum, optimum est *Sudoriferum* in Acutis: ex gr.

℞. *Aceti*,
Mellis ana ℥ j;
Macis q. s.

Diluantur in *Aqua* ℥ xjj, vel xjv. Sumat æger, instar Theæ aut Caffè, & in Lecto Sudorem expectet.

Hoc est remedium HIPPOCRATICUM. Acetum autem simplex, modicè sumptum, non coagulat Sanguinem, nec ulla Acida fermentata diluta (*a*).

III. Classis cum tertia *Diureticorum* congruit, exceptis tantùm iis quæ Liquida determinant ad Renes: ideò quæcunque *fervida* assumpta, ut & *Aromatica calida*, *Opiata*, nec non *Motus vehemens*, hìc maximè Sudorifera sunt.

IV. Classis includit ea quæ Liquores ad *exteriorem* Corporis *habitum* determinant; utì sunt, 1°. Omnia quæ *externa* laxant. 2°. Quæ diluunt, solvunt, & versùs *externa* movent. 3°. Quæ *pressionem* Aëris *externam* minuunt. 4°. Quæ *vim* Cordis, sive hujus *ictus* quoad numerum & robur, adaugent: hinc igitur omnia

(*a*) Vide suprà *Prolegom.* Cap. IX. pag. 204. ut & *Part.* II. *Cap.* VII. pag. 207.

Cardiaca sunt Sudorifera; ut Vinum Rhenanum, Succus Citri recens, Aromata penetrantia, Sales Volatiles, &c. 5°. Quæ *externè* stimulant; ut *Acria* quæcunque Cuti applicata: qualia sunt Acetum, & Zingiber, quod quidem subtile & penetrantissimum est, multùmque laudatur ab Helmontio (*a*). 6°. Denique possunt his accenseri ea quæ *Motum impeditum* in *internis* restituunt; sic, ex. gr., Respirationem impeditam restituunt Animi Pathemata.

Cæterùm, quæ de *Sudoriferis Specificis* prædicantur, ea pro nugis habenda sunt; hæc enim omnia tum demùm Sudorifera evadunt, quando Corpus ad Sudorem dispositum est, alioquin nihil præstant: ita quippe Theriaca, licèt ad ℥ j sumatur, nisi Corpus ad Sudorem dispositum sit, exsiccabit solummodò, Sudorem verò non ciebit: neque quidem ullum unquam Medicamentum Sudores *specificè* movet; sed ea quæ istud præstare putantur, hoc agunt solummodò, vel 1°. quatenùs materiam ad Sudorem suppeditant; aut 2°. quatenùs impedimentum Sudoris auferunt; vel

(*a*) In Tract. cui titulus est, Tartarus non in Potu, *Sect.* 9.

quatenùs ad Corporis peripheriam Sanguinem determinant. Cæterùm, inter hæc *Specifica* ab AUCTORIBUS recensentur nonnulla; qualia sunt, *Terra Sigillata*, Folia *Scordii*, *Asclepiadis*, &c. nec non *Lapis Bezoar*, *Pedra del Porco*(a), & *Lapis de Goa*, qui ex Lapide Bezoar, Ambra, & Tragacantha constat (*b*); deinde *Trochisci de Viperis*, &c. AUC-

(*a*) *Lapidum* horum historiam, omnium optimè descriptam, vide sis apud ENGELBERT. KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic.* Fascic. II. Sect. 3. pag. 391. ad 406. Quod verò pertinet ad *Lapidem Hystricis* Malacensem, sive *Pedra del Porco*, de eo jam superiùs, (PART. II CAP IV. *pag.* 194. *& seq.*) satis fusè egimus.

(b) *Lapis* iste vocatur à Lusitanis *Pedra Cordial*, & conficitur *Goæ* in Indiis à RR. PP. SOCIET. JESU, ex Speciebus Cordialibus & Alexitericis, quas & Lapis Bezoar ingreditur. Confectus est primò à R. P. GASP. ANTONIO, unde quòque nomen sumpsit; dein à R. P. NICOL. MANUCHE, quem à priori dignoscimus literis N. M. in superficie impressis, & in opposito latere signô Capræ, vel aliûs quadrupedis. *Figura* ejus ovata, vel rotunda est. *Color* intùs cinereus; extùs nigricans, splendens, aureisque maculis distinctus, & nonnunquam totus deauratus. *Usus* frequens est & probatissimus inter Europæos Orientis. Venditur ad libram; & inde, pro vária magnitudine, pretium variat. Confer KÆMPFER, *ibidem*, pag. 397.

TOR verò testatur, se Lapidem Bezoar genuinum aliquando ad ℥ j usque dedisse Infanti bienni, ad Sudores satis disposito, absque ullo tamen effectu; sic etiam à Trochiscis Viperarum ad ℥ jjj exhibitis nullus commotus erat Sudor, eodem testante.

[Post enumeratas *Sudoriferorum* Classes, hæc adjicienda sunt *de Sudoriferis in genere THEOREMATA.*]

THEOR. I. Variæ & prorsùs oppositæ *Sudoris causa* dantur; ut Tristitia & Lætitia summa, Metus & Spes, Aqua calida & frigida.

THEOR. II. Sudoris etiam *effectus* diversi sunt ac planè oppositi; Sudor enim aliquando Sanguinem dissolvit, quandoque verò illum incrassat, scilicet pro conditione subjecti ex quo elicitur: itaque de Sudoris *effectu* nihil universaliter dici potest.

THEOR. III. Sudoriferorum maxima *vis* consistit in *resolutione* quoad Liquida, & *deobstructione* quoad Vasa. Jam verò Liquida resolvuntur vel diluendo, vel dividendo; ubicunque igitur solvendum est, ibi *Sudorifera* requiruntur. Vis autem deobstruens *Sudoriferorum* in eo consistit, quòd hæc Medicamenta vel Vasa laxent, vel contenta dissolvant.

THEOR. IV. Sudoriferis in ſe conſideratis magna ineſt vis *coagulandi*, & *obſtruendi*: unde quidem fit ut illud quod remanet, craſſum, coagulatum, & nonnunquam lapidis inſtar durum evadat, nullâ dein arte reſolvendum; & hinc eſt quòd nulli Inflammatorii Morbi magis in Gangrænam abeant, quàm ii qui à violento exercitio oriuntur.

THEOR. V. Sudorifera dum *incraſſant*, ſimul etiam *obſtruunt*; dumque Liquidum conſumunt, Vaſa ſeſe contrahunt & coarctantur, eorumque Fibræ rigeſcunt.

THEOR. VI. Medicamenta ferè omnia in *Sudorifera* converti poſſunt: ita quippe ſi *Purgans* adminiſtretur, & homo ſtatim ad Sudorem diſponatur, egregia Sudoris orietur expulſio; & quò fortius Purgans fuerit, eò copioſior erit Sudatio: in Morbis autem Chronicis, Artis arcanum eſt *Sudoriferis* addere *Purgantia*, ut Trochiſcos Alhandal, &c. Par eſt etiam ratio *Emeticorum*, & *Diureticorum*, ſi ad Cutim determinentur.

Jam verò ex iis quæ de *Sudoriferis* huc uſque dicta ſunt, ſequentia inferuntur *COROLLARIA Practica*.

COROLL. I. Ad *Sudorem* eliciendum *applicationes* variæ fiunt; nam aliquando

totius Corporis lotione, interdum ejusdem calefactione, frictione, motu valido, nonnunquam diversorum remediorum internorum administratione, procuratur.

COROLL. II. Variæ sunt *Sudoris* eliciendi *necessitates*: sic, ex. gr., in Hydrope Anasarca stimulandum est, atque tardum & hærens expellendum; detur itaque, quolibet mane & vespere, sequens præscriptum:

℞. *Theriac.* ʒjj;
Spir. Juniperi ℥ j ß;
Oxymel. Scillit. ℥ jj.

Diluantur in *Vini*, vel *Cerevisiæ meracæ*, vel *Hydromelitis* ℥ jx, aut x. Sumat æger, & disponat Corpus ad Sudorem.

Idem fit cum successu in aliis Morbis *chronicis*, ut in Cachexia Virginea: sic etiam in Lepra, quoniam nutrimentum omne sistitur, ideò requiritur Sudoris procuratio; non autem per Aromatica quæ Corpus internè calefaciant, sed ita ut externè omnia caleant, internè verò abluantur omnia: dentur ergo tunc Pilulæ ex *Saponẽ Veneto*, singulis horis, adeò ut uno die ʒ jj adhibeantur; dein post usum earum, per tres dies, potest æger Decoctum aliquod Antiscorbuticum, v. gr., ex *Guajaco*, bibere; tum

[illegible] calido se immittat, ad Sudorem movendum. Porrò si resolvendum sit aliquid circa prima Vasa, ut in Morbis Pectoris, ac aliis *acutis*, & causa mali oriatur ex *alcali*, detur Potus copiosus ex *Melle*, *Aceto*, aut *Vino Rhenano*, cum Aqua; simul & externè *laxetur* Cutis: in medio autem Sudore potest dari Decoctum cum *Nitro*. Cæterùm, si causa mali sit ex *acido*, dentur *alcalina*; & sic administrentur semper ea quæ causæ Morbi sunt opposita.

COROLL. III. Diversæ sunt *Sudorem* movendi *opportunitates* sive *occasiones*; quibusdam enim temporibus Sudor multò promptiùs & feliciùs succedit, quàm aliis: horum autem temporum cognitio ab observationibus Medicorum omninò pendet; sic in Variolis, à primo die usque ad octavum, elicitur Sudor, & hoc tempus ad Sudorem satis opportunum videtur; atque curari potest æger Sudore continuo, cum hoc tamen regimine, ut semper Humores copiosè diluantur, & Vasa laxentur: Calida enim Exsiccantia minimè tunc adhiberi debent, utpotè valdè perniciosa. Porrò in Morbis Acutis, plurimi Medici, cum vulgo, *Sudorifera* dari volunt; quoniam observant, Naturam 14 die semet per Sudores sæpè

exonerare; indeque in pessimam hanc praxin administrandi Calida & Exsiccantia incidunt, sed hâc methodô plurimos interficiunt. Verùm si, Sudoriferis omnibus calidis ablegatis, ea solummodò propinarent Sudorifera quæ Sanguinem *diluunt* ac Vasa *laxant*, tunc ægri commodissimè inde sudarent, crisisque laudabilis 7, vel 14 die fieret: sic enim in *Sudore Anglico*, plurimi ope Sudoris, per interna Diluentia & externa Laxantia, ad 24 horas continuati, curabantur; cùm è contrario omnes ii quibus Diluentia interna non fuerant administrata, morerentur.

COROLL. IV. Pro varia Morbi *causa*, varianda sunt *Sudorifera*: sic, in Morbis ex *alcali*, supponamus, v. gr., juvenem, æstivo tempore, Febre ardentissimâ corripi; ad quam verò profligandam remedium velocissimum requiritur, nempe, *Sudoriferum*; tunc ergo, priusquàm istud propinetur, indaganda est hujus Morbi causa; hæc autem quum sit siccitas nimia, & inflammatio, manifestum est, in hocce casu, requiri *Diluentia*, simul & *Stimulantia*, propter defectum Virium, & Obstructionem; quæ quidem ambo *stimulum* indicant. Itaque, quò *Diluentia* meliùs agant, detur Medicamen-

... liquidum, cujus basis sit aliquod *Acidum dissolvens*; &, pro *stimulo*, adjiciatur Vinum Rhenanum, largâ Aquæ copiâ dilutum; dein accedat vis *antiphlogistica*, ope Nitri: ex. gr.

℞. *Vini Rhen.* ℥ viij
Nitri ʒ ij;
Succ. Limon. recent. expressi ℥ j;
Syrup. Violar. q. s. vel ad ℥ ij.

Diluantur hæc cum *Aqua communis* libr. jv.

Singulis horis capiat æger ℥ jj calidè, cum determinatione ad Sudorem: si verò leviter tantùm sudet, plùs *Vini* addatur; si nimis, plùs *Aquæ*.

Verùm si causa Morbi sit ex *acido*, tunc, locô Vini Rhenani, sumendus est alius Liquor, ut Sal Volatilis Oleosus; si verò causa sit *tenax*, addantur Salia solventia.

COROLL. V. Pro diversa Morbi *natura*, varianda sunt etiam *Sudorifera*. Porrò natura Morbi pendet (α) ex materia peccante; (β) ex causa efficiente sive applicante, h. e., vi vitali: sic igitur, si materia sit tenax, dentur valida *Solventia*, ut Alcalina; si autem sit de indole Luïs Venereæ, tunc optimum Remedium est *Mercurius* ad Sudores determinatus.

COROLL. VI. Pro varia Morbi *sede*, variari debent *Sudorifera.*

COROLL. VII. In diversis Morbi *gradibus*, varia requiruntur *Sudorifera*: sic, initiô Variolarum, Sudoriferum inflammationi resistens requiritur; die autem 14, ut plurimûm, indicantur Saponacea, & Decocta Aromatica siccantia.

CAPUT XIII.

De Diaphoreticis.

1. D*Iaphoretica* sunt Medicamenta; *quæ materiem morbosam, sub specie Perspirabilis* SANCTORIANI, *è Corpore amandant*, sive potiùs omnia illa *quæ Perspirationem* SANCTORIANAM *augent.* Horum itaque naturam quò meliùs intelligamus, considerandum est quot modis, aut quibus à causis, *augeatur* Perspiratio.

2. Causæ igitur Perspirationis *aucta* sunt sequentes: 1°. Viscerum vis *aucta*; quæ quidem Liquida nostra in minutias dirimit. 2°. Illa omnia quæ Liquida, modô dictô soluta, ad partes *externas* determinant: per partes autem *externas* intelligimus

intelligimus omnes illas quæ ab Aëre poſſunt attingi; quales ſunt Cutis, Os, Pulmones. 3°. Quæ Cutim externam ita diſponunt, ut Liquida ſub forma *inſenſibili*, eaque *promptè*, tranſmittat, non verò ſub forma craſſa & ſenſibili; quod quidem ut fiat, Cutis neque nimis laxa, neque nimis ſtricta debet eſſe. 4°. Ea quæ *tria* ſupra dicta ſimul agunt: hujus autem generis cùm nulla nobis cognita ſint Medicamenta, inde concludimus, nulla dari *Diaphoretica propria*, i. e., quæ certò & indubitanter talem effectum aſſequantur.

3. Itaque *Diaphoretica*, pro 3 prioribus Perſpirationis *aucta* cauſis, in *tres* Claſſes ſequentes dividimus.

I. Claſſis *Diaphoreticorum* complectitur ea quæ *vim* Viſcerum, i. e., Vaſorum *elaſticitatem* augent: hæc autem augetur quotieſcunque Vaſorum Fibræ rigidiores & duriores evadunt. Ad hanc igitur Claſſem pertinent, 1°. Quæcunque aſtringunt, ſeu potiùs contrahunt *Solida*, h. e., quæ ſeſe intra *ultimarum Partium* interſtitia inſinuando, ibique hærendo, Partes iſtas minùs flexiles ſive magis rigidas efficiunt: talia verò ſunt Opium, Cortex Peruvianus, Radices omnes Aſtringentes, Vinum auſterum, &c. Porrò quum *Diaphoretica* conſtringant, non

autem laxent, inde constat, quicquid Excretiones *sensibiles* adauget, minuere *Diaphoresin*; quod quidem planè congruit Sanctorianis experimentis. 2°. *Exercitia* Corporis; ut Ambulatio, Equitatio, Vectio in Curru, &c. quorum ope Excretionem Sanctorianam promoveri experientia nos docet. 3°. *Stimulantia* admodùm *lenia*, vel *fortia* paululùm *enervata*: sic enim Colocynthis, parvâ quantitate in Vino infusa, *Diaphoreticum* optimum evadit; ita quòque Mercurius Sublimatus Corrosivus, ad gran. j, vel jj, in ℥ jj, vel jjj Rob. Sambuci permistus, & ad $\frac{1}{20}$ partem grani sic exhibitus pro unâ dosi, plurimùm confert in Morbis Chronicis; quin & pari ratione quælibet Acria ita mitigari possunt, ut *Diaphoretica* fiant.

II. Classis includit omnia illa quæ materiem *perspirabilem* ad Cutim determinant: talia verò sunt, 1°. Aër mediocriter *calidus*. 2°. Exercitia *temperata*. 3°. Circulatio Liquidorum *æqualis*; quæ verò talis fit, quum omnes Corporis partes vel æquabiliter quiescunt, vel æquabiliter moventur.

III. Classis continet ea quæ Cuti *debitam temperiem* conciliant, ita ut neque nimis laxa sit, nec magis stricta quàm

...est. Hoc autem præstant *Frictiones*, *Lotiones*, & *Detersiones*.

CAPUT XIV.

De Uterinis.

1. AD *Uterina* referuntur *Emmenagoga*, *Aristolochica*, & *Ecbolica*; sive quæ *Menses*, *Lochia*, & *Uteri contenta* expellunt.

2. Porrò *Emmenagoga* propriè sunt ea, *quæ Menstrui Sanguinis secretionem & excretionem promovent*. Secretio autem fit ex tota Sanguinis massa in Uterina Vasa; verùm Excretio fit ex Utero per Vasa partim in ejus Cavitatem hiantia, partim infra Orificium ejus internum, in Vagina scilicet, posita.

3. Jam verò *derivatio* hæc in Uterum, & *excretio* inde fiunt, quòd Vasa prædicta abundanti Sanguine repleta, eò usque vi Cordis distendantur, ut Arteriolarum oscula tandem dilatentur, unde sequitur Sanguinis eruptio; cessante verò vi Cordis, & Plethorâ levatâ, eadem sese rursùs contrahunt. Sanguinem autem Uterinum à vi Cordis premi inde constat, quòd si Mulieri Gravidæ abrupta sit

Placenta, Fœtu interim in Utero manente, tanta subsequatur hæmorrhagia, ut, nisi Fœtus extrahatur, Mater pereat; quia nempe Sanguis à vi Cordis urgetur, & Uterus à Fœtu contento ita distenditur, ut Vasorum oscula sese contrahere nequeant. Idem quòque quod de *Menstruis* modò diximus, ex *Lochiorum* fluxu colligi potest.

4. Si autem quæratur, cur non ex Arteriis istis semper fiat Sanguinis effluxus; sed statis tantummodò temporibus? considerandum est, Arteriarum fines esse quasi trifidos, sive in tres ramos divisos, quorum medius abit in Venam, laterales autem duo in Cavitates hiant, unus scilicet in Glandulam, alter verò in Vasa Lymphatica: primus itaque ramus Sanguinem crassiorem transmittit; & reliqui duo, quia teneriores sunt exilioresque, partem ejus duntaxat subtiliorem traducunt. Jam ergo supponamus dari obstaculum in Venis (ex. gr. à Plethora), sive pressio solitò major in Arteriis, tunc Lateralia Vasa eò usque dilatari inde debent, ut quæ priùs non nisi Lympham, nunc Sanguinem rubrum admittant; quia tenuioris structuræ sunt, & hiant in Cavitates ubi nullum datur obstaculum impetui resistens: verùm aliter se res habet

[...]pectu rami medii. Quàm primùm au[...]m obſtaculum illud in Venis aufertur, ſive preſſio & vis Cordis imminuitur, (quando ſcilicet copia Sanguinis, ope fluxûs, imminuta eſt) tum hæc Vaſa Lateralia ſeſe denuò contrahunt, & Sanguis in Venas abit. Hoc argumentum illuſtrari poteſt exemplo Tunicæ Oculi *Conjunctivæ* dictæ; quæ quidem in ſtatu naturali prorſùs albeſcit, ſolis ferè Arteriarum lateralibus Vaſculis ad eam adeuntibus; at verò ſi obſtaculum aliquod ponatur in tractu ad Venam, v. gr., ſi illa comprimatur, aut ſi finis Arteriæ obſtruatur, vel contrahatur, ita ut Sanguis ex Arteria in Venam promptè fluere nequeat, ex. gr., ſi arctè conſtringatur collum, tunc iſta Tunicæ Conjunctivæ Vaſa, priùs inconſpicua, jam rubeſcent, & conſpicua fient, ab hac nempe preſſione; quia Sanguis in Venas fluere impeditus urgetur in Lateralia: verùm, obſtaculô demptô, rubor hic evaneſcit. Par eſt ratio in Vaſis Uterinis, ubi dantur Vaſa Lymphatica, ſive minimæ Arteriarum extremitates in Uteri cavitatem hiantes. Effluere verò Sanguinem hunc ex illis Lateralibus Vaſis dilatatis, (quæ quidem, in ſuo naturali ſtatu, non Sanguinem, ſed tenuiorem Humorem, pro partium lubricatio-

ne, recipiunt) sat clarè patet ex fluxu *Lochiorum*; hæc enim colorem suum sanguineum sensim remittunt.

5. Jam videndum est, quænam sit caussa primæ eruptionis *Menstruorum* in Puellis. Hæc autem (ut unô verbô rem expediam) nihil aliud est quàm *Plethora*; quæ verò oritur, quoniam in Virgine, à nativitate usque ad pubertatem, Sanguinis vi Viscerum confecti copia crescit; tale enim augmentum omninò necessarium est ad Vasorum majorem distensionem, Virginisque incrementum: at verò postquàm hæc ad limites incremento suo præstitutos pervenerit, ita ut Vasa dilatari ac distendi ampliùs non possint, necesse est ut oriatur *Plethora*, nimirùm ab isto Sanguinis augmento quod adhuc manet: quippe nulla est ratio cur illud cesset; quandoquidem Viscerum vis, quâ conficitur, adeò non minuatur, ut potiùs augeatur. Sanguis itaque superfluus expelli debet per Vasa minùs resistentia, qualia sunt Uterina; alioquin Virgo ægrotabit.

6. Cæterùm, si quæratur unde fiat ut *Fluxus* iste *Menstruus* non sit Viris cum Fœminis communis? Ratio est, quòd Viri limites incrementi sui seriùs attingant quàm Fœminæ; simul ac autem eò

[pe]rvenerunt, etiam in iis Excretio aliqua [ce]rtis temporibus augetur: siquidem constat, ex Observatis SANCTORII, quòd singulis mensibus in Viris *Plethora* contingat; quæ verò, vel largiori Sudore, vel Urinâ, vel aliâ Excretione, tollitur (*a*). Simile quid Mulieribus iis quibus Menstrua non fluunt, quandòque accidit; indeque sanæ conservantur. Quin etiam notandum est, Fœminas in genere *minori* Diaphoresi gaudere quàm Viros; quibus autem Fœminis Diaphoresis valdè *copiosa* fit, utì Viraginibus, iis non omninò, aut saltem parcè admodùm, Menstrua fluunt; illæ verò quæ laxo & frigido Corporis habitu donantur, vitamque degunt otiosam, Menstrua copiosa ut plurimùm habent.

THEOR. Quò sumus *origini* nostræ propiores, eô *vis premens* Cordis magis prævalet *resistentiæ* Vasorum Corporis omnium simul: hoc autem patet ex Animalium incremento, quæ majori proportione crescunt in teneris annis, quàm in ætate provectiori. Sic igitur Corpus illud cujus Incrementi terminus *origini* suæ propior est, debet, cæteris paribus, laxiora & molliora habere Vasa, quàm

(*a*) Confer SANCTORII *Med. Static.* Sect. I. Aphor. 65.

illud cujus Incrementi terminus *ab origine* remotior est: Itaque quum Fœminæ citiùs ad ἀκμὴν Incrementi sui perveniant, quàm Viri, necesse est etiam ut Vasa sint ipsis magis explicabilia & mollia.

7. Porrò jam examinandum est, quare Sanguinis in Mulieribus superflui determinatio fiat ad Uterum. Hoc verò inde contingit, quoniam in Fœmina, ad Incrementi sui terminum appropinquante, nullibi in Vasis *minor* est *resistentia* quàm in Abdomine, hinc etiam nullibi *minor* quàm in Pelvi, & in hoc loco nullibi *minor* quàm in Utero: quippe Mulieres, pro ratione suæ magnitudinis, Abdomen longè magis amplum & expansile habent, quàm Viri; nam in horum Pelvi continentur solummodò Vesica & Intestinum Rectum, præter quæ in Pelvi Mulierum adest etiam Uterus; adde quòd earum Pelvis ordinariò capacior sit, quàm respectu contentorum requireretur. Prætereà, quum Vesica, quôlibet momentô, liquidum suum recipiat, & Intestinum Rectum pariter suum, Uterus autem nihil ejusmodi, hinc patet, in Utero *minimam* dari *resistentiam*. Porrò nulla pars est, in Corpore Muliebri nota, in quam Sanguis ex tam

variis

variis influat locis, ac in Uterum; à multis enim diversis fontibus (*a*) variæ Arteriarum extremitates ibi loci simul coëunt. Accedit huc quòd in toto Uterino tractu Venæ destituantur Valvulis, nec iste Valvularum defectus suppleatur per Musculorum compressionem Sanguinem Venòsum propellentem; nulla quippe Corporis est pars, quæ (*b*) Musculis paucioribus circumpositis donetur: omnis ergo Sanguis in Venis con-

(*a*) Confer Auctoris nostri *Institut. Med.* §. 664.

(*b*) Clarissimus Anatomicus Fredericus Ruyschius, jam ab aliquot annis perhibuit, se detexisse in Uteri Fundo *Musculum novum*, quem *Orbicularem* vocavit, utpotè fibris *circularibus* constantem; eumque dixit, Placentæ Uterinæ separationi & depulsioni, post Fœtûs exitum, inservire. Confer hujus Auctoris *Tractationem Anatomic. de Musculo in Fundo* Uteri *observato*, Latinè editam *Amstelodami* ann. 1726. Sed hoc Inventum ab omnibus æquè Anatomicis non admittitur: Sunt enim, hìc *Lutetiæ*, quidam magni nominis Profectores, in re Anatomica versatissimi, qui (sicut ab uno ex iis accepi) tres simul huncce Musculum in *Puerpera mortua*, & *prolem*, post solitum gestationis tempus, *jam enixa*, (has enim requiri circumstantias Ruyschius ipse monet, *ibid.* pag. 9) anxiè perquisiverunt, at incassùm. Itaque de hoc Invento Ruys-

tentus resistit Sanguini ex Arteriis advenienti; atque sic ubi primùm paulò majori copiâ adest, statim versùs loca minùs resistentia urgetur.

8. *Tria* jam cognoscimus Causarum genera, quibus *Menstrui Sanguinis*, in Muliere sana, debetur excretio; nimirùm, 1°. *Plethoram*: 2°. Sanguinis *superflui* determinationem ad Uterum, utpotè partem minùs resistentem: 3°. Vasorum Uterinorum aptitudinem ad *excretionem*. Medicamenta igitur *Emmenagoga* ad 3 Classes etiam reduci possunt; quarum prima continet ea quæ *Plethoram* inducunt: secunda complectitur illa quæ eandem ad *Uterum* determinant: tertia demùm includit *Topica Uterina aperientia*. Mulierem itaque Menstruis suppressis laborantem curaturo primùm quidem inquirendum est, an materies adsit excernenda, sive an detur Sanguinis superfluitas; quippe si hæc deficiat, Medicamenta *secundæ* ac *tertiæ* Classis plùs afferent damni, quàm commodi.

9. *Plethora* verò inducitur, 1°. Ab omni Medicamento quod facit, ut ex

CHIANO, non abs re, dubitandum esse videtur, donec uberiori experientiâ confirmatum sit; quamvis tamen rarò detur occasio talem Musculum inveniendi.

x Potu, vi primorum Viſcerum, hyli in Venas recipiatur, quàm requiritur ad incrementum aut nutrimentum Corporis, & ad jacturam reſarciendam. 2°. Ab omni Medicamento quod Viſcera ſecunda, quæ *Sanguificta* vel *Hæmatopœa* dicuntur, ita roborat & afficit, ut Chylum in bonum Sanguinem vertant. 3°. Remotione *Cauſarum* quæ Sanguinem confectum attenuant & difflant. *Tria* igitur habemus diverſa Medicamentorum genera ſub prima *Emmenagogorum* Claſſe, ſcilicet, *Plethoram* inducentium, comprehenſa.

(1) Primum autem horum generum continet illa, quæ *vim* Viſcerum primorum, ſive Chylificationi dicatorum, adaugent: quibus etiam annumeranda ſunt 1°. Ea quæ Fæces inertes *ſolvunt*; 2°. Quæ ſolutas *expurgant* per ſtimulum. Siquidem notum eſt, Inteſtinorum cavitates Muco quodam, à Glandulis ibidem ſecreto, ſemper oblini; qui verò ſi ſpiſſus fiat & adhæreat, oſcula Vaſorum minimorum obſtruit, atque ſic in Vaſa Lactea tranſitum Chyli impedit; unde tunc oritur *inanitio* ſive *atrophia*, quæ quidem eſt *Plethora* contraria. Itaque, ſi talis Mucus adſit, ut inducatur Plethora, debet iſte primò *ſolvi*, ac deinde *expelli*:

quapropter de iis quæ Mucum *hunc solvunt* & *expellunt* priùs agemus; posteà verò de iis quæ *vim* primorum Viscerum adaugent.

Ea quæ dictum Mucum *solvunt*, sunt sequentia. 1°. *Gummi* quælibet aromatica fœtida, *Uterina* dicta; hæc enim, ob suam viscositatem, adhærent, atque, vi suâ saponaceâ, sese Pituitæ immiscent & eam solvunt, simulque stimulant, ac ejus propulsionem promovent. Ideòque Gummi Ammoniacum, Asa-fœtida, Bdellium, Galbanum, Myrrha, Sagapenum, & Opopanax ab omnibus *Uterina* dicta sunt; siquidem hæc ingesta facilè Corporis nostri calore solvuntur, dumque soluta hærent, Acre quod in eis continetur, exhalat, Viscera stimulat & deterget lenissimè: non agunt igitur vi quâdam Utero directè dicatâ, sed suâ qualitate dissolvendi, nempe saponaceâ & aromaticâ, Nervis amicâ. Medicus itaque curaturus Fœminam, cui, ex Plethoræ defectu, *Menstrua* supprimuntur, hunc in modum præscribat.

♃. *Gummi Ammoniaci*,
Galbani,
Sagapeni,
Myrrhæ, ana ℈j;
Olei stillat. Succini rectif. q. s.
M.

iant inde *Pilulæ*, singulæ gran. iij, iv; quæ verò conveniunt ubicunque Chyli, ob dictam causam, impeditur ingressus, utì quidem in Hypochondriacis & Hystericis contingit. Prætereà Mucum suprà memoratum solvunt 2°. *Sales* omnes *Fixi*, sive sint more TACHENIANO parati, sive Alcalini; qui porrò istud habent peculiare, quòd citò præterlabantur; unde, pro tempore, magnus est eorum effectus, sed brevî cessat. Huc verò pertinent *Sales Fixi compositi*; ut Borax, Sal Ammoniacus, Vitriolum, Tartarus, Sal Polychrestus, Sal Regeneratus SENNERTI, &c. Sic igitur ℞. *Salis* hujus, vel illius, ʒ j. Solvatur in *Aquæ Rutæ* ℥ jv. Capiat ægra cochl. j post Pilulas. Ita quidem sese mutuò juvabunt. 3°. *Sales* omnes *Volatiles Alcalini*; utì sunt Sales Volatiles Oleosi, Spiritus Cornu Cervi, Urinæ, Sanguinis, &c. Denique 4°. *Sapones* omnes, qualescunque fuerint; etenim ad Gummi naturam accedunt; quapropter *Sapo* ad Abortum & Menstrua procuranda adeò decantatur. Itaque, ad Mucum suprà dictum solvendum,

℞. *Saponis Venet.* ʒ jv;
Bulb. recent. Ari ʒ j;
Asæ-fœtidæ ʒ ß.

Fiant *Pilulæ*, singulæ gran. jjj. Sumat ægra singulis bihoriis unam.

Hæc sunt primarum viarum *Detersiva*. Sequuntur jam ea quæ Mucum solutum *expellunt*: talia verò sunt Aloë, Rhabarbarum, Colocynthis, Jalappa, Sagapenum, Opopanax, & imprimis Bryonia alba. Medici nomen *Uterinorum*, ab effectu, hisce dedêre; quoniam solvunt simul & expellunt. In hunc igitur scopum exhibendum est hujusmodi Præscriptum.

℞. *Aloës opt.* ℨ j;
Resin. Jalapp. gr. xv;
Colocynth. gr. v (pro stimulo.)
M.

Fiant *Pilulæ*, singulæ gr. jjj, quæ deaurentur. Ægra capiat ex iis tres vel quatuor, quotidie sub Aurora, ubi adsunt signa solutæ Pituitæ, & dormiat per horam unam vel alteram.

Nunc verò videndum est, quænam Visceribus primis majorem *vim* conciliere, ita ut bonum conficiant *Chylum*, eumque in Vasa Lactea propellant. Vim igitur primorum Viscerum augent (ipsorum nempe vim contractilem adaugendo) omnia quæ Fibras magis *rigidas* efficiunt: talia sunt autem (*a*) *Astringen-*

Medicamenta: ut 1°. *Chalybs*; nihil [...]n in hocce casu plùs conducit, præsertim si sub ea forma detur ut Sanguini non admisceatur, sed in Solida agat, Fibras corroborando; quippe si Sanguini permiscetur, summum evadit Coagulans: verùm, supràdicto regimine sumptus, optimè quidem agit, & Fibras roborat; sicut hoc inde constat, quòd, post ejus usum, color pallidus Virginum brevî mutetur in rutilum, & pulsus anteà languidus, in febrilem ferè. Cæterùm ejusdem usus obtinet, quando debita rigiditas Viscerum deficit, & adest Pituitæ copia: porrò si *acidum* abundet, tunc sumi debet Chalybs in substantia sive limatura; si verò Mucus *iners* & non acidus prædominetur, exhibendum est hoc Medicamentum in Vino Rhenano, vel in Aceto; præparationes aliæ non sunt æquè bonæ. Prætereà pertinet huc 2°. *Cortex Peruvianus*, quâcunque formâ datus; hic autem locum à Chalybe proximùm obtinet. 3°. *Rheum*, tàm *Ponticum*, quàm *Barbarum*. 4°. *Tamariscus*, & imprimis ejus Radicis Cortex. 5°. *Capparis*: & ex iisdem varia composita. Hinc ergo patet, Astringentia summa evadere posse *Emmenagoga*.

Jam sequuntur Exempla pro Formulis.

Si *acidum* prædominetur, cognosci poterit ex Appetitu rerum incongruarum & insolitarum, Ructibus acidis, Ventris Torminibus cum sensu Frigoris, [Morsu Ventriculi, Flatibus, Spasmis, Alvi Fæcibus acidum spirantibus, Bilis inertiâ, &c.] Itaque, in hocce casu,

℞. *Limat. Ferri* (supra Porphyritim diu trit.) ʒ ij;
Extract. Rhei ʒ j ß;
Cort. Peruv. ʒ ß.
M.

Fiant *Pilulæ*, singulæ gran. v, quarum unam ægra capiat omni bihoriô.

Si autem *acidum* non abundet, tunc Chalybs, in substantia datus, plerùmque angores, vomitus, diarrhœas, tormina excitat; quippe qui non dissolvitur, sed stimulando tantùm agit. Hoc igitur in casu,

℞. *Vini Rhen.* libr. jv;
Chalybis (grossô modô triti) ℥ ij;
Cort. Peruv. (grossè pulver.) ℥ j.

Leni tepore macerentur per 24 horas; deinde, vacuô Stomachô, ter de die, unâ horâ ante pastum, sumatur ex hoc Infuso ℥ j ß.

Huc pertinent (β) *Aromatica* illa calida & stimulantia, quæ plurimùm Olei

...errimi inter distillandum præbent: ta... sunt Thuya sive Arbor Vitæ, Sabina, Ruta, imprimis montana, Rosmarinus, Pulegium, Majorana, Matricaria, &c.

(2) Secundum genus Medicamentorum *Plethoram* inducentium continet ea, quæ *Vim Hæmatopœam* in Corde & Vasis Sanguiferis augent. *Vis* autem ista non alia est quàm Vasorum Oscillatoria Vis: hæc verò iisdem augetur Medicamentis, quæ ad Vasa primi generis, sive Chylificationi inservientia, jam præscripta fuerunt: omnia igitur quæ Chylificationem promovent, Sanguificationi quòque promovendæ sufficiunt; est enim impossibile primas emendari *vias*, quin simul emendentur secundæ; nec emendari queunt secundæ, nisi primis emendatis. Cæterùm huc etiam accedit *Motus* Corporis in Aëre libero.

(3) Tertium genus dictorum Medicamentorum includit ea, quæ Sanguinis confecti nimiam *consumptionem* & *difflationem* impediunt. Itaque vitandum est quicquid Sudores aut nimiam Perspirationem excitat.

10. *Secunda* Classis *Emmenagogorum* ea continet, quæ Sanguinem *plethoricum* ad Uterum determinant: taliaque sunt omnia quæ *resistentiam* in Vasis Uterinis

minuunt, simulque in aliis augent. Porrò *resistentia* Vasorum Uterinorum dupliciter minuitur: 1°. Vasa ista *laxando*: 2°. Sanguinis *refluxum* à Venis Inferioribus versùs Cor *accelerando*. Medicamenta igitur hujusce secundæ Classis in *duo* quòque genera dividimus.

(1) Prius complectitur ea quæ Vasa Uterina *laxant*: qualia sunt, 1°. *Balnea* cuncta *tepida*, ad Umbilicum usque applicata; hâc enim ratione Vasa partium inferiorum Corporis laxantur, dum superiorum Vasa ab Aëris frigore constringuntur, præsertim si partes istæ superiores in Aëre frigidiusculo collocentur. 2°. *Calor* quilibet *externus*, partibus inferioribus applicatus. 3°. *Unguenta* quæ constant ex pinguibus Aromaticis, Oleosis & Salinis: qualia sunt *Unguentum Martiatum*, *Nervinum*, *Arthriticum* &c. talia quippe Pedibus, Cruribus, Inguini illita, plurimùm prosunt. Huc etiam pertinent *Emplastra* laxantia & calefacientia, imprimis autem ex Gummi fœtidis parata; hæc enim Vasa laxant, simul& Humorem perspirabilem coërcent; unde sequitur major calor sub specie Balnei perpetui. Insuper huc spectant *Plantæ Uterinæ* dictæ; inter quas verò præstantiores sunt Ruta, Sabina, Juni-

perus, Thuya, Majorana, Pulegium: ex quibus fieri possunt Balnea, Cataplasmata, Unguenta, & Emplastra.

(2) Posterius Medicamentorum *secundæ* Classis genus includit ea, quæ Sanguinis *refluxum* à Venis Inferioribus versùs Cor *accelerant* : talia verò sunt sequentia. 1°. *Frictiones* omnes ab imis Pedibus usque ad Inguina continuatæ, idque calidis ac siccis linteis, per semihoram singulis vicibus. 2°. *Motus Ambulatorius*; quippe Musculi Tibiales, Crurales, Femorales, actione frequenti, Venas suas multùm comprimunt, & Sanguinem versùs superiora propellunt. 3°. *Saltationis Motus*; qui verò tanti est momenti, ut Hippocrates dicat, eum *Abortum* procurare (*a*). Hæc autem

(*a*) Libr. *de Natura Pueri*, Sect. IV. vers. 9. ad 22. *Edit.* Lind. Quem verò locum, utpotè notatu valdè dignum, lubet integrum hîc loci jam attexere; sic igitur se habet *Latina versio*: "Mulieris nobis familiaris „ *Famula Cantrix* magnæ existimationis, ex „ Virorum consuetudine erat, quam in „ Ventre concipere non conveniebat, ne „ minoris existimationis redderetur. Au„ dierat autem *Cantrix* ipsa, qualia Mulie„ res inter se dicunt, quòd quando Mulier „ conceptura est in Ventre, *genitura* non „ egreditur, sed intùs manet. Auditis au„ tem his atque intellectis, hoc semper ob-

omnia *Menstruorum* effluxum provocant, auferendo *resistentiam* in Venis: hâc etenim sublatâ, Sanguis majori copiâ fluit versùs eas partes; unde major fit pressio Sanguinis in Vasa Lateralia; & hinc sequitur ejus excretio.

11. *Tertia* Classis *Emmenagogorum* complectitur ea, quæ Vasa Uterina ad *excretionem* disponunt: uti sunt, 1°. *Va-*

„ servavit; & quum quandoque sentiret „ *genituram* non exeuntem, Dominæ exposuit, & sermo statim ad me pervenit. „ Ego verò, quum audiissem, jussi ipsam „ ad terram *saltare*; & postquàm *exiliisset* „ jam septies, *genitura* in terram profluxit, „ & strepitus factus est, atque illa conspe- „ cta, ipsa admirata est, &c. „ Unde profectò clarè patet, HIPPOCRATEM, in hocce casu, planè se gessisse contra suum *Jusjurandum*; in quo quidem exigebat à Discipulis ut *jurarent*, se nullum unquam Medicamentum ad Fœtum vel Conceptum *corrumpendum* Mulieri propinaturos, ὐδὲ Γυναικὶ Πεσσὸν Φθόριον δώσω. Nec sanè ullatenùs excusari posse videtur; nisi, cum aliquot Auctoribus, dicamus, Librum hunc *de Natura Pueri* non esse HIPPOCRATIS, sed POLYBI, vel (ut censet ANDREAS CÆSALPINUS, *Artis Medicæ* Libr. vjjj. Cap. 1.) ALCMÆONIS *Crotoniatæ*. Jam verò, super hac re, conferri omninò meretur egregius doctissimusque JOANN. HENR. MEIBOMII *Commentarius in Jusjurandum* HIPPOCRATIS, Cap. xv. pag. m. 144.

Aquâ calidâ simplicis, inferioribus Corporis partibus applicati. 2°. *Fotus laxantes*, ope spongiarum aut linteaminum, applicati Inguini, Perinæo, Vaginæ, Hypogastrio: huc etiam pertinent *Cataplasmata*, *Emplastra*, *Pessaria*, similiaque constantia ex Laxantibus; quorum verò materies ex superiori de *Laxantibus* doctrinâ petatur. 3°. Hîc admodùm commendatur *Vapor* ex quibusdam *Acribus*, ut ex *Salibus alcalinis urinosis*, in Uterum receptus; qui tamen periculo non caret, vehementer enim irritat, summamque contractionem Fibris Uterinis inducit: prudenter itaque Vapor ejusmodi debet applicari, quippe qui sæpe sterilem reddit Uterum, & horrendas contractiones spasmosque producit: nam iste Vapor est acerrimus, & Uterum inflammat; unde quidem facilè suboritur Gangræna, vel Skirrhus; quin &, Uterô violenter inflammatô, totum Genus Nervosum spasmis afficitur: quapropter, si talis Vapor in usum vocetur, summa cautio debet adhiberi, ne nimis acer sit; sufficiat ergo Vapor ille qui ex pauxillo Spiritûs Salis Ammoniaci & Aquâ multâ commistis & tepefactis exhalat; nequaquàm verò usurpetur Vapor acerrimus quem Empiricus quidam

omnia *Menstruorum* effluxum provocant; auferendo *resistentiam* in Venis: hâc etenim sublatâ, Sanguis majori copiâ fluit versùs eas partes; unde major fit pressio Sanguinis in Vasa Lateralia; & hinc sequitur ejus excretio.

11. *Tertia* Classis *Emmenagogorum* complectitur ea, quæ Vasa Uterina ad *excretionem* disponunt: uti sunt, 1°. *Va-*

„ servavit; & quum quandoque sentiret *genituram* non exeuntem, Dominæ exposuit, & sermo statim ad me pervenit. Ego verò, quum audîissem, jussi ipsam ad terram *saltare*; & postquàm *exiliisset* jam septies, *genitura* in terram profluxit, & strepitus factus est, atque illa conspecta, ipsa admirata est, &c.„ Unde profectò clarè patet, Hippocratem, in hocce casu, planè se gessisse contra suum *Jusjurandum*; in quo quidem exigebat à Discipulis ut *jurarent*, se nullum unquam Medicamentum ad Fœtum vel Conceptum *corrumpendum* Mulieri propinaturos, ȣ̓δὲ Γυναικὶ Πεσσὸν Φθόριον δώσω. Nec sanè ullatenùs excusari posse videtur; nisi, cum aliquot Auctoribus, dicamus, Librum hunc *de Natura Pueri* non esse Hippocratis, sed Polybi, vel (ut censet Andreas Cæsalpinus, *Artis Medicæ* Libr. vjjj. Cap. I.) Alcmæonis *Crotoniatæ*. Jam verò, super hac re, conferri omninò meretur egregius doctissimusque Joann. Henr. Meibomii *Commentarius in Jusjurandum* Hippocratis, Cap. xv. pag. m. 144.

Aqua calidæ simplicis, inferioribus Corporis partibus applicati. 2°. *Fotus laxantes*, ope spongiarum aut linteaminum, applicati Inguini, Perinæo, Vaginæ, Hypogastrio: huc etiam pertinent *Cataplasmata*, *Emplastra*, *Pessaria*, similiaque constantia ex Laxantibus; quorum verò materies ex superiori de *Laxantibus* doctrinâ petatur. 3°. Hîc admodùm commendatur *Vapor* ex quibusdam *Acribus*, ut ex *Salibus alcalinis urinosis*, in Uterum receptus; qui tamen periculo non caret, vehementer enim irritat, summamque contractionem Fibris Uterinis inducit: prudenter itaque Vapor ejusmodi debet applicari, quippe qui sæpe sterilem reddit Uterum, & horrendas contractiones spasmosque producit: nam iste Vapor est acerrimus, & Uterum inflammat; unde quidem facilè suboritur Gangræna, vel Skirrhus; quin &, Uterô violenter inflammatô, totum Genus Nervosum spasmis afficitur: quapropter, si talis Vapor in usum vocetur, summa cautio debet adhiberi, ne nimis acer sit; sufficiat ergo Vapor ille qui ex pauxillo Spiritûs Salis Ammoniaci & Aquâ multâ commistis & tepefactis exhalat; nequaquàm verò usurpetur Vapor acerrimus quem Empiricus quidam

excitare solebat in hunc usum, commiscendo scilicet Urinam & Calcem Vivam, iisque ignem supponendo.

COROLLARIA.

COROLL. I. Hinc patet, *Aristolochica* esse *Uterina* tertiæ Classis; ibi quippe supponitur Plethora jam præsens, & determinatio ad Uterum; etenim alioqui non opus est *Lochia* movere.

COROLL. II. Ecbolica sunt eadem; sed fortiora; quibus autem si jungantur *Sternutatoria*, tunc equidem validissimè agunt.

COROLL. III. Abortiva sunt ea quæ Uterum *aperiunt*, Fœtumque & Placentam *expellunt*: talia verò sunt, 1°. *Copia nimia* Sanguinis. 2°. Omnia quæ *fortiter* ad Uterum *determinant*. 3°. Ea quæ *violenter* Uterum *constringunt*: Huc autem referendus est Vapor *Salis Ammoniaci*, Utero *gravidæ* mulieris exceptus; quô non datur potentius *Abortivum*: attamen inde periculum est ingens, ut suprà monuimus.

COROLL. IV. Ecbolica & *Abortiva* quæcunque cautè admodùm adhibenda sunt; omnia quippe Corpori noxam inferunt, atque non solummodò Fœtûs, sed etiam Matris cum periculo propinantur.

TÈRTIA CLASSIS.

DE QUIBUSDAM ALIIS MEDICAMENTIS IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL OPERANTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Aperientibus.

1. APerientia sunt illa Medicamenta, *quæ Meatus obstructos aperiunt.* Horum autem *tres* dantur Classes, quarum *Prima* continet omnia quæ Vasa laxant; de quibus anteà diximus: *Secunda* complectitur ea quæ Liquida attenuant, resolvunt, ac diluunt; de quibus etiam superiùs actum est: *Tertia* demùm includit quæcunque, postquàm Vasa laxata sunt, & Liquidum attenuatum est, utraque in motum agunt, & Circulationem promovent.

2. Enimverò ad *aperiendum* Vas aliquod obstructum, hæc *tria* necessariò requiruntur; 1°. ut Vasa laxentur; 2°. ut materies impacta resolvatur, aut saltem

diluatur; 3°. tandem ut in hoc Vase promoveatur Circulatio.

COROLL. Inde patet igitur, quàm temerè nonnulli asserant *Aperientia* dari *Specifica*; qualia esse dicunt Scordium, Marrubium album, Spiritum Salis Ammoniaci, &c.

CAPUT II.

De Discutientibus.

1. D*Iscutientia* sunt ea, *quæ Liquidum, vel in Vasis, vel extravasatum, stagnans aut coagulatum, dissipant, sine sensibili Continui solutione in externis.* Hæc verò tot sunt, quot diversæ dantur Stagnationis, aut Extravasationis causæ.

2. Liquidum autem stagnat in Vasis, fitque tumor, 1°. A *plethora*; tumque tumor ruber apparet: quo quidem in casu summum *Discutiens* est evacuatio Liquidi à quo Stagnans à tergo urgetur; hinc igitur Venæ-sectio tumores hosce rubros tollere valet. 2°. Tumor istiusmodi oritur ab *inflammatione*: tunc autem verum *Discutiens* est, (1) quicquid Vasa laxat; (2) omne quod Vas laxatum variè movet, applicando nimirùm potentias

[...]tias motrices valdè contrahentes & [...]tantes: hoc ergo fit mittendo Sanguinem, & per Frictiones externas; (3) quicquid, Vasa deplendo, Liquida revellit, resolvit, attenuat, & diluit. 3°. Tumor ortum ducit ex crassitie coacti sive coagulati Liquidi: hunc verò *discutit* tantummodò Medicamentum Aperiens.

3. Liquida porrò extravasata *discutiuntur*, quando in Vasa sua rursùs adiguntur: istud verò obtinetur, 1°. Vasa Absorbentia liberando, quantùm fieri potest, à Liquidis distendentibus: (hæc autem Absorbentia Vasa, [de quibus jam actum est in PROLEG. CAP. V. §. I.] à VIEUSSENS (a), in plurimis Visceribus, ope Microscopii, detecta sunt, & terminantur in Venas eòdem modô ac Vascula Excretoria oriuntur ab Arteriis.) Hoc verò fit per summam Sanguinis missionem, vel per Hydragogorum usum, ubi Venæ-sectio non est licita: quæquidem duo non debilitant in hoc casu, sed potiùs reficiunt; unde tunc temporis plurimùm prosunt, dummodò simul adhiberi queant. 2°. Idem obtinetur om-

(a) Confer hujus AUCTORIS *Novum Vasorum Corporis Humani Systema*, pag. m. 23. & seq.

nium Aperientium ope. 3°. Per vim externam, sive prementem, sive siccantem, Corpori applicatam. Porrò notandum est, *Discutientia* contra Skirrhos nequaquàm valere.

CAPUT III.

De Emollientibus.

1. EMolliens est illud omne, *quod Partem nostri Corporis, induratam & in unam molem compactam, in priorem statum Liquidi contenti & Solidi continentis reducit.* Cæterùm *Induratio* fit in Corpore nostro 3 præcipuè modis; nimitùm, 1°. A nimia Liquidorum *coctione* & *pressione*: hôc enim pactô fluidissimæ partes exprimuntur, & crassiores in molem compactiorem adiguntur; unde quidem accidit, ut Vasa partim inanita, brevissimô temporis spatiô, in unum coalescant atque solidescant, vel Crassa stagnantia seu impacta cum suis Vasis concrescant. 2°. A *coagulo* quod ex propria Liquidorum natura oritur: jam verò tale dari *coagulum* patet ex Albumine Ovi, quod ab Igne coagulatur, licèt testâ maneat inclusum. 3°. A *coagulo* superindu-

so per misturam corporis alicujus coagulantis.

2. *Emollientia* sunt vel *interna*, vel *externa*. Ea verò dicimus *interna*, 1°. Quæ usurpantur specie Halitûs, aut Suffumigii hausti, vel injecti: talis autem est *Aqua* in *vaporem* soluta, quâ nihil magis emollit; sed non debet esse nimis fervida, tunc enim constringit, sed moderatè calida, tumque maximum est *Emolliens*; utì patet in Ossibus & Cornibus *philosophicè calcinatis*, quæ plùs emolliuntur à Vapore, quàm à Coctione. *Emollientia* quæ intùs assumuntur, sunt 2°. *Juscula* ex omnibus Animalium partibus, ac præsertim ex Mesenterio & Intestinis, parata. 3°. *Ovorum Vitelli* crudi; qui licèt nullam habeant acredinem, attamen Resinas & Gummi solvunt. 4°. *Decocta* quælibet ex Farinaceis blandis, imprimisque Frumentaceis, quæ quidem expressa dant Oleum blandissimum, benignitate Oleum Amygdalarum dulcium referens: talia sunt Secale, Triticum, Avena, Hordeum, Milium, Pistaciæ; præcipuè verò horum omnium Farinæ; nec non Semina quatuor Frigida majora, & minora. 5°. *Decocta* ex Herbis mucilaginosis & farinosis, ferè insipidis: tales autem Herbæ sunt om-

nes Malvarum species, Branca-Ursina, Verbascum, Parietaria, Mercurialis, Violaria, Glycyrrhiza, Papaver erraticum, Saponaria, &c. quæ verò omnes cognoscuntur ex lentore sui succi. 6°. *Decocta* ex similibus Fructibus mucilaginosis dulcibus: ut sunt Ficus, Sebesten, Passulæ majores, Uvæ Corinthiacæ. 7°. *Succi* non acrès Plantarum: utì sunt Mel, Saccharum, Cassia, Manna. 8°. *Olea expressa* ferè insipida: sicut Olea Amygdalarum dulcium, Nucum Coquo, Pistaciarum, Seminis Papaveris albi, Hyoscyami, Olivarum, Lini, Nucum Juglandium. 9°. *Cremor* Lactis dulcis, & *Butyrum* recens.

3. *Emollientia* porrò *externa* eadem sunt; sed applicantur forma Litûs, Unguenti, Fotûs, Balnei, Vaporis, Cataplasmatis, Emplastri, Embrochationis.

Litus fiunt ex materia pingui, chylosa, medullosa, compacta, Corpori *illita*; ut ex Medulla Ossium, &c.

Unguenta sunt *Litus* crassiores, constantque ex Oleis quibusdam & Pinguedine.

Fotus sunt Decocta, per corpora spongiosa, Membris calidè applicata.

Cataplasmata sunt ipsa *Emollientia* in Aqua cocta, & applicata Corpori.

Emplastrum est simile quid, in consistentiam spissiorem redactum.

[*Embrochatio*, sive *Embroche*, *Impluvium*, *Irrigatio*, *Instillatio*, *Stillicidium*, est Fomentationis genus, quum Liquor fomentans *stillatim* seu *guttatim* in partem fomentandam funditur.]

Horum autem omnium *Emollientium* nullum est præstantius, quàm Vapor calidus Animalis *recèns mactati*; v. gr., si Brachium, aut aliud Membrum, nudum immittatur in corpus Animalis recenter occisi; quod quidem Remedium nullibi plùs vocatur in usum quàm in Italia. (*a*)

(*a*) Auctor noster, dubio procùl, alludit ad memorabilem hunc casum, quem referunt Historici de Alexandro VI. *Pontif. Max.* & Cæsare Valentino Borgia, hujus Filio Notho: qui quum in convivio *Cardinales* aliquot, quorum opibus inhiabant, paratô *Toxicô* de medio tollere voluissent, accidit, errore Pocillatoris, ut *venenatum* Falernum ipsis propinaretur *Veneficis*; quô quidem epotô, brevì pòst ad plures abiit Alexander; at verò Cæsarem, qui dilutiùs biberat, Orci faucibus eripuêre Medici, opportunorum scilicet administratione Remediorum, ac imprimis ipsum in Abdomine *Mulæ recèns exenterate* nudum includendo: siquidem hujuscemodi *fomentô* adeò fuit emollita Cutis, & promota simul Diaphoresis, ut *Venenum*,

Cæterùm hæc omnia in eo optima sunt, quòd, licèt ad loca applicentur *indurata*, nunquàm tamen noxia sint; cùm Aperientia, &c. sæpè Inflammationem augeant, Skirrhosque & Cancros generent.

per undiquaque patentia Spiraculorum Cutaneorum oscula, difflatum exiverit, atque sic mortem evaserit iste Princeps, expilatus tamen, & Cute perditus, quin & exinde diuturno ac importuno morbo vexatus. Confer Oldoinum, in *Addit. ad* Ciaconium, *Histor. Pontif. Rom. & Cardin.* Tom. III. pag. m. 161. & 162. De hac re possunt etiam consuli alii complures, ut Guicciardinus, Auberius, Mariana, &c. Vide sis quòque Marc. Aurel. Severinum, in *Trimembr. Chirurg.* Cap. *de Medela ex dissectis vivis Animantibus*, pag. m. 221. Similem verò casum refert Rhodius, (*Observ. Medic.* Centur. III. Obs. 37.) de Franc. Alvaroto, *Faltini Marchione*, qui Vinum *Sublimato Corrosivo* infectum hauserat, & eôdem modô servatus fuit (si fides Auctori) ac Cæsar Borgia.

CAPUT IV.

De Astringentibus, & Indurantibus.

1. DE hisce Medicamentis, nec non de *Corroborantibus*, in historia Remediorum quæ operantur in Solida jam actum est, sub titulo nempè *Contrahentium*; in historia verò eorum quæ agunt in Fluida, sub titulo *Condensantium*, *Incrassantium*, & *Coagulantium*. Hîc autem loci considerantur *Astringentia* quatenùs *vim* Vasorum *contractilem* adaugent, simul & Liquida *inspissant*: hujusmodi verò sunt Fructus omnes immaturi; hi quippe Fibras accurtant, & Liquida condensant.

2. Ea porrò quæ vocantur *Indurantia* cum *Astringentibus* omninò congruunt, ejusdemque sunt indolis; ác proinde necesse non est ut de iis aliquid ampliùs dicamus. Verùm de *Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodentibus* nunc est agendum.

CAPUT V.

De Detergentibus, Emundantibus, & Erodentibus.

1. DEtergentia sunt ea, *quæ, Corpori applicata, Alienum aliquid adhærens removere possunt, absque læsione Corporis cui adhæret.* Illud autem *Alienum* vocamus quod nequit unum corpus cum eo cui adhæret constituere; sicut est Sanguinis grumus lateribus Vulneris adhærens: Cæterùm, hæc adhæsio debet à *tenacitate* pendere; telum enim aut spina parti cuidam inhærens huc minimè pertinet.

Detergentis itaque Medicamenti objectum nullum est nisi *Tenax*; quod quidem necessariò constat ex Oleo indurato; nam alia Indurata sive Coagulata non adhærent propter viscositatem & tenacitatem. Sic igitur *Detergens* debet primò dividere Tenax illud, tum idem in hunc reducere statum, ut ab Aqua solvi & ablui possit; quum autem Oleum sit, hinc Aquæ solius ope nequaquàm abluitur; verùm si priùs Ovi Vitello fricetur,

xetur, deinde cum Aqua facilè miſceri poterit, ac educi.

Huc igitur faciunt omnia *Saponacea*, & *Lixivia* ſummè alcalina; quippe duo iſta Tenax diſponunt ut Aquæ commiſceatur. *Saponacea* porrò ſunt Olea quæcunque Salibus commiſta; hæc autem ſi adhibeantur internè, tum lēnia debent eſſe, nam alioquin erodent: dantur verò duplicia; ſcilicet, 1°. *Nativa*: inter quæ primas tenent Mel, Aloë, Manna, Caſſia, Saccharum, Lac omne blandum Vegetabilium, ut Lactucæ, Cichorii, Taraxaci, Scorzoneræ, & Succus Saponariæ. Pertinet huc etiam Animalium Bilis; quæ in Ulceribus glutinoſis & ſordidis detergendis apprimè convenit. Huc ſpectat quòque Vitellus Ovi; qui verò optimus eſt, modò cum pauxillo Bilis admiſceatur. 2°. *Artificialia*: ut ſunt Sapo Venetus, & Niger, Sal Volatilis Oleoſus, Sal Regeneratus SENNERTI, Tinctura Tartari ex Sale fixo cum Spiritu Vini, nec non Elixiria cum Salibus alcalinis & Aqua compoſita.

2. *Emundantia* ſunt ea, *quæ detergent & abluunt ſimul per Vehiculum Aquoſum*. Huc ergo referuntur omnia quæ *vi* propriâ eliquant id quod *adhæret*, idemque, per Vehiculum Aquoſum, diluunt & expellunt.

3. *Erodentia* dici debent illa, *quæ non modò Tenax adhærens, sed etiam semi-corrupta Vasorum Ramenta, ad vivam Carnem usque, resolvunt:* oportet autem ut Carnem vivam intactam relinquant; alioqui *Caustica* propriè forent.

Erodentia sunt itaque sequentia. 1°. Omnia *Dolorem excitantia*, quæ verò superiùs descripta fuêre. 2°. *Attenuantia, Resolventia, Putrefacientia.* Cæterùm, si quædam mali moris Ulcera (quæ semper in Pinguedine hærent, ibi quippe facilè serpunt, & *phagedænica* dicuntur) curanda sint, nihil in iis proficere poterimus, nisi Liquida per *interna* Medicamenta valdè moveantur & expellantur, atque separatio fiat per *Corrodentia externa*; inter quæ verò præcipuum obtinent locum Mercurialia Præcipitata, superimpositô Emplastrô Calefaciente; sequenti die tollatur quod putrefactum est, atque de novo applicetur Mercurius Præcipitatus, usque dum omnia quæ consumi debent, consumpta sint, i. e., donec omnes infectæ Glandulæ sint ablatæ. Si autem, propter fœtorem inde ortum, aliquis abhorreat ab usu Mercurii, tunc adhiberi possunt Spiritus Urinosi Volatiles cum Cupro in iisdem soluto: hâc igitur Solutione, quæ optima est, tan-

[illegible] Ulcus; vel, ejus locô, sumatur [illegible] Proprietatis cum Sale Tartari & Aquâ purâ præparatum.

CAPUT VI.

De Calefacientibus.

1. CAlefaciens est illud, *quod Corporis Calorem auget.* Quò meliùs autem hujus operandi ratio nobis innotescat, nonnulla de *Calore in genere* præmittenda sunt.

2. Quicquid ex Frigido fit Calidum, ideò *incalescit*, vel quia *Ignis* actu applicatur ipsi, vel quia motus inducitur ei per *Attritum.* Ad Calorem verò producendum per *Attritum*, tria sunt necessaria; scilicet, 1°. Corporum *contactus*: 2°. Corporum *motus*: 3°. Corporum ad se invicem *pressio.* Hæc autem tria nisi simul concurrant, Calor nequaquàm producetur; contactus enim corporum, absque motu & pressione sive attritu, non facit Calorem; attritus quòque levis, i. e., sine notabili corporum ad se invicem pressione, nullum excitat Calorem, saltem qui sensibilem se præbeat.

3. Hinc itaque sequuntur hæcce quatuor *AXIOMATA.*

AXIOM. I. Quò pluribus in *punctis* sese mutuò contingunt *atterentia* corpora, sive, quod idem est, quò majores sunt eorum *superficies* secundùm quas se mutuò tangunt, eò, cæteris paribus, major est Calor per *attritum* excitatus.

AXIOM. II. Quò motus corporum *atterentium* est violentior, [ex brevioribus intervallis repetitus, & diutiùs protractus,] eò quòque, cæteris paribus, major est eorum Calor.

[*AXIOM. III.* Quò *vis*, quâ sibi invicem applicantur hæc *atterentia* corpora, est major, eò pariter magis increscit Calor ipsorum.]

AXIOM. IV. Quò corpus aliquod *solidius* est, [*durius*, magis *elasticum*,] eò, cæteris paribus, ex actuali *Ignis* applicatione, vel alterius corporis *attritu*, validiùs incalescit.

4. Corpus autem nostrum *calefieri* potest, vel *externè*, vel *internè*. In Corpore nostro Calor excitatur *externè*, 1°. Ignis aut corporis alicujus calidi applicatione: 2°. Frictione & attritu. Potest verò *internè* Calor excitari, 1°. Ab externo excitato Calore. 2°. Solidorum ad se

invicem attritu, item & simili Fluidorum attritu ad se mutuò. Porrò Solidæ partes ad se invicem *atteri* possunt in omnibus Juncturis; quum autem in iis, præter partes ligatas & ligantes, dentur quòque Liquida lubricantia, quæ inter hasce partes adsunt; hinc omninò constat, quòd quamdiù Liquidum illud præstò est, Calor non possit ita ab attritu augeri, ut morbosus evadat: quàm primùm verò Liquor iste deficit, tùm, ab attritu partium Solidarum, Calor nimis increscit; ut in Arthritide, Podagra, Scorbuto, &c. 3°. Excitari potest Calor à mutua Solidorum & Fluidorum in se invicem actione.

THEOREMATA.

THEOR. I. Si *velocitas* Motûs Projectilis augeatur in Corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, augebitur etiam & Calor, per *AXIOM. II.* & *III.* Hinc ergo quicquid Circulationis *velocitatem* adauget, est *Calefaciens*; ac proinde Prima Classis *internorum Calefacientium* continet omnia quæ, vel Solida stimulando, vel Liquida movendo, Circulationem *augent*: qualia sunt *Acria* quælibet; hinc, ex. gr., Spiritus

Vini, quatenùs stimulat, *Calefaciens* est.

THEOR. II. In Corpore nostro, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Liquidi *densitas* augeatur; Calor etiam augebitur, per *AXIOM. II. III.* & *IV.* Secunda itaque Classis *internorum Calefacientium* continet ea quæ Fluida *condensant*: hinc etiam Frigus eò plùs *calefacit*, quò plùs agit, si modò non supprimat omnem motum; Liquida quippe nostra condensat: ideò post ingens Frigus externum, semper major subsequitur Calor internus; & HIPPOCRATES observavit, *Ventres* (sive *Cavitates* Liquida continentes) *calidiores esse Hyeme & Vere, quàm Æstate.* (a)

THEOR. III. In Corpore nostro, Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Vasa *coarctentur*, Calor augebitur, per *AXIOMA I.* Hinc etiam tertia Classis *Calefacientium* continet, 1°. Omnia quæ Vasa *comprimunt*; ut sunt Vestes arctæ, Stragula densa, Aër gravis, Aqua frigida ambiens, & Frigus: Ergo quicunque Hæmorrhagiis obnoxius est, ista, quantùm fieri potest, evitare debet. 2°. Quæ Vasa *contrahunt*: (vide *Contrahentia.*) 3°. Quæ Vasa *ex-*

(a) *Aphorism.* Sect. I. Aphor. 15.

ternè obstipant; dummodò Sanguinis motum non impediant.

COROLLARIA.

COROLL. I. Si Calor augeatur in Corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, planè indicat, *Motum Projectilem* auctum esse.

COROLL. II. Si Calor augeatur, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, omninò indicat, *Liquidorum densitatem* auctam esse. Remedia igitur tunc idonea sunt *Rarefacientia.*

COROLL. III. Si, Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, Calor augeatur, Vasa *arctiora* fiant necesse est: hinc valdè imminutis Liquidis, Calor tamen perstare potest in aliquot Morbis, ut in *Tabe*; omnes enim Hectici, ob Calorem, exsiccantur; hinc etiam eorum Fibræ rigidissimæ & contractissimæ fiunt, atque, propter *marasmum*, plurima Vasa in ipsis concidunt; & ideò in reliquis Vasis, Fluidum (licèt hoc quòque imminutum sit) valdè coarctatur.

COROLL. IV. Si *velocitas* Liquidi ejusque *moles* simul augeantur, reliquis iisdem manentibus, tunc erit Calor in *ratione composita* utriusque; &, in gene-

re, si supràdictorum *duo* quævis augeantur, *tertiò* interim eòdem manente, tum Calor increscet in *ratione composita* duorum auctorum.

COROLL. V. Si *velocitas* & *moles* Liquidi, nec non *arctatio* Vasorum simul augeantur, summus Calor orietur.

CAPUT VII.

De Frigefacientibus.

1. FRigus excitatur in Corpore per causas oppositas *Calefacientibus*. Ergo Frigus *externum* fit, 1°. Corporum *frigidorum* applicatione: hæc verò, ut experientia docet, eò magis frigefaciunt, quò solidiora sunt; sic enim Aqua frigida plùs frigefacit, quàm Aër frigidus; & Balnea ex Aquâ simplici minùs frigefaciunt, quàm illa quæ constant ex Aqua salina. Huc porrò referuntur *Venti*, & *Ventilabra*; quæ Corpus frigefaciunt quatenùs Atmosphæræ partem nos proximè ambientem removent, aliamque substituunt; etenim Atmosphæræ pars quæ Corpus aliquod calidum proximè ambit, semper calidior est partibus ejusdem remotioribus. 2°. Externorum omnium in nostrum Corpus *attritum* auferendo.

2. Jam verò Frigus *internum* fit, 1°. Ab *externo* Frigore. 2°. Tollendo, vel minuendo, partium internarum Solidarum & Fluidarum *attritum* inter se; ideòque Frigus non potest Corpori conciliari majus (demptis causis externis) quàm illud quod à Morte producitur.

THEOREMÁTA.

THEOR. I. In Corpore nostro, Vasis & Liquidis iisdem manentibus, si Motus Projectilis minuatur, Calor etiam minuetur, sive augebitur Frigus, per *AXIOMA* II. CAPIT. *præcedentis.* Hinc ergo Prima Classis *Frigefacientium* continet ea quæ Motum Projectilem *minuunt*: hic autem pendet à Solidorum *vi contractili*, hæc verò à *stimulo* Solidis applicato: etenim quò major est iste *stimulus*, eò quòque major fit Solidorum *vis*, & è contrario. Quicquid igitur Stimulantium vires destruit, pro Refrigerante habendum est. Itaque frigefaciunt, 1°. Omnia *Diluentia*; qualia sunt Serum Lactis, Aqua, Hydrogala, &c. quæ verò cuncta si calidè sumantur, meliùs agunt, penetrando scilicet, & laxando. 2°. *Obtundentia*, sive quæ *stimulum acrem* infringunt; utì sunt *Acida*

quævis *Alcalinorum* respectu, & *Alcalina* respectu *Acidorum*: Hinc si Calor ab *Acido* fiat, (ut sæpè contingit in Hypochondriacis) tunc *Alcalia* erunt Refrigerantia: si autem *Acre Oleosum* sit causa Caloris, tum *Acida Saponacea* convenient ad refrigerandum; talia verò sunt Fructuum horæorum Succi recenter expressi; quin etiam Calx soluta in aquâ, Refrigerans est Alcalinorum Oleosorum respectu. 3°. *Involventia*; nimirùm ea quæ *Acre stimulans* involvunt: hujusmodi porrò sunt omnia *Oleosa* blanda gelatinosa, farinacea, terrestria, pinguia Vegetabilium; hinc Ptisanæ [ex similibus paratæ] optimè refrigerant. 4°. *Expellentia*; scilicet ea quæ *Stimulans impactum* excutiunt, & extra Corpus derivant: Itaque hoc in casu *Frigefacientia* sunt illa, quæ tamen in se considerata *calefaciunt*; ut Purgantia, Vomitoria, Diuretica, & Diaphoretica.

THEOR. II. In Corpore nostro, cæteris paribus, si Vasa *minùs elastica* fiant, orietur Refrigeratio, per *AXIOM. II. III.* & *IV.* CAPIT. *præcedentis*. Secunda igitur Classis *Refrigerantium* continet *Laxantia*; quin & inde reddi potest ratio, quare Balnea *refrigerent*.

THEOR. III. In Corpore nostro,

reliquis iisdem manentibus, si minuatur Liquidi *densitas*, minuetur etiam Calor, per *AXIOM. II. III. & IV.* Jam verò Liquidi *densitas* minuitur attenuando, & diluendo. *Refrigerantium* itaque tertia Classis includit *Attenuantia*, & *Diluentia*; qualia sunt Aquosa quæcunque, simul & Nitrum, quod maximè attenuat, hinc omnes Plantæ Nitrosæ hîc loci optimæ sunt. Inde patet, cur in Morbis Inflammatoriis, ubi quidem densissimus est Sanguis, adeò laudentur Attenuantia.

THEOR. IV. In Corpore nostro, reliquis omnibus iisdem manentibus, si Vasa *capaciora* reddantur, minuetur Calor, per *AXIOMA I.* Quarta igitur Classis *Refrigerantium* continet omnia illa quæ Vasorum *capacitatem* augent; utì sunt Humectantia, Laxantia, Aperientia, Deobstruentia. Hinc autem patet, cur tempestas *tonitruosa*, quæ levem reddit Aërem, *frigore* statim semper excipiatur. Inde quòque fit manifestum, quare vestibus *laxis* induti, aut sub stragulis *levibus* in lecto jacentes, *frigidi* simus; nec non cur Homines Vasa *laxa* habentes, ut Obesi & Mulieres, plerùmque magis quàm alii *frigescant*.

CAPUT VIII.

De Attrahentibus.

1. ATtrahentia sunt ea, *quæ aliquid in Corpore nostro hærens, è loco ubi hæret, in alium attrahendo traducunt.* Hoc autem ut fiat, *tria* necessaria sunt; nimirùm, 1°. Ut materia *meabilis*, sive ad *motum apta*, reddatur. 2°. Requiruntur causæ quæ materiam meabilem redditam *pellant* in locum destinatum, vel quæ loco destinato applicatæ, materiem ad eundem locum *attrahant*. 3°. Requiritur ut intermedia via *libera* sit, per quam materies attracta sive impulsa, ad locum destinatum, sine impedimento, pervenire queat.

2. Hinc igitur *tres* sunt sequentes Medicamentorum *Attrahentium* Classes.

I. Classis continet illa omnia quæ materiam *meabilem* efficiunt: ut 1°. Quæcunque Solida *stimulant*; de quibus hactenùs. 2°. Omnia quæ materiam *mobilem* reddunt: qualia sunt Attenuantia, Resolventia, & Diluentia; de quibus etiam superiùs actum est.

II. Classis complectitur ea omnia

quæ materiæ meabilis redditæ *motum* & *translationem* producunt: talia verò sunt, 1°. Quæcunque materiam, è loco unde erat movenda, *pellunt* in locum determinatum: ut (α) Cordis & Arteriarum vis: (β) Frictionis & Compressionis motus in Vasis quæ Valvulis destituta sunt; ita, constrictionis ope, Tumores de loco in locum transferuntur. 2°. Omnia quæ *resistentiam* minuunt in loco in quem materies est movenda: ut sunt, (1) Venæ-sectio, & Arteriotome; sic, per unam Arteriam, integram Sanguinis massam evacuare possumus: porrò, Scarificationes, Fonticuli, Setacea, Fistulæ, Cauteria, & omnia hujuscemodi Erodentia Remedia huc etiam faciunt, resistentiam scilicet auferendo: (2) Frictio; quæ quidem resistentiam tollit quatenùs per Venas motum Sanguinis promovet: (3) Quæcunque Aëris externi pressionem in loco tollunt; ut Cucurbitulæ, & Suctio; hinc HIPPOCRATES, in Pleuritide, voluit latas & amplas applicandas esse Cucurbitas, scilicet ut omnis inflammatio derivaretur in Cutem. (4) Emollientia, & Laxantia; de quibus hactenùs. 3°. Omnia *Attrahentia Specifica*: qualia sunt Animalia Venenosa quæ, Corpori applicata,

sive viva sive mortua, ad se *trahere* dicuntur suæ indolis Venenum. Ita *Scorpio* super vulnus quod inflixit contritus, ut & *Bufo*, vivens aut mortuus admotus, proprium eliciunt Venenum. Sic *Rabidi Canis* Caro vulneri ab eodem inflicto applicata, priusquàm radices nimis altas virus egerit, nonnullos sanasse dicitur. Ita quòque *Lapis de Serpente*, si vulneri à Bestia Venenosa facto applicetur, ibidem hærere donec totum exhauserit Venenum, tum sponte suâ decidere dicitur: narrant etiam, quòd si, postquàm deciderit, immittatur Lacti, hôc pactô iterùm depuretur, virtutemque suam recuperet. (*a*)

(a) *Specifica* profectò istiusmodi nusquàm hactenùs adeò certa confirmavit experientia, ut subleſtæ fidei non habeantur ab emunctioribus quibusque Medicis; unde quidem hæc, (si modò contritum, super vulnus inflictum recentissimè, *Scorpionem* exceperis) non tantùm incerta esse, sed etiam vana haud ita temerè quis dixerit; eapropter hisce solis confidere, dum & probatiora & efficaciora prostant, inconsultissimum esset ædepol! ac omnino temerarium. Quod enim pertinet ad *Bufonem* vulneri ab ipso inflicto admotum, & *Canis Rabidi* Carnem similiter applicatam, hæc anilia esse commenta merasque nugas agnoscunt Physici prudentiores bene multi: nec

III. Classis continet illa quæ viam [illegible]diam *præparant*: qualia sunt, 1°. Ea

etiam hocce posterius *Specificum Attrahens* ad curam Hydrophobiæ proponit, in aureis suis *Aphorismis*, præstantissimus AUCTOR noster; sed potiùs quælibet huc usque decantata in eo Morbo *Specifica* meritò refellit ac evertit, *parag.* 1147. Verùm enimverò quid dicemus de *Lapide Serpentis*, cujus vim (in *Textu* memoratam) tantis extollunt encomiis, totque experimentis, ut aiunt, assertam suffulcire pro virili conantur Auctores quàm-plurimi; inter quos verô bini potissimùm eminent maximi nominis Philosophi, ATH. KIRCHER (*in China illustrata*), & ROB. BOYLE (*in Tract. de Medic. Specif.*)? Huic sanè quæstioni jam diù satisfecit FRANC. REDI, in sua ad KIRCHERUM *Epistola de Experimentis Naturalibus*, pag. 3. & seq. luculentisque, apud Aulam Etruscam, captis experimentis evicit, vanas esse penitùs, utut adeò jactatas, Lapidis hujusce vires. Eodem super argumento consuli quòque meretur imprimis ENGELB. KÆMPFER; *Amœnitat. Exotic.* Fasc. III. Observ. X. Sect. 2. Cæterùm, qui plura de hac re voluerit, conferat adhuc DALE, *Pharmacolog.* pag. 395. *Edit. Londin.* in-4°. *ann.* 1737; ubi quidem variæ Auctorum sententiæ, cùm de natura, tùm de viribus istius Lapidis, collectæ reperiuntur. Conferri etiam potest, super hac re, FRIDER. HOFFMANNUS, in *Clav. Pharmaceut.* SCHROD. Lib. V. Sect. I. §. XXXIII. pag. 685. & 686. Porrò, quoad naturam hujusmodi Lapidum, qui *Serpentini* dicuntur, notum est

quæ Vasa laxant : 2°. Quæ Liquida meabilia reddunt : 3°. Quæ, Suppurationem procurando, viam apertam efficiunt.

hodie, plerosque (ac forsàn omnes) esse factitios, utpotè qui, in hanc formam, ex Ossibus quibusdam calcinatis, in India Orientali, effingantur. Hinc ergò patet, dubium admodùm esse quod de hoc Lapide apud Auctores passim invenitur, scilicet, illum extrahi è corpore cujusdam Serpentis, quem Lusitani *Cobra de Capelo*, Galli verò *Serpent au Chaperon* vocitant. Vide LEMERY, *Dictionnaire Universel des Drogues Simples*, pag. 481. *Edit. Parisin. ann.* 1733.

CAPUT IX.

De Repercutientibus.

1. REpercutientia sunt illa, *quæ materiam hærentem in aliqua Corporis interna Parte, magis adhuc versùs interiora propellunt.* Horum autem actio eadem est cum *Attrahentium* operatione, mutatis solummodò terminis *à quo* & *ad quem.*

2. Hinc etiam *tres* dantur Medicamentorum istorum Classes.

I. Classis *Repercutientium* non differt ab *Attrahentium* prima.

II.

II. Classis continet (locô *Attrahentium*, quæ commodè nequeunt internè applicari) *Evacuationes* varias : quales sunt *Purgationes* per *Hydragoga* , *Venæsectio* , *Ptyalismus* , &c. quæ verò operantur quatenùs materiam è loco revellunt.

III. Classis includit 1°. Omnia *actu Frigida* ; siquidem Fibræ à *frigore* constrictæ , materiam versùs *interiora* propellunt : sic igitur Aqua frigida , Acetum frigidum , &c. hîc loci conducunt ; quin etiam quò densius & compactius est corpus frigidum , eò meliùs agit. 2°. Omnia *Styptica* , *Contrahentia* , & *Constipantia* , externè applicata.

CAPUT X.

De Suppurantibus, & Maturantibus.

1. S*Uppurantia* ſunt ea, *quæ Corporis vivi Partem aliquam in Pus convertunt:* Corporis, inquam, *vivi;* quia nemo hactenùs uſquàm Solida vel Liquida Cadaveris in Pus convertere potuit. *Pus* autem eſt materia ſpiſſa, utcunque pinguis, cum Aqua tamen miſcibilis, coloris ſubalbidi, odoris & ſaporis nullius, modò laudabilis ſit.

2. *Suppuratio* nulla fit unquam niſi fracta ſint Vaſa, ita ut Liquidum effluat; ſiquidem à nemine *Pus* obſervatum eſt unquam ex aliquo rupto Vaſe effluere ſtatim ab ejus ruptura; verùm enimverò Liquidum illud tunc effluens, poſt aliquod temporis ſpatium, ſtagnando, *Pus* evadit; prout hoc inde patet, quòd ſi Vulnus indeſinenter abſtergeatur, Pus in eo nequaquàm inveniatur: ergo Liquidum extravaſatum ſtagnando convertitur in Pus ope caloris; pars etenim liquidiſſima tum exhalat, viſcoſior verò remanens *Pus* conſtituit: & hoc quidem quamdiù blandum exiſtit, optimum eſt

balsamum; diutiùs autem commorando, per eundem calorem vertitur in Liquidum tenuissimum, flavum, cineritium, rubellum, tandemque nigrum, acre, erodens, Nervis inimicum.

3. Medicamentum ergo *Suppurans* est quicquid Vascula *rumpit*, Liquidumque *effundit*, effusum cum Solidis fractis *commiscet*, deinde quod maximè liquidum est *dissipat*, tandemque reliqua *movet* & *coquit*.

4. *Suppuratio* requiritur ubi materies impacta *resolvi*, & extravasata *resorberi* non potest. Hæc itaque vitetur ubi materia peccans in Pus converti nequit, ut in Skirrho, Cancro, Exostosi: vitetur etiam in locis unde Pus factum educi non potest, ut in partibus internis.

5. Omnia *Suppurantia* ad *tres* Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis continet ea quæ Vasa, leniter stimulando, *dissolvunt*: qualia sunt, 1°. *Gummi* partes aromaticas & mobiles habentia; ut Gummi Ammoniacum, Elemi, Bdellium, Galbanum, Opopanax, Sagapenum, Myrrha, Tacamahaca, &c. 2°. *Cepæ assatæ* cum Farina & Oleo junctæ. 3°. *Mel* cum aliis mistum. 4°. Quædam *Plantæ*; ut Laurus, Chamæmelum, Crocus, Melilotus, Sambucus, &c.

II. Classis includit ea quæ partes anteà stagnantes & alias separatas inter se *jungunt* per Vim Vitæ superstitem: istud autem fit ope *Attrahentium*, quæ mobiles Liquidorum partes *determinant* ad locum ubi Pus fieri debet. Huc igitur pertinent, 1°. *Aquosa* omnia tepida, quæ Vasa *laxant*; unde major oritur motus ad locum supràdictum. 2°. *Humectantia*, sive *Aquosa viscosa*; ut Anagallis, Lens Palustris, Nymphæa, Parietaria, &c. quæ verò cuncta partes aquosas & glutinosas continent.

III. Classis complectitur ea quæ Liquida in locum determinatum mota *coërcendo*, impediunt ne, perCorporis calorem, nimis *dissipentur*. Huc itaque spectant omnia quæ *Poros* sic occludunt, ut materia ibidem retineatur, moveatur interim, nec tamen exhalari possit: hæc autem sunt Emplastica; utì 1°. *Gummi aromatica*, respectu partis glutinosæ & inertis; at verò respectu partis acris & volatilis stimulando agunt. 2°. *Mel* coctione tenax redditum. 3°. *Farina* omnes ex *Fabis*, *Pisis*, *Ciceribus*, *Lino*, *Frumento*, &c. 4°. *Ficus*, præsertim si pars acrior igne leni expulsa sit. 5°. *Cera*. 6°. *Ovorum Vitelli*. 7°. *Butyrum* recens. 8°. *Pinguedines* omnium Animalium. 9°,

Olea blanda expressa. 10°. *Herba Emollientes* dictæ.

COROLLARIA.

COROLL. I. Quum *tria* sint ad *Suppurationem* necessariò concurrentia, hinc patet, quantus sit illorum error, qui Medicamenta quædam, *absolutè* & *in se* considerata, semper habent pro *Suppurantibus*; quandoquidem talia reverâ non sint, nisi quatenùs cum aliis *conjunctim* applicantur.

COROLL. II. Formulæ *Suppurantium* variæ præscribi possunt, atque debent, prout materia suppuranda magis minùs-ve mobilis est, magis minùs-ve sub Cute profunda, prout existit in parte magis minùs-ve glandulosa. Itaque si suppuranda sit *ingens* Inflammatio, tunc omissis primæ Classis Medicamentis, ea solummodò secundæ ac tertiæ debent adhiberi; si verò materies adsit *lenta*, & Vis Vitæ *debilis*, tum primæ Classis *Suppurantibus* opus est.

6. Jam sequuntur *Suppurantium* Formulæ, pro *tribus* diversis Classibus.

(1) Ad suppurandam Inflammationem valdè *calidam*,

℞ *Acetosa recent.* M. jv;

Butyr. recent. ℥ ij;
Farin. Secal. q. s.

M. F. Cataplasma igne lenissimo.

Acetosa resistit *alcalinis*, & *Farina Secalis* in calore omnium facillimè *acescit*; in Inflammationibus autem valdè calidis Liquida semper tendunt ad *alcalinam* naturam; eapropter hæcce Formula optima est ad Bubones in Peste: porrò non major additur *Butyri* quantitas, quia gravius Emplastrum non est adhibendum, ob Gangrænæ metum.

(2) In *frigido* casu, sive Tumore *frigido*, cum *inertia* Vitæ ac hærentis Liquidi,

℞ *Flor. Chamameli*,
Sambuci,
Meliloti, ana ℥ jj;
Croci ʒ ß;
Gummi Galbani (in Vitello Ovi soluti)
Olei Chamam. ana ℥ j;
Farin. Orob. q. s.

M. F. Cataplasma.

Methodus ista *Gummi* solvendi, maximè convenit in casibus ubi *aperiendum* est. Hæc autem Formula est optima ubi Skirrhi metus adest.

(3) Ad Glandulas skirrhosas in Pus convertendas,

℞ *Mellis ad tenacitatem cocti*;

Ficuum recent. contus. ana ℥ jj;
Ceparum sub ciner. assat. ℥ jv;
Ol. Lilior. Alb. q. s.

M. F. Cataplasma.

Hæc Formula *Suppurationem*, absque magna inflammatione, eleganter promovet: si verò Tumor adsit *lentus*, ut in Bubone Venereo, tunc aliâ opus est Formulâ.

7. *Maturantia* propriè sunt illa, *quæ Suppuranda ita solvunt, ut tota materies in unum locum coëat, sine divisione aliqua aut separatione per cellulas facta, eô scilicet fine, ut Emissariô factô, omne Suppuratum unâ vice expellatur.* Quum autem *Suppuranda* nihil aliud sint, quàm Solida semi-fracta & Liquida stagnantia; hinc etiam *Maturans* aliud non est, quàm *Suppurans* tamdiù applicatum, donec omnia *resoluta* fiant.

8. Cæterùm, factam esse novimus *Maturationem*, ex summa Partis mollitie & fluctuatione. Quò verò diutiùs materia suppuranda clausa manet, eò faciliùs coquitur: & quidem summoperè curandum est, ut omnes partes induratæ circumquàque molles evadant, antequàm aperiatur Cutis; hâc enim semel apertâ, haud facilè potest ad *Suppurationem* duci quod priùs suppuratum non erat.

QUARTA CLASSIS.

De Medicamentis Topicis.

CAPUT PRIMUM.

De Topicis in genere.

THEOREMATA.

THEOR. I. T*Opicum* eſt *Medicamentum locale, quod ſingulari Corporis Parti medetur, actione ſeu vi quâdam ei Parti propriâ & dicatâ.*

THEOR. II. Topicum igitur omne debet habere talem actionem ſive vim, quæ *ſpecificè* emendet Solida & Liquida Partis illius cui dicatur.

THEOR. III. Hoc verò præſtat, vel quia *mole* ſuâ tendit ad eam Partem; vel quoniam eò itura ſic *præparat*, ut, quando ad hunc locum delata fuerunt, *topicè* agant. Hinc etiam duplex datur *Topicum*; ſcilicet, vel quod ſuâ mole atque ſubſtantiâ Parti applicatur, & ibi agit; vel quod

quod præparat alia quæ ad Partem mittuntur. Sic, ex. gr., *Cephalicum* dicitur illud quod Stomacho receptum, & ad Caput delatum, in idem operatur; vel quod Sanguinem, aliàs ineptum, ita præparat & diſponit, ut Capiti proſit ac medeatur.

THEOR. IV. Quicquid ad Partem aliquam vadit, vel eò tendit lege *Circulationis* univerſalis, vel per aliam *vim* quandam eò determinatur.

THEOR. V. Lege *Circulationis* univerſalis nullum dari poteſt *Topicum*, niſi eidem inſint conditiones aliquæ *mechanicæ*, ut univerſali Motu magis in hunc, quàm in alium locum eat. Sic, v. gr., ſi Globulus unus ex *Mercurio* & alter ex *Cera* conſtans è Corde ſimul projicerentur, hiſce Globulis tales inſunt conditiones, ut prior versùs ſuperiora, poſterior versùs inferiora feratur: quippe *Mercurii* Globulus, cùm ſit graviſſimus & ſolidiſſimus, motum ſuum in linea recta diù conſervabit, ideòque in Caput feretur: *Cereus* interim Globulus, cùm ſit leviſſimus, motum ſuum ſursùm & in linea recta citò amittet, ac versùs inferiora detrudetur. Hujus autem Aſſerti veritas evinci poteſt ex doctrina Projectionis Liquidorum per Fiſtulas: patet

ergo talia Medicamenta dari posse. (a)

THEOR. VI. Determinatio ad *locum* obtinetur Medicamentis *Attrahentibus*: de quibus verò superiùs actum est.

THEOR. VII. Topica Specifica vocata, quæ operantur (utì jam dictum est) aut ipsi Parti *applicata*, aut eò itura *præparando*, omnia agunt vel laxando, vel stimulando, vel contrahendo, vel condensando, vel movendo, vel attenuando, &c. juxta doctrinam hactenùs expositam de Medicamentorum Operatione.

THEOR. VIII. Hinc igitur clarè patet, vim *Topicorum* in *determinatione* ad certum *locum* consistere.

THEOR. IX. Adeòque tota *Topicorum* doctrina consistit in descriptione Causarum *determinantium*.

THEOR. X. Topica omnia, ab Effectu suo, in *calida* & *frigida* dividi solent.

[Hisce porrò præmissis THEOREMATIBUS *de Topicis in genere*, superest ut de iisdem *in specie* jam agamus.]

(a) Confer ROBERTI BOYLEI Tractatum de *Medicina Hydrostatica*.

CAPUT II.

De Cephalicis.

1. CEphalica dicuntur ea, *quæ Cerebrum peculiariter spectant, non autem alias Capitis partes.* Jam verò *Cerebri* Functiones duæ sunt; nimirùm, (α) Spiritus animales *secernere*, ac (β) eosdem posteà *distribuere*: verùm ut hæ Functiones rectè procedant, requiritur Vasorum adaptatio, & Liquidorum debita solutio; hinc ergo quicquid Vasa adaptat, & Liquida debitè dissolvit, *Cephalicum* est.

2. *Cephalica* sunt autem duplicia; nempè, 1°. *Calida*, scilicet ea quæ tenui oleo, sale, spirituque abundant: omnia igitur *Attenuantia* huc pertinent, imprimis verò quæ simul odore & sapore grata sunt; ut Abrotanum tenuifolium, Betonica, Chamædrys, Calamintha, Lavandula, Majorana, Melissa, Mentha, Origanum, Rosmarinus, Salvia, &c. Huc etiam spectant Insecta quædam, ut Aselli; item Spiritus Castorei; nec non Sal Volatile Oleosum, Olea Aromatica, &c. 2°., *Frigida*, nimirùm illa quæ odo-

re grato nares afficiunt absque calore; qualia sunt Lilium vulgare, Lilium Convallium, Rosæ, Violæ, &c.

CAPUT III.

De Ophthalmicis, Odontalgicis, Otalgicis, & Stomaticis.

1. OCuli Functio est *videre*; & quicquid hanc impedit dicitur *Oculi* Morbus: ut sunt *Palpebrarum* Vitia ex paralysi vel tumore oriunda (quæ verò non differunt à Morbis ejusdem nominis in aliis Partibus); læsio vel inflammatio *Corneæ*, ejusdem phlyctænæ, hydatides, color non naturalis, opacitas, exulceratio, cicatrix, corpus ei internè accrescens; quæ quidem omnia non aliâ ratione consideranda sunt, quàm si Partem aliam quandam infestarent. *Oculus* porrò non videt, qui in suis Humoribus aliquid habet mali, v. gr. Suffusionem seu Cataractam, &c. vel propter Optici Nervi Vitia; vel quando Lymphatica, per Tunicam Retinam largissimè (uti demonstravit (a) Ridleyus)

(a) In sua *Anatomia Cerebri*, Londini *an-*

dispersa, tument: in his autem ultimis casibus, cùm nihil externè possit applicari, præcipuum Remedium est *Mercurius*, ad Salivationem excitandam, ut par est, exhibitus; non tamen quòd in Oculum *specificè* agat, sed universali in totum Corpus operatione. *Oculus* etiam peccat immobilitate; peccat quòque si Vascula Humorem Aqueum resorbentia, eundem reducere non possint.

Cæterùm, in his omnibus omittendi sunt *Specificorum* tituli; sed inquirendum est, quid vitii in Solidis & Fluidis hæreat; atque medela ex Indicationibus generalibus institui debet: hoc verò maximè videtur inculcandum; quoniam vel optimi Medici *Specificorum* titulos nondùm omittere possunt, at semper existimant aliquid *specificè* requiri; cùm tamen reverâ nulla sit propriè differentia, an hæreat Inflammatio in Oculo, an autem in Manu, &c.

Hinc igitur *Ophthalmica* dicenda sunt ea, *quæ sanguineas, serosas seu lymphaticas, & nervosas Inflammationes tollunt.* In omnibus enim par ubique ratio datur.

glicè ap ipso edita *in*-8°. ann. 1695, deinde verò in *latinum sermonem* ab alio translata, & impressa Lugduni-Batavorum, anno 1725. *in*-8°.

2. *Odontalgica* ſunt illa, *quæ Inflammationes ſanguineas arterioſas, Inflammationeſque in Vaſis Lymphaticis, vel in Nervis, auſerunt, & hôc pactô Dentium Dolorem compeſcunt*. Hinc etiam Purgantia laxantia, ut & Opiata, quandòque *Odontalgica* fiunt.

3. *Otalgica* ſunt ea, *quæ Dolores Aurium ſedant*. Hæc autem rursùs includunt omnia illa quæ tollunt Inflammationes iſtas triplices ſuprà memoratas.

4. *Stomatica* vocantur illa, *quæ Morbos Oris curant*. Hi verò Morbi communes ſunt Ori cum aliis Partibus; adeòque Medicamenta nihil *ſpecifici* ad hoſce Morbos habent.

CAPUT IV.

De Arteriacis.

1. ARteria nomen Veteres dedêre Laryngi, [ſeu propriè Canalibus illis durioribus qui Pulmonem ingrediuntur (*a*), quos Recentiores Aſperam-Arteriam appellant;] & vocârunt

(*a*) Confer Galenum, Libr. 6. *de* Hippocr. & Plat. *Decr.* Cap. 9.

Arteriaca illa Remedia, *quæ Morbos Laryngis & Bronchiorum tollunt* (a), *in specie verò eorum Asperitatem*: qualis in *Tussi* frequens est, oriturque à penuria vel defectu Liquidi quod ibidem secernitur; unde fit ut Filamenta Nervosa nüda & arida remaneant.

2. *Arteriaca* igitur Medicamenta sunt ea quæ simile Liquidum suppeditant: ut 1°. *Oleosa* omnia *blanda*, lentè deglutita. 2°. Omnia quæ, specie *blandi Vaporis*, in Pulmones cum Aëre recipi possunt; ut Decocta Farinacea & Emollientia: huc etiam referuntur Emulsiones, Linctus, Syrupi, Succi inspissati; imprimis verò talia parata ex Amygdalis dulcibus, Seminibus Papaveris albi, Seminibus quatuor Frigidis majoribus, & minoribus, Nucibus Coquo, Juglandibus, Avellanisque recentissimis, & Pistaciis; ex quibus Oleum, vel expressione, vel in Emulsionibus, educitur. 3°. *Arteriacorum* omnium princeps est *Opium*; quod quidem, titillationis sensum auferendo, Tussim sedat: hâc autem sedatâ, Liquores in Arteria-Trachea & Bronchiis se-

(a) Idem, Libr. 7. *de Compos. Medicam. sec. Loc.* Cap. 1. Vide sis etiam Casp. Hoffmann. *Instit. Med.* Libr. 2. Cap. 13. Sect. 2.

creti, ibidem commorantur, eademque lubricantes, acrimoniam tollunt. *Arteriaca* proinde sunt omnia illa quæ *Tussim* compescunt.

CAPUT V.

De Thoracicis.

1. PUlmonum Functio duplex est; scilicet *Respiratio*, & Sanguinis *propulsio* in Ventriculum Cordis sinistrum. Quæcunque porrò duas hasce Functiones promovent, *Thoracica* solent appellari: sed reverâ vix ulla dantur *Thoracica Specifica* propriè sic dicenda; ea quippe omnia quæ hoc nomine donantur, simili planè ritu agunt ac alia Medicamenta, nimirùm, attenuando, inspissando, stimulando, &c. Sic enim Hyssopus, Majorana, Pulegium, Scordium, Sulphur, &c. quæ *Thoracica* vocantur, attenuando solùm operantur; tùm verò pro *Thoracicis* habenda sunt, quum Sanguis Venosus adeò viscidus est, ut per Pulmones vix fluere possit: ita quòque Pulmonaria optimum est Remedium *Pulmonicum*, quando Sanguis nimis acer & velox demulceri ac inspissari debet.

x. Si quicquam autem pro vero *Thoracico* sit habendum, *Aër* ipse est illud, quatenùs scilicet *Vaporibus* quibusdam imprægnatus intra Pulmones recipitur: itaque, 1°. Quando Lympha nimis tenuis & acris ex Vasis Lymphaticis nimiùm laxatis in Pulmones dilabitur, ut in Coryza, tum *Suffumigia* ex Mastiche, Thure, Benzoë, sunt optima Pulmonica. 2°. Si adsit Exhalatio quædam alcalina, & calefacientis acrimoniæ, ut in Peste, Variolis, ac Febribus malignis, tunc verum Pulmonicum est *Vapor* Aceti Vini Rhenani, vel Pulveris Pyrii, per Arteriam-Asperam exceptus. Ubi Spiritus Vitrioli, aut Aquæ-Fortis effluvia Pulmones invadunt, (unde sæpenumerò Peripneumoniæ graves, & Asthmata fiunt) optimum Pulmonicum est Urinæ putrefactæ *Vapor* statim Ore receptus; à quo quidem Vapore ipsum acidum Pulmones infestans convertitur in Sal Volatile innoxium. 4°. Si materia spissa & acris Pulmones occupet, eorumque meatus infarciat, optimum Pulmonicum est *Vapor* Aquæ calidæ cum pauxillo Salis Tartari & Urinæ admisto, ut & cum Herbis laxantibus & stimulantibus. 5°. Quando nimia Siccitas atque lenta Crassities inest, tunc temporis di-

luendum est per *Vaporem* Aquæ tepidæ; applicando nimirùm ægri Naso Spongiam eâdem Aquâ madefactam; simul & ipsi præcipiendo, ut inspiret per Nasum, expiret verò per Os.

CAPUT VI.

De Cardiatis.

1. C*Ardiacorum* historia difficilis est admodùm; quoniam imprimis id quod uni Cardiacum est, idem sit alteri Venenum. Jam verò *Cardiacum* vocamus illud quod Vires *Corporis* potiùs quàm *Cordis* auget: hanc autem distinctionem facimus, quia augeri possunt Vires Cordis in sanitatis detrimentum; etenim in Febre inflammatoria si Vis Cordis augeatur, inde sequetur Corporis debilitas, cui succedere poterit mors ipsa.

2. Per *Vires* autem intelligimus Potentias Corporeas, quæ Musculos & Liquida movent: hinc *Vires* sunt duplices, nempe, *animales*, & *naturales*. Itaque *Cardiacum* est propriè *quicquid auget Vim animalem movendi Musculos, & Vim naturalem movendi Liquida.*

Vis a[illegible]lis movendi Musculos [illegible] pendet à Spirituum Animalium in [illegible]rebro debitâ secretione; atque hæc à debito Liquidorum per Vasa motu. Ad hunc verò motum requiritur, 1°. Ut Cordis *vis contractilis* Liquidum ita pellat, ut ejusdem adsit *copia* sufficiens in qualibet Corporis parte. 2°. Ut Vasa *apta* sint ad Liquidum transmittendum. 3°. Ut Liquida sint *meabilia*, sive ad fluendum idonea.

4. Hinc etiam ad *tres* Classes sequentes *Cardiaca* reducimus.

I. Classis continet ea quæ in *Spiritus Animales* agunt, 1°. Materiam iis producendis *aptam* præbendo: hæc autem materia proximè accedit ab Albumen Ovi (*a*); siquidem homines ii observantur esse robustissimi, quorum Serum ad Albumen Ovi proximè accedit: unde quidem patet, originem Spirituum Animalium esse ab Alimentis ita mutatis, ut proximè ad Albumen Ovi accedant,

(*a*) Confer GUILIELMI HARVEI Exercitationes *de Generatione Animalium*, Exercitat. XII, XXXVII, & LX, ubi agitur de *Albumine Ovi*, nec non Exercit. LVIII, ubi sermo est de *Nutritione Pulli in Ovo*; simulque MARCELLI MALPIGHII Tractatum *de Ovo Incubato*, ut & Tractat. *de Formatione Pulli in Ovo*.

ita verò per Circulationem attenuatis; ut ad Ignem concrescant. Porrò materiam Spirituum præbent maximam Cibi Potusque leves ac nutrientes, sapore vel *ipsis* infantibus grato, similique odore prædití: ut sunt Lac, Juscula Animalium sanorum diluta, Vina imprimis odorata, Cerevisiæ bene fermentatæ, Fructus Horæi maturi, grati & odorati; sicut Uvæ maturæ, Ribesia, Cerasa, præcipuè nigra, Mora, Poma, Melones, Mala Persica, Aurantia; &c. 2°. Spiritus in hunc illum-ve Musculum divagantes *determinando* in Cerebrum ac Cerebellum: istud verò faciunt omnia Antispasmodica, suffocationes hystericas & hypochondriacas tollentia; quæ quidem omnia operantur vel stimulando, vel attrahendo, vel laxando. 3°. Spiritus quiescentes *exsuscitandò*: hoc præstant cuncta sapore & odore grato donata; ut Aromata quævis, præsertim Orientalia balsamica; scilicet, Cinnamomum, Nux Moschata, & Macis, Caryophylli, Zedoaria, Galanga, &c. item Cortex Aurantiorum, Citri Chinenses, gratus odor Pomorum Granatorum, Abrotanum, Melissa, Thymus, Lavandula, Rosæ, Jasminum, Lilium Convallium, Lilium album, Grana Kermes, Crocus,

&c. Huc etiam pertinet Opium (*a*); item huc ſpectant omnia Vina generoſa, Spiritus Vini, Sales Volatiles Alcalini Oleoſi, aromatici, & omnes Compoſitiones ex his factæ; Olea cuncta aromatica Eſſentialia, Tincturæ, Elæoſacchara, Syrupi, & Confectiones hujuſmodi.

II. Claſſis continet illa quæ in *Vaſa* agunt, ea nimirùm tranſmiſſioni Liquidorum apta reddendo: talia verò ſunt 1°. Quæ Vaſa plùs æquo ſtricta *laxant*; ſicut Balnea, quæ quidem hoc ſenſu *Cardiaca* dici merentur. 2°. Quæ Vaſa nimis laxa *roborant*, iiſque elaſticam vim deperditam reſtituunt; qualia ſunt Auſtera omnia: itaque Cortex Peruvianus, Poma Cydonia, Chalybs, Vinum auſterum, &c. munus *Cardiacorum* obeunt in iis quibus Vaſa inertia & flaccida ſunt; iis autem qui ſtrictis donantur Vaſis lethalia evadunt: ſic igitur, in Morbis laxiſſimis Virginum, Chalybs optimè

(*a*) Quatenùs ſcilicet *attenuando* Sanguinem, modò rectè adminiſtretur, Spiritus animales quieſcentes *exſuſcitat*. De hac autem *Opii* attenuatrice virtute, conferri omninò merentur Argumenta & Experimenta clariſſimi FREIND, *Emmenolog.* Cap. ult.

conducit; verùm idem in Morbis Acutis, ubi Vasa sunt constricta, skirrhos insanabiles aut mortem arcessit.

III. Classis includit illa quæ in *Liquida* circulantia operantur, scilicet ea vel *diluendo*, vel *incrassando*, prout nimis crassa, nimiùm-ve diluta sunt: jam verò si Liquida diluenda sint, vix melius datur *Cardiacum*, quàm Aqua moderatè calida.

CAPUT VII.

De Carminantibus.

1. C*Arminare* significat demulcere *Carminibus*: Veteres enim existimabant, Poëtas, ope suorum *Carminum*, demulcere posse Dolores & Motus nimis vehementes; hinc *Poëseos* æquè ac *Medicinæ* inventor habitus est Apollo.

2. *Carminans* autem propriè est illud, *quod Flatus unà cum Doloribus Intestinorum tollit.* Quapropter explicaturo vim Medicamenti *Carminantis* inquirendum est, quomodo *Dolor* & *Flatus* in Intestinis simul occurrant, ac unde generentur.

3. *Dolor* in genere oritur à *distractione*

nimiâ Fibræ ſenſilis (*a*): *Flatus* verò ſupponit hærere in Inteſtinis materiem liquidam *elaſticam*, calore rarefactam, & per *vim* aliquam ibi retentam, quæ tandem, hâc *vi* ſuperatâ, magno cum impetu erumpit.

4. Materies hæc liquida *elaſtica* eſt *Aër* ipſe, qui quidem erumpit vel ſupernè, vel infernè, atque ruit per Inteſtina nunc in hanc, nunc in illam partem; unde fiunt Borborygmi: adeòque *Flatus* in Morbis dantur triplices, nempe *Ructus*, *Crepitus*, & *Borborygmi*.

5. Hæc autem materies *elaſtica*, ſcilicet Aër, ingreditur in Corpus per Oeſophagum, & per Inteſtina tranſit, unde, modò ibidem non coërceatur nec calore rarefiat, abſque Doloris & Flatuum productione per Anum exit; ſi verò coërceatur, tunc horrenda creat ſymptomata: porrò coërcetur, vel ab externa vi comprimente, prout in Virginibus Abdomen ſibi valdè comprimentibus ſæpiùs obſervatur; vel à Fibrarum contractione, ut in ſpaſmis Fibrarum Inteſtinalium ſive primarum Viarum contingit: ita Sphincter Oeſophagi ſeu Gu-

(*a*) Super hac re vide plura in PARTE I. CAP. VI. *de Solventibus, ſive Dolorem cientibus*.

læ sæpe contrahitur spasmodicè, ut in Hystericis; hinc Aër ibidem includitur, rarefactus verò Oesophagum vehementer extendit; unde tunc Aspera-Arteria comprimitur, atque sic oritur suffocationis metus; imò reverâ, pro momento, quandoque suffocantur Hystericæ Mulieres: & hinc facilè satis explicatur, undenam in eis procedat Abdominis tumor. Hujuscemodi constrictio nonnunquàm accidit circa Ventriculi Orificium utrumque, unde Stomachus admodùm distenditur: tale quid etiam fit, si spasmus aliquis successivè nunc hanc, nunc illam partem Oesophagi occupet; indeque perfectissimus sensus *globuli* ad Gulam ascendentis excitatur: idem quòque contingit, si Intestinalis Fistulæ pars aliquando constringatur. His autem omnibus Doloribus medetur *Flatus* expulsio.

6. *Carminativa* sunt igitur ea quæ *spasmos* ejusmodi tollunt; unde fit ut *Carminantia* sint Medicamenta Laxantia & Aperientia: hinc igitur Aqua moderatè calida, affatim epota, Olea similiter calida, Spiritus Volatiles Oleosi, Antispasmodica omnia, Motus externi, Balnea, & Fomenta huc pertinent; omnium verò summum est Opium.

7. *Spasmorum* autem dictorum in primis Viis *causa* sunt, 1°. Morbi nonnulli qui Liquidum Nervosum magis ad unam quàm ad aliam partem determinant. 2°. Venena, sive acria Ingesta; quæ quidem tormina, flatus, & tumores violentissimos frequenter excitant, eosque sæpe tantos, ut Intestina inde crepent: etenim si vis caustica sese applicuerit alicui parti Intestinalis Fistulæ, illa se contrahet & constringet; unde Liquidum elasticum includetur, calore rarefiet, atque Dolores excitabit, Spiritibus interim ingenti copiâ ad locum dolentem (ut in omni Dolore fieri solet) ruentibus; hinc orietur contractio violentior. Hoc igitur in casu *Carminantia* sunt ea quæ vel *Venenum* extinguunt, vel *pressionem* & *fluxum* Nervosi Liquidi versùs affectam Partem imminuunt; ut Opium, omniaque Opiata, quæ verò tunc temporis eâdem ferè ratione operantur ac Venæ-sectio in Inflammatione, impetum scilicet minuendo.

8. *Carminantia* porrò *calida* agunt quatenùs stimulant, motumque excitant per totum Intestinorum tractum; unde quidem contractio, & Aëris interceptio tolluntur.

CAPUT VIII.

De Anthelminthicis.

1. VErmes græcè dicuntur Ἕλμινθες; hinc *Anthelminthica* vocantur ea Medicamenta, *quæ Vermes seu Lumbricos, aut necant, aut expellunt.*

2. Loci verò in quibus præcipuè nidulantur ac repunt Vermes, sunt Ventriculus & Intestina omnia (raró tamen adsunt in Colo, nisi dum per hoc Intestinum transeunt): hos autem locos *Lumbricorum* esse latebras probat titillatio quam ipsi excitant in Stomacho & Intestinis, eorumque per Vomitum & sedes rejectio. (*a*)

(a) *Vermes* sunt Animalcula diversi generis, in Humano Corpore, ex Ovulis Insectorum genita. Quum enim varii generis Muscæ & Insecta, post fœcundum inter se coïtum, Ovula sua *spermatica*, plùs minùs-ve copiosè, in Edulia quàm-plurima, v. gr., Herbas, Flores, Fructus, alias-ve res esculentas aut potulentas deponunt; & hæ deinde res, dictis sordibus *spermatico-verminosis* inquinatæ, sive ab Hominibus immediatè comeduntur, sive à Brutis in Hominum escam cedentibus devorantur, tum

3. *Anthelminthica* porrò Medicamenta ad *binas* Classes sequentes reduci possunt.

simul hujusmodi Ovula in Hominum Corpora transmittuntur. Adde quòd Aërem ipsum, quem respiramus ac deglutimus, Insectorum Ovulis ubertim etiam scatere, Physicorum recentiorum experimentis jam satis innotuerit; unde quidem fit, ut id genus Ovula, tum simul cum Cibis & Potulentis, tum etiam cum Aëre deglutita, quinimò quandoque forsitàn cum aliis quòque *Vermibus*, qui in rebus continentur antèdictis, Corpori nostro ingesta, ibique blando Ventriculi, Intestinorum, aut aliarum partium fotu & calore vivificata, in Reptilia Animalcula convertuntur (quemadmodùm extra Corpus hoc etiam evenit), idque longè magis & frequentiùs in tenellis Puerorum, quàm robustioribus Adultorum *stomachis* & *visceribus*. Ejusmodi porrò *Vermes* in diversis hinc Corporis Humani partibus gigni observantur: quippe deprehensi sunt profectò non tantùm in Ventriculo, & Intestinis, sed quòque sat frequenter in Hepate, Renibus, Vesica, Pulmonibus, Pericardio, Cerebro, Dentibus cavis, &c. Quin etiam, in imis Ossium Cavitatibus, Chrysalidum seu Nympharum exuvias detexit celeberrimus RUYSCHIUS: (confer ejus *Adversar. Anatom.* Dec. III. pag. 18. & seq.) Idem porrò clarissimus AUCTOR notandum esse dicit alibi, (scil. in *Adversar. Anat.* Dec. I. pag. 18.) " quòd in Humano " Corpore generentur *Vermes* tam diversâ

I. Classis continet ea quæ, uti docet experientia, *Vermes necant*: qualia sunt,

„ formâ discrepantes inter se, ita tamen „ differentes ab omnibus aliis in Natura „ rerum unquàm repertis, ut nusquàm iis „ similem ullum conspicere detur extra „ Corpus Hominis; quorum interim non- „ nulli in plurimarum exporriguntur ulna- „ rum longitudinem. Hos igitur non ex „ Ovulis *deglutitis* originem ducere, sed po- „ tiùs in eodem Corpore natos, ex Ovis simul „ in nobis *generatis* cum reliquis Corporis „ nostri partibus, verisimile admodùm esse „ putat. „ Istud verò quadrat ad sententiam Hippocratis, compluriumque magni nominis Physicorum, ac imprimis expertissimi Medici Parisiensis Nicol. Andry, qui de *Vermibus in Humano Corpore genitis* egregium Tractatum idiomate Gallico conscripsit. Jam verò quomodòcunque nascantur *Vermes* in nobis, omnium frequentissimè deprehenduntur illi de quibus sermo hîc loci habendus est, qui quidem in Intestinis sæpissimè, & in Ventriculo nonnunquàm latitant. Horum autem à Medicis *tres* vulgò distinguuntur species; nimirùm (1) *Lumbrici Teretes*, græcè Ἕλμινθες Στρογγύλαι. (2) *Lati*, græcè Πλατεῖαι, aliquando Κειρίαι, item Ταινίαι, i. e., *Fasciæ*; unde & *Fasciati* quòque nuncupantur, ex eo quod *fasciolam* seu *vittam tenuem* exactè referant, exceptis Capite & Caudâ, quæ in acutum desinunt. (3) *Minuti*, græcè Ἀσκαρίδες, quod nomen iis unicè tribuit Galenus in *Exegesi*. Porrò *Lumbrici Teretes* omnium frequentissimi

10. *Olea* cuncta immediatè *Lumbricis* applicata; quæ quidem, omnes eorum

sunt ac notissimi, & in tenuibus potissimùm Intestinis, copiosô plerùmque numerô, generari solent, unde sæpe in Ventriculum ascendunt, & per Os quandoque, ac etiam per Nares, rejiciuntur, quanquàm sæpiùs per vias inferiores, modò vivi, modò extincti, deturbentur: Infantibus autem admodùm sunt familiares. Cæterùm *præsentiam* Animalculorum hujusmodi in Pueris haud ita facilè semper cognoscere datur; quandoquidem Signa & Symptomata, quæ ab eis producuntur, plerùmque sint cum aliis Morbis communia. Verùm tamen *Morsicationes*, *Rosiones*, atque *subita & intermittentia Tormina Ventris*, *præsertim jejunô Stomachô*; aliqualis dein *Macies*, *Faciei Pallor*, *Cavitas circa Oculos*, *Inquietudines nocturnæ*, & *Insomnia gravia*, *Fricationes* Narium *frequentes*, *Fœtor ex Ore prodiens*, *Tussicula sicca*, quandoque cum *Dyspnœa*; subinde etiam *Febricula Lenta non sine Siti*, *Horrores*, *Cephalalgiæ*, *Cardialgiæ*; interdùm *Animi Deliquia*, *Tumor & Tensio Abdominis*; *Singultus*, *Nauseæ*, *Vomitus*, *frequens ad Ventrem Manuum admotio*, *Cessatio Torminum post Cibi ingestionem*, *Voracitas nimia*, *Dejectiones colore griseo infectæ & argillæ dissolutæ similes*, *Urina* denique *cruda & turbida*, *ferè instar Lactis*, Signa solent esse horum *Vermium* latentium: quamvis tamen hæc omnia quandòque varia admodùm existant; nullum est enim adeò peregrinum Symptoma, quod à *Lumbricis* interdùm non

Tracheas obstruendo, brevi eosdem i
terimunt : hinc ergo bibatur Oleum

oriatur, uti quidem testantur Practicorum Observata. Jam verò si *Prognosin* spectemus, *Vermes* aliquando diutissimè in Humano Corpore possunt hospitari, sine notabili noxa aut molestia: verùm tamen sæpe contingit, ut inde sævissima producantur Symptomata; sicuti *Fames Canina*, *Sopor*, *Delirium*, *Febres Continuæ*, *Lentæ*, atque *Hecticæ*, imò non rarò illæ quas *Malignas* appellitant, unà cum *Motibus Convulsivis* & *Epilepticis lethalibus*; vel Intestina aut Stomachus *perterebrantur* à *Lumbricis*, indeque *mors* subsequitur: verbô dixerim, gravissima quæque Symptomata hinc oriri possunt. *Vermes Lati* omnium rarissimè occurrunt ; siquando verò, tunc temporis hoc Signum est *peculiare* cum aliis *communibus*, quòd simul cum Fæcibus Alvinis prodeant corpuscula *Cucurbitæ Seminibus* analoga (quæ quidem *Lumbricorum Latorum* videntur Excrementa esse): horum autem longitudo ad plures ulnas sæpiùs extenditur ; nec etiam numerosi in Intestinis adsunt, sed unicus ut plurimùm (qui verò propterea *Solium* audit), vel bini quandoque ibidem hospitantur. Cæterùm, si quis de hisce *Vermibus* plura voluerit, adeat Authores qui de hoc expressè egerunt argumento, præsertimque Dan. le Clerc, *Histor. Latorum Lumbricorum*. Ultimò breves illi ac minuti *Vermiculi*, quos *Ascarides* vocitant, numerosissimi & acervatim in Intestino Recto gigni & congregari solent;

vel ſpecie Clyſmatis injiciatur; ita quippe[clariſſimus AUCTOR noſter]ho-

atque, magnitudine & craſſitie, imò totâ ferè figurâ ſuâ, *acubus* ſimiles exiſtunt: hi porrò ſimul cum Excrementis vivi ex Ano protruduntur; Infantibus verò Pueriſque valdè ſunt familiares, & Adultis etiam aliquando: Signum autem pathognomonicum infeſtantium *Aſcaridum*, eſt *Pruritus in Podice vix tolerabilis, cum frequenti moleſtoque Teneſmo* ſeu *deſidendi cupiditate*; quin & interdùm ita vehementer Ægros torquent iſti puſilli Carnifices, ut *Syncopen* inducant; etiamſi tamen gravia Symptomata, ut alii, vixdum creare ſoleant: Cæterùm de methodo hujuſcemodi *Vermes* enecandi & expellendi, conferendus eſt imprimis FULLER, in *Pharmacop. Extempor. Reform.* titulô de *Enem. Amar.* pag. m. 101. 102. 103. Hæc verò de *Lumbricis* hactenùs dicta ſufficiant. Qui plura cupiet, conſulat (præter NICOL. ANDRY, & DAN. LE CLERC, in Tractat. ſuprà laudatis) AUCTORES varios, qui quidem de hoc argumento egerunt quàm-plurimi: ſcilicet, (a) Hiſtoriæ Naturalis Scriptores; ut imprimis ULYSS. ALDROVANDUS, (Libr. VI. *de Inſectis*, Cap. 2.) FRANC. REDI, (in *Obſervat. de Animalculis vivis quæ in Corporibus vivorum Animalium reperiuntur.*) &c. tùm (β) Hiſtoriarum Medicarum & & Obſervationum Collectores; præſertimque SCHENCKIUS, BARTHOLINUS, STALP. VAN DER WIEL, PAULLINUS, (in *Diſquiſit. de Morte Verminoſa*, licèt hic tamen aliena & inutilia multa, pro more ſuo, conſarci-

minem quemdam *Ascaridibus* laborantem, omnibus aliis Anthelminthicis frustrà tentatis, solo Clysmate ex Oleo diu retento, curavit, expurgatâ priùs leniter Alvô; quod quidem semper fieri debet. 2°. *Mellita* omnia; quæ verò agunt eâdem ratione: sic igitur, post assumptum lene Purgans, jejunô Stomachô, (ut nihil obstet) *Mel* epotum optimum est Anthelminthicum, ac imprimis pro Infantibus. 3°. Quæ, vulnerando, contundendo, pungendo, *Vermes* occidunt: ut Ossicula Piscium deglutita, Cornu Cervinum, Limatura Martis, & similia *spiculorum* instar agentia; sed hæc rarò Intestina tenera relinquunt intacta. 4°. *Venena* Insectis hisce dicata: sicut Mercurius ita præparatus, ut per Intestina solummodò transeat, non autem in Vasa Lactea penetret; talis præparatio est Æthiops Mineralis pulverisatus, & cum leni Purgante datus: item Vitriola Metallorum, ut Martis, Veneris, Lunæ, si, Pilularum specie, additô le-

net), Hildanus, Forestus, Tulpius, &c. quibus addenda sunt *Acta Regia Parisina*, & *Londinensia*, *Ephemerides Naturæ Curiosorum*, &c. (γ) Denique de *Morbis* qui à *Lumbricis* oriuntur cognoscendis & curandis, consulantur optimi quique Practici.

ni

ni Purgante, ſumantur, ac per Alvum determinentur.

II. Claſſis complectitur ea quæ *Lumbricos expellunt:* qualia ſunt omnia *Purgantia* & *Vomitoria*, quæcunque fuerint ſine ullo diſcrimine, dummodò vacuô Ventriculô ſumantur. *Amara* autem illa quæ tanquàm *Anthelminthica* commendari ſolent, & hoc inſigniuntur nomine, caſu tantummodò proſunt; quando ſcilicet Inteſtinales Fibræ debiliores ſunt, quàm ut *Vermium* nidos expellant; Lumbricos verò neutiquàm occidunt hæc Amara. Notandum eſt porrò, non parùm eos hallucinari qui dicunt, neminem à *Vermibus* liberari poſſe, niſi per Anum expellantur eo tempore quo necantur; cùm tamen, ſi modò necati ſint, brevî putreſcant, atque, ſpecie muci, exeant, adeò teneræ texturæ ſunt.

CAPUT IX.

De Anodynis.

1. A*Nodyna* sunt ea Medicamenta, *quæ Dolorem in genere tollunt*. Hæc autem sub se complectuntur, 1°. *Paregorica*; quæ Dolorem auferunt demulcendo. 2°. *Hypnotica*; quæ Dolorem tollunt, Somnum conciliando. 3°. *Narcotica*; quæ Dolorem adimunt, Stuporem inducendo. 4°. *Nepenthes*; quod propriè significat Medicamentum *Dolorem auferens*. (a)

(*a*) Hoc igitur sensu *Nepenthes* Synonymon est *Anodyni*; ac proinde non videtur debere Classem peculiarem constituere. Porrò quid propriè fuerit *Nepenthes* illud de quo quidem tanta prædicat Homerus, *Libr. IV. Odyss.* pag. m. 47. non parùm profectò disceptatum est inter Authores; quorum verò sententias afferre neutiquàm est hujus loci: sufficiat impræsentiarum pauca duntaxat hoc super argumento disserere. Vox ista Νηπενθὲς componitur ex *particula privativa* νη, & πένθος, *luctus*; quoniam scilicet hoc Medicamentum *tristitiam* discutit, ac hilaritatem inducit; quippe quod (Homero teste) *Vino* Convivarum Menelai, ad hunc producendum ef-

Cùm autem *Anodynum* sit nomen generale, quatuor antèdictas Medicamen-

fectum, immixtum fuerit ab HELENA; quæ verò hujuscemodi Pharmacum à POLYDAMNA Ægyptia, THONIS Conjuge, dono acceperat: hâc autem virtute præditum esse *Nepenthes* asserit POETA, *locô citatô*, ut quicunque deglutierit illud, malorum penitùs obliviscatur, neque totâ illâ die flere possit, etiamsi Pater & Mater ei mortui fuerint, vel coram ipso Filius trucidaretur aut Frater. Unde quidem conjicere licet, quòd per istud adeò decantatum HOMERICUM *Nepenthes* intelligendum sit *Opium* ipsum, vel ex eo Compositio quædam; quum & hoc imprimis nascatur in Ægypto (ubi dono datum fuerat HELENÆ); ac etiam facultate polleat Homines ipsi assuefactos exhilarandi, & ex eorum animo metum discutiendi, prout exemplô TURCARUM, aliorumque Populorum Orientis abundè patet. Hinc porrò videntur CHYMICI vocem istam transtulisse ad Compositionem quandam Opiatam, quæ dicitur *Nepenthes Aureum* ANGELI SALÆ, & ab hoc AUCTORE describitur in *Opiolog.* pag. m. 610; quin & ideò Laudanum Opiatum vulgare, *Nepenthes* audire solet in aliquot Medicorum Præscriptis. Cæterùm, si quis de hac voce ipsiusque significationibus plura voluerit, consulat imprimis Dissertationem integram à CONRAD. BARCHUSEN habitam super hoc argumento, quam verò suæ *Historiæ Medicinæ* annexuit; itemque CASP. à REJES, *Elys. Jucund. Quæstionum Camp.*

torum Dolorem tollentium *species* complectens, hinc omnium primò præmit-

Quæst. II. N. 12. & Quæst. LXXXVIII. N. 13; nec non Lang. *Epist. Medic.* Libr. I. Epist. 56. ac Libr. III. Epist. 6; ut & Lexicographos, aliosque passim. Porrò de *Nepenthe Indorum* hodierno vide sis Engelb. Kæmpfer, *Amœnitat. Exotic.* pag. 652. Hoc verò *Indicum Nepenthes* jam anteà descripserant Garcias ab Horto, *Histor. Aromat.* &c. Libr. II, Cap. 25, & Christophorus Acosta, *ibid.* Libr. III, Cap. 53; qui dicunt, Pharmacum istud parari potissimùm ex specie quâdam Cannabis Indicæ, quæ (referente Acosta) dicitur ab Arabibus *Axis*, & à Turcis *Asarath*, à Persis autem, ut & ab Incolis Regionis Decan, plurimarumque aliarum Regionum, *Bangue* vocitatur. Planta verò hæcce videtur Clusio magnam habere affinitatem cum Turcarum Constantinopoli degentium *Maslac*; de quo conferatur Wedelius, *Opiolog.* Libr. II. s. 4. P. I. pag. 168. "Indi (inquit Acosta) „ foliis & semine vescuntur, cùm ut validiores in re Venerea fiant, tùm ad excitandam Cibi appetentiam. Fit ex hoc *Bangue* Compositio quædam, vulgaris admodùm usûs in iis Regionibus ad varios effectus: Etenim Magnates & Militiæ Præfecti, ut, laborum obliti, securiùs & liberiùs dormiant, seminis & foliorum, in pulverem redactorum, quantùm videtur, sumunt, illique addunt *Arecam* sive Avellanam Indicam viridem, & *Opii* nonnihil, pro arbitrio, ac omnia hæc *Sac-*

tenda sunt quædam *de Dolore in genere*
THEOREMATA.

THEOR. I. Corporis nostri *fluida* partes non *dolent*, sed *solida* tantùm; hæ verò quatenùs ex Nervis conflantur, & non aliter: Nervi porrò alii sunt *aperti* cavique, alii *consolidati*; prioris autem duntaxat generis Nervi Doloribus afficiuntur.

THEOR. II. In omni Nervo adhuc *vitali*, si consideretur ejus *ultimum* Componens, occurrit solummodò Membrana *tenuissima*, simul & Liquidum in ea detentum coërcitumque: omnis autem Membrana *ultima* Nervosa cujuscunque Nervi, constat ex Fibris solidis & non cavis; quæ verò componuntur ex partibus incredibiliter exiguis ac minimis, ad ignem aut aquam vix mutabilibus; (ut istud in PROLEGOMENIS, CAP. IV, & CAP. V. §. I., explicatum est.) Porrò Liquidum ibidem contentum, est

„ *charo* excepta devorant: Si verò, in Som-
„ no, varias rerum species sibi obversari
„ cupiunt, his adjiciunt selectissimam *Cam-*
„ *phoram*, *Caryophyllos*, *Nucem Moschatam*,
„ & *Macim*: Si autem hilares esse volunt
„ & faceti, ac præsertim in Venerem pro-
„ cliviores, tunc, *Ambrâ-griseâ* & *Moschô*
„ additis, omnia *Saccharô* excipiunt, & Ele-
„ ctuarium faciunt.„

omnium tenuissimum, videlicèt, [si ulla quidem comparatio possit institui] aquæ ex Liquido Albuminis Ovi productæ quodammodò simile

THEOR. III. Omnis igitur Dolor est *affectio* quædam vel solidæ Membranæ, vel oriunda ex Fluido contento, vel ex utroque.

THEOR. IV. *Causæ* omnes quæ Dolorem producunt, utut in Liquida agant, eaque mutent, nunquam Dolorem creare poterunt, nisi pro *effectu* talem habeant Liquidorum *mutationem*, quæ Solida afficiat.

THEOR. V. Omnis ergo Dolor pendet à *mutatione* quâdam *contactuum* in Solido *ultimi* Nervi, quatenùs adhuc Liquidum continet.

THEOR. VI. Dolor omnis fit ab actione quæ in *ultima* Fibra talem excitat *motum*, qui, si continuetur, vel augeatur, necessariò destruet istius Fibræ continuitatem; idque docent omnes quorumcunque Dolorum historiæ: hinc & omnis Dolor ingens, diu durans, habet, pro fine suo, rupturam Vasorum destructionemque Partis; sic ab Inflammatione *suppuratio* & *gangræna*, & à Dolore Nervoso *insensibilitas* tandem oriuntur: *motu* itaque illô sublatô, tollitur quòque Dolor.

THEOR. VII. Omnis *Causa* Doloris, quatenùs agit in *unam* Fibram, agit duntaxat vel trahendo, vel premendo, vel vulnerando; si verò in *plures* Tubum constituentes agat, tunc temporis considerari potest ut inflans & distendens huncce Tubum: quicquid igitur Dolorem creat, id operatur vel trahendo, vel premendo, vel distendendo, vel vulnerando.

THEOR. VIII. Tractio omnis, in Corpore sanissimo, Dolorem excitat *elongando* Fibras; utì quidem docent Carnificum torturæ.

THEOR. IX. Magnam à contentis Liquidis Vasorum distentionem, Fibras *elongando*, Dolorem inducere docet Historia Medica; hoc enim patet ex Tumoribus dolentibus, ubi, sublatô Tumore, cessat Dolor: notandum est verò quòd, licèt Vas distentum idem remaneat quoad longitudinem, attamen Fibræ laterum ab ista distentione *elongari* possint.

THEOR. X. Omnia *Vulnerantia*, propriè sic dicta, operantur vel pungendo, vel terebrando, vel secando: quamdiù autem agunt, Dolorem excitant *elongando* Fibras; simul ac verò effectum pro-

duxêre, cessat Dolor: hinc etiam *Nervus abscissus* nequaquàm dolet.

THEOR. XI. Ignem, & omnia *Acria* invisibilia, simili planè ritu, ac enumeratas Causas, agere, in *Acrium* historia probatum fuit.

THEOR. XII. Dolor in aliqua parte excitatus tollitur, 1°. Nervô *destructô* in parte ubi Dolor est: destruitur verò Nervus, quando Liquidum per eum ampliùs fluere nequit. 2°. Motûs Dolorem excitantis *interceptâ* communicatione cum Sensorio Communi. 3°. Cerebrô *ineptô* redditô ad communicationem Causæ *dolorificæ* recipiendam; utì patet ex Apoplecticis, & omnibus iis quibus Cerebrum, aliqua de causa, compressum est.

THEOR. XIII. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *infimus* & *mitissimus* oritur à Motu, aliquantulùm majori *solitô*, Fibrillæ superinducto; cujus finis est Perceptio *gratissima*: quæ verò, quatenùs à miti vellicatione fit, dicitur *Titillatio*; quatenùs autem à rosione Liquidi contenti, vocatur *Pruritus*. Sic Odor gratissimus & Sapor, si diù ac vehementer percipiantùr, Dolorem excitant: idem etiam in Sonis accidit.

THEOR. XIV. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *summus* & *vehementissimus* oritur à diù continuata ejus *elongatione*, quàm proxima dissolutioni, sed tamen absque dissolutione.

THEOR. XV. Augmentum verò Doloris *summum* oritur à *numero* Fibrillarum simul affectarum; etenim duæ Fibrillæ sic affectæ non tantum excitant Dolorem, ac si plures simul affectæ essent.

2. Ex dictis igitur manifestum est, quòd omnis Dolor oriatur à *distractione* sive nimia Fibrarum *elongatione*: quæ quidem, si ab externa Causa procedat, tolli potest ablatione istius Causæ; [si verò ab interna Causa fiat, examinandum est priùs qualis hæc sit, ut Dolorem tollere valeamus.] Jam verò nimiæ *distractionis* Causæ internæ ad 5 reducuntur; ac proinde totidem sunt Classes Medicamentorum *Anodynorum* ejusmodi Causas tollentium.

3. Hæ porrò Causæ sunt, 1°. Nervi alicujus *semi-laceratio*: etenim pars illa Nervi *semi-lacerati*, quæ manet illæsa, multò majorem impetum seu contractionem sustinet, quàm in statu sano Nervi; unde sequitur ejusdem *distractio*

duxêre, cessat Dolor: hinc etiam *Nervus abscissus* nequaquàm dolet.

THEOR. XI. Ignem, & omnia *Acria* invisibilia, simili planè ritu, ac enumeratas Causas, agere, in *Acrium* historia probatum fuit.

THEOR. XII. Dolor in aliqua parte excitatus tollitur, 1°. Nervô *destructô* in parte ubi Dolor est: destruitur verò Nervus, quando Liquidum per eum ampliùs fluere nequit. 2°. Motûs Dolorem excitantis *interceptâ* communicatione cum Sensorio Communi. 3°. Cerebrô *ineptô* redditô ad communicationem Causæ *dolorificæ* recipiendam; utì patet ex Apoplecticis, & omnibus iis quibus Cerebrum, aliqua de causa, compressum est.

THEOR. XIII. Fibrillæ unius *ultima* Dolor *infimus* & *mitissimus* oritur à Motu, aliquantulùm majori *solitô*, Fibrillæ superinductо; cujus finis est Perceptio *gratissima*: quæ verò, quatenùs à miti vellicatione fit, dicitur *Titillatio*; quatenùs autem à rosione Liquidi contenti, vocatur *Pruritus*. Sic Odor gratissimus & Sapor, si diù ac vehementer percipiantur, Dolorem excitant: idem etiam in Sonis accidit.

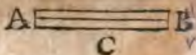
THEOR. XIV. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *summus* & *vehementissimus* oritur à diù continuata ejus *elongatione*, quàm proxima dissolutioni, sed tamen absque dissolutione.

THEOR. XV. Augmentum verò Doloris *summum* oritur à *numero* Fibrillarum simul affectarum; etenim duæ Fibrillæ sic affectæ non tantum excitant Dolorem, ac si plures simul affectæ essent.

2. Ex dictis igitur manifestum est, quòd omnis Dolor oriatur à *distractione* sive nimia Fibrarum *elongatione*: quæ quidem, si ab externa Causa procedat, tolli potest ablatione istius Causæ; [si verò ab interna Causa fiat, examinandum est priùs qualis hæc sit, ut Dolorem tollere valeamus.] Jam verò nimiæ *distractionis* Causæ internæ ad 5 reducuntur; ac proinde totidem sunt Classes Medicamentorum *Anodynorum* ejusmodi Causas tollentium.

3. Hæ porrò Causæ sunt, 1°. Nervi alicujus *semi-laceratio*: etenim pars illa Nervi *semi-lacerati*, quæ manet illæsa, multò majorem impetum seu contractionem sustinet, quàm in statu sano Nervi; unde sequitur ejusdem *distractio*

seu *elongatio*. Supponamus, ex. gr., A B Nervum esse constantem ex *tribus* Fibris, quæ, dum integræ & illæsæ sunt, sustinent simul omnem illam vim quâ Nervus conatur se contrahere, ac versùs puncta A B, quibus affigitur, resilire: Si jam *una* ex istis Fibris rumpatur ad C, reliquæ *duæ* totam vim sustinebunt, quæ quidem à *tribus* anteà sustenta fuerat: hinc verò Distractionem & Dolorem necessariò patientur. 2°. *Inflatio* nimia à Spasmo. 3°. *Distentio* nimia ab aliquo Obstruente, & Vi Vitali urgente. 4°. *Distentio* nimia ab Acri impacto, & Vi Vitali urgente. 5°. *Distractio* Nervorum ab Elatere proprio supra corpus aliquod durum & impactum, ut supra Calculum in Uretere.

4. Causam primam auferunt, 1°. Integra *discissio*, vel *ustio* Nervi *semi-lacerati*: hoc igitur sensu, Cultelli, Ignis, & Caustica Potentialia sunt magna *Anodyna*. 2°. Partium *laceratarum* ad se mutuò *adductio*: nam in summis Doloribus hæc sæpenumerò mirè juvat, utì docet experientia. Musculus enim *vulneratus* dolet quamdiù hiat; partibus verò

[..] se invicem adductis, cessat Dolor: [..]uc ergo pertinent Suctiones, Ligaturæ, Suturæ. 3°. Nervi totius *emollitio* & *laxatio*; quæ quidem efficit, ut partes illæsæ Nervi, absque Dolore, in longum protendantur: huc itaque spectant omnia *Laxantia* & *Emollientia*; qualia sunt, (1) Aqua calida. (2) Posca levis, scilicet ex una Aceti & tribus Aquæ partibus. (3) Decocta Emollientia farinacea, suboleosa, eaque, specie Emplastri, Fomenti, Vaporis, Cataplasmatis, aut Balnei, applicata. (4) Haustus largus ex similibus paratus. (5) Balsamica omnia lenissima; ut Balsamum Peruvianum, Gummi Elemi, Terebinthina, &c., Ovi Vitellô soluta, & applicata ut ad locum affectum penetrent. (6) Animalium recèns occisorum partes calidæ applicatæ; ita quippe summum habetur *Anodynum*, si, v. gr., Brachium læsum indatur in Abdomen Animalis recenter mactati. 4°. Denique prima Caussa tollitur, si partes Vulneri vicinæ ita mutentur ab aliqua re, ut *durescant* atque *resiliant*, & hôc pactô minutas partes *semi-laceratas* perfectè *solvant*: talem verò partibus Vulneri vicinis mutationem inducunt Oleum Terebinthinæ & Alcohol Vini calidè affusa, & similia;

quæ quidem, inter agendum, maximum semper Dolorem pariunt. Porrò si alicubi, profundè in Corpore, oriatur Dolor à *semi-laceratione*, nulla spes est curæ, nisi, auctô Dolore, tandem integrè *solvantur* Nervi læsi: sic enim, si talis Dolor in Ligamentis hæreat, auferri nequit, nisi destruatur Nervus, quô peractô, statim cessat Dolor; hinc in Podagra *tophacea* nullus ferè Dolor adest.

5. Causam secundam auferunt ea quæ *Spasmi* causam tollunt: *Spasmi* verò causa, vel in Cerebro, vel in Nervo, vel in Villo Musculoso, hæret; eaque semper est vel Acre *irritans*, vel Spirituum Animalium *inæqualis* determinatio: summa proinde in hisce casibus Remedia sunt, 1°. Potus attenuantes & diluentes, huic Acri quod *irritat* oppositi, copiosè quidem assumpti. 2°. Motûs Liquidorum augmentum.

6. Tertiam Causam tollunt, 1°. Ea quæ *Acre impactum* corrigunt; mutando scilicet figuram ejus acutam in obtusam: istud verò fit, (α) Acre cum aliis particulis componendo; (β) ejus acumen, vel Coctione, vel Suppuratione, frangendo; (γ) idem per Demulcentia involvendo. 2°. Illa quæ *Acre impactum* educunt: qualia sunt, (1) Quæ vias la-

xant; hinc dixit HIPPOCRATES, omne Dolens ab Acri laxandum esse. (2) Quæ diluunt Liquida. (3) Quæ determinant foràs: Confer PART. III. CL. III. CAP. VIII. *de Attrahentibus.* (4) Quæ *Acre impactum* ad quietem deducunt: id autem 4 modis ad quietem componitur; scilicet, (α) Liquidorum circulantium, & Solidorum contractilium impetum minuendo; nisi enim à vi contractili Solidorum, & à vi projectili Fluidorum comprimeretur *Acre infixum*, Dolorem utique non produceret: Contractio autem in Solidis minuitur laxando: Impetus verò minuitur in Fluidis, propiùs ad statum mortis ducendo, sive ad mortem appropinquando; hinc etiam omnis Dolor paulò ante mortem desinit: Vide PART. II. CAP. IX. *de Sistentibus.* (β) Impetum aliorsùm determinando: Confer CAP. *de Attrahentibus.* (γ) Animi Deliquia excitando. (δ) Causas externas *Acre* per se iners, actione suâ, excitantes (quales sunt calor & motus Partis) tollendo.

7. Quartam Causam auferunt ea quæ *Vasa* laxant, *infarctum* resolvunt, & *vim projectilem* Liquidorum imminuunt: huc itaque pertinent Venæ-sectio, Evacuatio quæcunque magna, nec non Re-

fundum, & vix excutiendum, unà cum summo stupore; [hæc verò, ut & sequentia, propriè *Narcotica* dicuntur:] huc autem pertinent Opium, Hyoscyami semen, &c. *Mala* sunt ea quæ producunt Somnum profundissimum, morte plerùmque terminandum; si verò excuti contingat, sequitur omnium Animi Facultatum depravatio: huc porrò spectant Hyoscyami utriusque folia, flores, fructus, radices, ac succus; nec non Stramonii semen, quod, ad ʒ ß sumptum, insaniam creat, & ad ʒ j est lethale (*a*); item Lolii

(a) *Stramonii fructu spinoso*, sive *Daturæ*, Semen in pulverem redactum, &, ad drach. ſs, in Potu exhibitum, *mentem* turbat ac alienat, *insaniam* quandam viginti quatuor horas durantem inducens. Miser qui Semen istud hausit, diù veluti *mente* alienatus remanet, aut ridens, aut ejulans, aut dormiens, plerùmque etiam cum altero colloquens, & ei respondens; ut interdùm quòque sanâ mente ipsum credas, tametsi mentis non sit compos, neque eum agnoscat cum quo sermones confert, & habiti colloquii planè sit immemor postquàm ad se rediit. Hinc etiam (ut refert Garc. ab Horto) Flos aut Semen *Daturæ* injicitur à Furibus in Cibos eorum quos deprædari volunt: quum enim *mente* alienentur, per aliquod tempus, quicunque Pharmacum hoc assumpserunt, hi sanè, magna cum libertate, sinunt quicquid libitum est de-

farina,

farina, Oxyschœni semen (*a*), Solanum lethale Melanocerasos aut Belladona dictum, Solani Pomiferi fructu rotundo C. B. seu Lycopersici GAL. & ANGUILL. Fructus, sive Aurea Mala (*b*),

prædari. Narrat quòque CHR. ACOSTA, Fœminas quasdam Indicas hujuscemodi Toxicum ita præparare novisse, ut *mentem* turbare possint ad certum horarum spatium, plùs minùs-ve, prout ipsis lubet: quin etiam (ut asserunt Itinerariorum Scriptores nonnulli) Mulieres adulteræ hôc dolô passim utuntur in Indiis, ut Maritos fallant. Plura vide apud GARC. AB HORTO, Libr. II. Cap. 24. & CHR. ACOST. pag. m. 301, & seq. vel. apud RAIUM, *Hist. Plant.* pag. 749. Vide sis denique KÆMPFER., de quodam, apud Indos, *Electuario Magico* (uti vocat) ex *semine Daturæ, Opio, polline Cannabis Persicæ*, aliisque rebus confecto; de quo quidem se mira admodùm experientiâ didicisse narrat, *Amœnit. Exotic.* Fasc. III. Observat. XV. Sect. 3. pag. 650. Porrò similis *Electuarii* Compositionem (at sine *Daturæ* semine) refert CHRIST. ACOSTA, quam vide superiùs in hoc CAP. pag. 460, & 461.

(a) *Oxyschœnos* est *Juncus acutus capitulis Sorghi*, C. B. P. De viribus autem *Seminis* ejus confer. DIOSCORID. & MATTHIOL. Libr. IV. pag. 732. *Edit.* BAUH.

(*b*) Verùm tamen hæcce *Poma*, Aceto, Sale & Pipere condita, hodie comedunt Itali ac Hispani; quin etiam *Mandragoræ* atque *Melongenæ* Fructus, licèt à multis

Nicotianæ Fumus nimiâ copiâ sumptus in non assuetis; Vinum etiam nimis copiosum, Spiritus ex eo producti, &c. (*a*)

Auctoribus ad istam classem referantur, impunè comedi posse asserunt nonnulli, ut Hernandez, Bellonius, &c.

(a) *Narcoticis* hujuscemodi validioribus accensenda supersunt adhuc aliquot *Venena*, quæ tùm *Narcosin*, tùm horrendas Convulsiones excitant; ut *Cicuta Major*, *Minor Petroselino similis*, & *Aquatica* Gesneri, (de quibus consulatur omninò Wepfer) aliaque id genus. Vim quòque maximè narcoticam, imò & deleteriam, habet *Croci* gravissimus diuque perceptus Odor; utpotè qui Cerebro adeò infestus sit, ut ipsam mortem arcessere valeat: cujus quidem rei memorabile tradit exemplum Petrus Borellus, *Observat.* Centur. IV. Observ. XXXV. pag. m. 303. Denique *Sonnifera* Numeri *secundi* ad hunc *tertium* etiam pertinent, si nimiâ dosi sumantur, ut *Opium*, &c.

QUINTA CLASSIS

Medicamentorum in Solida et Fluida simul operantium.

CAPUT UNICUM.

De Antidotis.

1. ANtidotus vel *Antidotum*, *Alexipharmacum*, *Alexicacum*, *Alexiterion*, & *Theriaca* idem denotant Medicamentum, scilicet illud *quod contra Venenum valet.*

[Jam verò priusquàm de *Antidotis* agamus, quædam de *Venenis in genere* præmittenda sunt *THEOREMATA.*]

THEOR. I. Venenum propriè vocatur id *quod Mortem* [*citiùs lentiùs-ve*] *inducit, vi quâdam singulari.*

THEOR. II. Mors inducitur *tollendo* Circulationem Sanguinis à Corde in Pulmones & Cerebellum, & ex iis rursùs in Cor.

THEOR. III. Hæc autem Circulatio *tolli* potest, 1°. Vires motrices auferen-

do: 2°. Liquida corrumpendo: 3°. Vasa destruendo: 4°. Tria prædicta simul agendo.

THEOR. IV. Vires motrices *tolli* nequeunt, nisi Solida & Fluida *corrupta* sint. Liquida verò per se considerata peccare non possunt, (ita scilicet ut Vires motrices inde pereant) nisi in *coagulum* abeundo: Coagulum autem fit vel in Venis, per *assumpta*; vel in Vasis Pulmonalibus, per *inspirata*: Vide Part. II. Cap. VII. *de Coagulantibus.* Vasa porrò destruuntur, vel quatenùs ab acrimoniâ (contentis Liquidis per *Venena* superinductâ) *eroduntur*, vel quatenùs nimis *coarctantur*; qualis quidem coarctatio Vasis Pulmonalibus inducta contingit à Fumo Sulphuris, &c.

THEOR. V. Sic igitur quæcunque Vasa *minima* valdè *constringunt*, vel *erodunt*, externè aut internè applicata, vel quæ Liquida *coagulant*, sunt *Venena*: hæc autem si effectus hosce subitò producant, *Venena* dicuntur *celerrima*; si verò lentè operentur, tum etiam *lenta* audiunt. Quin & ex his plurima vim suam exerunt *perturbando* Motum Circulatorium, ut & Secretorium, Excretoriumque, nec non Spirituum Motum, Spasmos scilicet inducendo.

THEOR. VI. Hinc omnia *Venena simplicia* ad tres classes reduci possunt; nimirùm, (1) Ad ea quæ Vasa *constringunt*, aut *erodunt*: (2) Ad ea quæ Liquida *coagulant*: (3) Ad ea quæ Motus antèdictos *perturbant*. Cæterùm, ex hisce *simplicibus* Venenis facilè possunt erui *composita*.

2. Ex dictis igitur patet, quòd *Antidota* talia debeant esse quæ quidem vel Venenum *corrigant*, vel idem *expellant*, vel Vasa *muniant*, vel Spasmos *compescant*.

3. Jam verò *Antidota* quæ Venena *corrigunt*, operantur vel demulcendo, vel Coaguli vim tollendo, vel resolvendo. Quæ *expellunt*, id agunt vel ope Circulatorii Motûs, (atque sic Aqua calida, cum Aceto & Sale epota, propter Motum auctum & Sudores excitatos, antiquissimum est *Alexipharmacum*), vel attrahendo extra Corpus: vide PART. III. CL. III. CAP. VIII. *de Attrahentibus*. Vasa porrò *muniuntur* per Blanda, Glutinosa, Oleosa, Saponacea: confer PART. I. CAP. III. *de Laxantibus*, nec non PART. II. CAP. IV. *de Demulcentibus*, ut & PART. III. CL. III. CAP. III. *de Emollientibus*. Impetum denique in Genere Nervoso, sive Spasmos *com-*

pescunt omnia quæ recensuimus, simul & Opiata; hinc etiam *Theriaca*, *Diascordium*, cæteraque *Alexipharmaca* confici solent ex fortibus Sudoriferis, Gelatinosis, Demulcentibus, &c. ac Opiatis simul commixtis.

4. *Antidota* autem omnia ad *binas* Classes sequentes reduci possunt.

I. Classis includit Antidota *simplicia*. Hæc verò desumuntur, 1°. Ex Animalibus: ut *Carnes* omnium Animalium Venenatorum, eorumque *Sales*; item *Olea* per infusionem cum ejusmodi *Carnibus* præparata; nec non Venenatorum *Lapides* sive *Calculi* concreti: huc porrò spectant *Trochisci de Bufonibus* Helmontii, *de Viperis* Andromachi, atque *de Serpentibus*: sic etiam Itali *Olea Scorpionum*, *Viperarum*, *Serpentium*, *Bufonum*, *Ranarum*, pro summis habent Alexicacis. Pertinent huc itidem *Attrahentia* sive *Absorbentia*: qualia sunt *Lapis Bezoar* uterque, Orientalis nimirùm & Occidentalis, *Lapis Hystricis* sive *Pedra del Porco*, *Lacryma Lapidosa* (a), *Os*

(*a*) Per *Lacrymam Lapidosam* intellige Sordes illas, quæ in angulis Oculorum reperiuntur in *Cervis*, veluti Cera indurata, odoris gravis & penetrantis. De quarum facultate differens Matthiolus, in *Comment.*

Cervinum, *Oculi Cancrorum*, &c. 2°. Ex Vegetabilibus: scilicet ea quæ vel *adstrin-*

ad Libr. II. DIOSCOR. pag. m. 290, scribit (ex mente SCRIBONII LARGI) " hasce Sor-,, des, tàm haustas, quàm illitas, mirificè ,, præstare ad Venenatorum Serpentium ,, *Morsus*; ideòque (SCRIBONIO teste) illas ,, à Siculis Venatoribus diligenter colligi, ,, & quòcunque portari cum ipsis in cin-,, gulo.,, SCHRODER itidem, in *Pharmac.*Lib. V. Class. I. Art. 17. N. 7. pag. m. 283. eas ad plures Morbos maximè commendat: ,, Siccant, (inquit) adstringunt, corrobo-,, rant, Sudorem cient; ideòque, adversùs ,, Venena Morbosque Contagiosos, quàm ,, summè celebrantur, ut vel cum Lapidis ,, *Bezoar* viribus certare dicantur. Quin ,, imò prosunt hæ *Lacrymæ* quòque in Dif-,, ficultate Partûs, adeò ut earum vis nu-,, per adhuc sit comperta in mortuo etiam ,, Fœtu expellendo. *Dos.* gran. ʒjj, vel ʒv.,, Hæc SCHRODERUS. Ab aliis etiam Aucto-ribus, contra Venena Morbosque Vene-natos, vocantur *Antidotum* pretiosis Regum Thesauris anteponendum: confer ZACUT. LUSITAN. *de Medicorum Principum Historia*, Libr..V. Histor. XXIX, sub finem, pag. m. 901. Tom. I. ubi refertur insignis *Observatio* de hujusce *Lacrymæ* (ad gran. ʒjj exhibi-tæ) maxima efficacitate contra Febrem valdè malignam: vide quoque FRIDER. HOFFMANN. *Clav. Pharmaceut.* SCHROD. pag. 659; nec non GASP. à REIES, *Elys. jucundar. Quæstion. Camp.* Quæst. LXVII, pag. m. 537. Verùm tamen his omnibus fi-

sunt, vel *aperiunt*, vel *demulcent*; ut Radices *Angelicæ*, *Anthoræ*, *Carlinæ*, *Contrayervæ*, *Dictamni albi* seu *Fraxinellæ*, *Hirundinariæ* sive *Vincetoxici*, *Serpentariæ Virginianæ*, *Tormentillæ*, &c. Folia *Abrotani*, *Cardui benedicti*, *Juglandis*, *Rutæ*, *Scordii*, Cortex & Fructus *Fraxini*, &c. ex quibus omnia Præparata optima sunt pro Alexipharmacis. 3°. Ex Mineralibus: scilicet omnia *Absorbentia*; ut *Boli*, *Terræ*, &c.

II. Class. continet Antidota *composita*: utì sunt *Theriaca Diatessaron* Mesue, (quæ quidem summè Diaphoretica & innoxia est) *Electuaria de Succo Rutæ*, *de Baccis Lauri*, *de Satyrio*, *de Ovo*; *Confectio Hyacinthi*, *Alkermes*: dein Antidota *Opiata*; ut *Requies* Nicolai, *Philonium Persicum*, *Romanum*, &c. *Theriaca* Andromachi, *Diascordium* Fracastorii, ac Sylvii; nec non *Mithridatium*, & *Orvietanum*: hoc autem ultimum

dem denegat Ettmuller, in Schrod. *Dilucidat.* Part. I. Sect. III. pag. m. 221. ubi quidem asserit, "Veterum fabulam „ esse, quòd istæ *Lacrymæ* sint *alexipharmaca* „ & *Bezoar*, illasque nihil valere & nullum „ esse earum usum.„ Cæterùm, quicquid de hac re sit, hodie saltem illarum usus ubique ferè exolevisse videtur.

Magistrum

Magistrum suum fefellit; quum enim iste gloriaretur, se illius ope quodlibet Venenum internè sumptum debellaturum, atque, ex Medicorum præscripto, triginta grana Arsenici sumpsisset, *Antidoto* hocce suo non obstante, brevî mortuus est.

COROLL. Ex dictis patet, *Antidota generalia* nulla esse, [quin & repugnare talia dari;] sed Medicamenta evadere *Antidota*, quatenùs hunc illum-ve *diversum* effectum in Corpore nostro producunt. (*a*)

(*a*) De *Venenis*, eorumque *Antidotis*, plura & meliora vide in *Institutionibus Medicis* Clarissimi AUCTORIS nostri, *paragraph.* 1119. & *seq.* Porrò, super eodem argumento, uberrimè scripsit (qui quidem, inter Veteres, omnium instar esse potest) SANTES DE ARDOYNIS; cujus *Opus de Venenis*, unà cum *Commentariis* FERDINANDI PONZETTI, Cardinalis, editum est Venetiis, 1492. *in-folio*, deinde verò (ex *castigatione* & cum *Præfatione* THEODORI ZWINGER) Basileæ, 1562. *in-fol.* Inter Recentiores autem, super hac re, legi merentur imprimis quatuor doctissimorum Auctorum Tractatus; scilicet, (1) RICHARDI MEAD *Mechanical Account of Poisons, in several Essays*, i. e., *Mechanica Expositio Venenorum, in variis Tentaminibus contenta*; qui Liber evulgatus est *anglicè*, Londini, 1702. & 1708. *in*-8°. ac demùm in *linguam lati-*

nam versus, impressusque Lugduni-Batavorum, 1737. *in*-8°. (2) Johannis Lindelstolpe *Liber de Venenis*, cum *Animadversionibus*, &c. Christiani Godofredi Stentzel, Francofurti, & Lipsiæ, 1739. *in*-8°. Hic verò Tractatus jam quidem anteà, nimirùm anno 1708, editus fuerat *in*-12°. Lugduni-Batavorum, ab ipso Auctore Johanne Linder, Medico Sueco, (qui dein à Rege Sueciæ nobilitatis jure donatus, auctô nomine, Linderstolpe, sive Lindelstolpe, vocatus est) sub hoc titulo, *De Venenis in genere & in specie Exercitatio.* (3) Christ. Godofr. Stentzel *Toxicologia Pathologico-Medica, sive de Venenis Libri tres*, Vitembergæ, & Lipsiæ, 1733. *in*-4°. Denique (4) Johannis-Jacobi Wepfer *Cicutæ Aquaticæ Historia & Noxa*, (ubi etiam de pluribus aliis Venenis Observationes exstant) Basileæ, 1679. & 1716. *in*-4°.

FINIS.

INDEX

RERUM ET VERBORUM.

A

C

Coagulantia

E

Excretiones

L

N

Q

R

S

T

V

Venti

Finis Indicis Rerum & Verborum.

INDEX AUCTORUM IN HOC OPERE CITATORUM.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

Finis Indicis Auctorum.